Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu

Vědecká konference

Hradecké ekonomické dny 2010

Ekonomický rozvoj a management regionů

Hradec Králové 2. a 3. února 2010

Sborník příspěvků

Díl I.

Hradec Králové Gaudeamus
2010

Výkonný redaktor: Ing. Pavel Jedlička, CSc.

Tato publikace nepřošla jazykovou úpravou.
Za obsahovou správnost odpovídají autoři příspěvků.

ISBN 978-80-7435-040-5

OBSAH

PŘEDMLUVA **9**

DOPAD ROZVOJE INTERNETU NA ŘÍZENÍ OBCÍ
IMPACT OF INTERNET DEVELOPMENT ON MUNICIPALITY MANAGEMENT
Pavel Bachmann **10**

THE ANALYSIS OF RELATIONS BETWEEN HUMAN CAPITAL AND REGIONAL DEVELOPMENT
Beata Bal-Domańska **15**

GRANTING REGIONAL STATE AID IN POLAND
Bartosz Bartniczak **20**

CONTROLLER I AUDYTOR – KONKURENCJA CZY KOOPERACJA?
Agnieszka Bieńkowska, Anna Zabłocka-Kluczka **24**

REGIONAL UNEMPLOYMENT DISPARITIES IN SLOVENIA
Darja Boršič, Alenka Kavkler **32**

VYUŽITÍ VARIANTNÍCH METOD AGREGACE DESKRIPTORŮ PRO KOMPARACI KRAJŮ ČR Z POHLEDU ZVOLENÉHO KOMPOZITNÍHO INDIKÁTORU
USING THE VARIANT METHODS OF DESCRIPTOR AGGREGATION FOR THE COMPARISON OF REGIONS OF THE CZECH REPUBLIC FROM THE POINT OF VIEW OF A CHOSEN COMPOSITE INDICATOR
Jana Borůvková, Bohumil Minařík **38**

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF POLISH STRATEGIC PLANNING IN REGIONAL AND LOCAL SCALE – PLANNING REASONS AND STRATEGIC DIAGNOSIS
Ryszard Brol, Andrzej Sztando **43**

EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ JAKO JEDEN Z ASPEKTŮ PODPORY ROZVOJE VENKOVA
ORGANIC AGRICULTURE AS ONE OF ASPECTS OF RURAL DEVELOPMENT SUPPORT
Ivana Brožová **48**

ROZMACH SOFT KOMODÍT
SOFT COMMODITIES BOOM
Libuša Čurlejová, Boris Šturc **52**

VEŘEJNÝ SEKTOR A EKONOMICKÁ A FINANČNÍ KRIZE
PUBLIC SECTOR AND ECONOMIC AND FINANCIAL CRISIS
Jaroslava Dittrichová **56**

EURÓPSKA TERITORIÁLNA SPOLUPRÁCA A SLOVENSKÁ REPUBLIKA
EUROPEAN TERRITORIAL COOPERATION AND THE SLOVAK REPUBLIC
Dušan Dobrovodský **60**

ÚSPORY REALIZOVANÉ E-AUKCÍ MOTOREM ROZVOJE VEŘEJNÉHO SEKTORU
SAVINGS REALIZED THROUGH E-AUCTION AS AN ENGINE OF THE PUBLIC SECTOR DEVELOPMENT
Josef Drahokoupil, Ivan Soukal **64**

VLIV ENVIRONMENTÁLNÍHO ŘÍZENÍ NA VÝKONNOST PRACOVNÍKA
IMPACT OF ENVIRONMENTAL STRATEGY ON WORKER EFFICIENCY
Lilia Dvořáková, Lucie Volínová **68**

THE INFLUENCE OF THE TAX SYSTEM UPON THE FINANCIAL POTENTIAL OF A REGION (UPON TH E EXAMPLE OF POLAND)
Ryta I. Dziemianowicz **73**

KVAZI-TRŽNÍ A MIMOTRŽNÍ HODNOCENÍ EFEKTIVNOSTI ENVIRONMENTÁLNÍCH INVESTIC
MARKET AND OFF-MARKET RANKING (RATING) OF ENVIRONMENT INVESTMENT EFFICIENCY
Miroslav Farský, Libor Měsíček **78**

THE DETERMINANTS OF FOOD INDUSTRY DEVELOPMENT IN MALOPOLSKA REGION
Krzysztof Firlej **82**

SPECIFICKÉ AKTUÁLNÍ ASPEKTY MEZINÁRODNÍCH TOKŮ ZBOŽÍ
SPECIFIC TOPICAL ASPECTS OF INTERNATIONAL TRADE FLOWS
Jiří Frank **87**

ANALÝZA FAKTORŮ MAJÍCÍCH VLIV NA POČET REALIZOVANÝCH IPO V ČESKÉ REPUBLICE A POLSKU
FACTOR ANALYSIS HAVING AN INFLUENCE ON IPO COUNT REALIZED IN THE CZECH REPUBLIC AND POLAND
Radim Gottwald **91**

DETERMINANTS INFLUENCING THE COMPETITIVENESS OF LOCAL GOVERNMENT UNITS
Mariola Grzebyk **95**

DLOUHODOBÉ STRUKTURÁLNÍ MODELOVÁNÍ SLOVENSKÉ EKONOMIKY
LONG-RUN STRUCTURAL MODELLING OF THE SLOVAK ECONOMY
Jana Hančlová **99**

DOPAD GLOBÁLNÍ HOSPODÁŘSKÉ A FINANČNÍ KRIZE NA VYROVNANOST HOSPODAŘENÍ OBCÍ A MĚST
WORLD ECONOMIC AND FINANCIAL CRISIS AND ITS IMPACT ON BALANCE OF BUDGETS OF MUNICIPALITIES
Martina Hedvičáková **104**

FINANČNÍ PODPORA KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE V OBLASTI POČÁTEČNÍHO A DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ
FINANCIAL SUPPORT OF THE HRADEC KRÁLOVÉ REGION IN THE AREA OF THE INITIAL AND FURTHER EDUCATION
Jitka Hejlová **110**

METODY VZDĚLÁVÁNÍ MANAŽERŮ VE ZNALOSTNÍM PODNIKU
MANAGERS TRAINING METHODS IN A KNOWLEDGE-BASED ENTERPRISE
Aleš Horčička **116**

STRATÉGIE PRE IMPLEMENTÁCIU INOVÁCIÍ V POŠTOVOM SEKTORE
STRATEGIES FOR IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS IN THE POSTAL SECTOR
Alena Chrenková **121**

OPTIMALIZACE V ZEMĚDĚLSTVÍ
OPTIMIZATION IN AGRICULTURE
Tereza Jägerová **125**

CONDITIONS FOR INVESTMENT PROCESSES OF TOURISM IN LOWER-SILESIAN
Małgorzata Januszewska, Mirosław Januszewski **129**

ROLE REGIONÁLNÍCH ROZVOJOVÝCH AGENTUR V INSTITUCIONÁLNÍ INFRASTRUKTUŘE REGIONŮ
THE ROLE OF REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES IN INSTITUTIONAL INFRASTRUCTURE OF THE REGIONS
Veronika Jašíková **135**

DAŇOVÉ STIMULY PRO SEKTOR MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ
TAX INCENTIVES FOR THE SECTOR OF SMALL AND MIDDLE BUSINESSES
Pavel Jedlička **140**

SPECIFIKA MĚSTSKÉHO MARKETINGU
SPECIFICS OF CITY MARKETING
Jiří Ježek **144**

NÁSTIN ŘEŠENÍ DLOUHODOBÉ NEZAMĚSTNANOSTI V REGIONU
FINDING SOLUTIONS LONG-TERM UNEMPLOYEMENT IN THE REGION
Vojtěch Jindra **148**

EFFICIENCY OF EDUCATION IN LOWER SILESIAN DISTRICTS
Marian Kachniarz **153**

ANALÝZA OBSAHU JEDNÁNÍ ZASTUPITELSTEV OBCÍ KRÁLOVÉHRADECKÉHO A PARDUBICKÉHO KRAJE
ANALYSIS OF AGENDA OF HRADEC KRÁLOVÉ AND PARDUBICE REGION MUNICIPALITY COUNCILS
Tomáš Kala **158**

ENTERPRENEURSHIP OF A LOCAL GOVERNMENT UNIT IN CREATING THE TOURISTIC FUNCTION OF COMMUNES AT AN INITIAL STAGE
Lidia Kaliszczak **163**

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS AND PROSPECTS OF ITS APPLICATION IN POLAND
Aneta Kargol-Wasiluk **167**

ROLE OF COOPERATIVE MOVEMENT UNDER GLOBALISATION CONDITIONS
Marta Kawa **173**

VÝVOJ NEZAMESTNANOSTI, MIEZD A PRODUKTIVITY PRÁCE V NÁRODNOM HOSPODÁRSTVE SR
THE DEVELOPMENT OF THE UNEMPLOYMENT, SALARY AND LABOUR PRODUCTIVITY IN THE NATIONAL ECONOMY SR
Jakub Kintler **178**

FINANČNÍ EFEKTY OPERAČNÍHO PROGRAMU ČESKO-POLSKÉ PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE PRO KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ
FINANCIAL EFFECTS OF THE CZECH-POLISH CROSS BORDER COOPERATION OPERATIONAL PROGRAMME FOR HRADEC KRÁLOVÉ REGION
Roman Klíma **183**

STUDIE PRO STANOVENÍ METRIK PRO MĚŘENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI PODNIKU
STUDY OF DETERMINATION OF METRICS FOR MEASUREMENT OF COMPETITIVENESS OF A COMPANY
Dita Kotásková, Veronika Gruberová 187

STATE ASSISTANCE IN SUPPLEMENTARY FEEDING ON THE EXAMPLE OF DOLNOSLASKIE PROVINCE IN 2006-2008
Anna Kowalska 193

NARUŠENIE MIERY HODNÔT V ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVE SR
THE MEASURE OF VALUE VIOLATION IN THE LOCAL GOVERNMENT OF THE SLOVAK REPUBLIC
Ján Králik 199

OBOR NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ NA PRAŽSKÉ UNIVERZITĚ A JEHO
VLIV NA EKPONOMICKOU AKTIVITU NA POČÁTKU XX. STOLETÍ
NATIONAL ECONOMY SPECIALIZATION AT THE PRAGUE'S UNIVERSITY AND ITS INFLUENCE ON ECONOMICS ACTIVITY AT THE BEGINNING OF 20th CENTURY
Jaroslav Krameš 204

USING AUTOMATIC NEURAL NETWORKS TO CONSTRUCTION OF NONPARAMETRIC MODELS OF THE ECONOMY ON THE EXAMPLE OF POLAND AND THE CZECH REPUBLIC
Andrzej Krowiak 209

ZHODNOCENÍ A PŘÍNOS REALIZACE PROGRAMU CZ0037 FINANCOVANÉHO Z FM EHP/NORSKA A KRÁLOVÉHRADECKÝM KRAJEM
ASSESSMENT AND BENEFITS OF CZ0037 PROGRAMME FUNDED BY FM EHP/NORWAY AND HRADEC KRÁLOVÉ REGION
Ivana Kudrnáčová 219

IMAGE AS THE AIM OF MARKETING ACTIVITY OF A LOCAL GOVERNMENT UNIT
Wiesława Kuźniar 223

SMĚRY VÝVOJE CESTOVNÍHO RUCHU VE DVACÁTÉM A NA POČÁTKU 21. STOLETÍ
NEW DIRECTIONS OF TOURISM INDUSTRY DEVELOPMENT IN THE 20th AND THE BEGINNING OF THE 21th CENTURIES
Karel Lacina 228

INNOWACYJNOŚĆ POLSKIEJ GOSPODARKI W ŚWIETLE BADAŃ INSTYTUCJI MIĘDZYNARODOWYCH
INNOVATIVENESS OF POLISH ECONOMY IN THE LIGHT OF RESEARCH OF INTERNATIONAL INSTITUTIONS
Justyna Łapińska 232

ESTIMATED IMPACTS OF ECONOMIC CRISIS ON LOCAL MUNICIPALITIES: COMPARISON ACROSS EUROPE
Miroslava Lungová 238

EUROPEAN UNION FOUNDS IN FINANCING LOCAL AUTHORITIES' INVESTMENTS IN LOWER SILESIA REGION
Marian Maciejuk 243

ZNALOSTNÍ MANAGEMENT V PODNIKU
KNOWLEDGE MANAGEMENT IN ENTERPRISES
Petra Marešová 249

APPLYING STRUCTURAL MEASURE OF DYNAMICS FOR THE ASSESSMENT OF EU SPATIAL DEVELOPMENT DIVERSIFICATION
Małgorzata Markowska, Danuta Strahl **254**

EU CAPITAL REGIONS AT NUTS 2 LEVEL CLASSIFIED WITH REGARD TO GDP PER CAPITA LEVEL AND DYNAMICS
Małgorzata Markowska **258**

SELECTED ACTUAL TRENDS IN CZECH HEALING SPA INDUSTRY
Zdeněk Matěja, Martin Šmíd, Miloš Charbuský **262**

IDENTIFIKACE MOŽNOSTÍ MĚŘENÍ FAKTORŮ OVLIVŇUJÍCÍCH EFEKTIVITU INOVACÍ
IDENTIFICATION OF MEASUREMENT OPTIONS OF FACTORS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF INNOVATION
Petra Matějovská **267**

APLIKACE PŘÍSTUPŮ EKONOMETRICKÉHO MODELOVÁNÍ V RÁMCI ANALÝZY REÁLNÉ KONVERGENCE REGIONŮ ZEMÍ VISEGRÁDSKÉ ČTYŘKY
APPLICATION OF ECONOMETRIC MODELLING APPROACH IN THE ANALYSIS OF REAL CONVERGENCE OF THE REGIONS OF VISEGRAD FOUR
Lukáš Melecký, Jan Nevima **271**

BALANCED SCORECARD (BSC) AS INSTRUMENT OF INTELLECTUAL CAPITAL MANAGEMENT IN ENTERPRISE
Grażyna Michalczuk **276**

REGIONAL CHARACTERISTICS OF EU SUBSIDIES GRANTED THROUGH THE AGENCY FOR RESTRUCTURING AND MODERNISATION OF AGRICULTURE (ARMA) IN POLAND OVER THE YEARS 2002-2009
Teresa Miś **281**

MANAŽERSKÉ PROCESY V ŘÍZENÍ OBCÍ KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE I
MANAGERIAL PROCESSES IN MANAGEMENT OF MUNICIPALITIES IN HRADEC KRALOVE REGION I
Hana Mohelská, Marcela Sokolová **287**

MANAŽERSKÉ PROCESY V ŘÍZENÍ OBCÍ KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE II
MANAGERIAL PROCESSES IN MANAGEMENT OF MUNICIPALITIES IN HRADEC KRALOVE REGION II
Hana Mohelská, Marcela Sokolová **293**

CONSEQUENCES OF ADOPTING COMMON AGRICULTURAL POLICY FOR POLISH AGRICULTURE
Robert Mroczek **298**

ANALIZA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO W LATACH 2002 I 2008
ANALISYS OF THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMNENT OF THE KUJAWSKO-POMORSKIE PROVINCE IN THE YEARS 2002 AND 2008
Joanna Muszyńska **304**

DOPAD EKONOMICKÉ RECESE NA EKONOMICKÝ VÝVOJ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE
THE EFFECT OF ECONOMICAL RECESION ON ECONOMY DEVELOPMENT OF MORAVIAN-SILESIAN REGION
Monika Mynarzová, Lenka Švajdová **309**

PŘEDMLUVA

Sborník z 8. mezinárodní vědecké konference **Hradecké ekonomické dny 2010 - Ekonomický rozvoj a management regionů** konané ve dnech **2. 2. – 3. 2. 2010** obsahuje 119 příspěvků, které jsou na konferenci rozděleny do pěti sekcí.

Do první sekce **Makroekonomické souvislosti rozvoje regionů** byly zařazeny příspěvky zabývající se metodami komparace krajů, modely konvergence a regionální alokace investic, hodnocením konkurenceschopnosti krajů, problémy nezaměstnanosti a fungování trhu práce v období krize. Druhá sekce, **Management a financování rozvoje regionů**, zahrnuje příspěvky zaměřené na vliv různých faktorů, jako jsou inovace, průmyslové klastry, internet aj. na řízení a financování rozvoje měst, obcí a regionů. V třetí sekci **Ekonomika a management firmy** jsou příspěvky zaměřené na přínos nových výrobní technologií a znalostního managementu pro rozvoj podniku, na hodnocení ekonomické efektivnosti a rizik investičních projektů apod. Jednacím jazykem v dalších dvou sekcích je angličtina a polština. Téměř polovina všech příspěvků a účastníků konference je ze zahraničí.

Děkuji svým kolegům, kteří se podíleli na přípravě konference a vydání sborníku, a to především editorovi sborníku Ing. Pavlu Jedličkovi, CSc. a členům programového i organizačního výboru konference.

V Hradci Králové dne 14. 1. 2010

Prof. Ing. Ladislav Hájek, CSc.

vedoucí Katedry ekonomie
Fakulta informatiky a managementu
Univerzita Hradec Králové

DOPAD ROZVOJE INTERNETU NA ŘÍZENÍ OBCÍ
IMPACT OF INTERNET DEVELOPMENT ON MUNICIPALITY MANAGEMENT

Pavel Bachmann
Univerzita Hradec Králové
pavel.bachmann@uhk.cz

Klíčová slova:
Obec – internet – okres Trutnov – Česká republika
Key Words:
Municipality – internet – Trutnov district – Czech Republic

Abstract:
Presented paper points out innovations emerged with the Internet growth and outlines impacts of these one on municipality management. Qualitative characteristics of chosen municipalities from the view of used tools of Internet are stressed out. Results are provided by content analysis of 75 municipalities of Trutnov district in Hradec Králové region. Quality and structure of municipality web pages, regional and municipal television broadcasting accessible on the Internet, up-to-date municipal news distribution, discussion forums and municipality periodicals in electronic version and other Internet tools is analyzed. Presented text follows the papers (i.e.: [1], [3]) that were worked out in the frame of "Management for Solution of Regional Disparities" project funded by Ministry for Regional Development of the Czech Republic.

1. Úvod

Starostové obcí stojí v současné době před nelehkým úkolem. Osobnost starosty a s ní spojené dovednosti a schopnosti jsou pro další rozvoj obce kriticky důležité. Představitelé obce si musí osvojit řídící, lidské a komunikační dovednosti, zásady finančního hospodaření a mnoho dalšího. Přes středoškolské či vysokoškolské vzdělání nebo praktické zkušenosti z předchozího zaměstnání se, vzhledem ke komplexní povaze takové pozice, jedná o jistě nelehký úkol. A je zde ještě jedna oblast – informační a komunikačních technologie – které v současnosti začínají prostupovat všechny oblasti života moderní společnosti. Je velmi důležité, aby se starostové, společně se zájmem o dlouhodobý rozvoj obce, naučili co nejlépe komunikovat se svými občany a rozložili tak realizaci svých náročných aktivit na co nejvíce spolupracovníků.

Vhodná komunikace je důležitá i proto, aby vedení obce mohlo prosadit záměry, které občanům nebo podnikatelům nepřinesou okamžitý zisk, ale v delším horizontu povedou k rozvoji všech aspektů obce. Jedním z velmi účinných a stále více prosazujícím se nástrojem komunikace a sdílení informací je v současné době internet. Prostřednictvím internetu obce *zvyšují své znalostní kapacity: tj. schopnosti algoritmizovat a kontrolovat své činnosti, standardizovat a formalizovat své rozhodnutí a pravidelné aktivity a srovnávat výsledky své organizace* [2].

Mimo to zvýšená dostupnost informací veřejného sektoru na webu může *sama o sobě propagovat otevřenost státu a průhlednost veřejných aktivit, což bezpochyby podpoří prosazování demokratických hodnot* [4].

2. Cíl a metody

Cílem příspěvku je poukázat na možnosti internetu pro komunikaci s občany. Především pak zmapovat nové přístupy a nástroje, které jsou pro komunikaci využívány na území posuzované oblasti. Důraz bude kladen zejména na kvalitativní charakteristiku vybraných obcí z hlediska používaných nástrojů informačních a komunikačních technologií.

Metodicky se příspěvek zaměřuje na obsahovou analýzu webových stránek šetřených obcí. Předložená práce představuje analýzu 75 obcí okresu Trutnov v Královéhradeckém kraji, a to v období měsíce prosince roku 2009.

Okres Trutnov, jak ukazuje tabulka 1, byl vybrán z důvodu vysokého počtu obcí, které jednak webové stránky využívají a zároveň je pravidelně aktualizují. Zároveň se v tomto okrese nachází významná rekreační střediska Krkonoš jako např. Malá Úpa, Pec pod Sněžkou nebo Špindlerův Mlýn. Lze tedy předpokládat, že šetřené obce budou využívat nové přístupy pro komunikaci nejen se svými občany, ale s veřejností vůbec.

3. Výsledky

Sociální síť facebook, fotogalerie, obecní internetová televize, diskusní fórum obce a další nástroje, jsou příklady informačních a komunikačních prostředků, které se ve vybraném okrese Trutnov využívají. Souhrnné výsledky byly rozděleny do následujících oblastí: úroveň a struktura obecních webových prezentací, regionální a obecní televizní vysílání dostupné na internetu, rozesílání aktuálních zpráv, diskusní fóra a obecní zpravodaje v elektronické podobě a další informační a komunikační nástroje obce.

TAB. 1: **Okresy NUTS II – Severovýchod podle podílu obcí s dostupnými a aktualizovanými webovými stránkami**

okres	počet obcí (bez krajských měst)	počet obcí s www		aktualizace www stránek	
		absolutní	v %	absolutní2	v %2
Jablonec	34	32	94	31	91
Trutnov	**75**	**70**	**93**	**68**	**91**
Liberec	58	56	97	52	90
Česká Lípa	57	53	93	51	89
Semily	65	61	94	55	85
Náchod	78	74	95	59	76
Rychnov	80	74	93	61	76
Hradec Králové	103	90	87	75	73
Ústí nad O.	116	96	83	82	71
Pardubice	112	87	78	77	69
Jičín	111	86	77	70	63
Svitavy	116	98	84	68	59
Chrudim	107	90	84	62	58

Zdroj: [1]

3.1 Úroveň a struktura obecních webových prezentací

Obecní internetovou prezentací disponuje 93 % obcí daného okresu, 91 % ze všech obcí pak poskytuje webový portál také aktuální (pouze dvě obce nemění obsah). 12% obcí okresu Trutnov pak nepoužívají vlastní doménové jméno (obce využívají např. portály www.mesta.obce.cz nebo www.antee.cz). Mnoho obcí provozuje své stránky na podobných nebo identických šablonách redakčních systémů.

Z hlediska struktury webu jsou pak příkladnými webovými stránkami obce s populací do 500 obyvatel např. stránky obce Třebihošť (www.trebihost.cz). Všechny pro občana důležité informace (úřední hodiny, telefon, e-mail) jsou zde jasně viditelné na úvodní stránce v záhlaví stránky. V sekci aktuality stránky informují o otevírací době místní prodejny a účasti obce v soutěži Vesnice roku. Daná internetová prezentace obsahuje i ankety (vyzývá např. k posouzení vzhledu chatové osady) a možnost odběru novinek e-mailem. Možné je také zvětšení písma pro občany se slabším zrakem. Přestože v Třebihošti bydlí pouze 404 obyvatel, tak stránky disponují vším potřebným včetně zaměření na potřeby občana. Na detailní strukturu a obsah jednotlivých položek se můžete podívat v tabulce 2.

TAB. 2: **Příklad struktury internetové prezentace obce Třebihošť**

Oblast	**Stručný popis oblasti**
Obecní úřad	úřední deska, archiv úřední desky, obecní vyhlášky, zápisy ze zasedání, formuláře, zastupitelé a výbory, důležité telefony, důležité odkazy, svoz odpadu
Obec Třebihošť	vznik a historie, charakteristika, občanská vybavenost, školská zařízení, významné osobnosti, obyvatelstvo, rekreace a cestovní ruch, sportovní zařízení, doprava, turistické trasy, obecní lesy
Kalendář akcí	k dispozici současný kalendář i kalendář za r. 2008
Dotazy zastupitelům	zobrazují se současné dotazy zastupitelům, možné je přidat dotaz či komentář
Spolky a kluby	zde místní spolky a kluby zvou na svou činnost, např. pravidelné cvičení, atd.)
Umění	sekce je zaměřena na místního sochaře a malíře Františka Šorma a místní betlémáře
Památky let minulých	Kaple ve Třebihošti, Zvičinský kostelík, Perenská cesta, další památky
Prezentace podnikatelů	všichni podnikatelé se sídlem v obci s kontaktními údaji
Fotogalerie	daného místa, betlémů

Zdroj: Obecní úřad Třebihošť, upraveno autorem

Regionální a obecní televizní vysílání na internetu

Na webových stránkách obcí vybraného okresu můžeme najít např. odkazy na Trutnovskou televizi provozující vysílání na stránkách www.televize-js.cz. Projekt je zaměřen na obce sdružené ve Svazku obcí Jestřebí hory, tj. celkem 12 obcí. Televize zprostředkovává divákům běžný život dané oblasti, zejména pak z oblasti kultury, zábavy, školství a sportu přímo z daných obcí. Součástí programu jsou i přenosy

z jednání svazku obcí nebo místní akční skupiny. Kromě televize tohoto svazku se na území okresu aktivně daří provozovat také podnikatelský záměr www.nasetelevize.cz a nebo TV Hostinné.

Televizní vysílání se však nesoustřeďuje pouze na větší oblast, ale je možné jej nalézt i v jednotlivých obcích. V obci Lánov existuje informační kanál kabelové televize již od roku 1994. Uživatelé se mohou seznámit s aktuálními zprávami obecního úřadu, z kultury, sportu a najít v něm mnoho dalších informací a k vysílání slouží program MS PowerPoint, který běží ve smyčce. Fyzicky se vysílací jednotka nachází v podkroví budovy obecního úřadu.

Formou internetového vysílání jsou také videoměsíčníky nebo jiné ukázky znázorňující život obce, které má k dispozici přibližně 8% obcí. Televizní vysílání je na daných stránkách možné sledovat přímo z internetu ve vysoké i nižší kvalitě na základě potřeb občanů, v případě obce Lánov se pak jedná o kabelovou televizi, která zajišťuje příjem obrazu v bydlištích občanů.

Rozesílání aktuálních zpráv obce prostřednictvím e-mailu a RSS

Obce, včetně těch menších, zavádějí pro své občany možnost registrace e-mailové adresy a následné poskytování služeb, jedná se například o možnost stahování fotografií v galerii, přijímání informačních emailů o probíhajících akcích, nových dokumentech, informace o novinkách na webu či spolupráci na vytvoření vizitky svého domu na připravované mapě obce s čísly popisnými jednotlivých rodinných domů. Zpravidla má občan příležitost zaregistrovat se přímo na dané webové prezentaci obce. Další výhodou takové registrace je i to, že informaci o zaslané zprávě může zájemce obdržet také prostřednictvím sms, a to díky zaslání zprávy na e-mailovou adresu mobilního telefonu.

V případě RSS se jedná o technologii rozesílání informací neboli o informační kanál, v tomto případě využívaný především tam, kde se informace často aktualizují. Výhodou technologie je, že zájemci budou doručeny pouze nové nebo aktualizované informace. K odběru informací z tohoto kanálu se musíte přihlásit. Příjem informací se pak děje prostřednictvím internetového prohlížeče nebo lze nastavit i pro e-mailového klienta. Kanál RSS se v době průzkumu využívalo 6 obcí (8%).

Diskusní fóra, obecní zpravodaje a další způsoby komunikace obce s občany

Diskusní fóra využívá více než pětina (21%) obcí okresu Trutnov. Zpravidla se jednalo o přímou komunikaci mezi občanem a starostou nebo občanem a zastupiteli. Diskusní fóra jsou občany zpravidla vnímány jako velmi dobrý nástroj komunikace. V řadě obcí jsou rozdělena na dva typy. Jeden oficiální pro komunikaci mezi občanem obcí a druhý méně formální, kde mohou občané diskutovat o aktuálním dění v obci.

Dvě pětiny obcí (40%) má k dispozici také obecní zpravodaje v elektronické podobě, zpravidla je dostupný také archiv, kde si čtenáři mohou dohledat informace za uplynulé období.

Z hlediska využití internetu pro marketingové účely se obce v turistických regionech soustředí spíše na propagaci zaměřenou na turisty, kteří nejsou občany obce. V těchto obcích je zpravidla dostupná například webkamera, předpověď počasí nebo sněhového zpravodajství nicméně na webových stránkách jsou v podstatě nedostupné informace o společenském životě obce (přesto existují i výjimky – např. obec Malá Úpa). Obce, které leží mimo hlavní turistický ruch se soustředí spíše na propagaci obce mezi občany,

což se děje prostřednictvím pravidelně aktualizovaných fotogalerií, videosekvencemi ze života obce či pozvánkami na různé kulturní a společenské akce.

Dalším, ještě nepříliš známým nástrojem propagace či komunikace s občany, je možnost zasílání pohlednic elektronickou formou (Trutnov) či přítomnost videoprezentace představující danou obec přímo na hlavní webové stránce obce.

4. Diskuse a závěr

Vzniká nový fenomén, který se velmi pravděpodobně stane rozšířenějším, přitažlivějším a lépe propracovaným a brzy se z internetu stane významná platforma pro komunikaci mezi občany a obcí. Manažerským pohledem vzato obce mohou své webové prezentace využívat pro sdílení informací o práci obce, zprostředkování a obohacení společenského života, podporu zapojení občanů a v neposlední řadě k posílení propagace obce vzhledem ke svým obyvatelům i okolní veřejnosti.

Chceme-li či nikoli, tak pro návštěvníky obce bude čím dál důležitější nejen fyzické prostředí místa, kde žijí, ale také prostředí virtuální. Nové prostředí může nabídnout pohodlí místního televizního vysílání, diskusních fór, foto a video galerií a mnoho dalšího. Vše dostupné ze svého domova a v čase, kdy si to návštěvník přeje. Pozitivnější pohled nabízí možnost, že internet nenabídne pouze pohodlí, ale též motivaci k tomu, aby se občané do obecního dění více zapojili a spolupracovali na řízení a rozvoji místa, kde žijí.

Literatura:

[1] BACHMANN, P. Disparity obcí v oblasti poskytování informací. *E+M Ekonomie a Management.* 2009 (v recenzním řízení).

[2] BEKKERS, V.J.J.M. Nieuwe vormen van sturing en informatisering (New forms of steering and informatization). Delft: Eburon. In: SNELLEN, I.: E-government. A Challenge for Public Management. The Oxford Handbook of Public Management. Oxford University Press 2005. ISBN: 0-19-925977-1 (2)

[3] KALA, T., LACINA, K., BACHMANN, P., HÁLEK, V., PEICHLOVÁ, N. a HLAVSOVÁ, J., *Management pro řešení regionálních disparit*, Dílčí zpráva číslo1 o řešení etapy projektu MMR WD-48-07-1, „Identifikace a charakterizace regionálních disparit“, Univerzita Hradec Králové 2008.

[4] THOMAS, J.C. a STREIB, G.: The New Face of Government: Citizen-Initiated Contacts in the Era of E-Government. (2003) *Journal of Public Administration Research and Theory.* In: MARGETTS, H.: *Virtual Organizations.* The Oxford Handbook of Public Management. Oxford University Press 2005. ISBN: 0-19-925977-1 (2)

THE ANALYSIS OF RELATIONS BETWEEN HUMAN CAPITAL AND REGIONAL DEVELOPMENT

Beata Bal-Domańska
University of Economics in Wrocław
beata.bal-domanska@ue.wroc.pl

Key words:
Regional development – human capital – panel data – econometric analysis

Abstract:
The objective of the hereby article is the analysis of relations between human capital and regional development. The analysis is based on the structure of Mankiw - Romer – Weil (MRW) model [Mankiw, Romer, Weil 1992]. MRW model follows the trend of endogenic growth models estimating to the role of human capital in economic growth and the concept of growth itself. The analysis was based on data panel about 47 NUTS-2 level regions originating from the European Union countries of 2004/2007 accession (EU12).

Introduction to subject matter

The neoclassical Solow-Swan model (later referred to as Solow model), established independently by R. Solow [1956] and T. Swan [1956], represents one of the more frequently implemented model constructions referring to regional growth. It facilitates conducting research in the domain of regional (economic) growth and its factors, diversification in regions' development dynamics and regional convergence processes.

The model can be presented as:

$$Y(t) = F(K(t), A(t), L(t)). \quad (1)$$

It means that at every time point (t) economy has a certain resource of capital (K), labour force (L) and knowledge (A)[1] at its disposal, which is joined in order to produce a (Y) product / income. $A(t)$ function illustrates knowledge, useful and accumulated in the production process, also called technology index.

If we consider the extended Solow model, following MRW idea – the subject matter of our analysis – then the production function must be extended by human capital $H(t)$, which can be presented in the following way:

$$Y(t) = K(t)^{\alpha} H(t)^{\beta} A(t) L(t)^{1-\alpha-\beta}, \quad (2)$$

where: α, β represent flexibilities with reference to the selected production factor. The model assumes decreasing revenues of scale as compared to total capital, which can be presented as $\alpha+\beta<1$.

According to model structure, it is assumed that, regardless of its initial position, economy heads towards a steady state[2], at which actual investments will level restitution investments and the growth rate of *per capita* production will be defined by the rate of technical progress.

[1] Also referred to as labour effectiveness, technology level, total productivity factor.
[2] Also defined as set state, stationary state, the state of sustainable growth, or the state of long term stability.

It frequently occurs that Cobb-Douglas production function is used as the approximation of Solow growth model. Having assumed the structure of extended MRW model, its linear version can be presented as follows:

$$\ln\left[\frac{Y(t)}{L(t)}\right] = \ln A(0) + gt - \frac{\alpha+\beta}{1-\alpha-\beta}\ln(g+n+\delta) + \frac{\alpha}{1-\alpha-\beta}\ln(s_k) + \frac{\beta}{1-\alpha-\beta}\ln(s_h) \quad (3)$$

where: n – labour force/population number growth rate, g – technical progress rate, joint depreciation rate of physical (s_k) and human capital(s_h).

The above formula illustrates to what extend income per employee depends on (employed) population growth and the accumulation of physical(s_k) and human(s_h) capital.

Specification of models and estimation values

The selection of variables, regions and the period under the hereby study was, to a great extend, influenced by the availability of statistical data in EUROSTAT[3] base.

Gross Domestic Product (GDP), according to Purchasing Power Parity (PPP), calculated per one employee aged 15 and more, in *i*-th region and in *t*-th year (GDP_{it}), was accepted as the approximation of labour effectiveness and product measure y_{it}. Additionally, the model was extended by factors in line with the neoclassical Solow growth model (investment rate and population number growth rate magnified by capital depreciation rate and technical progress rate) and factors characteristic for human capital (which results from MRW model). The model assumes that technical progress rate and capital depreciation rate are the same for all regions and constant in time.

The following set of variables was accepted for the analysis:

- in order to define regional level of growth and regional labour effectiveness:

GDP_{it} – Gross Domestic Product according to Purchasing Power Parity per 1 employee aged 15 and over in *i*-th region and *i*-th year,

- in order to define the size of investment:

S_{it} – investment rate defined as the share of investment in GDP in *i*-th region and *i*-th year,

- in order to define labour force:

($n_{it}+g+\delta$) – increase in the number of employees (an employee according to ESA95 methodology) in *i*-th region and *i*-th year, magnified by capital depreciation rate and the rate of technical progress[4],

- in order to define the size of human capital:

$HRST_{it}$ (*Human Resources in Science and Technology*) - the number of people who completed education in the domains covered by the category of science and technology (S&T), or employed in a profession where such education is required, in % of professionally active population in *i*-th region and *i*-th year,

$TETR_{it}$ – share of professionally active tertiary education graduates aged 25-64 in the total number of professionally active population in *i*-th region and *i*-th year.

[3] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/ .

[4] Depreciation rate and the rate of technical progress were defined at the level generally accepted in most research and amounting to 0,05.

The set of variables used for research results from theoretical background of growth models.[5] It includes, apart from traditional production factors , also human capital which plays basic role in the process of knowledge creation and absorption. Human capital and knowledge represent factors which have direct influence on innovation (technical progress), both technological and the innovation outside technology sector. Technical progress stimulates demand for qualified workers supporting modernization in overall economy. On the other hand, the increase of qualified staff facilitates and enhances the development of modern technologies, which results in better technical progress.

Data panel about 47 NUTS-2 level regions from 12 European Union countries of 2004/2007 accession, in the period of 1999-2004, was used in order to estimate models. The study did not cover Bulgarian and Slovenian regions and additionally[6] the Romanian region (*Sud-Est*). Singular missing data for such variables as GDP_{it} and n_{it} (number of the employed aged 15 and more) were supplemented by means of extrapolation methods.

Using panel data for econometric modelling requires the application of proper estimation techniques. In the hereby study Least Square Dummy Variable (LSDV) – [Baltagi] was applied.

Empirical analysis results

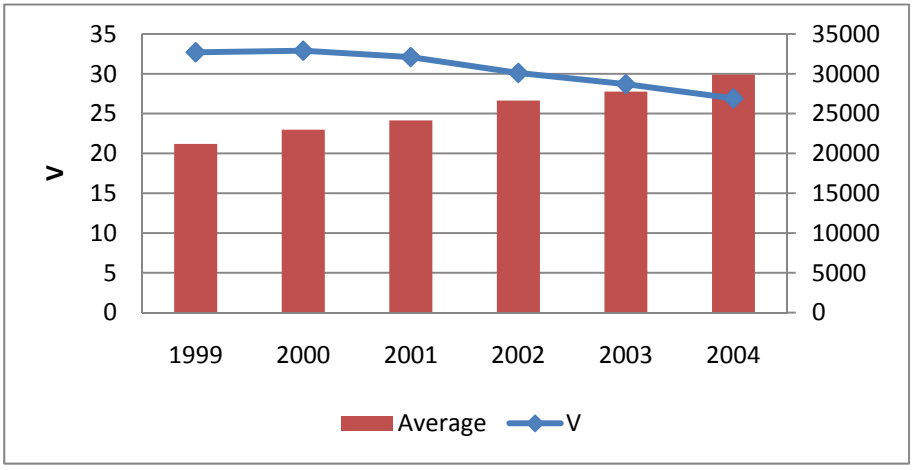
While analyzing an average level and diversification of regional labour effectiveness (GDP_{it}) it may be observed that the mean variable value was growing in consecutive years of conducting research (it is illustrated by bigger size of a wheel at picture 1), which was accompanied by its diversification by 5,8 percentage points. The decreasing diversification of *GDP* value confirms settling regional labour effectiveness at the same level in the period of 1999-204.

Picture 2 presents mean values for variables illustrating human capital. Both human resources in science and technology, and tertiary education graduates were constituting, in each subsequent year, higher percentage of population. In 2004 the share of human resources in science and technology referring to professionally active population presented the level of 27,5% and was higher, as compared to 1999, by 2,3 percentage points. Lower level and higher dynamics of growth were registered for the variable responsible for the share of tertiary education graduates. With reference to an average level for all studied regions, in 1999 and in 2004, this variable increased by 3 percentage points and amounted to 17,7%.

[5] See also in: [Mankin, Romer, Weil 1992], the characteristics of regional (economic) growth models and the accompanied assumptions may also be found in: [Romer 2000], [Tokarski 2005], [Welfe 2001], [Cichy 2008].

[6] Disregarding the above regions resulted form an unavailability of data for the majority of variables (not presented here) used for the research, part of which is discussed in the hereby article.

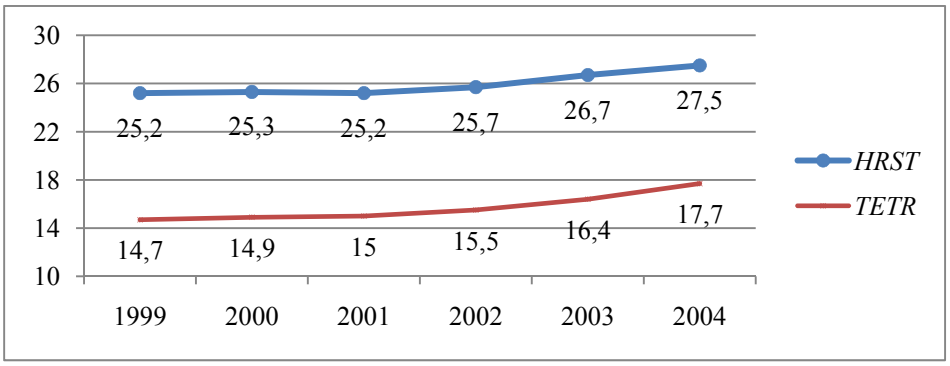
PICTURE 1: **Average level and variability coefficient (V) of *GDP* regional labour effectiveness in 12EU regions in the period of 1999-2004**

The first line of the diagram presents variability coefficient value (V) based on arithmetic mean and standard deviation.

Source: author's compilation based on EUROSTAT data base.

PICTURE 2: **Average level of human capital in EU12 regions in the period of 1999-2004**

Source: author's compilation based on EUROSTAT data base.

Table 1 presents estimation results of regional labour effectiveness models depending on investment rate, labour force growth and human capital approximated by human resources in science and technology, or the share of tertiary education graduates. Marks of structural parameters grades presents the expected ones. Investment rate and human capital have positive influence on labour effectiveness, while labour force growth magnified by depreciation rate and technical progress rate – negative influence.

Independently from specification (including human resources in science and technology, or share of tertiary education graduates) the quality of models and the obtained results are similar. All variables play an important role in the level of regional development. The biggest influence results from changes in $\ln(n_{it}+g+\delta)$ variable. An attempt to confirm the influence of investment rate, at the lowest level of substantiality, (empirical substantiality level 0,07/0,09) proved successful.

TAB. 1: **The results of models estimation**

Specification	*TETR*		*HRST*	
$\ln S_{it}$	0,053*	(0,029)	0,051*	(0,029)
$\ln(n_{it}+g+\delta)$	-0,499***	(0,066)	-0,521***	(0,067)
$\ln HRST_{it}$		-	0,113**	(0,053)
$\ln TETR_{it}$	0,120**	(0,039)		-
R^2 *(within)*	0,8189		0,8102	
R^2 *(overall)*	0,0745		0,0748	
n	206		206	
F [p-value]	61,65	[0,000]	43,82	[0,000]
AIC criteria	-851,38		-846,61	

Regression with AR(1) disturbances. *** - substantial estimation at the level of 0,001, ** - substantial estimation at the level of 0,05, * - substantial estimation at the level of 0,1.
Source: author's calculations in STATA program based on EUROSTATU data base.

The obtained estimations illustrate that an increase in human capital resources by 1% results in higher labour effectiveness by about 0,12% *ceteris paribas* – independently from specification. As compared to MRW model estimations it is a small value. In MRW, which analyzed relations at the level of 98 countries, the flexibility of human capital (s_h) measured by the share of population aged 12-17 attending above primary schools, as compared to the number of population aged 15-19, the estimation with s_h variable was 0,66%.

Literature:

[1] BALTAGI, B. H. *Econometric Analysis of Panel Data,* Third edition, John Wiley & Sons,
[2] CICHY, K. *Kapitał ludzki i postęp techniczny jako determinanty wzrostu gospodarczego [Human capital and technical progress as determinants of economic growth],* Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2008.
[3] CZARNY, B. *Wzrost gospodarczy [Economic growth], „*Bank i Kredyt" listopad 2000, s. 34-48.
[4] *Economic Growth and Capital Accumulation*, Economic Record 32, 1956, p.334-361.
[5] MANKIW, N.G., ROMER, D., WEIL, D. *A Contribution to the Empirics of Economic Growth,* "American Economic Review" 1992 no. 107, s. 407-437.
[6] ROMER, D. *Makroekonomia dla zaawansowanych [Macroeconomics for advanced learners],* PWN, Warszawa 2000.
[7] SOLOW, R. *A Contribution to the Theory of the Economic Growth*, Quarterly Journal of the Economics 70, 1956, p. 65-94.
[8] SWAN, T. *Economic Growth and Capital Accumulation*, Economic Record 32, 1956, p.334-361.
[9] TOKARSKI, T. *Statystyczna analiza regionalnego zróżnicowania wydajności pracy, zatrudnienia i bezrobocia w Polsce [Statistical analysis of regional labour effectiveness, employment and unemployment diversification in Poland]*, PTE, Warszawa 2005.
[10] WELFE, W. *Ekonometryczne modele wzrostu gospodarczego [Econometric models of economic growth]*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001.

GRANTING REGIONAL STATE AID IN POLAND

Bartosz Bartniczak
Wrocław University of Economics
bbartniczak@ae.jgora.pl

Key words:
State aid – regional state aid – European Union

Abstract:
Issues relating to granting state aid remain an issue of concern of the European Union since its inception. State aid is the one instrument of contributing to the development of individual Member States on the other hand uncontrolled provision might have a negative impact on competition. One of the types of state aid is regional support. It is granted to entrepreneurs operating in less developed areas. Its main purpose is to stimulate economic development in these areas. The paper analyzed the regional state aid granted in Poland in 2005-2007.

1. Concept and scope of state aid

State aid is one of the instruments the state intervenes in the contemporary market economy. It is the economic element of state intervention, which aims to encourage positive economic processes or prevention of negative [6, 33]. Aid can be considered as a tool in the hands of public authorities, which is used to achieve various objectives and tasks of social and economic policies. Despite the commonness phenomena of state aid, this term doesn't have one definition. It was only written in Treaty Establishing the European Union [2] because of the negative effects that state aid has on competition in the market is introduced general prohibition on the award. Article 87 of the treaty provides that, subject to exceptions provided for in the Treaty is incompatible with the common market, any aid granted by the state or from state resources in whatever form, which by favoring certain undertakings or certain industries distorts or threatens to distort the extent that affect trade between member states. So worded prohibition can be interpreted widely. The concept of state aid has not been defined but it can be assumed that state aid is aid granted by a member state or from state resources in any form whatsoever which distorts or threatens to distort competition by favoring certain undertakings or the production of certain products, in so far as it negatively affects trade between member states.

2. Identification of regional state aid

State aid is divided into three types: the sectoral aid, horizontal aid and regional aid.

Criterion for separation of sectoral aid is the specificity of the individual manufacturing sectors. Sectoral aid is assistance that is limited to specific economic sector entrepreneurs. The characteristic feature of this aid is therefore that it is addressed to a specific group in the assistance business, which intends to provide assistance to the public on grounds of a particular sector [1, 74]. Admissibility of horizontal aid is characterized by criteria that are not territorial, and does not relate to the nature of the business. Its admissibility is justified by the fact that this type of aid produces positive effects, which compensate for violations of competition. Regional aid is that type of aid

that is earmarked for the poorest regions, areas lagging behind in economic development compared to the rest of the country. It is a tool for enhancing regional development. Basis for regional aid is to develop a map of regions eligible for regional aid, the so-called regional aid map. Region to be eligible for regional aid must have a level of gross domestic product per capita of less than 75% of the average level of gross domestic product per capita in the European Community as a whole [4]. Therefore, a prerequisite for receiving such aid is a place of business [7,3]. If this type of state aid is granted to promote the economic development of certain disadvantaged areas within the European Union may be considered to be compatible with the common market by the Commission [3]. Regional aid consists of aid for investment and operating aid. By addressing the handicaps of the disadvantaged regions, national regional aid promotes the economic, social and territorial cohesion of Member States and the European Union as a whole. Regional investment aid is designed to assist the development of the most disadvantaged regions by supporting investment and job creation. It promotes the expansion and diversification of the economic activities of enterprises located in the less-favoured regions, in particular by encouraging firms to set up new establishments there. Furthermore, the advantages of the aid in terms of the development of a lessfavoured region must outweigh the resulting distortions of competition. In certain very limited, well-defined cases, regional investment aid, together with a comprehensive horizontal aid regime may not be sufficient to trigger a process of regional development. Only in such cases may regional investment aid be supplemented by regional operating aid. As a general rule, regional aid should be granted under a multi-sectoral aid scheme which forms an integral part of a regional development strategy with clearly defined objectives.

3. Characteristics of regional state aid granted in Poland in years 2005-2007

Period being analyzed are the years 2005-2007 and hence the first polish years in the European Union. The value of given state aid in Poland in recent years (excluding transport) amounted to nearly 13 billion zl (see table 1.). In 2005 - the first full year of membership in the European Union, it was definitely at a lower level than in subsequent years. In each of the surveyed years, its share in GDP was at the level 0.4%.

Table 1. **Amount of granted state aid in years 2005-2007**

Specification	2005	2006	2007
Total Mount of state aid [mln zł]	3 646,2	4 468,4	4 847,2
Share in GDP [%]	0,4	0,4	0,4

Among granted the state aid dominates in each of the years this which is classified as horizontal aid (see Table 2). As part of its in each of the years analyzed the largest part is allocated for employment. In 2005 it was 1.2 billion zl, in 2006 1.4 billion zl and in 2007, nearly 2.1 billion zl. In second place was the support provided to small and medium-sized enterprise which in 2005 amounted to more than 300 mln zl, in the next zl 322 million in 2007, more than 650 million zl. Positive phenomenon is also increasing year on year in value. This resulted mainly due to increase in the value of assistance for employment and training. It should be noted that horizontal aid is the kind of assistance that should be preferred for the award by the European Union member states. Sectoral aid this is the kind of assistance for which, as a priority area considered

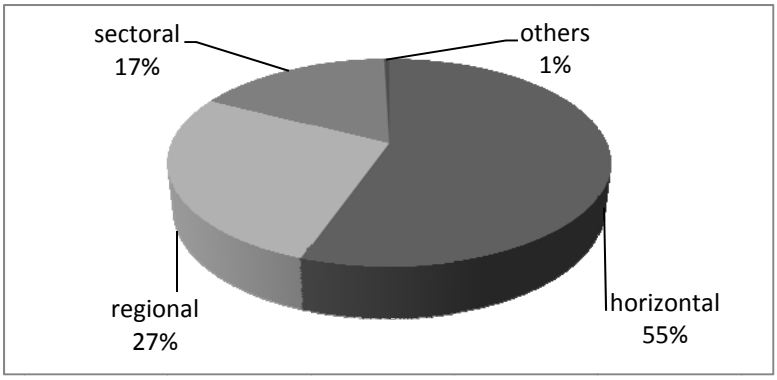
to help reduce and eventually even eliminate. This is due to the fact that aid is most effectively distorts competition [5,51]. In 2005-2007 it is clear that demand for its reduction has been satisfied because the value of support given to this area has decreased by more than half. As part of sectoral aid is passed as the dominant restructuring aid for the mining sector. In 2005 it amounted to over 860 mln zl, in 2006 nearly 600 million zl and in 2007 nearly 400 million zl.

Table 2. **State aid by type in years 2005-2007**

State aid	2005	2006	2007
horizontal	1821,7	2 183,1	3 175,7
regional	763,6	1 558,3	1 204,8
sectoral	1048,5	699,8	448,5
Others	12,4	27,2	18,2
Total	3 646,2	4 468,4	4 847,2

The value of the regional aid granted in 2006 compared to 2005, doubled and reached more than 1.5 billion z and in 2007 reached 1.2 billion zł which represented 24.9% of the total aid given, including the majority 970.4 million zl which was allocated to support new investment. For the same purpose in 2006 are spent nearly 1.1 billion zl and in 2005 nearly 460 million zl. Aid has not been classified into one of three groups representing mainly compensate businesses that support for the implementation of public tasks. Total regional aid granted in years 2005-2007 amounted more than 3.5 billion zl which accounted for 27% of the total support provided (see Figure 1). In the structure strongly dominated horizontal aid which has been awarded nearly 7.2 billion zl which constituted over 55% of all the support.

Figure 1. **State aid granted in Poland in years 2005-2007**

In its detailed analysis of the regional support can be seen that the vast majority of support has been granted business operating under the authorization of the special economic zones in the form of exemption from income tax. In 2007 it was nearly 950 million zl (compared to 625 million in 2006 and 460 million zl in 2005). The main donors were the support of the tax and customs authorities in the period which gave more than 2 billion zl support with more than 1.5 billion zl has been granted in the form of reductions or tax reduction. Support amounting to 717 million zl gave the Minister of Economy. Entire forwarded support was in the form of grants through, inter alia, an aid scheme for companies making new investments. Consecutive donors were representatives of regional self-government units.

Mayor, mayors, and presidents have given a total of nearly 200 million zl support mainly in the form of tax exemption. Important direction of assistance in this area was the support provided by the National Fund for Environmental Protection and Water Management and provincial funds for environmental protection and water management. They give support through the regional operational programs related to new investments servants promoting renewable energy sources or other investment in the environment.

4. Summary

Granting state aid in Poland is heavily restricted by law in force in the European Union. Each member state must respect the Community rules for the granting of assistance. This is for the reason that the member states there were no uncontrolled fight for potential foreign investors. The European Commission largely supports the provision of aid to horizontal objectives, indicating that they are less affected by a breach of competition between countries. Therefore, one can assume that in future years will there were changed support provided towards precisely these goals. Public support is an important instrument to support regional development. Without state aid many of the regions would be the marginally regions of the European Union. State aid becomes a stimulant of the development of enterprise, on that area and it may be instrumental in contributing to reducing unemployment.

State aid can be also a instrument supporting regional development and cohesion. So European Commission encourages members' state to grant regional state aid as a instrument of national regional policy.

References:

[1] Chajęcki A., Kozakiewicz K., *Pomoc publiczna dla małych i średnich przedsiębiorstw jako szansa poprawy konkurencyjności*. (w:) H. Bieniok, Przedsiębiorczość, konkurencyjność oraz kondycja małych i średnich przedsiębiorstw w obliczu integracji z Unią Europejską. Wyd. Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2003

[2] European Union — Consolidated versions of the Treaty on European Union and of the Treaty establishing the European Community (2002), OJ C325/2002

[3] Guidelines on national region al aid for 2007-2013, OJ C54/2006

[4] Guidelines on national regional aid, OJ C 74/1998

[5] Karpińska-Mizińska W., Wiosenny przegląd pomocy publicznej w Unii Europejskiej. „Wspólnoty Europejskie" nr 6/2003

[6] Modzelewska-Wąchal E., Pełka P., Stasiak M., *Pomoc publiczna dla przedsiębiorców i jej nadzorowanie*. LexisNexis, Warszawa 2001

[7] Zawadzka E., *Pomoc publiczna dla przedsiębiorców – warunki dopuszczalności pomocy regionalnej*. „Serwis Prawno-Budżetowy. Dodatek do Rachunkowości Budżetowej" nr 18/2002

[8] Report on the state aid in Poland granted to entrepreneurs in 2007, Office of Competition and Consumer Protection, Warsaw 2008

[9] Report on the state aid in Poland granted to entrepreneurs in 2006, Office of Competition and Consumer Protection, Warsaw 2007

[10] Report on the state aid in Poland granted to entrepreneurs in 2005, Office of Competition and Consumer Protection, Warsaw 2006

CONTROLLER I AUDYTOR – KONKURENCJA CZY KOOPERACJA?

Agnieszka Bieńkowska, Anna Zabłocka-Kluczka
Politechnika Wrocławska
Agnieszka.bienkowska@pwr.wroc.pl anna.zablocka-kluczka@pwr.wroc.pl

Słowa kluczowe:
Controlling – audit – controller – audytor
Key words:
Controlling – audit – controller – auditor

Abstract:
Controlling, as a contemporary method of management supporting, was characterized in the article. The auditing was pointed out as a process of verification if the systems and processes in an enterprise fulfill internal rules defined by an organization. The usefulness of both of the concepts in the practical management were characterized. Moreover the differences and the similarities between controllers and auditors were presented in the article.

Wprowadzenie

Controlling to koncepcja wspomagania zarządzania, która rozwija się dynamicznie już z górą od ponad stu lat. Wraz ze zmieniającymi się zasadniczymi problemami zarządzania i powstawaniem nowych jego koncepcji zmianie ulega zakres pomocy oferowanej przez controlling, w tym w szczególności jego rozwiązania funkcjonalne, organizacyjne i instrumentalne. Dynamiczna natura, brak sztywnych reguł i przede wszystkim koncentracja na potrzebach praktyki sprawiają, że rozumienie tej koncepcji jest zmienne i niejednoznaczne, a jej opis – zwłaszcza w świecie nauki – budzi wiele kontrowersji.

Nie dziwi zatem, że i rola controllerów – realizatorów zadań controllingu, w miarę upływu czasu ulega dynamicznym przemianom, będąc tym samym trudną do doprecyzowania. I być może stąd biorą się problemy w odróżnieniu controllera (realizatora zadań controllingu) od kontrolera (realizatora procesu kontroli wewnętrznej), menedżera czy audytora – a więc osób, które w różnym zakresie mają do czynienia z procesem zarządzania (w tym także kontroli) w organizacji. O ile w pewnym zakresie udało się uchwycić różnice między controllerem a menedżerem, o tyle w odniesieniu do relacji audytora i controllera pozostaje wciąż jeszcze wiele niejasności. Wyjaśnienie tych ostatnich stanowić będzie zasadniczy cel niniejszego referatu.

1. Controller jako realizator idei controllingu

Początki zawodu controllera w jego współczesnym rozumieniu sięgają roku 1880, kiedy to jedno z amerykańskich przedsiębiorstw kolei żelaznej (Atchinson, Topeka and Santa Fe Railroad Company) wprowadziło stanowisko tzw. comptrollera, powierzając mu prowadzenie spraw finansowych związanych głównie z problematyką zyskowności produkcji. Wzrost popularności comptrollerów – nazywanych także nieco później

controllerami (po raz pierwszy w roku 1892 w General Electric Company) – oraz powoływanie ich na szeroką skalę w organizacjach amerykańskich przypadło na okres międzywojenny, czyli lata dwudzieste bieżącego stulecia, i było bezpośrednio związane ze zjawiskiem kryzysu światowego. Ówczesna sytuacja gospodarcza wymagała bowiem od przedsiębiorstw amerykańskich intensywnych poszukiwań nowych metod wspomagania zarządzania przedsiębiorstwem oraz szczególnego podejścia do spraw produkcji i zbytu. Wymusiła ponadto stawianie w przedsiębiorstwach pytań o to, które wyroby przynoszą pożytki finansowe, a które powodują straty [5, s. 16].

Głównym celem funkcjonowania dzisiejszego controllera jest budowa, utrzymanie i rozwój controllingu w przedsiębiorstwie, natomiast szczegółowa działalność odpowiada realizowanym przez controlling zadaniom. W tym kontekście jego nadrzędnym zadaniem jest wspomaganie zarządzania (a zwłaszcza planowania i kontroli, jak również – będącego istotą controllingu – sterowania). Wspomaganie to wyraża się we współuczestnictwie w pracy komórek liniowych i sztabowych organizacji, a także w koordynacji, nadzorze i monitorowaniu przebiegu tej pracy.

Controller zmierza zatem do ukierunkowania zadań w zakresie zarządzania, odnoszących się do różnych obszarów funkcjonalnych działalności przedsiębiorstwa, na określone cele organizacji jako całości. Podstawowe jego obowiązki zaś sprowadzają się do:

1) „… koordynowania przebiegu prac planistycznych w ramach poszczególnych funkcji organicznych przedsiębiorstwa w różnych przekrojach czasowych oraz ich integrowania (scalania planów cząstkowych) wokół przyjętego systemu celów-wyników,
2) symulowania skutków różnych decyzji kierowniczych,
3) przeprowadzania analizy odchyleń, a w szczególności przewidywania przyszłych potencjalnych odchyleń, analizowania możliwych przyczyn ich wystąpienia i udzielania pomocy w celu skutecznego im przeciwdziałania,
4) dostarczania kadrze kierowniczej przedsiębiorstwa różnych narzędzi oraz informacji, niezbędnych do prowadzenia prac planistycznych, kontrolnych i sterujących" [2].

W kontekście powyższego controller jest zatem odpowiedzialny przede wszystkim za to, aby przedsiębiorstwo zrealizowało założone uprzednio cele i utrzymało się na przyjętym wcześniej kursie. Dlatego też gromadzi on, przetwarza i zestawia informacje po to, aby w zwięzłej i czytelnej formie zaprezentować je, wraz z wypracowanymi przez siebie wariantami decyzji, menedżerowi. Z kolei menedżer oceniając i analizując dostarczone przez controllera dane podejmuje decyzje mające przybliżyć przedsiębiorstwo do ustalonego celu. A zatem controller jest tutaj jednocześnie doradcą menedżera i nawigatorem przedsiębiorstwa, który ma wyszukiwać możliwe drogi do osiągnięcia wytyczonego celu i przekazywać wypracowane rozwiązania osobom podejmującym decyzje.

Należy podkreślić również, iż w jednej z koncepcji controllingu (metazarządzaniu) przyjmuje się nawet, iż controller może w pełni uczestniczyć w procesie zarządzania. Może zatem w określonych sytuacjach rozwiązywać problemy i realizować zadania merytoryczne, głównie na poziomie strategicznym dotyczącym przedsiębiorstwa jako całości i poszczególnych obszarów funkcyjnych. Może uczestniczyć tym samym w procesie podejmowania decyzji,

wyręczać i zastępować kadrę menedżerską organizacji w wymienionym względzie. W tym ujęciu rola controllera rozumiana może być bardzo szeroko.

2. Audyt wewnętrzny i jego realizator – audytor

Termin audyt pochodzi od łacińskiego słowa *auditus*, które oznaczało „przesłuchanie", a *auditor* – odpowiednio „słuchacza, studenta", a w średniowieczu także członka sądu prowadzącego śledztwo [11]. Początkowo audyt miał jedynie charakter zewnętrzny, jednak wraz ze wzrostem złożoności działalności organizacji, zrodziła się konieczność powołania audytorów wewnętrznych. Koncepcja audytu wewnętrznego w jego współczesnym rozumieniu, podobnie jak koncepcja controllingu zrodziła się zatem w pierwszej połowie XX w. w Stanach Zjednoczonych i zmieniała się pod wpływem zmieniających się warunków funkcjonowania i rosnącego poziomu złożoności działalności gospodarczej organizacji. W ciągu XX wieku orientacja audytu wyewoluowała z rachunkowo-księgowej (ukierunkowanej na sprawdzanie poprawności danych finansowych organizacji) w kierunku biznesowo-zarządczej (ukierunkowanej na usprawnianie funkcjonowania organizacji, a w efekcie uzyskania najlepszych rezultatów jej działania w kontekście posiadanych zasobów i istniejących ograniczeń funkcjonowania).

Praktycznie do końca lat 90-tych XX w. celem audytu wewnętrznego było wydawanie opinii o prawdziwości i regularności sprawozdań finansowych, wykrywanie oszustw i detekcja błędów, a jego definicja sprowadzana była do audytu finansowego. Rok 2001 przyniósł nową definicję audytu wewnętrznego sformułowaną przez IIA w Międzynarodowych Standardach Profesjonalnej Praktyki Audytu Wewnętrznego, w myśl której audyt wewnętrzny zdefiniowano jako „…*działalność niezależną, obiektywnie zapewniającą i doradczą, której celem jest przysporzenie wartości i usprawnienie działalności operacyjnej organizacji. Pomaga on organizacji w osiąganiu jej celów poprzez systematyczne i zdyscyplinowane podejście do oceny i doskonalenia skuteczności procesów zarządzania ryzykiem, kontroli i governance*"[1] [7]. Zatem w najbardziej szerokim ujęciu pojecie audytu wewnętrznego odrywa się od dokonywania oceny funkcjonowania jednostki jedynie w zakresie gospodarki finansowej (pod względem legalności, gospodarności, celowości, rzetelności, a także przejrzystości i jawności) – jak to się historycznie ukształtowało – i zostaje podniesione do rangi „...niezależnej czynności sprawdzającej i oceniającej struktury i działania wewnątrz przedsiębiorstwa" [6, s. 1 za: 14, s. 17]. Staje się zatem „...*fundamentalnym narzędziem zarządzania, którego podstawowym celem jest weryfikacja czy systemy i procesy są zgodne z zasadami przyjętymi przez firmę*" [9, s. 24]. Takie ujęcie auditu podkreśla szerokie spektrum zadań przed nim stojących.

Wraz ze zmianą rozumienia idei audytu zmieniały się rola i zadania audytorów w organizacji (tab. 1), choć podkreślić należy, że już od początku nie były one jednoznacznie sprecyzowane [12].

[1] Tłumaczenie Stowarzyszenia Audytorów Wewnętrznych IIA Polska.

TAB. 1: **Zmieniająca się rola audytora w organizacji.**

Etapy rozwoju audytu wewnętrznego	**Odbiorca usług audytora wewnętrznego**	**Zadania audytora wewnętrznego**
Tradycyjny audyt wewnętrzny	controller	kontrola jakości rachunkowości
	(po roku 1977) rada nadzorcza	wewnętrzna kontrola rachunkowości
Współczesny audyt wewnętrzny	kadra zarządzająca wyższego szczebla rada nadzorcza	kontrola wewnętrzna oraz wewnętrzne doradztwo dla kadry zarządzającej
Nowoczesny audyt wewnętrzny	zarząd audytorzy zewnętrzni wyższa kadra zarządzająca operacyjna kadra menedżerska	doradztwo dla kadry zarządzającej różnych szczebli oraz audytorów zewnętrznych uwzględniające identyfikację ryzyka w obszarze zarówno finansowym, jak i operacyjnym oraz skoordynowanie i efektywność mechanizmów kontrolnych

Źródło: opracowanie własne (na podstawie [14, s. 32-33].

Współcześnie, wychodząc z założenia, że audyt wewnętrzny ma służyć przede wszystkim kierownictwu organizacji, audytor stawiany jest w roli doradcy menedżera, ma służyć pomocą kierownictwu organizacji, któremu rozmiary działalności uniemożliwiają kontrolowanie wszystkich czynności. W literaturze jego rola sprowadzana jest do roli diagnosty, konsultanta, doradcy, który postrzegając organizację jako zbiór systemów i podsystemów stworzonych dla osiągnięcia wyznaczonych przez kierownictwo celów. Przyjmuje się także, że zasadniczym zadaniem audytora jest dostarczanie kierownictwu jednostki analiz, ocen, porad, informacji i wniosków na podstawie przeprowadzonych przez niego badań w różnych obszarach działalności jednostki, głównie w kontekście prawidłowości ich działania oraz efektywności systemu kontroli wewnętrznej oraz jakości jego działania. „*Winno to być rzetelne, obiektywne i niezależne ustalenie stanu faktycznego w zakresie funkcjonowania gospodarki finansowej, określenie i analiza przyczyn oraz skutków odchyleń od norm i standardów, jeżeli takie odchylenia rzeczywiście wystąpiły, oraz przedstawienie kierownikowi jednostki uwag i wniosków w sprawie usunięcia uchybień*" [13 za: 14, s. 106]. Wypowiedzi te wskazują jednak, że mimo ewolucji samego pojęcia audytu wciąż jeszcze zadania i rola audytorów sprowadzane są głównie do doradztwa w zakresie systemu kontroli wewnętrznej (w tym kontroli finansowej), a dopiero w drugim rzędzie do doradztwa w zakresie zarządzania ryzykiem, przewidywania i prognozowania przyszłości, doskonalenia metod zarządzania itd.

Do tej pory nie jest jasna i doprecyzowana pozycja i kompetencje audytorów wewnętrznych w organizacjach. Klarowną sytuację mamy tu w Polsce tylko w odniesieniu do jednostek sektora finansów publicznych, w którym uregulowania prawne narzucają konkretne rozwiązania. Audytor wewnętrzny na mocy ustawy o finansach publicznych lokowany jest w nich zawsze bezpośrednio pod kierownikiem jednostki, jego rola ograniczana jest w zasadzie do przeprowadzania audytu finansowego, a do zadań należy:

- badanie systemów zarządzania i kontroli w jednostce, w tym procedur kontroli finansowej pod względem zgodności prowadzonej działalności z przepisami prawa oraz obowiązującymi w jednostce procedurami wewnętrznymi; efektywności i gospodarności podejmowanych działań w zakresie systemów zarządzania i kontroli oraz wiarygodności sprawozdania finansowego oraz sprawozdania z wykonania budżetu,
- wykonywanie czynności doradczych, w tym składanie wniosków, mające na celu usprawnienie funkcjonowania jednostki (art. 48 ustawy o finansach publicznych).

W przypadku pozostałych organizacji nie ma takich obwarowań prawnych, a powoływanie stanowisk audytorów wewnętrznych jest kwestią uznaniową kierownictwa organizacji. Ich zadania mogą bywają wówczas różne i wynikają z zapotrzebowania organizacji. Podkreśla się jednak przy tym, że audytor doradzając nie przejmuje odpowiedzialności za zarządzanie. Podejmowanie decyzji nadal pozostaje domeną kierownictwa.

3. Controller a audytor

Relacje między controllerem a audytorem budzą coraz więcej kontrowersji, zwłaszcza, że w wyniku ewolucji obu przedstawionych koncepcji ich rola jest sprowadzana aktualnie do roli doradcy menedżera, na każdym praktycznie szczeblu zarządzania.

M. Nowak w odniesieniu do obszaru marketingu pisze audyt marketingowy może być „uzupełnieniem stosowanego w przedsiębiorstwie controllingu działalności marketingowej. Szczególnie ważny jest on w większych przedsiębiorstwach stosujących skomplikowany marketing i mających wiele trudnych do osiągnięcia celów marketingowych" [8, s. 110].

W tym kontekście wydaje się, iż można przyjąć, iż audyt wewnętrzny stanowi swoiste rozwinięcie jednej z controlingowych funkcji – nadzorowania. Nadzorowanie jest to bowiem funkcja rodzajowo zbliżona do kontroli, rozumiana zazwyczaj jako kompetencja (uprawnienie) organu zwierzchniego, polegająca na prawie badania określonej jednostki organizacyjnej oraz na wkraczaniu za pomocą środków władczych celem usunięcia stwierdzonych braków [4]. W tym kontekście auditing może stanowić swoisty element składowy controllingu.

Nie można jednak utożsamiać audytu z inną controllingową funkcją - monitorowaniem, gdyż w ujęciu controllingowym polega ono na długookresowej i stałej obserwacji określonych zjawisk ekonomicznych, dziedzin gospodarki lub wybranych podmiotów gospodarczych w celu poznania ich reakcji na działanie określonych czynników zmieniających warunki ich występowania lub funkcjonowania. Audyt, choć systematyczny, nie jest jednak procesem ciągłym! A zatem to controlling, a nie auditing pełni rolę sygnalizatora zakłóceń i sprowadza się do przekazywania kierownictwu przedsiębiorstwa informacji dotyczących przede wszystkim zaobserwowanych nieprawidłowości w zakresie planowania i kontroli oraz sterowania [1, s. 30].

Wydaje się jednak, iż kluczową różnicę między obiema koncepcjami wyznacza istota funkcjonowania obu ról w organizacji oraz wynikający z nich zbiór zadań. Audytor wszakże w klasycznym jego ujęciu odpowiedzialny jest głównie za „*...ocenę, które systemy są kluczowe dla sytuacji finansowej jednostki, i weryfikację ich funkcjonowania celem racjonalnego zapewnienia, że są zgodne z prawem i efektywne*" [14, s. 106].

Istotą pracy controllera jest natomiast sterowanie, czyli „*reagowanie na pojawiające się w organizacji i przewidywane odchylenia przez wypracowywanie na podstawie różnorakich analiz wariantów decyzji i realizację jednego z nich*" [3]. A ponieważ potrzeba sterowania wynika z faktu, iż podczas przeprowadzania działań kontrolnych zostają z reguły rozpoznane odchylenia wielkości faktycznie uzyskanych od planowanych, to można wysnuć wniosek, iż potrzeba podejmowania działań przez controllerów wynika wprost z rezultatów pracy audytorów. Wszelkie zidentyfikowane przez audytorów odchylenia powinny być oczywiście poddane przez controllerów wnikliwej analizie, prowadzącej do wykrycia ich przyczyn, a także wypracowania różnych wariantów decyzji korygujących lub/i zapobiegawczych. Do realizacji powinien przez menedżerów zostać wybrany taki wariant, który w przyszłości uniemożliwiały by zejście przedsiębiorstwa z przyjętego uprzednio kursu.

Zestawienie podobieństw i różnic między controllerem i audytorem przedstawia tab. 2.

TAB.: 2. **Zestawienie podobieństw i różnic między controllerem a audytorem.**

	Controller	**Audytor**
Istota działalności	sterowanie, czyli reagowanie na pojawiające się w organizacji i przewidywane odchylenia przez wypracowywanie na podstawie różnorakich analiz wariantów decyzji i realizację jednego z nich	ocena, które systemy są kluczowe dla sytuacji finansowej jednostki, i weryfikacja ich funkcjonowania celem racjonalnego zapewnienia, że są zgodne z prawem i efektywne
Perspektywa badania organizacji	całkowite zagłębienie w problematykę funkcjonowania organizacji lub jej części, tylko wówczas możliwe jest wypracowanie prawidłowych rozwiązań dla wspomagania zarządzania bądź współuczestnictwa w tym procesie	pozycja tzw. outstanding expert, chłodne badanie z perspektywy pozasystemowej, umożliwia całkowicie obiektywną ocenę zaistniałej sytuacji lecz – z uwagi na braki informacyjne – możliwa jest niewłaściwa jej interpretacja
Usytuowanie w organizacji	w zależności od potrzeb	w jednostkach sektora finansów publicznych – zgodnie z ustawą – bezpośrednia podległość pod kierownictwo naczelne, w pozostałych przypadkach – w zależności od potrzeb
Odpowiedzialność	controller jest odpowiedzialny za jakość wypracowywanych w wyniku sterowania wariantów decyzji przekazywanych menedżerowi; menedżer odpowiada za wybór wariantu optymalnego (controller jedynie w wyjątkowych sytuacjach przejmuje całkowitą odpowiedzialność za zarządzanie)	audytor wewnętrzny nie jest odpowiedzialny za procesy poddawane audytowi wewnętrznemu, ale poprzez swoje badanie, wnioski i uwagi wspomaga kierownika jednostki we właściwej realizacji tych procesów

	Controller	**Audytor**
Charakter działalności	proces ciągły, zakładający długookresową i stałą obserwację określonych zjawisk ekonomicznych	zadaniowy charakter działalności - audyt wewnętrzny przeprowadza się na podstawie rocznego planu audytu opartego na analizie ryzyka
Odniesienie do funkcji zarządzania	planowanie, kontrola, sterowanie oraz zasilanie w informacje	kontrola, sterowanie w mniejszym zakresie
Istota pracy	współuczestniczy, koordynuje, nadzoruje i monitoruje realizację określonych zadań w zakresie planowania, kontroli, sterowania i zasilania w informacje	bada zgodność z normami, poprawność i jakość realizacji; przegląda i ocenia stosowanie reguł; rekomenduje działania zmierzające do poprawy funkcjonowania jednostki

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

L.B. Sawyer, M.A. Dittenhofer i J. H. Scheiner wskazują, że audytorzy mogą wspomagać kierownictwo w:

- monitorowaniu czynności, których kierownictwo nie jest w stanie kontrolować,
- identyfikowaniu i minimalizowaniu ryzyka,
- ocenie merytorycznej sprawozdań dla ścisłego kierownictwa,
- wspieraniu kierownictwa w dziedzinach technicznych, które nie należą do ich specjalności,
- dostarczaniu informacji dla procesów decyzyjnych,
- analizie przyszłości, a nie tylko przeszłości,
- wskazywaniu kierownikom niższego szczebla naruszeń procedur i reguł zarządzania [10, s. 13-14, za 14, s. 114].

Zamiast retrospektywnego stwierdzania błędów (kontrola *ex post*) ich działania ukierunkowane mają być na zorientowaną na przyszłość analizę nieprawidłowości (kontrola *ex ante*) [14, s. 204]. Takie ukierunkowanie tożsame jest ze sposobem patrzenia controllerów, niemniej jednak zakres przedmiotowy ich działań i zakres wsparcia, jaki udzielają oni kierownictwu organizacji jest odmienny.

Literatura:

[1] BIEŃKOWSKA, A., KRAL, Z. Wybrane aspekty informacyjne funkcjonowania kontrolingu jakości w przedsiębiorstwie przemysłowym, *Problemy jakości*, 2000, 12, s. 29-35.

[2] BIEŃKOWSKA, A., KRAL, Z., ZABŁOCKA-KLUCZKA, A. Controlling partnerski, W: *Rachunkowość zarządcza i controlling w warunkach integracji z Unią Europejską,* red. nauk. Edward Nowak, Wrocław, Wydaw. AE, 2004. s. 43-55.

[3] BIEŃKOWSKA, A., KRAL, Z., ZABŁOCKA-KLUCZKA, A. Zarządzanie kontrolingowe czy tradycyjne ?, W: *Nowe tendencje w nauce o organizacji i*

zarządzaniu. Międzynarodowa konferencja naukowa, Szklarska Poręba, 17-19 września 1998, Wrocław, Oficyna Wydaw. PWroc., 1998. s. 288-295.

[4] GĘSICKI, Ł., GĘSICKI, M. *Słownik terminów ekonomiczno-prawnych*, Agencja Wydawnicza Interfart, 1998.

[5] GOLISZEWSKI, J. Controlling - system koordynacji przedsiębiorstwa (I), *Przegląd Organizacji*, 1990, 8-9, s. 16-18.

[6] LÜCK, W. *Die Zukunft der Interne Revision. Entwicklungstendenzen der unternehmensinternen Überwachung*, Erich Schmidt Verlag, Berlin 2000.

[7] *Miedzynarodowe Standardy Profesjonalnej Praktyki Audytu Wewnetrznego*, s. 3, http://www.mf.gov.pl/_files_/koordynacja_kontroli_finansowej_i_audytu_wewnetrznego/standardy_kf_i_aw/miedzynarodowe_standardy_profesjonalnej_praktyki_audytu_wewnetrznego.pdf

[8] NOWAK, M. Controlling działalności marketingowej, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.

[9] OPOLSKI, K., WASNIEWSKI, K., WEREDA, M. *Audyt strategiczny jako szansa na poprawę pozycji rynkowej firmy*, CeDeWu.Pl Wydawnictwa Fachowe Sp. z o.o., Warszawa 2008.

[10] SAWYER, L. B., DITTENHOFER, M.A., SCHEINER, J.H. *Sawyer's Internal Auditing. The Practice of Modern Internal Auditing,* The Institute of Internal Auditors, wyd. IV.

[11] *Słownik Wyrazów Obcych*, http://swo.pwn.pl/haslo.php?id=2255 .

[12] *The Institute of Internal Auditors*. *History & Milestones*, http://www.theiia.org/theiia/about-the-institute/history-milestones/,

[13] WĘGRZYN, L. *U progu Unii Europejskiej – audyt wewnętrzny jako narzędzie kierowania jednostką* [w:] Kontrola i audyt...

[14] WINIARSKA, K. *Audyt wewnętrzny 2008*, Difin, Warszawa 2008.

REGIONAL UNEMPLOYMENT DISPARITIES IN SLOVENIA

Darja Boršič, Alenka Kavkler
University of Maribor, Slovenia
darja.borsic@uni-mb.si, alenka.kavkler@uni-mb.si

Key words:
Unemployment – regions – survival analysis – Kaplan-Meier estimator – Slovenia

Abstract:
The paper presents regional characteristics of the unemployment rates in Slovenia. According to the database with more than 450,000 entries, duration of unemployment spells is the longest in Zasavska region, while the unemployed in Gorenjska region are among the first to find a new job. The Kaplan – Meier estimates of the survival function confirms the significant effects of region on the duration of unemployment spells.

1. Introduction

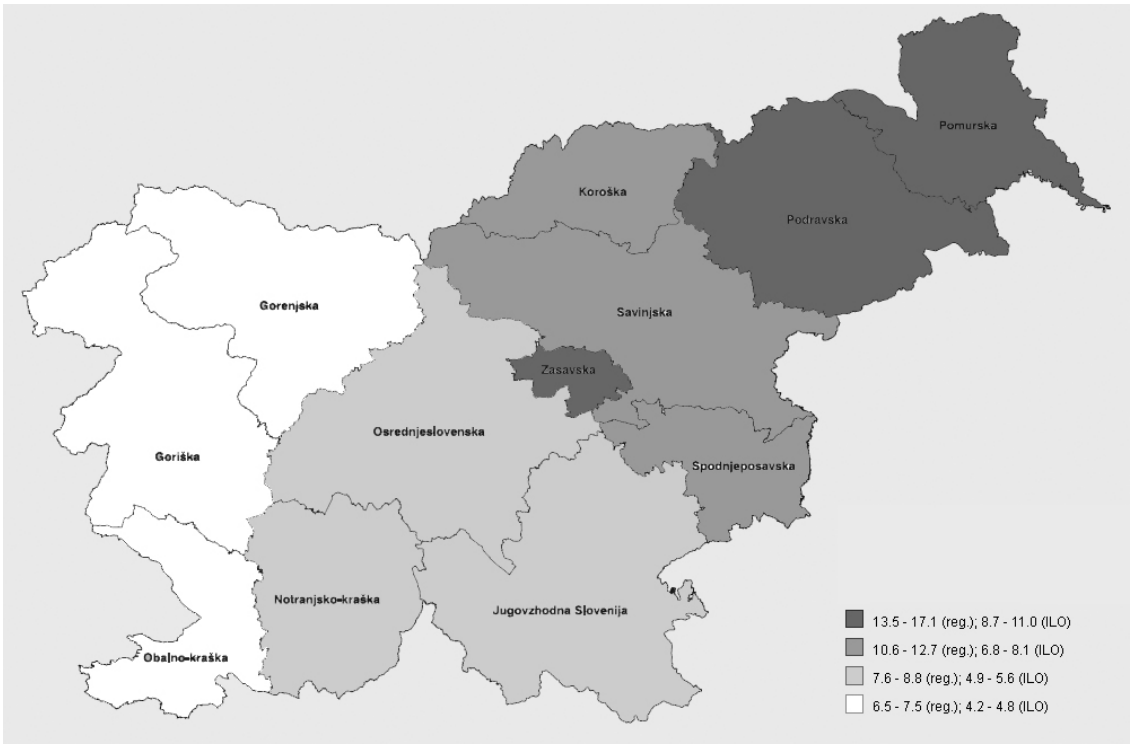
This paper attempts to estimate the effect of regional disparities on the duration of unemployment in Slovenia by duration data techniques (Kaplan-Meier estimator). Although Slovenia is in general regarded as relatively equally developed throughout the geographical area, regional differences do exist. Pace of restructuring after the transformation of the economic system was not equally distributed throughout the country. That is why we expect our empirical analysis to confirm the significant effect of regional differences on the duration of unemployment in Slovenia.

The introduction of this paper is followed by an overview of the regional unemployment rate. Next, description and preliminary analysis of the dataset is presented. It is followed by a brief presentation of duration models and survival analysis with results of Kaplan-Meier estimates. Paper concludes with discussion of main findings.

2. Regional unemployment in Slovenia

According to the Statistical Office of the Republic of Slovenia there are 12 statistical regions in Slovenia: Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Zasavska, Spodnjeposavska, Jugovzhodna Slovenija, Osrednjeslovenska, Gorenjska, Notranjsko-kraška, Goriška and Obalno-kraška. Registered and ILO unemployment rates are presented in Figure 1. Eastern regions, such as Pomurska and Podravska, have the highest unemployment rates while Western regions, such as Gorenjska, Goriška and Obalno-kraška, have the lowest unemployment rates.

FIG. 1: **Regional rates of unemployment (registered and ILO), 2005**

Source of data: Pečar [8] (reg.), Eurostat database (ILO), SORS (the format of the map)

The reasons for the East-West distribution of unemployment rates can be mainly attributed to different patterns of economic activity in the former system and different pace of restructuring after the economic transformation. In the former system eastern regions were characterized by large share of manufacturing activities specialized in labour intensive industries, such as textile and automobile industry. With restructuring many manufacturing companies were abolished, leaving behind numbers of unemployed workers, who had difficulties in finding new jobs due to at least two reasons: required qualification in other sectors and problem of overall lower labour demand. Despite the fact that many new small firms arose, their labour demand was/is much lower compared to the large socialist companies in the previous system.

3. Database

The data for our empirical investigation were obtained from the Employment Office of the Republic of Slovenia. The database consists of the unemployment spells completed between January 1st, 2004 and July 4th, 2008 and all of the ongoing spells on July 4th, 2008. For each of the unemployment spells, the start and end date and the factors sex, age, level of education and statistical region were made available to us. There are 451,320 unemployment spells included in our database with the maximal length of 10,637 days. Since the observed event (the end of unemployment) hadn't occurred by the end of the dataset, it is called right censoring. There are 61,416 (13.6%) such unemployment spells.

In a preliminary analysis, the descriptive statistics for the 389,904 spells completed on July 4th, 2008 were calculated. The mean, standard deviation and the 95% confidence

intervals of the mean for the 12 Slovenian regions can be found in Table 1, where the 95% confidence intervals show the significant differences among different regions.

TAB. 1: **Descriptive statistics for the duration of unemployment spells, in days**

	N	*Mean*	*Std. Dev.*	*95% confidence interval for the mean*
Total	389,904	378	623	(376, 380)
Pomurska	35,419	407	719	(399, 414)
Podravska	63,932	390	662	(385, 395)
Koroška	14,639	377	557	(368, 386)
Savinjska	59,007	421	681	(416, 427)
Zasavska	11,162	444	685	(431, 456)
Spodnjeposavska	15,855	407	722	(396, 419)
Jugovzhodna Slovenija	21,423	384	709	(375, 394)
Osrednjeslovenska	71,739	356	517	(352, 359)
Gorenjska	35,755	296	477	(291, 301)
Notranjsko-kraška	8,400	332	473	(321, 342)
Goriška	15,080	341	564	(332, 350)
Obalno-kraška	19,294	308	510	(301, 315)

4. Survival analysis, duration models and Kaplan-Meier estimator

Survival analysis and duration models originate in biostatistics, where the survival time is the time until death or until relapse of an illness. During the recent years these techniques have also gained popularity in the social sciences to model the length of unemployment spells and the strike duration. A comprehensive overview of the methods and models used in survival analysis is given by Therneau and Grambsch [9] and by Klein and Moeschberger [7].

Let the random variable T denotes the *survival time*. The distribution function of T is defined by the equation $F(t) = P(T < t)$ and measures the probability of survival up to time t. Since T is a continuous random variable, its density function can be computed as the first derivative of the distribution function $f(t) = F'(t)$. The *survival function* S(t) denotes the probability to survive until time t or longer and is given by

$$S(t) = P(T \geq t) = 1 - F(t). \quad (1)$$

The derivation of the Kaplan – Meier estimator of the survival curve can be found in Greene [5] and in Zeileis [10]. This estimator of the survival function is also called the *product limit estimator*. Given n individuals with p distinct survival times $t_1 < t_2 < \ldots < t_p$ and d_i deaths at t_i, for the time t from the interval $[t_s, t_{s+1})$ the survival function can be estimated in the following way:

$$\hat{S}(t) = 1 - \hat{F}(t) = \frac{n - \sum_{j=1}^{s} d_j}{n}, \qquad t_s \le t < t_{s+1}. \tag{2}$$

Let r_i, $i = 2, \ldots, p$, denote the number of individuals whose observed survival time is at least t_{i-1} and let $r_1 = n$. In other words, the *number at risk* r_i takes into account all individuals alive during the time interval $[t_{i-1}, t_i)$. Under the assumption of no censoring the equation $r_{i+1} = r_i - d_i$ holds, whereas $r_{i+1} = r_i - d_i - c_i$ if censorings occur, with c_i equal to the number of censored observations in the interval $[t_{i-1}, t_i)$. The final version of the Kaplan – Meier estimator can thus be written as

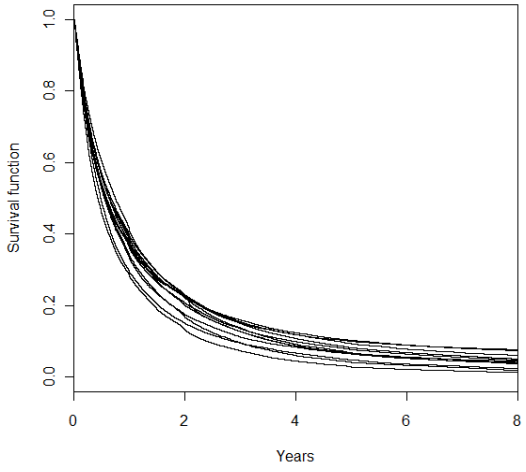
$$\hat{S}(t) = \left(1 - \frac{d_1}{r_1}\right) \cdot \ldots \cdot \left(1 - \frac{d_s}{r_s}\right) = \prod_{j=1}^{s} \left(1 - \frac{d_j}{r_j}\right), \qquad t_s \le t < t_{s+1}. \tag{3}$$

4.1 Results

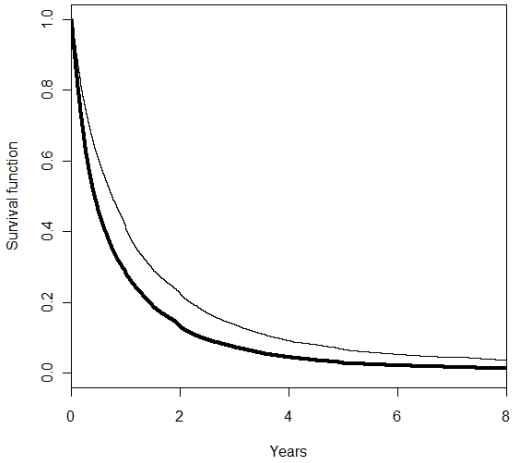
Recall that the survival function S(t) denotes the probability of survival time greater or equal to t. In our case, the probability for the unemployment spell to last until time t or longer is measured. The right panel of Figure 2 depicts only the two extreme levels of the factor region with the highest and lowest probability of survival, namely the survival curves for Zasavska and Gorenjska region, respectively, to make the figure easier to read. The survival function estimates for other regions lie between the two extremes (left panel of Figure 2). The differences between the survival function estimates are clearly visible. The estimate of the unemployed from Zasavska decreases to 0 with a much slower rate, indicating that the unemployed from Gorenjska region have a far better position in the labour market.

FIG. 2: **Survival function estimates**

All regions

Zasavska and Gorenjska region (in bold)

We can look for reasons of persistent regional disparities in regional labour market adjustment mechanisms: migration, wage flexibility, investments and changes in labour force participation. First, according to Gacs and Huber [4] unemployment rate accommodates to a minor part of regional asymmetric shocks in first round candidate

countries (including Slovenia), on the other hand employment losses turned out to be highly persistent, while participation rates importantly contribute to the adjustment. Second, internal migration in Slovenia is low, has fallen during the transition, and it is not effective in reducing regional disparities [6, 2]. Such characteristics of migration despite substantial regional differences are in contrast to economic theory, according to which the migration should increase rather than fall. One of the major impediments for migration could be real estate market: house ownership and high land prices contribute to lower migration, while increased construction accelerates migration to a region [6]. Third, as for wage flexibility, there is no straightforward outcome of existing studies for transition countries as well as for Slovenia. In general, Slovenia is known to have high degree of labour market rigidity [3]. Büttner [1] does find correctly negatively signed and significant effect of regional unemployment rate to wage level in Slovenia after controlling for industry composition of employment. Although his findings show that the negative impact of unemployment rates to wage level are similar to old EU members, this does not automatically imply high level of wage flexibility since EU countries are known for relatively high level of wage rigidities to regional unemployment rates.

5. Conclusions

The analysis has proven that the characteristics of duration of regional unemployment are specific. The reasons for significant regional disparities can be found among low internal migration and high level of wage rigidity. The results can help to identify potential target groups of unemployed in different regions in order to improve the efficiency of active employment policy. Furthermore, one of the primer policy objectives should be to enhance migration by, for example, providing more attractive real estate market in the regions with high employment rates. Slovenia has lately experienced a lack in using EU structural funds. There is an obvious need for more effective structural funds policy. Thus, the results of this study can help in identifying regions which fulfil the requirements and have high needs for structural funds usage. Despite high wage rigidity to unemployment rates, the wage levels differ across regions, resulting in different levels of unemployment benefits, which also contribute to different regional incentives for the unemployed to find new jobs.

References:

[1] BÜTTNER, THIESS. 2007. Unemployment Disparities and Regional Wage Flexibility: Comparing EU Members and EU-Accession Countries. *Empirica* 34(4): 287-297.

[2] FIDRMUC, J. 2004. Migration and Regional Adjustment to Asymmetric Shocks in Transition Economies. *Journal of Comparative Economics* 32(2): 230-247.

[3] FERRAGINA, A.M., PASTORE, F. 2008. Mind the Gap: Unemployment in the New EU Regions. *Journal of Economic Surveys* 22 (1): 73-113.

[4] GACS, V., HUBER, P. 2005. Quantity adjustments in the regional labour markets of EU candidate countries. *Papers in Regional Science* 4 (84): 542-558.

[5] GREENE, W. H. 2003. *Econometric Analysis*. New York: Prentice – Hall.

[6] HUBER, P. 2007. Regional Labour Market Developments in Transition: A Survey of the Empirical Literature. *European Journal of Comparative Economics* 4 (2): 263-298.

[7] KLEIN, J. P., MOESCHBERGER, M. L. 1998. *Survival Analysis: Techniques for Censored and Truncated Data*. New York: Springer Verlag.

[8] PEČAR, J. 2008. Regije 2008 – Izbrani socioekonomski kazalniki po regijah. *UMAR Delovni zvezki* 13/2008.

[9] THERNEAU, T. M., GRAMBSCH, P. M.. 2000. *Modelling Survival Data: Extending the Cox Model*. New York: Springer Verlag.

[10] ZEILEISS, A. 2002. *Slides for the lecture Biostatistics*. Available at: http://www.ci.tuwien.ac.at/ ~zeileis/teaching/Biostatistics/

VYUŽITÍ VARIANTNÍCH METOD AGREGACE DESKRIPTORŮ PRO KOMPARACI KRAJŮ ČR Z POHLEDU ZVOLENÉHO KOMPOZITNÍHO INDIKÁTORU

USING THE VARIANT METHODS OF DESCRIPTOR AGGREGATION FOR THE COMPARISON OF REGIONS OF THE CZECH REPUBLIC FROM THE POINT OF VIEW OF A CHOSEN COMPOSITE INDICATOR

Jana Borůvková, Bohumil Minařík
Vysoká škola polytechnická Jihlava
boruvkova@vspj.cz, minařík@mendelu.cz

Klíčová slova:
Regiony – komparace – vícekriteriální hodnocení – deskriptory – kompozitní indikátory
Key words:
Region – comparison – multi-criteria evaluation – descriptor – composite indicators

Abstract:
The problems of comparison and evaluation of regions and their development are connected with the entry of the CR into the EU and are relatively new in our conditions. Some methods used for the solution of these problems are not new, though, and part of them was known as the methods of multi-criteria evaluation of variances several decades ago. These methods can be used for the aggregation of mutually non-commensurable descriptors into the form of composite indicators and for evaluation of the standing of regions from the point of view of the state or dynamism of the development of these indicators. The aim of this paper is to reassume the present state in the solution of these problems in the Vysočina Region by a variant use of several methods of descriptor aggregation for the evaluation of the standing of regions.

Úvod

Tento příspěvek je inspirován materiálem *Jak se žije na Vysočině* [5] a rozšiřuje použité metody směrem k různým způsobům agregace použitých deskriptorů. Výběr deskriptorů a určení jejich vah příspěvek neřeší – respektuje konstantní váhy deskriptorů použité ve [5], pouze tam zvolené deskriptory rozšiřuje o jeden.

Vyjdeme-li z terminologie vícekriteriálního hodnocení, jsou hodnocenými *variantami* jednotlivé kraje ČR (nomenklaturně jednotky NUTS3), které jsou popsány nepříliš velkým počtem *hodnotících kritérií* — v aktuálně používané terminologii *deskriptorů*. Kraje jsme označili indexem *i* a jejich počet symbolem *n.* Deskriptory jsme indexovali *j* a jejich počet označili obecně jako *m*.

U každého deskriptoru musí být zřejmé, zda by měl nabývat co *nejvyšší* (např. regionální HDP na 1 obyvatele) nebo co *nejnižší* (např. obecná míra nezaměstnanosti v regionu). V této souvislosti budeme hovořit o kritériích typu *max*, resp. *min*. Pro deskriptory je typické jejich vyjádření v různých nepřevoditelných měrných jednotkách a jejich velmi různá úroveň, variabilita, případně další vlastnosti (např. deskriptor je normován na uzavřeném intervalu reálné osy, deskriptor může nabývat pouze hodnot

z množiny přirozených čísel apod.), což vyžaduje využití různých sofistikovaných metod jejich agregace.

Metodika a materiál

Doporučená metodika OECD pro konstrukci složených indikátorů (agregovaných ukazatelů), zveřejněná evropskou komisí[1] je v seznamu použitých zdrojů citována pod číslem [2]. Je pochopitelné, že volba standardizační metody má vliv na výsledky. Bezvýhradně srovnatelné výsledky lze tedy obdržet jen s použitím stejné metody. Pokud jsou použity různé metody (jak ukazujeme i v našem příspěvku), je třeba respektovat, že výsledná hodnocení se více či méně liší.

Výše uvedená metodika [2] doporučuje tyto metody:

- nahrazení hodnot deskriptorů pořadovými čísly podle velikosti vzestupně či sestupně (*Ranking*, viz [2], str. 20), pořadová čísla jsou přirozená čísla z intervalu <1; *n*>, přičemž je třeba ošetřit případné shody v pořadí,
- nahrazení hodnot deskriptorů jejich bezrozměrnými normovanými hodnotami (*Standardization, Z–scores*, tamtéž), normované hodnoty jsou reálná čísla a zpravidla nevybočují z intervalu <-3; +3> ; případná vybočení z tohoto intervalu jsou interpretována jako odlehlé hodnoty (disparity),
- normování hodnot deskriptorů na interval <0; 100> (*Re–scaling*, tamtéž),
- nahrazení hodnot deskriptorů nezápornou vzdáleností od nenormované či normované referenční hodnoty (*Distance to a reference value*[2], tamtéž),
- jsou-li deskriptory bezrozměrná poměrná čísla (např. koeficienty růstu) lze k jejich agregaci využít váženého geometrického průměru (*Geometric aggregation*, viz [2], str. 102).

Výše zmíněné metody byly použity na reálná data krajů (jednotek NUTS3) ČR za rok 2007, která byla čerpána z datového skladu krajského úřadu kraje Vysočina [1].

Kraj Vysočina považuje za významné indikátory kvality života *počet spáchaných trestných činů na* 1000 *obyvatel* (*min*), *střední délku života* (*max*), *množství emisí na jednotku plochy* (*min*) a *hrubou měsíční mzdu* (*max*), přičemž všechny tyto deskriptory, které se rekrutují z ekonomického, sociálního a environmentálního pilíře (viz [3]), považuje za stejně významné. Tyto indikátory byly doplněny o *obecnou míru nezaměstnanosti* (*min*)[3].

Výsledky a diskuse

Na výše uvedeným způsobem získaná data byly postupně aplikovány vyjmenované metody standardizace. Pro závěrečné porovnání regionů jsou standardizované hodnoty deskriptorů agregovány prostým součtem nebo prostým aritmetickým průměrem a agregovaným hodnotám je opětovně přiřazeno pořadí. Ve všech případech je výsledkem jednoznačné pořadí krajů ČR podle takto vymezeného kompozitního

[1] http://www.olis.oecd.org/olis/2005doc.nsf/LinkTo/NT00002E4E/$FILE/JT00188147.PDF
[2] V originále je uvedeno „country“.
[3] Data poskytuje ČSU na www.czso.cz

indikátoru *kvality života*. Jak vyplývá z TAB. 1, všechny metody poskytly více či méně podobné výsledky. Zcela totožné výsledky poskytly druhá a čtvrtá metoda.

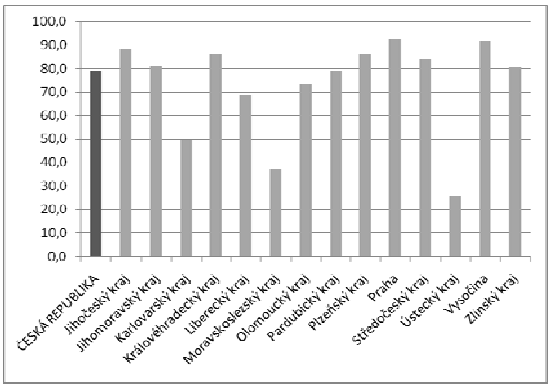
TAB. 1: **Pořadí jednotlivých krajů při použití různých metod vícekriteriálního hodnocení krajů** (zdroj: vlastní výpočty)

	Ranking	*Z–scores*	*Re–scaling*	*Distance*
Jihočeský kraj	2	3	3	3
Jihomoravský kraj	4	7	7	7
Karlovarský kraj	13	12	12	12
Královéhradecký kraj	6	4	5	4
Liberecký kraj	11	11	11	11
Moravskoslezský kraj	12	13	13	13
Olomoucký kraj	10	10	10	10
Pardubický kraj	9	9	9	9
Plzeňský kraj	3	5	4	5
Praha	5	1	1	1
Středočeský kraj	8	6	6	6
Ústecký kraj	13	14	14	14
Vysočina	1	2	2	2
Zlínský kraj	7	8	8	8

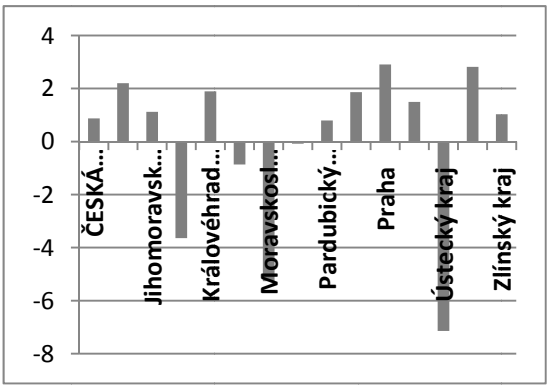
Při použití metody *Ranking* zaniknou různě velké rozdíly mezi kraji, což je ale prakticky jediný nedostatek této metody. Přednostmi metody je její názornost, snadná interpretovatelnost, neexistence extrémních hodnot, ale i jednoduché rozlišení mezi kriterii typu *max* a *min* a snadná agregace. Tuto metodu jako jedinou použili autoři práce [5].

Metoda *Re–scaling* poskytuje vždy kladné hodnoty agregovaného ukazatele a je tedy vhodná pro vlastní porovnání absolutních hodnot tohoto ukazatele. Žádoucí je, aby hodnota agregovaného ukazatele byla co největší. Naopak při použití metody *Distance,* je-li jako referenční region zvolen nejlépe hodnocený, je žádoucí, aby hodnota agregovaného ukazatele byla co možná nejnižší.

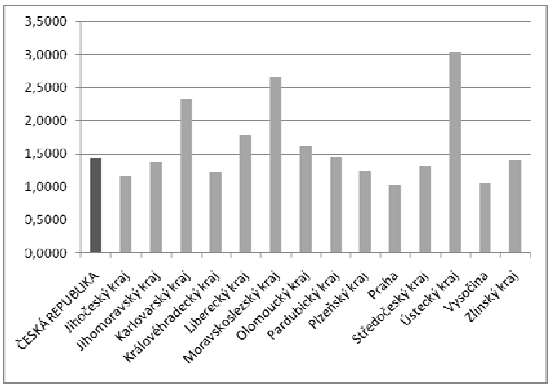
OBR. 1: **Porovnání krajů s využitím metod a) Re–scaling, b) Z–scores, c) Distance, d) Re-scaling + metoda přirozených zlomů**[4] (zdroj: vlastní výpočty)

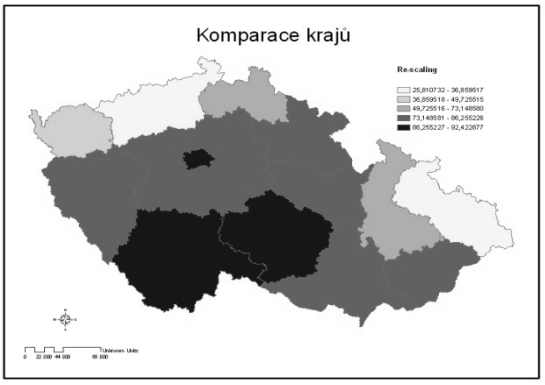
OBR. 1a

OBR. 1b

OBR. 1c

OBR. 1d

Metoda *Z–scores* agreguje standardizované hodnoty kritérií a tudíž hodnoty agregovaného ukazatele jsou jak kladné, tak i záporné. Žádoucí je, aby hodnota agregovaného ukazatele byla co největší. Použití metody *Z–scores* je problematické v případě následné konstrukce indexu s průměrnou hodnotu ve jmenovateli zlomku. Ta je totiž rovna nule v případě stejných vah a v případě nestejných vah se nule blíží (viz např. index rozvojového potenciálu v práci [4]). Zatímco metody agregace popsané v [2] směřují k vytvoření jednoznačného pořadí hodnocených regionů, může být někdy účelné vytvořit pořadí indiferenčních tříd, uvnitř nichž se již pořadí jednotlivých regionů nerozlišuje. Metod, které vytvářejí indiferenční třídy variant, je celá řada a výsledek jedné z nich je prezentován na OBR. 1d.

Závěr

Problematika komparace regionů má dva aspekty. Objektivní stránka problému není nijak zvlášť obtížná a spočívá v prosté či vážené agregaci deskriptorů do podoby kompozitního indikátoru, který umožní stanovit jejich individuální pořadí, eventuálně pořadí jejich indiferenčních tříd. Podstatně náročnější je výběr konkrétních deskriptorů, stanovení jejich vah a výběr nejvhodnější agregační metody, tedy subjektivní stránka

[4] Byla použita klasifikační metoda *Natural Break classification* (*přirozené zlomy*) (Jenks), která vytváří skupiny (třídy) podle shluků vyskytujících se v datech.

problému. Ambice autorů tohoto příspěvku nebyly zaměřeny tímto směrem, proto záměrně vyšli z aktuálního stavu řešené problematiky v kraji Vysočina, kde je problematice hodnocení regionu z hlediska úrovně a dynamiky z řady pohledů věnována již několik let značná pozornost.

Literatura:

[1] *Analytické a statistické služby* [online]. [2009] [cit. 2009-11-11]. Dostupný z WWW: <www.analytika.kr-vysocina.cz>.

[2] *HANDBOOK ON CONSTRUCTING COMPOSITE INDICATORS: METHODOLOGY AND USER GUIDE* [online]. 2005 [cit. 2009-11-11]. Dostupný z WWW: http://www.olis.oecd.org/olis/2005doc.nsf/LinkTo/NT00002E4E/ $FILE/JT00188147.PDF>.

[3] MIHOLA, J. *Udržitelný rozvoj – matematický aparát*. Statistika, 2008, č. 5.

[4] SVATOŠOVÁ, L., BOHÁČKOVÁ, I., HRABÁNKOVÁ, M. *Regionální rozvoj z pozice strukturální politiky.* JČU České Budějovice, 2005, 173 s. ISBN 8070407492.

[5] VYSTRČIL, M., ŠULC, M.. *Jak se žije na Vysočině*. Vysočina 2008. ISBN 978-80-254-3805-3

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF POLISH STRATEGIC PLANNING IN REGIONAL AND LOCAL SCALE – PLANNING REASONS AND STRATEGIC DIAGNOSIS

Ryszard Brol, Andrzej Sztando
Wroclaw University of Economics
ryszard.brol@ae.jgora.pl, andrzej@sztando.com

Key words:
Strategy – self-government – planning reasons – strategic diagnosis

Abstract:
The article refers to problems of strategic planning related to Polish local authorities. The Authors concentrate on the reasons for a strategy construction and on strategic diagnosis. They present main theoretical assumptions in the above areas, as well as the results of their observations performed in the process of many conducted research and implementation studies. The differences between theory and practice are discussed and explanations for their reasons are provided. The article is concluded with recommendations for the development of self-government strategic planning phenomenon.

Introduction

The hereby article aims at presenting selected information, which constitute the result of research work conducted by the Authors, consisting in the preparation and implementation of over sixty developmental strategies for Polish communes, districts and regions. They deal in problems of reasons for a strategy construction, as well as preparing strategic diagnosis and analysis constituting an initial part of planning processes.

Reasons for a strategy construction

The theory of local strategic planning is points to its four main functions. The first one is the choice of developmental priorities and also the main methods and instruments for local economic, social and environmental policy used for implementing them. The need for making such choice results from confronting the phenomenon of limited resources and time which could be devoted towards stimulating local development. The second function refers to rationalization of current decisions taken up by self-government bodies. Defining strategic goals of development, as well as the prospective scenario for their realization makes them dependent on long-term priorities. The anticipation of potential critical moments in the development of local economy and effective activities aimed at eliminating them, or alleviating their effects, also represent the function of strategic planning at a local level. The fourth function is related to activating or obtaining exogenic factors of local development. They can take the form of public and private investments carried out in the area of local system, but using external capital. It could also be represented by non-investment projects facilitating the development of a commune or a district, but performed with the support of external means.

The picture of strategic management practice, performed by local self-governments does not, however, stay in full agreement with theory. One cannot deny that many self-government representatives do recognize the described above planning reasons. It refers, in particular, to the last function mentioned. Accepting long-term development planning results also, and sometimes mainly, from other reasons. The first of them is the desire to adjust the range of communal services to current and also frequently to future expectations of inhabitants. It may seem that such attempt must not be contrary to theoretical reasons. What is more, in some publications it is listed among them. Reality, however, offers examples of conflicts. These are the situations in which strategic activities taken up by self-government authorities, which aim at meeting the most intensely articulated social expectations, do not coexist with most favourable solutions form an objective point of view. This problem is, however, quite complex and related to undertaking local development as the form of changes in local economy by perceiving them as objectively optimal, or subjectively desired. Equally important argument for the authorities is the willingness to prepare adequate background in the merits, as well as social support for restructuring selected areas of self-government activities. It refers to creating, in the process of strategy preparation, such atmosphere that facilitates the long awaited, necessary and, at the same time, manifold alterations of self-government administration system and the group of self-government companies. Owing to the above, public opinion is more and more willing to accept the set of changes which if suggested individually could enjoy much weaker acceptance. The development of their public relations is the next planning motive of self-government activities. Planning process enriched by broad social consultancy, progress in realizing projects shown by mass media, solemn board meetings or publications promoting concepts and visions of communal development and strategies aimed at making it real, altogether construct their self-assurance of having taken good decisions during self-government elections and strengthen the probability of repeating the election success.

In case of Polish regional self-government strategic planning objectives have been specified in the due Act and cover the following goals: cherishing Polish identity, developing and creating national, civic and cultural awareness of inhabitants; stimulating economic activity; improving the level of regional economy competitiveness and innovation; preserving values of cultural and natural environment in view of future generations needs; establishing and preserving spatial order. The above objectives present general, focused guidelines around which goals and activities should be defined in the practice of strategic planning which take regional conditions into consideration. Law, however, is not the only basis which inspires, in the merits, the decisions included in such planning document. Regional development strategy represents the component – resulting from the programming rule obligatory in EU regional policy – of the system for development planning and programming. It, therefore, does not come as a surprise that in practice, apart from statutory objectives, other goals obtain this rang, which are quite diversified. Eg. self-government of Lower Silesia region defined the aims of its strategy as follows: activating inhabitants by broadening their involvement in carrying out public tasks and the improvement of inhabitants' living conditions. Self-government of Podkarpackie region accepted that a strategy serves overcoming structural economic and social problems in the region. On the other hand, self-government of Łódzkie region defined its objective as ensuring higher attractiveness of regional investments. There were also presented opinions that

one of the most important reasons for their construction is meeting the formal requirement indispensable for obtaining external financial means.

Strategic diagnosis

One of the first and, at the same time, the fundamental stage of work on a strategy is conducting a diagnosis and a strategic analysis on its basis. The diagnostic phase should consist in identifying properties of a given area, and also active (potential) external factors influencing (or likely to influence) these properties. Such identification has to be performed in a timely perspective, so that the obtained data were not only of ex post, but also of ex ante nature. The analysis, on the other hand, should focus on such data processing which will result in the discrimination of insignificant ones and drawing valuable conclusions from the other data. In case of both, local and regional self-governments, literature refers to these guidelines in a different way. Most frequently, however, the need to perform territorial study of endogenic developmental potential is emphasized. Conducting it, together with the analysis of tendencies which have been occurring so far, serves the task to bring about an effect in the form of the, so called, prospective diagnosis as an attempt to recognize the future of territorial system. It is also emphasized that there is the need to identify and measure endo- and exogenic functions and define relations between the needs of local system functions and the capacity of its management. Equally frequently the role of all kinds of methods, for obtaining information of a subjective nature, is underlined, among which there are surveys, workshops, or other methods of obtaining knowledge about public opinion. In recent years it is also benchmarking which gains importance, as well as the foresight regarding changes in macro-environment resulting from EU accession and globalization processes. It is recommended to complete diagnostic research by strategic SWOT analysis. Opinions, however, can be heard that it is not adjusted to attributes of local authorities and constructively alternative solutions are propagated.

Theoretical output regarding diagnoses and analyses is very rich and covered by the domains of at least several types of science. Practice, however, takes advantage of this output in a limited scope. Imperfections may become identified mainly in relation to complexity of territorial system properties' identification, exogenic determinants, surveys and foresights. In the first case it refers to gaps in the identification and analysis of territorial system attributes. They are usually related to its economic sphere, including investment processes, relations between main enterprises and the level of their efficiency, innovation and modern trends. Generally, relations between functional structure evolution and management structure are also frequently disregarded, and in the second case these relations which refer to abandoning, or extensive limiting of European and global contexts. Numerous problems also occur while conducting surveys. This research method only seems to be easy. The key factors facilitating its successful application are as follows: correct preparation of questions and available answers, proper selection of a research sample, full involvement of respondents and skilful analysis of results. Unfortunately, it is in these domains where mistakes are made most often. In spite of the need for prospective orientation, already emphasized in literature, the construction of foresight in the process of developmental strategy preparation is a rare phenomenon.

As far as three first issues are concerned, it has to be recognized that the differences between theory and practice result mainly from limitations in information availability

and insufficiency of knowledge. It cannot be neglected that the majority of strategies are based on data, which the subject responsible for strategy preparation managed to collect using such sources as public statistics, monographs, registers and evidence at the disposal of the self-government and its units, as well as planning documents prepared earlier. However, such scope in many cases turns out to be insufficient. It refers mainly to communes. Imperfections of Polish public statistics system consist in the fact that it provides fewer data about communes than with reference to districts or regions. Besides, it frequently occurs that the due data are outdated, which results from a long cycle of their publication. Full diagnosis is also made difficult owing to data regarded as statistically confidential.

The second reason – knowledge insufficiency – is connected with the subjects of research procedures. Usually only simple analytical tools are applied. Intermediate or very advanced instruments of statistics, economic diagnosis, operational studies, prognosis, taxonomy and econometrics, despite their usefulness often proved in research, are practically not applied at all. It means that research subjects do not have attributes allowing for their application at their disposal, or that there are certain obstacles which effectively reduce the opportunity for using these attributes.

In case of the fourth problem, the reason for the occurring imperfections is difficulties accompanying the process of preparing prognoses of certain phenomena. The first one, already mentioned, are the limitations in accessing data. The second is intensive changeability of some external factors influencing such systems, like eg.: territorial development policy conducted by regional and national authorities, or phenomena of migration dynamics. Other reasons are numerous, negative experiences in preparing prognoses and, what results from it, negative attitude towards continuing analyses in the future. Certain unwillingness to apply foresight techniques is also ingrained in frequent differences in developmental concepts and investment plans of local authorities which take over the following terms of office.

Final remarks

The presented inconsistencies should be treated as an opinion voiced in the discussion on the need to intensify three processes which should be joined by feedback. The first one is represented by popularization of the well established and checked methods for strategic management in self-government environment, however not only among self-government representatives, but mainly among middle level management, which is most often responsible for preparing a project of a strategy and later for its implementation. This process would also facilitate an increase in requirements presented by self-governments to external consulting companies preparing ordered strategic plans. The second process, which should occur, takes the form of a moderate formalization of strategic planning by defining minimum requirements, as far as its content is concerned. In Poland none of the legal acts in force puts an obligation on local authorities to define their developmental strategies. On the other hand, in case of regional authorities it seems indispensable to define minimum standards to be met by their strategies. The third, equally important process consists in developing theoretical background, so that it could be practically applied at all three levels of self-government and mainly in case of these which suffer limited financial and human resources.

Literature:

[1] BINIECKI J, SZCZUPAK B. *Strategiczne myślenie o przyszłości gminy [Strategic thinking about the future of a commune]*. Katowice: AE w Katowicach, 2004, ISBN 83-7246-213-5

[2] BROL R., SZTANDO, A. Dlaczego i jak należy wzbogacać procedurę SWOT w procesie terytorialnego planowania strategicznego. *Problemy zarządzania w działalności samorządu terytorialnego [Why and how SWOT procedure should be improved in the process of territorial strategic planning. Management problems in local self-government functioning]* , 2002, s. 55-88, ISSN 83-88796-78-X

[3] KLASIK, A. *Strategie regionalne. Formułowanie i wprowadzanie w życie [Regional strategies. Preparation and implementation]*. Katowice: AE w Katowicach, 2002, ISBN 83-7246-360-3

[4] WYSOCKA E., BABIŃSKI J., TOPCZEWSKA T., TROJANEK M., MZYK E. *Strategia i polityka rozwoju gmin i województw. Podstawy metodyczne [Strategy and policy of communes and regions development. Methodical background]*. Warszawa-Poznań-Zielona Góra: ZCO, 1999, ISBN 83-86262-29-X

EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ JAKO JEDEN Z ASPEKTŮ PODPORY ROZVOJE VENKOVA

ORGANIC AGRICULTURE AS ONE OF ASPECTS OF RURAL DEVELOPMENT SUPPORT

Ivana Brožová
Česká zemědělská univerzita v Praze
brozovai@pef.czu.cz

Klíčová slova:
Cíle – ekologické zemědělství – multifunkční zemědělství – rozvoj venkova
Key words:
Aims – organic agriculture – multifunctional agriculture – rural development

Abstract:
The paper is focused on organic agriculture as on one of systems of agricultural management with the aim to judge whether it can more significantly contribute by contrast to conventional agriculture (by means of economic, ecological and social aims) to fulfillment of a vision of multifunctional agriculture.

Knowledge presented in this paper is the result of grant solution MSM 6046070906 "Economics of Czech agriculture resources and their efficient usage within the framework of multifunctional agri-food systems".

Úvod

Úloha zemědělství se v posledních letech začíná ubírat jiným směrem. V globálním měřítku zůstává sice i nadále jejím prvořadým úkolem produkce dostatečného množství potravin pro lidskou populaci, ale zároveň stále naléhavěji vyvstávají úlohy další, související zejména s rostoucími nároky na kvalitu potravin a s požadavky trvale udržitelného rozvoje lidské společnosti. Postupně se formuje nové pojetí poslání a místa zemědělství a agrárního sektoru ve světovém hospodářství. Vedle dostatečného množství kvalitních potravin nabývají na významu i výroba surovin pro energetické a další nepotravinářské využití zemědělských produktů a tzv. mimoprodukční přínosy zemědělství, zejména jeho podíl na utváření životního prostředí.

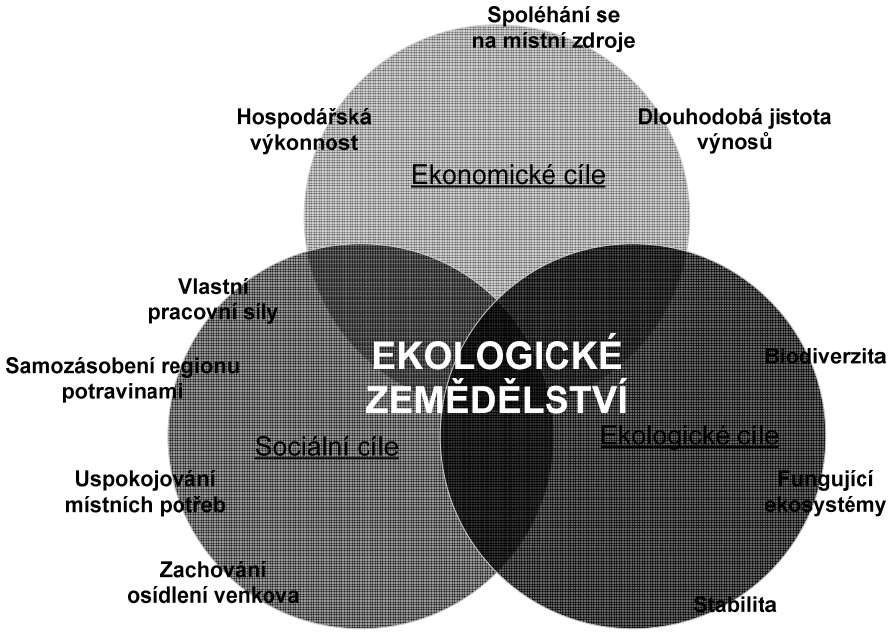
Jednou z vhodných aktivit zemědělství, která může přispět k naplnění jeho multifunkčního charakteru a tedy i k udržitelnému rozvoji venkova i krajiny je ekologické zemědělství. K naplnění této vize přispívá nejen produkcí kvalitních potravin, ale též péčí o životní prostředí, rozvojem služeb potřebných ke stabilizaci obyvatel venkova, ale též orientací na nepotravinové využití zemědělských produktů.

Ve výše uvedených souvislostech je hlavním cílem příspěvku posoudit, zda může ekologické zemědělství, na rozdíl od zemědělství konvenčního, přispět výrazněji k naplnění vize multifunkčního zemědělství a být tak vhodným modelem k rozvoji venkovských regionů.

Výsledky a diskuse

Na základě komplexního zhodnocení jednotlivých forem zemědělského hospodaření a posouzení, který z daných systémů přispívá výrazněji k naplnění vize multifunkčního zemědělství vyplynulo, že ekologické zemědělství se nachází na průsečíku všech tří cílů vize multifunkčního modelu (viz. schéma 1) – tj. cílů ekonomických, ekologických i sociálních. Tyto cíle a některé dílčí charakteristiky však nenaplňuje zcela. Přispět tak výrazněji k naplnění vize může, ale pouze v některých aspektech.

SCHÉMA 1: **Multifunkční koncept ekologického zemědělství**

Zdroj: ŠARAPATKA, URBAN, *Ekologické zemědělství v praxi, 2006*

Cíle ekonomické v sobě zahrnují:

- *hospodářskou výkonnost*. Zemědělský podnik v rámci ekologického zemědělství je hospodářskou jednotkou, od níž se očekává, tak jako u kteréhokoliv jiného typu podniku, že bude hospodářsky výkonný, tedy ekonomicky životaschopný [3]. Ekonomická výkonnost obecně je hodnocena na základě srovnání výše vynaložených nákladů s dosaženými výnosy. Cílem podniku by mělo být dosahování kladného rozdílu mezi výnosy a náklady, tedy kladného hospodářského výsledku. Ale při podrobných analýzách srovnání nákladů a výnosů u podniků v konvenčním a ekologickém hospodaření, vyplývají poměrně značné diference v jejich výši, z čehož vyplývá, že: výnosy jsou v ekologickém zemědělství zpravidla nižší než v zemědělství konvenčním; náklady na hnojiva a prostředky na ochranu rostlin jsou v ekologickém zemědělství také zpravidla nižší [3]; ale pracovní náklady často bývají naopak vyšší, neboť nahrazují mnohdy prostředky na ochranu rostlin (zejména u zeleniny). Kromě těchto skutečností se na hospodářském výsledku podílí také velkou měrou cena, za kterou jsou produkty zpeněženy. Ale i když je jejich realizační cena vyšší než u produktů z konvenčního zemědělství, přesto nedokáže kompenzovat nízké výnosy a celkově je zisk a tedy

ekonomický efekt v ekologickém zemědělství výrazně nižší než v zemědělství konvenčním.

Charakteristika hospodářské výkonnosti tedy zatím naplněna není (bez započtení podpůrných ekonomických nástrojů), neboť výkonnost většiny ekologických podniků je z výše uvedených důvodu výrazně nižší. Do budoucna by se však měla vylepšit. O to se mohou zapříčinit sami zemědělci tím, že se ujmou příležitosti a budou produkovat to, co na trhu chybí a po čem je neuspokojená poptávka (spotřebitelé budou ochotni zaplatit vyšší cenu). K vyšší výkonnosti může napomoci i společnost tím, že přijme skutečnost, že do konečné ceny konvenčních potravin budou započítány veškeré primární i sekundární náklady [1], které konvenční zemědělství společnosti vytváří a tím dojde ke snížení disproporce mezi cenou konvenčních potravin a biopotravin;

- ***dlouhodobou jistotu výnosů***. Ta by se měla v ekologickém zemědělství projevit až v delším časovém horizontu. Jestliže konvenční zemědělství může v některých případech neuváženým využíváním vstupů a jednostrannými osevními postupy přispívat ke snižování půdní úrodnosti a tedy i k poklesu výnosů, v ekologickém zemědělství by naopak vyváženými a pestrými osevními postupy mělo docházet ke zlepšování půdní úrodnosti a tedy i k vyrovnání výnosů na úroveň zemědělství konvenčního;

- ***spoléhání se na místní zdroje***. Tato charakteristika je splněna ze dvou důvodů zcela, neboť: ekologické zemědělství je systémem, který dává přednost vnitropodnikovému koloběhu před využíváním externích produkčních faktorů. Druhým důvodem je skutečnost, že peníze z ekologického zemědělství kolují v místní ekonomice[2]. Hospodáři platí více místním zaměstnancům a naopak méně za agrochemikálie dovážené odjinud. Přímý prodej a zpracování biopotravin v malých podnicích v daném regionu vytváří další pracovní místa. Ekologické hospodaření zvyšuje atraktivnost farem pro agroturistiku a často se k němu přidávají i další obory venkovského podnikání.

Z hlediska *cílů ekologických* splňuje ekologické zemědělství na rozdíl od konvenčního všechny charakteristiky zcela a je do nich dle schématu zařazena:

- *ochrana životního prostředí a biodiverzity***.** Tím, že nejsou dovoleny v ekologickém zemědělství monokultury, ale pěstují se plodiny druhově pestré a na malých políčcích, mezi nimiž jsou udržovány meze, remízky i další stabilizující prvky krajiny, které umožňují přežívat prospěšným organismům – např. predátorům hmyzu, je zajištěna různorodost biotických složek systému. Tím je ekologické zemědělství také vhodné pro obhospodařování zvláště chráněných území. Tento pozitivní aspekt ekologického zemědělství si již společnost více uvědomuje a podporuje dotacemi na údržbu krajiny a agroenvironmentálními programy, v nichž je ekologické zemědělství jedním z důležitých opatření.
- *stabilita***.** Ekologické zemědělství svými postupy a šetrnými zásahy do krajiny, na rozdíl od praktik intenzivního zemědělství, přispívá ke stabilitě celého systému a naplňuje tak zásady trvale udržitelného zemědělství.
- *fungující ekosystémy*. Ekologické zemědělství zajišťuje jednotu živé biocenózy i jejího neživého prostředí a tím vytváří dynamický rovnovážný ekologický systém.

Cíle sociální naplňuje ekologické zemědělství též zčásti.

- ***Poskytuje zaměstnání venkovskému obyvatelstvu***. Jedná se ale zpravidla o rodinné farmy a tudíž o zaměstnané rodinné příslušníky. Zvenčí jsou cizí pracovní síly najímány většinou jen sezónně. A vzhledem k současnému rozměru ekologického zemědělství je podíl pracovníků v něm zaměstnaných nepatrný.

- ***Uspokojuje místní potřeby***. Prodejem svých produktů, jež jsou na rozdíl od konvenčního zemědělství více orientovány na místní trhy, ale také dalšími aktivitami, které ekofarmy poskytují (návštěvy, exkurze, pobyty na farmě, vzdělávací kurzy a přednášky zaměřené třeba na propagaci zdravého životního stylu a další).
- ***Zachování osídlení venkova***. Zemědělství jako celek a jako součást venkovských regionů má pomáhat k udržení jeho osídlení. Ekologické zemědělství uvedenému cíli též napomáhá, ale protože tvoří zatím jen jeho malou, i když důležitou část, může toho dosáhnout jen velice obtížně.

Závěr

Ekologické zemědělství je vhodnou alternativou k běžnému obhospodařování zemědělské půdy, která v mnohých aspektech, především ekologických i sociálních, přispívá k naplňování modelu multifunkčního zemědělství. Může tak významnou měrou přispět k udržitelnému rozvoji venkova i krajiny, a to i přesto, že je ekologicky obhospodařována jen malá část z celkového množství zemědělsky obdělávané půdy.

Literatura:

[1] DLOUHÝ, J., PETR, J. a kol. *Ekologické zemědělství*. Praha: Brázda, 1992

[2] KONEČNÝ, M. a kol. Ekologické dopady Společné zemědělské politiky a vstupu do EU v českém zemědělství. Brno: Hnutí DUHA, září 2004, 87 s. ISBN 80-86834-07-7

[3] ŠARAPATKA, B. URBAN, J. a kol. *Ekologické zemědělství v praxi.* 1. vydání. Šumperk: PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, 2006. 502 s.
ISBN 978-80-903583-0-0

ROZMACH SOFT KOMODÍT
SOFT COMMODITIES BOOM

Libuša Čurlejová, Boris Šturc
Ekonomická univerzita v Bratislavě, Masarykova univerzita v Brně
curlejova.libusa@gmail.com, sturc@econ.muni.cz

Klíčová slova:
soft komodity – biopalivá – potravinová kríza – inflácia – korelácia
Key words:
Soft commodities – bio-fuel – food crisis – inflation – correlation

Abstract:
Gold, oil, diamonds, and other commodities continually fill the news headlines all over the world. Financial news from all the world daily monitor the situation on the commodity markets, the ups and downs, falls and peaks, the influence of financial and economic crisis and the world events on the price development. Food crisis, the global population growth, consuming style, high volatility, mistrust, uncertainty on the markets and the safety of our investments, bring to over minds the thoughts about the future of commodity markets.

Soft komodity: investícia budúcnosti

Zlato, striebro, ropa, diamanty, a iné komodity neustále zapĺňajú titulky novín na celom svete. Finančné správy denne monitorujú situáciu na komoditných trhoch, výkyvy, pády a vrcholy, atakovanie historických maxím, vplyv finančnej a ekonomickej krízy na ceny. Globálna finančná, ekonomická a potravinová kríza, globálny rast populácie a neistota na trhoch nás nútia zamyslieť sa nad budúcnosťou cenového vývoja komodít, ich vzácnosťou a vyčerpanosťou.

Najviac medializovanou komoditou je ropa, ktorá spolu so zemným plynom a vykurovacím olejom patrí medzi energetické komodity. Druhou najviac skloňovanou surovinou je zlato, ktoré spolu so striebrom a platinou patrí medzi drahé kovy. Medzi priemyselné kovy patrí nikel, železná ruda, meď, zinok a olovo. Čokoláda, káva, kakao, pomarančový koncentrát, cukor, sója, ryža, pšenica sú tzv. soft komodity, ktoré majú taktiež významný podiel na trhoch.

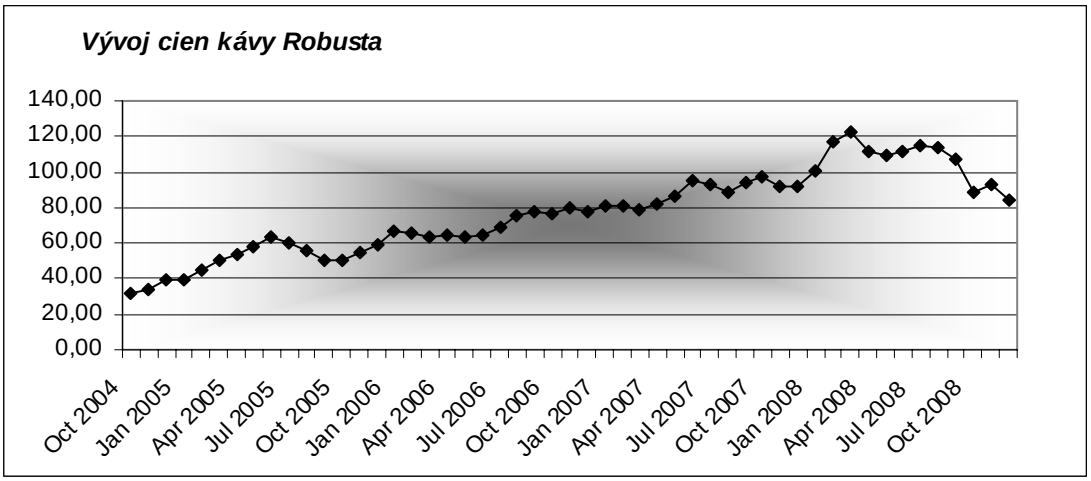
Boom komodít doľahol v posledných rokoch aj na soft komodity, ktoré čoraz viac pútajú pozornosť ekonómov a investorov. Dokonca aj ranná šálka kávy, pohár pomarančovej šťavy či kúsok čokolády môžu viesť k myšlienkam o príčinách a dôvodoch globálneho rastu cien komodít.

Ak by sme sa pozreli na vývoj cien komodít, od začiatku 80. rokov až po zlom tisícročia ceny komodít klesali. S príchodom nového tisícročia sa začal nový rastový komoditný cyklus, keď sa ceny komodít odrážajú od svojho dna, čo dokazuje aj súčasná situácia. Ak zablúdime na komoditných trhoch a od velikánov prejdeme k soft komoditám, môžme si taktiež všimnúť zaujímavý trend globálneho rastu cien. Potvrdzuje to aj vývoj cien poľnohospodárskych komodít (najmä ceny pšenice, ryže, sóje a kukurice)

v uplynulých rokoch, ktoré výrazne vzrástli v roku 2007 a aj v roku 2008 pokračovali v tomto trende (podľa IMF globálny rast cien potravín v roku 2007 bol 15,1 %[1]).

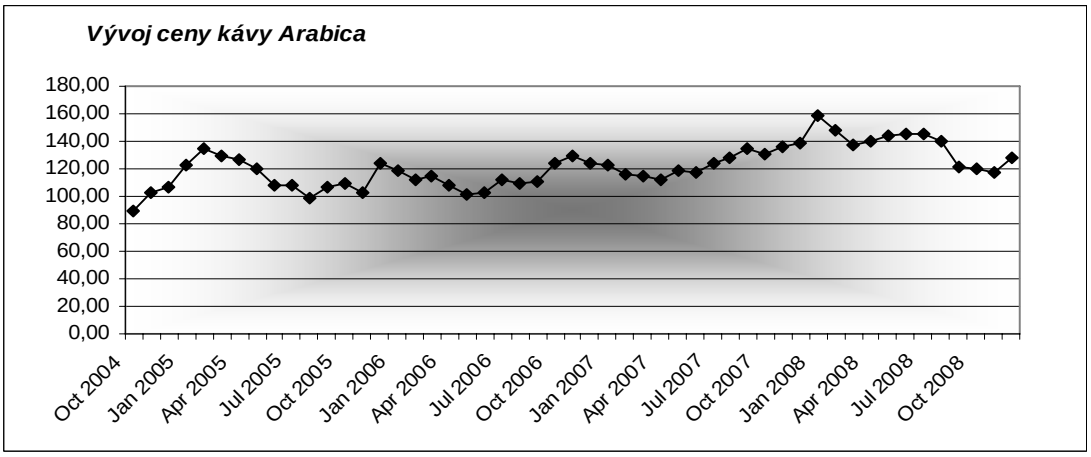
Po rope je druhou najviac obchodovanou komoditou na svete káva (podľa fyzického objemu). No kvôli sezónnosti, cyklickému obchodovaniu a geopolitickým faktorom môže mať cena kávy veľké cenové výkyvy. Napríklad začiatkom minulého roka vzrástla cena kávy na svetových trhoch kvôli neskorej úrode v Brazílii a hedgingu investorov voči inflácii o 25 %. Vývoj a rast cien kávy Robusta a kávy Arabica od roku 2004 až 2008 je znázornený na grafe 1 a 2.[2]

Graf 1: **Vývoj cien kávy Robusta 2004 - 2008**

Zdroj: www.indexmundi.com; vlastné spracovanie

Graf 2: **Vývoj cien kávy Arabica 2004 - 2008**

Zdroj: www.indexmundi.com; vlastné spracovanie

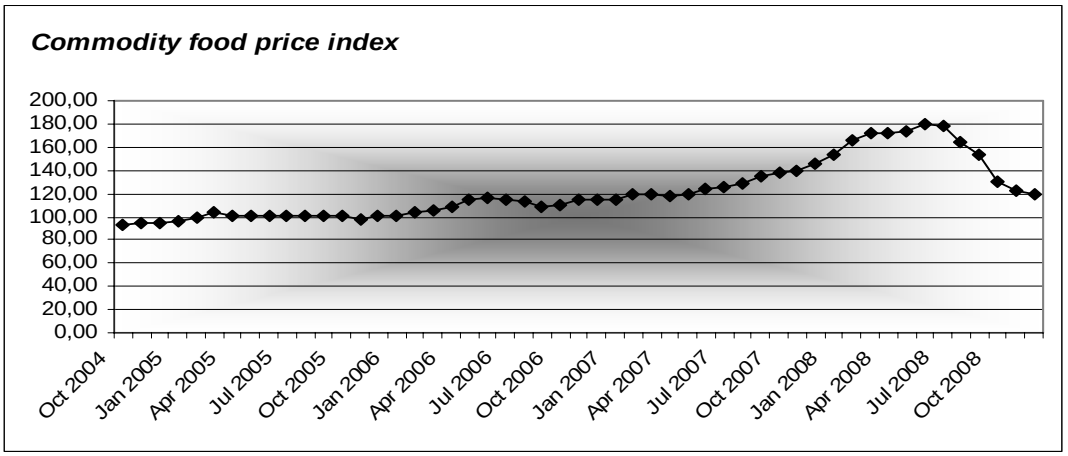
[1] World Economic Outlook, IMF, April 2008

[2] Súčasná svetová produkcia kávy je tvorená viac menej dvoma typmi kávových zŕn: Arabica a Robusta. Káva Robusta tvorí takmer 40% svetovej produkcie, je menej náročná na pestovanie, čím je aj menej vzácnejšia a lacnejšia ako Arabica, ktorá má 60%-ný podiel na svetovej produkcii. Káva Arabica je vďaka svojej jedinečnosti najdrahším kávovým zrnkom a najrozšírenejším druhom kávy na svete a slúži ako cenový benchmark pre globálne obchodovanie s kávou.

Podobne ako v prípade kávy, aj trh s kakaom podlieha sezónnym a cyklickým vplyvom, z toho dôvodu môže dochádzať k značným výkyvom v cene kakaa. Od roku 2006 do polovice roku 2008 vzrástla cena kakaa takmer dvojnásobne, a aj napriek korekcii je cena kakaa momentálne o 70 % vyššia ako tomu bolo koncom roka 2006. Zaujímavým je, že vraj kakao, ktoré sa používa na výrobu čokolády, je veľmi populárnym práve v dobách vysokého ekonomického rastu.

Cukor spadá do kategórie komodít a s ním sa aktívne obchoduje na burzách po celom svete. Investícia do sladidla je pritom bežne dostupná aj drobnému investorovi. Cena cukru je podobne ako v prípade väčšiny komodít veľmi volatilná, výrazne je ovplyvňovaná aj cenami ropy, keďže z cukrovej trstiny sa vyrábajú biopalivá, ktoré sú substitútmi pre ropné produkty. V dlhodobom horizonte je investícia do cukru zaujímavá keďže trh s cukrom úspešne expanduje. Spotreba každoročne rastie, pričom v posledných rokoch je ťažená zvyšujúca sa životná úroveň obyvateľov v Ázii. Tento trend by mal pokračovať aj v nasledujúcich rokoch. Ďalším faktorom sú stále vysoké ceny ropy, ktoré podporujú výrobu biopalív. Dominantným hráčom v tejto oblasti je Brazília, ktorá je súčasne jedným z najväčších producentov cukru na svete.

Graf 3: **Commodity food price index 2004 - 2008**

Zdroj: www.indexmundi.com; vlastné spracovanie

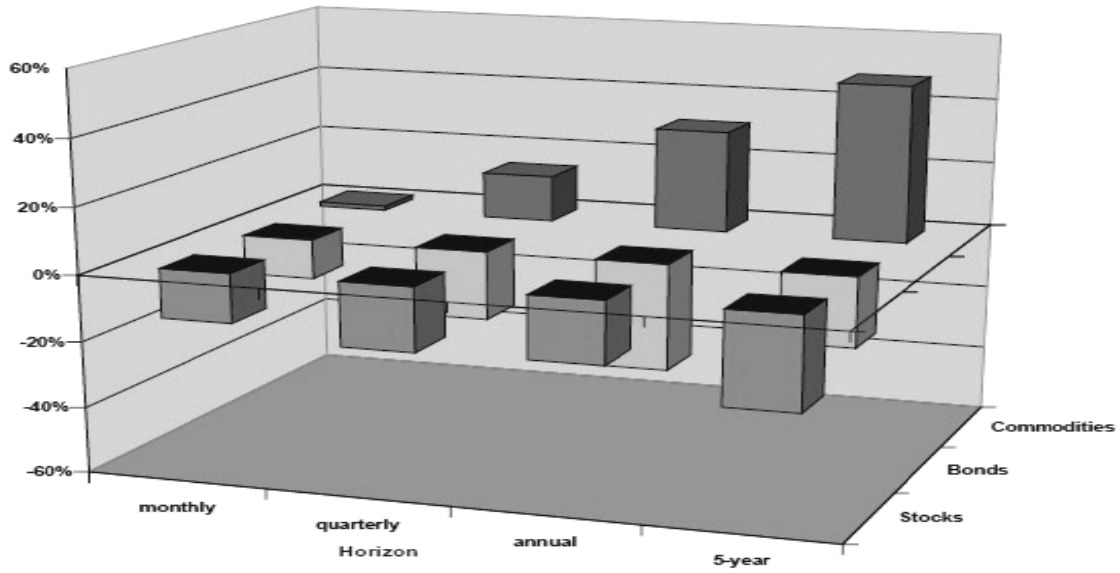
Podľa aktuálnych odhadov, ceny potravín vo svete vzrastú v najbližších 15 rokov ročne o 15-20 %. Dôvodom pre zvýšenie cien potravín má byť zvýšenie počtu obyvateľov, zvýšenie cien energií a využívanie poľnohospodárskych surovín na výrobu biopalív. Trend rastu cien komodít potvrdzuje aj vývoj indexu cien komodít, ktorý má od roku 2004 narastajúcu tendenciu (s výnimkou obdobia krízy).

Negatívny dopad rastu cien komodít na ekonomiku

Napriek mnohým faktorom ovplyvňujúcim ceny komodít, nedostatok potravín vo svete a korelácia potravín s infláciou sú jasné dôkazy negatívneho vplyvu rastu cien komodít na ekonomiku.

(Ich pozitívna korelácia s infláciou a porovnanie korelácie inflácie s akciovými indexmi na mesačnej, štvrťročnej, ročnej a 5-ročnej báze je zachytené na grafe 4)

Graf 4: **Korelácie inflácie s komoditami, akciami a obligáciami 1959/7 – 2004/3**

Zdroj: Facts and fantasies about commodity futures/ Yale international center for finance, June 14, 2004, str. 17.

Predpokladaný rast cien komodít môže mať výrazný vplyv na infláciu a menovú politiku. Ponuka potravinových komodít v budúcnosti nebude o nič vyššia, navyše naďalej pretrváva potravinová kríza a preto ceny komodít rastú. Niektorí investori dokonca predpovedajú, že v blízkej budúcnosti sa bude dať lepšie zarobiť na iných komoditách ako na zlate. Do roku 2050 sa predpokladá nárast globálnej populácie o 35%, čo bude mať za následok zvýšenie dopytu po potravinových komoditách a následne aj ich vyššie ceny.

Ako dokazuje aj analýza vybraných druhov komodít a neutíchajúce správy vo svete, éra lacných potravín zdá sa už skončila a ďalšia cesta cenového vývoja bude už len nahor.

Literatura:

[1] GORTON, G., ROUWENHOST, G. K. Yale International center for finance, *Facts and fantasies about commodity futures,* June 14, 2004, str. 17

[2] IMF: World Economic Outlook April 2009, *Crisis and recovery*, str. 44-60, ISBN 978-1-58906-806-3

VEŘEJNÝ SEKTOR A EKONOMICKÁ A FINANČNÍ KRIZE
PUBLIC SECTOR AND ECONOMIC AND FINANCIAL CRISIS

Jaroslava Dittrichová
Univerzita Hradec Králové
jaroslava.dittrichova@uhk.cz

Klíčová slova:
Finanční krize – veřejné finance – fiskální politika – měnová politika
Key words:
Financial crisis – public finance – fiscal policy – monetary policy

Abstract:
Economic and financial crisis was in 2008 touched upon several important indicators. Primary cause was American mortgage crisis of 2007 which gradually grow in global financial crisis, also played an important role in the high price of oil, which led to a decline in real GDP. Oil prices drove up the speculative transactions. Hedging and pension funds buy commodities to reduce the risk portfolio. In the autumn of 2008 the full financial crisis started. It wiped out the world's leading banks, stock markets and the price of oil. The crisis got of public sector.

1. Finanční trh a regulace

Finančním trhem a celým světem zmítá krize. Ekonomický systém je paralyzován, ekonomiky zpomalují, poptávka po zboží a službách klesá. Identifikovat příčiny projevů je složitý úkol, pokusy o potlačení příznaků jsou nebezpečné.

Co tedy dělat? Ekonomové se shodnou na tom, že příčina současné krize leží ve finančním sektoru. Hodnota celé řady finančních instrumentů prudce spadla, což vyvolává velkou nedůvěru vůči finančním produktům. Problém je v instrumentech postavených na hypotečních úvěrech, akciích bank atd. Finanční analytici, bankéři a investoři se snaží odhadnout rizika spojená s finančními produkty, avšak zmíněné produkty se jim v minulých letech nezdály být riskantní, vždyť hodnocení renomovanými ratingovými agenturami bylo příznivé.

Jak tuto krizi řešit? Jedna z cest je další regulace. Státní garance či dodání různých forem finanční podpory finančním i nefinančním institucím pomůže dočasně a utvrzuje v tom, že vláda a centrální banka v případě problémů pomůže. Politici hledají cesty, které pomohou okamžitě během jejich volebního období, protože občané jsou citliví na ztrátu zaměstnání, drahé úvěry, formy sociální podpory. Tato forma podpory ale zatíží státní rozpočet.

Evropské vlády budou nuceny, vedle financování stimulačních balíčků, zajistit dostatek zdrojů pro refinancování již vzniklého dluhu. Např. Itálie uvedla na trh dluhopisy v objemu kolem 200 mld. euro, Velká Británie chce od investorů získat až 146 mld. liber, o emisi a prodeji dluhopisů občanům uvažuje i česká vláda. Dá se očekávat, že náklady tohoto financování, tedy požadovaný úrok, vzrostou a fiskální stimuly se tak mohou do budoucna prodražit.

2. Finanční krize, fiskální a měnová politika

Krize je více či méně drastickou korekcí nerovnováh vzniklých v předchozím období. Obvykle je příčinou krize přehřátí ekonomiky, ke kterému dochází prostřednictvím bublin na různých trzích a výchylky jsou mylně interpretovány jako trendy.

Přestože krize mívají odlišný charakter (měnové krize, bankovní krize), v základních rysech jsou si podobné: podcenění rizik a nedodržení zásad obezřetnosti.

Příčiny krizí jsou mnohočetné. Obvykle předchází fáze konjunktury a optimismu investorů i spekulantů, dochází k vytváření bublin, určité sektory hospodářství se stanou cílem spekulací a prasknutí bubliny má za následek znehodnocení vkladů institucionálních i soukromých investorů a řetězová reakce ovlivní celý ekonomický vývoj. Dlouhodobě nízká inflace, nízká úroveň zhodnocení kapitálu a přebytek volné likvidity vede investory k ochotě podstupovat vyšší rizika.

Banky již více nemají pohodlný monopol na finance. Léta nízkých úroků a dostatečné likvidity vedly investory, tedy i veřejný sektor, ke sledování aktiv s vyššími výnosy, i když to znamená podstupování většího rizika. To znamená, že se nové firmy, jako jsou hedgingové fondy, shromáždily v zápůjčním trhu, kde mohou zvyšovat výnosy investováním do tranší dluhu s vyšším rizikem neplacení, přičemž si na tyto úvěry půjčují od bank.

Ekonomika potřebuje od vlád výrazné stimulace ze strany veřejných financí. Tato pomoc by měla být zaměřena na stabilizaci finančního systému i na podporu poptávky, za nejúčinnější prostředek Mezinárodní měnový fond označil růst vládních výdajů a cílené snižování daní. Ty však nepomohou firmám, které čelí poklesu poptávky a rostoucí nejistotě. Podpora může totiž i škodit, protože zvýší nejistotu mezi investory.

Ve světě se prohlubuje nejen finanční krize, ale i tlak voličů na politiky. Ti proto slibují ochranu domácího trhu: garanci špatných úvěrů, rekapitalizaci bank, snadnější úvěry a daňové úlevy. Tak vypadá rejstřík nástrojů, jimiž se vlády snaží minimalizovat následky prohlubující se finanční krize. Patří k nim ale i úvahy, které jsou můrou všech liberálních ekonomů, ochrana a protežování domácích výrobků, kapitálu a zaměstnanců. Místo volného pohybu zboží, práce a kapitálu protekcionismus.

Ministři G7 se vyjádřili na jaře roku 2009 ještě před zasedáním finančních představitelů sedmi nejvyspělejších průmyslových zemí v Římě. Podle Darlinga, ministra financí Velké Británie, musí všechny země udělat vše, co je v jejich silách, aby zmírnily dopady krize, ale musí i zabránit tomu, aby se jim situace vymkla z rukou. "Musíme zabránit návratu k protekcionismu, návrat k protekcionismu by byl katastrofální, stejně jako byl ve 30. letech," dodal.

Co s tím? Máme hospodářskou politiku a jednou z jejích klíčových funkcí by měla být stabilizace ekonomiky v rámci hospodářského cyklu. Centrální banka se snaží. Využívá měnověpolitické nástroje, úrokové sazby se od poloviny loňského roku snížily, fungování ale omezuje skutečnost, že úrokové sazby bank reagují jen omezeně. To podtrhuje význam fiskální politiky. Zde působí automatické stabilizátory (daně, dávky v nezaměstnanosti), na místě jsou ovšem i úvahy o dodatečném stimulu. Limitem v této oblasti je výše deficitu vládního sektoru. I bez dalších opatření se je odhad, že se schodek v České republice v roce 2009 zvýší nad 3 procenta HDP a příští rok se dále prohloubí.

Objevují se srovnání s rokem 1929. Vždy můžeme nalézt podobnost s tou či onou periodou v historii. Panika na burze a velmi rychlé ochlazení ekonomiky může

připomínat třicátá léta. Problémy s nesplácením úvěrů připomínají bankovní krizi v USA na konci 80. let. Kolaps realitní bubliny a následnou krizi zažilo na začátku 90. let Švédsko.

3. Realizace projektů veřejného sektoru v době krize

Před rozhodnutím o realizaci projektu, nejen v době krize, by měl být v zastupitelstvu obce odpovědně projednán dlouhodobý záměr rozvoje obce a rozpočtový výhled, dále musí být projednány konkrétní akce - projekty, odhad finanční náročnosti jednotlivých akcí, analýza možností rozpočtu, stanovení pořadí realizace jednotlivých investičních záměrů, první návrh struktury financování (dotace státního rozpočtu, státních fondů, dotace EU, vlastní zdroje a úvěr, finanční analýza vlivu realizace a provozu jednotlivých akcí na rozpočet obcí, schválení způsobu financování jednotlivých akcí).

Po vybrání projektu a schválení realizace zastupitelstvo musí zahájit jednání s poskytovateli dotace (Státní fondy, MMR, orgány EU), zahájit jednání o možnosti poskytnutí úvěru, zadání projektových prací se stanovenými finančními limity (veřejná zakázka na projektové práce).

Následně by mělo dojít k vyhodnocení nabídek zpracovaných projektů, zadání veřejné zakázky na zajištění financování, zadání veřejné zakázky na zajištění dodavatele stavebních prací.

Při rozhodování o financování je základem finanční rozvaha a to o možnostech financování nejenom po dobu výstavby, ale také po dobu provozu. Pokud obec využije úvěr, vznikne dluhová služba (splátky jistiny a platba úroků), kterou bude po dobu splatnosti platit bance. Proto je nutné sestavit základní bilanci peněžních toků po dobu výstavby a provozu a rozhodnout o vztahu financování realizace a provozu k rozpočtu.

Banky veřejnému sektoru poskytují poradenství (často bezplatné) o doporučení struktury financování a informace o tom, jakou formou, kdy a kde lze o dotace standardně žádat (Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstva životního prostředí, Státního fondu rozvoje bydlení, Státního fondu životního prostředí). Nejvyšší složkou předpokládané ceny při použití úvěru jsou úroky, jejich výše závisí na výši, úrokové sazbě a délce splatnosti.

Pro veřejnou zakázku na poskytnutí úvěru je vhodné vypsat kritéria pro hodnocení podle ekonomické výhodnosti nabídky. Hodnocení na základě nejnižší nabídkové ceny by bylo možné jen v těch případech, kdy zadavatel bude požadovat pevnou úrokovou sazbu po celou dobu splatnosti úvěru.

Výběr kritérií musí být zvolen tak, aby bylo možné zcela jednoznačně hodnotit předložené nabídky (výše úrokové sazby, nabídková cena, požadované zajištění úvěru, podmínky mimořádné splátky, výše ostatních poplatků, reference, nabídka doplňujících služeb, jako finanční poradenství, spolupráce při vyplňování žádostí o dotace, jiné odborné služby.

4. Závěr

K financování rozvoje může veřejný sektor využít jak vlastní finanční zdroje, ktré jsou v době krize omezeny a jejichž výše je dána velikosttí rozpočtu, obchodní úvěr, bankovní úvěry, finanční leasing, emise cenných papírů, dluhopisů, akcií, factoring, forfaiting a další zdroje, zejména různé dotace.

Krize provázejí lidstvo v průběhu celých jeho dějin. Doposud nejhorší se udála na konci dvacátých let minulého století, její dopady byly drtivé. Hlavními příčinami je nafukování tzv. bublin (nových technologií, změny hospodářské situace, inflačního vývoje, nedostatku likvidity a nepodložené euforie…).

Hledat osvícené hlavy, které by průběh a dopady finanční krize předpověděly, je zbytečné a nezabrání ani dalším krizím. Lidé se přirozeně ohlíží k historii a metodami indukce a dedukce se snaží dobrat poznání. Jenže dějiny nekráčí v kruhu. Současná krize má zcela nové rysy, jež nemají paralelu v historii. Jde především o vliv sekuritizace a globalizace. První umožnilo vytvořit falešné zdání, že lze obejít vztah mezi rizikem a výnosem. Druhé pomohlo zamořit krizí velkou část světa.

Literatura:

[1] MUSÍLEK, P. *Trhy cenných papírů.* EKOPRESS 2002, 459 S. ISBN 80-86119-55-6

[2] KALA, T., DITTRICHOVÁ, J. 2007, *Management malé obce: Finanční aspekty řízení malých obcí.* Gaudeamus 2007. Univerzita Hradec Králové, ISBN 978-80-7041-969-4

[3] PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. vyd. Praha 2008. Aspi Publishing. s. 37-39, 303-306. ISBN 978-80-7357-351-5

[4] REVENDA, Z. a kol. *Peněžní ekonomie a bankovnictví.* Management Press, 2005, 620 s. ISBN 80-7261-032-1

[5] www.cnb.cz. Přístup z: http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/projevy/

EURÓPSKA TERITORIÁLNA SPOLUPRÁCA A SLOVENSKÁ REPUBLIKA
EUROPEAN TERRITORIAL COOPERATION AND THE SLOVAK REPUBLIC

Dušan Dobrovodský
Vysoká škola Sládkovičovo
ddobrovodsky@gmail.com

Kľúčové slová:
Európska teritoriálna spolupráca – INTERREG IV A,B,C – prioritné osi – výzvy
Key words:
European territorial cooperation – INTERREG IV A,B,C – priority axis – calls for proposals
Abstract:
Paper presented deals with the third objective of the EU economic and social cohesion policy and the programmes of the European territorial cooperation and their implementation within the Slovak Republic. The implementation started in 2008 and the Calls for proposals published met with a great interest of applicants. Despite, that maximum 2 Calls have been published per programme, between 27.3% a 55.7% of the total allocation is contracted.

Európske spoločenstvá zaviedli podporu teritoriálnej spolupráce v roku 1989. Z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR) bolo vyčlenených 21 miliónov ECU na financovanie 14 skupín projektov na riešenie štrukturálnych problémov prihraničných regiónov. Program INTERREG I (1990-1994) bol zameraný na prípravu na vytvorenie Schengenského priestoru, program REGEN implementovaný v tom istom období riešil chýbajúce prepojenia dopravných a energetických sietí. Program INTERREG II (1994-1999) pokračoval vo financovaní cieľov predchádzajúceho obdobia. Program INTERREG III (2000-2006) už bol financovaný vo výške 5 miliárd EUR s troma prioritnými osami: A -cezhraničná spolupráca (53 programov), B – medzinárodná spolupráca (13 programov) a C – medzi regionálna spolupráca (3 programy).

Medzi tri ciele programovacieho obdobia 2007-2013 bol zaradený cieľ **Európska teritoriálna spolupráca (ETS)** s rozpočtom 8,7 miliárd EUR. Tento cieľ známy aj pod názvom INTERREG IV pozostáva z viac ako 70 rôznych programov. Je zameraný na podporu harmonického a vyváženého rozvoja územia EÚ, pokrýva regióny nachádzajúce sa na pozemných alebo námorných hraniciach, s cieľom podporovať integráciu teritoriálneho rozvoja týchto regiónov a zároveň spoluprácu a výmenu skúseností medzi regiónmi, zlepšenie a zjednodušenie spolupráce pozdĺž vonkajších hraníc EÚ. Je založený na odstraňovaní hraníc, ktoré predstavujú bariéry pre spoluprácu regiónov. Prostriedkom plnenia tohto cieľa sú projekty cezhraničnej spolupráce, integrovaný nadnárodný rozvoj regiónov, budovanie sietí rozvoja a výmeny skúseností medzi regiónmi. ETS zahrňuje celý rad zložiek, ku ktorým patrí: INTERREG A – cezhraničná spolupráca, INTERREG B – medzinárodná spolupráca, INTERREG C –

medzi regionálna spolupráca a v jeho rámci programy INTERACT II – zdokonalenie riadenia programov, URBACT II – územné plánovanie a ESPON - Európska sieť pre pozorovanie územného rozvoja a súdržnosti.

INTERREG A – cezhraničná spolupráca je program založený na analýze a „zapĺňaní medzier" na vzájomných hraniciach členských štátov. Jeho súčasťou je 52 programov cezhraničnej spolupráce, ktoré sú financované z EFRR vo výške 2.5 miliardy EUR. Pokrýva široké spektrum problémov, od infraštruktúry, cez rozvoj trhu a služieb, až po prekonávanie jazykových a kultúrnych bariér, ku ktorým patrí:

- Podpora podnikania, najmä malého a stredného, cestovný ruch, kultúra a cezhraničný obchod
- Zlepšenie spoločného využívania prírodných zdrojov
- Podpora spolupráce mestských a vidieckych oblastí
- Zlepšenie prístupu k dopravným a komunikačným sieťam
- Spoločné využívanie infraštruktúry
- Zamestnanosť a rovnosť príležitostí

Slovenská republika sa zúčastňuje na nasledovných programoch:

a/ **Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika**

Celkový záväzok na program z EFRR je 92,8 mil. EUR, verejné zdroje zo štátneho rozpočtu SR predstavujú 4,3 mil. EUR. Oprávnenými regiónmi sú slovenské samosprávne kraje - Trenčiansky, Trnavský, Žilinský kraj a české kraje - Jihomoravský, Moravskoslezký a Zlínsky kraj. Jeho súčasťou sú nasledovné prioritné osi:

- Prioritná os I: Podpora sociokultúrneho a hospodárskeho rozvoja cezhraničného regiónu a spolupráce
- Prioritná os II: Rozvoj dostupnosti cezhraničného územia a životného prostredia

Po dvoch výzvach je zostatok z celkovej alokácie 109 mil. EUR viac ako 49 mil. EUR. Celkovo bolo doposiaľ schválených 130 žiadostí a celková výška schválených príspevkov predstavuje už takmer 51,7 mil. EUR, čo je cca 55,7 % z celkového záväzku.

b/ Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Rakúsko

Celková alokácia programu predstavuje 73,4 mil. EUR, verejné zdroje zo štátneho rozpočtu SR predstavujú 3,2 mil. EUR. Programové územie zahŕňa oblasť Bratislavského kraja, Trnavského kraja na slovenskej strane a spolkové krajiny Dolné Rakúsko, Viedeň a Burgenland na rakúskej strane. Jeho súčasťou sú nasledovné prioritné osi:

- Prioritná os I: Znalostný región a ekonomická konkurencieschopnosť
- Prioritná os II: Trvalo udržateľný rozvoj a regionálna dostupnosť

V rámci štyroch kôl na predkladanie projektov bolo dosiaľ prijatých 57 žiadostí o finančný príspevok (FP), z ktorých bolo schválených celkovo 32 projektov v celkovej výške 24,6 mil. EUR, čo predstavuje cca. 41,5 % z celkového záväzku programu.

c/ Program cezhraničnej spolupráce Maďarská republika – Slovenská republika

Celková alokácia programu predstavuje 207,6 mil. EUR, verejné zdroje zo štátneho rozpočtu SR sú vo výške 8,4 mil. EUR. Oprávneným územím na podávanie projektových žiadostí v Slovenskej republike sú Bratislavský, Trnavský, Nitriansky, Banskobystrický a Košický samosprávny kraj, na maďarskej strane sú oprávnenými župy Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Nógrád, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg a mesto Budapešť. Jeho súčasťou sú nasledovné prioritné osi:

- Prioritná os I: Hospodárstvo a spoločnosť
- Prioritná os II: Životné prostredie, ochrana prírody a dostupnosť

V rámci prvého kola výzvy na predkladanie projektov bolo predložených 246 žiadostí o FP, z ktorých bolo schválených 106 projektov v celkovom objeme 45 mil. EUR, čo predstavuje 27,3 % z alokácie programu. V júni 2009 bola zverejnená druhá výzva na predkladanie projektov pre všetky opatrenia v rámci oboch prioritných osí a bolo doručených 270 žiadostí o FP v objeme cca. 50 mil. EUR.

d/ Program cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika

Celková alokácia programu predstavuje 185,2 mil. EUR, verejné zdroje zo štátneho rozpočtu SR sú vo výške 8,4 mil. EUR. Oprávneným územím na podávanie žiadostí o FP v SR sú Žilinský a Prešovský samosprávny kraj, na poľskej strane sú to subregióny bielsko-bialski, nowosądecki, krośnieńsko-przemyski a okresy oświęcimski (subregión krakowsko-tarnowski), pszczyński (subregión centrálny śląski (sliezsky) a rzeszowski a Rzeszów grodzki (subregión rzeszowsko-tarnobrzeski). Jeho súčasťou sú nasledovné prioritné osi:

- Prioritná os I: Rozvoj cezhraničnej infraštruktúry
- Prioritná os II: Sociálny a ekonomický rozvoj
- Prioritná os III: Podpora miestnych iniciatív (Mikroprojekty)

V programe sa dosiaľ uskutočnilo jedno kolo výziev na predkladanie žiadostí, bolo predložených 139 žiadostí, z ktorých bolo schválených 49 projektov v sume 65 mil. EUR, čo predstavuje 51,3 % z alokácie programu.

e/ Program cezhraničnej spolupráce ENPI Maďarsko – Slovensko – Rumunsko – Ukrajina

Celková alokácia pre všetky zúčastnené krajiny na celé programové obdobie 2007 – 2013 je 68,7 mil. EUR, z ktorých spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu predstavuje 10% a spolufinancovanie z vlastných zdrojov žiadateľa je 5 %. Cieľom programu je zintenzívniť a prehĺbiť spoluprácu medzi regiónmi Ukrajiny - Zakarpatská, Ivano-Frankivská a Černivetská oblasť a oprávnenými a pridruženými územiami Maďarska, Rumunska a Slovenska. Skladá sa z nasledovných prioritných osí:

- Prioritná os 1: Ekonomický a sociálny rozvoj
- Prioritná os 2: Zlepšenie kvality životného prostredia
- Prioritná os 3: Zvýšenie efektívnosti na hraniciach
- Prioritná os 4: Podpora spolupráce Ľudia ľuďom

Doposiaľ nie je známy definitívny termín zahájenia výzvy na predkladania žiadostí.

INTERREG B – medzinárodná spolupráca (1.8 miliardy EUR) umožňuje spolupracovať partnerom z viacerých členských štátov na problémoch, ktoré sa týkajú:

- Inovácií, najmä spolupráce univerzít, výskumných organizácií, malých a stredných podnikov
- Životného prostredia, najmä vodných zdrojov – morí, riek, jazier
- Dostupnosti, včítane telekomunikácií, a zasieťovania infraštruktúry
- Trvalo udržateľného mestského rozvoja, najmä poly-centrického rozvoja

13 programov medzinárodnej spolupráce je financovaných z EFRR vo výške 1.8 miliardy EUR. Pre slovenských žiadateľov je možné sa zapojiť do dvoch programov – Stredná Európa a Juhovýchodná Európa.

V programe Stredná Európa je možné spolupracovať s partnermi s regiónov Rakúska, časti Nemecka, Českej republiky, Talianska, Maďarska, Poľska, Slovinska a Ukrajiny. V programe Juhovýchodná Európa zasa s partnermi s 15 krajín juhovýchodnej Európy.

INTERREG C – medzi regionálna spolupráca (321 miliónov EUR) umožňuje spolupracovať partnerom zo všetkých 27 členských štátov, Nórska a Švajčiarska, vymieňať si skúsenosti a osvedčené metódy práce. Je zameraný na dve priority – inovácie a znalostnú ekonomiku a jeho súčasťou sú tri programy na vytváranie partnerstiev:

- **URBACT II** – program umožňuje predstaviteľom na lokálnej a regionálnej úrovni vymieňať si skúsenosti v problematike urbanizácie, vytvárať tematické partnerstvá a pracovné skupiny predstaviteľov miest, financovať rôzne konferencie a rozvíjať metódy mestského rozvoja.
- **ESPON** – Európska sieť pre pozorovanie územného rozvoja a súdržnosti zameraný na podporu výskumu v oblasti územného plánovania a regionálneho rozvoja
- **INTERACT II** - program, ktorý nefinancuje projekty, ale cez štyri kontaktné body poskytuje služby rôznym programom ETS. K jeho cieľom patrí prispievať k zvýšeniu účinnosti riadenia programov, zvýšiť efektívnosť a výkonnosť programov a uľahčiť prenos know-how a výmenu poznatkov medzi programami a zabezpečovať ich prepojenie.

V súvislosti s implementáciou Európskej teritoriálnej spolupráce bol vytvorený nový právny nástroj – **Európske zoskupenie územnej spolupráce**. Umožňuje zakladať právne subjekty zložené z orgánov štátnej správy členských štátov, miestnych a regionálnych samospráv a iných inštitúcií verejného charakteru, ktoré implementujú projekty územnej spolupráce z iniciatívy členských štátov.

***Literatura*:**

[1] R*egions as partners – European territorial cooperation*. Inforegio panorama. European Commision, Directorate - General for Regional Policy, ISSN 1608-389X

[2] *Správa o programoch INTERREG.* MVRR. September 2009

[3] *Správa o implementácii a čerpaní za operačné programy cezhraničnej spolupráce programového obdobia 2007 – 2013*. MVRR. November 2009

ÚSPORY REALIZOVANÉ E-AUKCÍ MOTOREM ROZVOJE VEŘEJNÉHO SEKTORU

SAVINGS REALIZED THROUGH E-AUCTION AS AN ENGINE OF THE PUBLIC SECTOR DEVELOPMENT

Josef Drahokoupil, Ivan Soukal
Univerzita Hradec Králové
josef.drahokoupil@uhk.cz, ivan.soukal@uhk.cz

Klíčová slova:
Elektronická aukce – veřejný sektor – náklady – rozvoj
Key words:
Electronic auction – public sector – costs – development

Abstract:
This article shows a potential of electronic auction connected with savings used for strategic development. In the introduction, the legislation of public procurement with the use of electronic auction as a tool for procurements assessment is presented. In the next part, the principle of electronic auction is analysed. Furthermore, savings of selected contracting authorities of public procurements are revealed together with the respect of the potential savings in the whole public sector. In the conclusion, an economic analysis of reasons is given, why just the electronic auction is the proper tool of public sector development.

Úspory realizované E-aukcí motorem rozvoje veřejného sektoru

Zákon č. 137/2006 Sb. O veřejných zakázkách (dále jen ZVZ) zapracovává příslušné předpisy Evropských společenství a upravuje postupy při zadávání veřejných zakázek, soutěž o návrh, dohled nad dodržováním tohoto zákona, podmínky vedení a funkce seznamu kvalifikovaných dodavatelů a systému certifikovaných dodavatelů. Dle § 2 ZVZ má povinnost se tímto zákonem řídit tito **zadavatelé**:

- **Veřejný zadavatel**
  Česká republika, státní příspěvková organizace, územní samosprávný celek nebo příspěvková organizace, u níž funkci zřizovatele vykonává územní samosprávný celek, jiná právnická osoba, pokud byla založena či zřízena za účelem uspokojování potřeb veřejného zájmu.
- **Dotovaný zadavatel**
  právnická nebo fyzická osoba, která zadává veřejnou zakázku hrazenou z více než 50 % z veřejných peněžních prostředků.
- **Sektorový zadavatel**
  osoba vykonávající některou z relevantních činností podle § 4 ZVZ předmětného zákona, pokud tuto relevantní činnost vykonává na základě zvláštního či výhradního práva, nebo nad touto osobou může veřejný zadavatel přímo či nepřímo uplatňovat dominantní vliv (tzn. disponuje většinou hlasovacích práv sám, či na základě dohody s jinou osobou, nebo jmenuje či volí více než polovinu členů v jejím statutárním, správním, dozorčím či kontrolním orgánu).

Zadavatel a elektronická aukce

Podmínky využitý elektronické aukce jako dynamického nástroje nákupu jsou upraveny v § 96 ZVZ, kde je definováno, že zadavatel může v otevřeném řízení, užším řízení, jednacím řízení s uveřejněním nebo ve zjednodušeném podlimitním řízení využít elektronickou aukci jako prostředek pro hodnocení nabídek. Podmínky průběhu elektronické aukce upravuje § 97 ZVZ. Cílem každého zadavatele elektronické aukce je získat co nejnižší cenu za poptávané výrobky či služby. Stranu nabídky tvoří jednotlivé firmy (uchazeči), které jsou schopny poptávaný předmět aukce zajistit.

Před zahájením elektronické aukce je zadavatel povinen provést posouzení a hodnocení nabídek a pořídit zprávu o posouzení a hodnocení nabídek podle § 80 ZVZ. Jestliže uchazeč splní kontrolu úplnosti, postupuje do dalšího posouzení a hodnocení nabídek, kde se kontroluje obsahová stránka předložených dokumentů. Jestliže jsou veškeré formální náležitosti nabídky v pořádku, může hodnotící komise přistoupit k předběžnému hodnocení nabídek. Předběžné hodnocení nabídek je provedeno buď na základě nejnižší nabídkové ceny, nebo prostřednictvím ekonomické výhodnosti nabídky. Ekonomická výhodnost nabídky znamená, že nabídka uchazeče se kromě nabídkové ceny posuzuje i dalšími hodnotícími kritérii. Tato kritéria jsou například technické, jakostní a funkční vlastnosti předmětu veřejné zakázky (pozáruční servis, materiál, termín splnění zakázky apod.). Po předběžném hodnocení zadavatel vyzve všechny uchazeče, kteří nebyli v rámci předběžného hodnocení vyloučeni, aby podali nové aukční hodnoty do elektronické aukce. Výzva musí obsahovat veškeré informace nezbytné pro individuální připojení k elektronickým nástrojům. Je-li základním hodnotícím kritériem ekonomická výhodnost nabídky, musí výzva podle odstavce 2 obsahovat též výsledek předběžného hodnocení nabídky příslušného uchazeče a matematický vzorec, který se při elektronické aukci použije pro určení automatických změn pořadí na základě podaných nových aukčních hodnot a který musí zahrnovat všechna dílčí hodnotící kritéria uveřejněná v oznámení či výzvě o zahájení zadávacího řízení.

Samotná elektronická aukce probíhá ve dvou kolech. V prvním kole uchazeči zadají svou výchozí nabídku. Ve druhém kole se otevře aukční systém a teprve zde vidí uchazeči svou nabídku a v reálném čase ji mohou porovnat s ostatními nabídkami a mají pouze omezený čas na reakci. Tato část je největším rozdílem od klasického výběrového řízení obálkovou metodou, která je procesem statickým končícím podáním nabídky zadavateli ve stanovené lhůtě. Po této lhůtě není možné nabídkové ceny měnit, zadavatel pouze sestaví pořadí uchazečů. Doporučená základní doba e-aukce se pohybuje od 10 do 30 minut s možností automatických prodloužení v okamžiku změny některé z nabídek.

Vybraní zadavatelé využívající elektronický aukční systém

Kraje: Liberecký kraj, Moravskoslezský kraj, Olomoucký kraj, Plzeňský kraj, Krajský úřad kraje Vysočina.

Města: Magistrát města Ostravy, Magistrát města Plzně, Bruntál, Frenštát pod Radhoštěm, Most, Olomouc, Opava, Orlová, Šternberk, Valašské Meziříčí, Žďár nad Sázavou, Příbram, Hranice, Slezská Ostrava, Ostrava - Přívoz, Blansko, Základní škola Ostrava – Poruba.

Příklady úspor realizovaných zadavateli veřejných zakázek na stavebních pracích:

výměna oken (10 – 30 %), nátěr balkonů (15 %), oprava a nátěr fasády (10 %), vodovodní řad (3 %), venkovní schodiště (20 %), rekonstrukce střešního pláště MŠ (6 %), rekonstrukce chodníku (3 %), stavební úpravy křižovatky (12 %), stavba parkoviště (21 %), rekonstrukce zdravotně technických instalací (20 %), rekonstrukce budovy (12 %), rekonstrukce olověných přípojek (3 %), rekonstrukce náměstí (16 %), propojení kanalizace (13 %), autobusové přístřešky (12 %), autobusová zastávka, oprava sociálního zařízení (14 %), přeložka sběrače (38 %), výběh pro medvědy a vlky v ZOO (6 %), rekonstrukce bytů (5 %), opravy komunikací (15 – 20 %).

Příklady úspor realizovaných zadavateli veřejných zakázek na službách:

přezkoumání hospodaření města (30 – 45 %), jazykové vzdělávání (1,5 %), ořezy dřevin (7 %), zajištění voleb – pronájem PC a tiskáren (25 – 30 %), tiskařské práce (32 %), stavební dozor (30 %), zajištění publicity (39 %).

Příklady úspor realizovaných zadavateli veřejných zakázek na dodávkách:

renovace tonerových kazet (45 – 50 %), nákup osobního vozidla (13 – 23 %), nákup kancelářských potřeb (25 – 40 %), sáčky na psí exkrementy (40 – 74 %), nákup PC (16 – 25 %), městský kamerový dohlížecí systém (30 %), nákup nábytku (11 %), pořízení lístkovnic (21 %), rozšíření stávajícího systému docházky PowerKey (4 %), expertní software (5 – 15 %), dodávka elektrického kotle a smažící pánve do MŠ (7 %), nákup trezoru (12 %), nákup hygienických potřeb (17 %).

Kde hledat prostor pro úspory využitelné pro další strategický rozvoj veřejného sektoru?

Veřejné zakázky v roce: 2006 545 miliard Kč,
2007 598 miliard Kč,
2008 628 miliard Kč.

Potenciál úspor docílených prostřednictvím elektronických aukcí si uvědomuje i Ministerstvo pro místní rozvoj, které v roce 2009 zahájilo projekt s názvem NIPEZ (Národní infrastruktura pro elektronické zadávání). Náklady projektu se pohybují okolo 404 milionů Kč, přičemž 400 milionů bude získáno z operačního programu IOP. Tento projekt by měl dle odhadů přinést úspory 3 až 5 % z celkového objemu trhu veřejných zakázek, což odpovídá zhruba 18 až 30 miliardám Kč ročně!

Závěr

Z výše popsaného je evidentní, že úspory veřejného sektoru je možné uskutečnit pomocí elektronických aukcí. Dochází tak k redukci rozdílu mezi tržní cenou a skutečnými náklady firmy – jinými slovy se snižuje schopnost firem stanovit cenu nad svými mezními náklady. Příčina tkví ve velmi elastické poptávce, která je umožněna srozumitelným přehledem zadavatele zakázky o nabízené ceně v reálném čase. Tento téměř dokonalý přístup k informacím je k dispozici jak poptávkové tak nabídkové straně, což je jedním ze základních předpokladů efektivity trhu. Pokud je navíc zakázka dimenzována (zadána) s flexibilním objemem, dochází při snižování rozdílu tržní ceny a mezních nákladů i k redukci nákladů mrtvé váhy resp. k redukci objemu

neuskutečněné produkce z důvodu uplatnění monopolní síly firmy. Tento efekt se ještě zvyšuje s klesající diferenciací nabízené produkce. Tomuto faktu napomáhají především jasně nastavená pravidla vyplývající ze zadávací dokumentace a zejména vhodné stanovení hodnotících kritérií. Z pohledu strany nabídky resp. uchazečů dochází z marketingového hlediska k redukci „měkké vyjednávací hmoty“, kdy je možné se, ve snaze získat zakázku, dostat blízko k hranici rentability zakázky. Z mikroekonomického hlediska se tedy jedná o snižování přebytku výrobce na úkor zvýšení přebytku spotřebitele resp. zadavatele. Firmy s vyššími nákladovými křivkami se tedy dlouhodobě nemohou v takovémto prostředí udržet a budou nuceny odvětví opustit, nebo budou převzaty jinou firmou. Ve výhodě jsou tedy spíše větší firmy schopné více využít úspor z rozsahu, ovšem jen za předpokladu, že poptávaný produkt nebude extrémně specifický. Je evidentní, že transparentnost zadávání veřejných zakázek spolu s elektronizací je tou správnou cestou k dalšímu rozvoji veřejného sektoru.

Literatura:

[1] KAPLAN, M., ZRNÍK, J. a kol. *Firemní nákup a e-aukce*. Praha : Grada publishing, a.s., 2007, 216 s. ISBN 978-80-247-2002-9

[2] Portál o veřejných zakázkách a koncesích. *Národní plán zavedení elektronického zadávání veřejných zakázek pro období let 2006-2010*. [on-line], http://www.portal-vz.cz/file/558_1_1/, 7.3.2009

[3] RYS, P. *Využití e-aukcí u stavebních zakázek města*. E-biz forum 09. Olomouc, 5. – 6. 11. 2009

[4] RYS, P. *Využití e-aukcí u stavebních zakázek města*. E-biz forum 09. Olomouc, 5. – 6. 11. 2009

[5] SOUKAL, I., DRAHOKOUPIL, J., HEDVIČÁKOVÁ, M.. *Elektronizace veřejných zakázek a jejich přínos*. In Finance a výkonnost firem ve vědě a praxi, 23. – 24. dubna 2009 ve Zlíně, ISBN 978-80-7318-798-9

[6] SVOBODA, J. *Elektronizace veřejných zakázek projekt NIPEZ*. E-biz forum 09. Olomouc, 5. – 6. 11. 2009

[7] Zákon č. 137/2006 Sb. O veřejných zakázkách

VLIV ENVIRONMENTÁLNÍHO ŘÍZENÍ NA VÝKONNOST PRACOVNÍKA
IMPACT OF ENVIRONMENTAL STRATEGY ON WORKER EFFICIENCY

Lilia Dvořáková, Lucie Volínová
Západočeská univerzita v Plzni
ldvorako@kpv.zcu.cz, lvolinov@kpv.zcu.cz

Klíčová slova:
Environmentální řízení – pracovní výkonnost – komunikace – pracovní podmínky
Key words:
Environmental strategy – worker efficiency – communication – working conditions

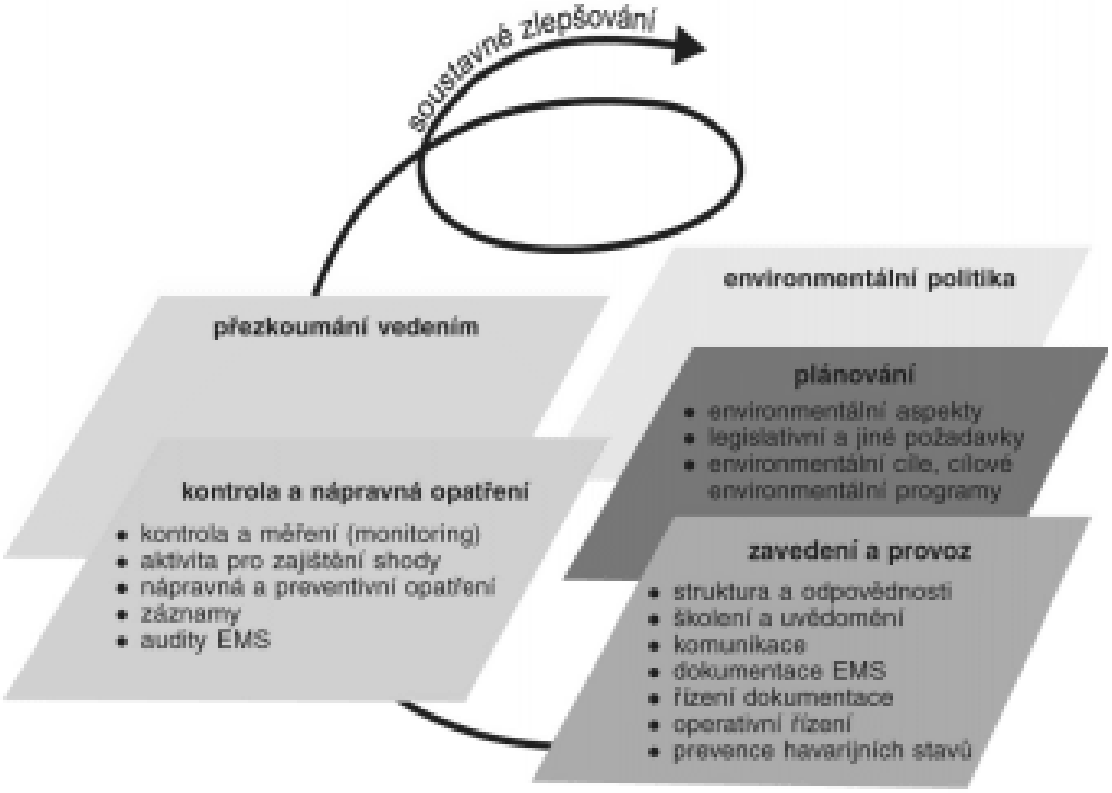
Abstract:
Environmental management has become an essential part of controlling an industrial company. Environmental strategy defines environmental aims in terms of the concept of sustainable production and consumption. Constant monitoring and evaluation of environmental impacts is a part of effective management. The impacts may influence not only the environment but working performance too. The paper deals with the benefits of implementing system of environmental management to increase of worker efficiency.

1. Environmentální řízení

Cílem každého podniku by mělo být efektivní využívání zdrojů (suroviny a materiály), snížení objemu odpadu, minimalizace dopadů na životní prostředí ve všech podnikových procesech a uspokojování potřeb zákazníků. **Environmentální řízení** je možné charakterizovat jako záměrné působení na ty činnosti a výrobky, které mají, měly nebo mohou mít vliv na životní prostředí. Účelem zavádění environmentálního řízení z hlediska ochrany životního prostředí je především ochrana přírodních zdrojů, snižování emisí znečišťujících látek, řízení environmentálních rizik a ochrana zdraví pracovníků a obyvatel. [8.] Environmentální řízení zahrnuje celou řadu dobrovolných nástrojů, které jsou nad rámec legislativních předpisů. Řadí se do skupiny preventivních nástrojů a soustředí se na odstraňování samotných příčin vznikajících environmentálních problémů. Podniky zahrnují péči o životní prostředí do své podnikové strategie prostřednictvím environmentálního managementu. **Strategický environmentální management** znamená systematický přístup k ochraně životního prostředí, a to ve všech aspektech podnikání, patří mezi nejčastěji využívané nástroje v České republice. Tento přístup spočívá ve vytvoření, zavedení a udržení vhodného strukturovaného systému environmentálního managementu (EMS), který je součástí celkového řízení. Pro zavedení EMS existují v České republice dvě základní možnosti: podle **norem řady ISO 14 001** nebo podle **Programu Eco – Management and Audit Scheme (EMAS).** [9.,185]

Při zavádění EMS je třeba postupovat dle požadovaných norem. Je nutné stanovit strategii **environmentální podnikové politiky**, která určuje základní představu a zásady o chování celé organizace v oblasti ochrany životního prostředí v delším časovém horizontu a stanovuje cíle a cílové hodnoty. [5.] Po jejím určení je třeba provést důkladnou vstupní analýzu z hlediska vlivu konkrétních výrobních činností

a procesů na životní prostředí a vyhodnotit problematické oblasti, v nichž je potřeba realizovat opatření směřující ke splnění cílů environmentální politiky. Dalším krokem je identifikace a vyhodnocení **environmentálních aspektů** ve všech fázích výrobního procesu. Dále je nutné se zaměřit na kontrolované a nekontrolované emise do atmosféry a vody, na množství a složení odpadů, na efektivní využívání zdrojů, ale také na přímé vlivy, které působí na člověka, tj. hluk, vibrace, prašnost aj. [10.] Zavedení vlastního systému environmentálního řízení (EMS) nespočívá pouze v definování environmentální politiky, provedení úvodního environmentálního přezkoumání, ale také ve stanovení cílů a struktury systémů (definování pravomocí a odpovědnosti), vytvoření programu školení a vzdělávání, řízení provozu, plánování mimořádných událostí, dále také v provádění měření a monitoringu, definování neshod, provádění interních auditů a přezkoumávání vedením.

Obrázek 1 – **Model EMS (zdroj ČSN EN ISO 14001)**

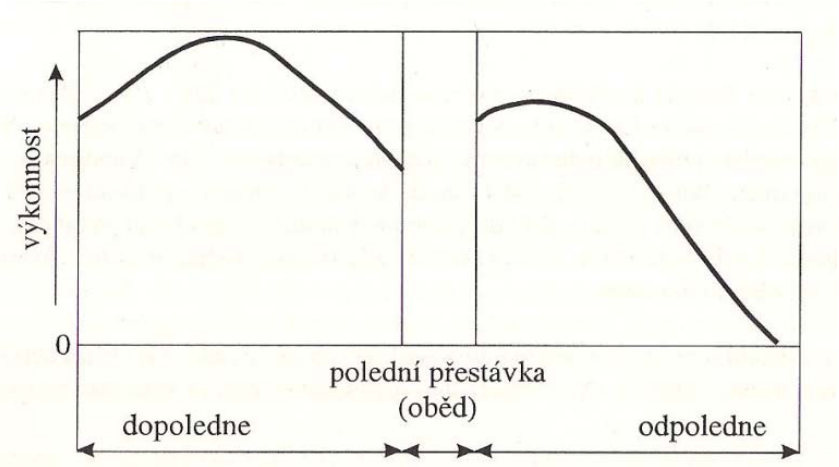
2. Pracovní výkon a pracovní výkonnost

Měřítkem pracovní činnosti je dosažený **pracovní výkon**, který můžeme charakterizovat jako výsledek určité pracovní činnosti člověka v daném čase a za daných podmínek, resp. výsledek práce za jednotku času. Novější definice pracovního výkonu v sobě zahrnuje jak chování, tak výsledky. Pracovní výkon představuje nejen množství, ale i kvalitu práce, přístup k práci a pracovní chování. Chování pracovníka je podmíněno jak dovednostmi a znalostmi, rysy osobnosti, jeho potřebami a hodnotovými orientacemi k podmínkám a prostředí, v nichž se práce vykonává. Člověk může uskutečnit výkon za předpokladu odpovídající odborné průpravy (znalosti, dovednosti, schopnosti, zkušenosti) a také ochoty. To je možné vyjádřit vzorcem: $\boldsymbol{V = f(P, M, S)}$

V vyjadřuje výkon, P vyjadřuje předpoklady (znalosti, dovednosti, zkušenosti) a M vyjadřuje motivaci (ochotu) a S vyjadřuje schopnosti.

Pracovní výkonnost je obecnější a dlouhodobější vyjádření pracovního výkonu vztaženého k určitému subjektu – jedinci. [6.] Je to soubor vlastností a předpokladů jednotlivce potřebných pro splnění pracovního úkolu, tedy připravenost pracovníka podávat určité výkony. Výkonnost je ovlivněna celou řadou okolností. Je možno je rozdělit na okolnosti působící z **vnějšího prostředí** a na **osobnostní předpoklady** pracovníka. Okolnosti působící z vnějšího prostředí: systém organizace a řízení, vybavení pracovišť a pracovní prostředí, technologie pracovních postupů, motivační podněty, mezilidské vztahy a sociální prostředí. Osobnostní předpoklady: zdravotní stav, odborná připravenost, charakterové vlastnosti, motivace a zaměřenost. Odlišná úroveň všech těchto předpokladů ovlivňuje kvalitu i kvantitu práce.

Křivka pracovní výkonnosti představuje grafické vyjádření výkonnosti člověka za časovou jednotku, zejména v průběhu pracovní směny. Zahrnuje závislost pracovního výkonu na řadě subjektivních a objektivních faktorů.

Obrázek 2 – **Typická křivka denní pracovní výkonnosti, zdroj: [2.],**

Podle Z. Pitry pracovní výkonnost člověka ovlivňuje: motivace, schopnosti a pracovní podmínky. [4.] **Motivaci** chápeme jako pohnutky (motivy), které orientují činnost jedince určitým směrem, a projevuje v podobě motivované činnosti. **Pracovní motivace** vyjadřuje pracovní přístup jedince k práci, jeho ochotu pracovat, vycházející z vnitřních pohnutek (motivů). [1.] **Schopnosti** jsou vlastnosti osobnosti, které jsou předpokladem pro úspěšné vykonávání určité činnosti. Vrozený základ schopností se označuje jako vlohy (dispozice). [3.]**Pracovní prostředí** se dá označit jako podmínky, za nichž probíhá pracovní proces. Pracovní prostředí a podmínky zahrnuje nejen materiálně technické podmínky, fyzikální faktory, organizační podmínky, zdravotně – preventivní péči o pracovníky, ale i sociální, hygienické a faktory bezpečnostní.

3. Přínosy implementace systému EMS pro zvýšení výkonnosti pracovníka

Mezi hlavní přínosy zavedení EMS do podnikové strategie, které mají nebo mohou mít vliv na zlepšení výkonnosti pracovníka, patří zejména: **komunikace, motivace zaměstnanců, kvalita pracovního prostředí.**

Komunikace - důležitým faktorem, který má vliv na stresovou zátěž člověka, je vztah zaměstnanců s jejich nadřízenými, ale i vztahy mezi lidmi na pracovišti, které vytvářejí společenskou atmosféru. Hlavní příčinou, která může vést ke vzniku stresu je nedostatek nebo špatná komunikace. Zavedení EMS do podniku znamená vytvořit směrnici pro environmentální komunikaci, kdy dochází ke zlepšení komunikace jak na interní, tak externí úrovni. [5.] Cílem je poskytovat nezbytné a úplné informace, které pracovníci potřebují pro kvalitní výkon svých činností. Pokud pracovník nemá dostatečné informace a instrukce pro plnění zadaných úkolů, dochází ke snížení kvality odvedené práce a tím i k poklesu jeho pracovní výkonnosti. V rámci zavedení environmentálního řízení do podnikové strategie, jsou jasně stanoveny úkoly, pravomoci a odpovědnost každého pracovníka.

Motivace zaměstnanců - Zavedení systému environmentálního managementu vyžaduje, aby všichni zaměstnanci, jejichž práce může mít významný dopad na životní prostředí, byli odborně způsobilí a byli odpovídajícím způsobem vycvičeni. Snaha o zapojení všech zaměstnanců do snižování negativních vlivů na životní prostředí a pravidelně prováděná školení vedou ke zvyšování informovanosti, a tím i ke zvyšování jejich zájmu o životní prostředí. [7.] Zvyšuje se odborná způsobilost a znalosti zaměstnanců, což vede k dobrým nápadům a návrhům, jak snížit tyto negativní vlivy na životní prostředí. Možnost přispět svým návrhem nebo svou myšlenkou se podílet na vytváření a hledání nových cest, jak omezovat negativní chování podniku na životní prostředí, vede ke zvyšování motivace zaměstnanců a tím i jejich výkonnosti.

Kvalita pracovního prostředí – pracovní prostředí je jednou z příčin vzniku stresu. Pracovní výkonnost klesá, jestliže nejsou na pracovišti vytvořeny vhodné pracovní podmínky. V celé řadě podniků se nacházejí nepřehledná a neupravená pracoviště, s výskytem nadměrné hlučnosti a s obsahem nejrůznějších škodlivin. Jedním z faktorů ohrožujících výkonnost, psychiku i organismus člověka, jsou nepříznivé faktory vnitřního klimatu pracoviště. Mezi nejzávažnější faktory, které negativně působí na zdraví a výkon pracovníka, patří zejména: mikroklimatické podmínky, neionizující a ionizující záření, prach, nepřiměřená zátěž, hluk a vibrace, chemické látky. Velmi nepříznivé okolnosti mohou být zdrojem zdravotních komplikací. Cílem environmentálního řízení je omezovat tyto faktory, které negativně působí na pracovní výkon člověka, a zlepšit kvalitu pracovního prostředí.

4. Závěr

Příspěvek analyzuje vliv environmentálního řízení na výkonnost pracovníka. Definuje pracovní výkon a pracovní výkonnost z vícekriteriálního hlediska a identifikuje přínosy implementace systému environmentálního managementu v kontextu výkonnosti pracovníka.

Literatura:

[1.] BEDRNOVÁ, E., NOVÝ, I. *Psychologie a sociologie řízení*. 2. roz. vydání. Praha: Management Press, 2004. 586 s. ISBN 80-7261-064-3.

[2.] MAYEROVÁ, M. *Stres, motivace a výkonnost*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing s.r.o., 1997. 136 s. ISBN 80-7169-425-8.

[3.] MIKULÁŠTÍK, M. *Manažerská psychologie*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2007. 384 s. ISBN 978-80-247-1349-6.

[4.] MYŠKOVÁ, R. *Vliv pracovní výkonnosti na efektivnost podniku*. Zkrácená verze PhD Thesis. Brno: VUTB, 2003. 30 s. ISBN 80-214-2355-2.

[5.] VEBER, J. *Environmentální management*. 1. vydání. Praha: VŠE - Oeconomica nakladatelství, 2004. 94 s. ISBN 80-245-0336-0.

[6.] WAGNEROVÁ, I. *Řízení výkonnosti*. 1. vydání. Brno: Marek Konečný, 2005. 83 s. ISBN 80-903516-5-4.

[7.] http://www.cenia.cz – EMAS jednoduše

[8.] http://www.csr-online.cz – Environmentální management

[9.] http://www.volny.cz/casopis.energetika/e_7802_5.html - Systém environmentálního managementu a jejich zavádění v průmyslu a v energetice

[10.] http://www.waste.cz – Úvod do problematiky systémů environmentálního managementu

THE INFLUENCE OF THE TAX SYSTEM UPON THE FINANCIAL POTENTIAL OF A REGION (UPON TH E EXAMPLE OF POLAND)

Ryta I. Dziemianowicz
University of Bialystok
r.dziemianowicz@uwb.edu.pl

***Keywords*:**
Tax – regional development – financing sources

Abstract:
The aim of this article is to find the answer to the question whether Polish regions possess the proper financial potential which shall allow for the creation of the regional development policy, as well as for the execution of the aforementioned policy assumptions.

1. Introduction

Between the various regions of the European Union, which may be classified as one of the richest regions of the world, there exist substantial economical and social differences. These differences are mainly connected to the particular member countries but they also occur within certain countries. The policy of the regional development conveyed at the both government (interregional) as well as local authority levels (interaregional) should therefore execute two substantial aims: the levelling aim (which is connected to the prevention of the process of marginalisation of problem areas) as well as the pro-effective aim (which is connected to the support of the issue of region competitiveness).

The differentiation of the particular areas within the boundaries of the given state is also connected to the state of Poland, where economical problems are of strong regional specifics and in connection to the above imposed influence upon the level of regional diversifications. The basic source of the regional development financing in Poland is constituted by provincial budgets, above all own budgets, the fact which is determined by both the independence of the region as well as the possibility for the conveyance, by the provincial authority, of own interaregional politics. This elaboration has supported the attempt at finding of the answer to the question: whether Polish regions possess the proper financial potential which allows for the creation of the regional development policies as well as for the execution of its assumptions. The conveyed research, is above all, connected to the issue of tax related income, considered to be the own, stabile income potential, the fact which allows for the determination of long term ability for the local authorities to finance tasks they undertake to realise

2. Social and economical differentiation of Polish regions

The notion of „region" is not an unambiguous term and it depends on the needs it possesses for the ability to be defined in various ways. For the needs of the regional policy within the European Union, in 1988 EUROSTAT introduced the new five level territorial divisions, the so-called NUTS classification (*The Nomenclature of Territorial*

Units for Statistic)[1]. In accordance to the aforementioned classification three regional levels as well as two local levels have been distinguished. Upon the territory of Poland the division of NUTS unit of the regional scope encompasses: NUTS 1 – regions (6), NUTS 2 – provinces (16), NUTS 3 – sub-regions (groups of counties - 45).

For the needs of this elaboration the region is understood to be as the territory of a province, i.e. the territorial unit directly subordinate to the central level, which possess its political representation (local authority), possesses its own budget as well as legally established income sources [3, 1]. A province matches the regional level of NUTS 2, which allows for the proper visualisation of social and economical issues with the application of the country-region relations pattern.

The distance within the development of Poland, measured with the application of GDP per capita, in comparison to the average level of European Union development is on the systematic decrease, but it still remains substantial[2]. At the same time Poland is not a unite country in terms the economical and social point of view, the level of regional development measured with GDP per capita shows strong spatial differentiation[3]. The differentiation of the economical development on the territory of Poland at the level of NUTS 2 circulates around the following relations 1:2,18 [1, 24].

The main aim of the regional policy is the decrease of differences between the particular regions as well as the increase of their economical competitiveness. In accordance with the assumptions of the administration reform dating back to 1998 provincial authorities are responsible for the preparation and execution of the province development strategy, which constitutes the most important planning document of the regional policy of local authorities, which is constituted by the stimulation of the economical activeness, increase of economy competitiveness and innovation. The creation of conditions for economical development is also including the creation of the job market. The execution of these tasks is not possible without securing of adequate financial assets.

3. Own income of provincial authorities as the regional development financing source

The basic tool of the financial policy of provincial authorities in Poland is constituted by province budgets. In accordance with article 167 of the Constitution of the Republic of Poland local authority units are ensured with the share in public income properly to the tasks these units are responsible for. The income of provincial authorities may be divided into three categories: own income which constitutes own income potential, general subventions as well as target grants. The independence of local authorities in the process of execution of regional policy is possible above all, thanks to proper own

[1] NUTS constitutes a unified nomenclature of territorial units for statistic needs, which makes it easier to execute comparison activities of the data gathered within the particular member states.

[2] GDP *per capita* (in accordance to the parity of the purchase power) in 2006 for Poland amounted to the level of 12,6 thousand EUR what constituted 50,4% of the UE-25 average (52,9% of the UE-27 average), respectively for 48,4% in 2005 and 45,9% in 1999 r. [1, 15].

[3] In Poland only the province of Mazowieckie does not qualify as the region economically backward. Those EU regions are understood to be as economically backward within the EU, the GDP coefficient of which per 1 inhabitant does not surpass 75% of the European Union average. The region of the lowest GDP level is formed by five provinces: lubelskie and podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, where GDP per capita forms at the level about 40% lower in comparison with the UE-27 average. At the same time the provinces of lubelskie, podkarpackie and podlaskie are considered to be belonging to the group of 15 poorest European Union regions [3, 3] as well as [4, 2].

income, which subject to their stabile character:"allow for the determination of long term capability of local authority for the execution of tasks" [2, 77].

The income subject to particular taxes constitute the so-called own income potential, prove the income potential of inhabitants of the given region as well as provide the idea about its independence [2,78]. The important role in the formation of this potential is constituted by tax authority, which makes it possible for the direct influence upon the level of income subject to particular titles (for instance via the differentiation of tax levels, the application of tax benefits, the determination of the categories of entities liable for tax benefits etc.). The income potential measured with the application of the amount of income in the case of the given province is created by income subject to: personal income (PIT) as well as legal person income (CIT).

Tab.1: **The share of territorial authority units within the income subject to PIT and CIT taxes within the years of 1999-2009 (in %)**

	1999-2003		**2004**		**2005**		**2006**		**2008**		**2009**	
Particularisation	PIT	CIT	PIT	CIT	PIT	CIT	PIT	CIT	PIT	CIT	PIT	CIT
Communes	27,6	5,00	35,72	6,71	35,61	6,71	35,95	6,71	36,49	6,71	36,72	6,71
Counties	1,00	-	8,42	1,40	10,25	1,40	10,25	1,40	10,25	1,40	10,25	1,40
Provinces	**1,50**	**0,50**	**1,60**	**15,90**	**1,60**	**15,90**	**1,60**	**15,90**	**1,60**	**14,00**	**1,60**	**14,00**
Altogether	30,1	5,50	45,74	24,01	47,46	24,01	47,80	24,01	48,26	22,11	48,57	22,11

Source: Prepared by the author on the basis of [6] and [7].

The Act of Parliament dated 13th November 2003 with regard to the income of local authority units introduced changes into the share of local authorities within income subject to taxes which constitute income of the central budget (tab. 2). To the certain respect, at that point, what has occurred was the process of local authority budget marketisation, which was based on introducing of dependencies of the level of their income upon inhabitant earnings.

Tab.2: **The relation of own income to the general income within the particular types of units of the territorial sector between the years of 2002-2008 (in %)**

Particularisation	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**
Communes	49,5	47,32	48,24	48,68	47,02	49,50	49,30
Counties	10,78	11,30	24,90	29,19	30,79	32,20	32,30
Cities with county rights	50,47	56,27	64,27	66,13	67,70	70,30	69,50
Provinces	**15,66**	**15,88**	**59,13**	**64,91**	**63,84**	**68,3**	**58,50**

Source: Prepared by the author on the basis of [2, 67] and [5, 262].

Local authority managed provinces have become the main benefactor of the changes introduced in 2004, the share of their income within the general income between the years of 2002-2008 has increased almost four times fold and surpassed the level of 50%, at the same time becoming the main source of task financing. The increased own income, presented within the reports, considering the controversies in the process of calculation and consideration as own income the so-called shares within national taxes,

may be also treated as the effect of "false qualification", which constitutes only the result of the introduced legislative changes.

In 2008 income from local authority provinces amounted to 12 660 195 thousand PLN and were executed in 72,7% (in 2007 this value amounted to 98,4%). In comparison to the previous year the income increased by 11,6% (the real increase by 7,4%). The increase of income was mainly the effect of the increase of target grant amounts towards own tasks (by 242,4%), above all development grants connected to the issue of financing of tasks realised with the share of EU assets. The largest increase of income occurred in the province of świętokrzyskie – by 39,0%, the lowest in the province of wielkopolskie – by 0,1%, only in the province of lubuskie the aforementioned type of income was subject to the decrease by 1,7%.

Own income were dominant within the provincial income structure in 2008, which constituted 58,50%. Their share in 2008 with regard to 2007 the aforementioned amount was lowered by about 9,8 pf percentage point. The most important source of own provincial income in 2008 was similar to the previous situation and was constituted by the share within income taxes which constituted central budget income. The general amount of the share of provinces in national taxes was lowered with regard to the previous year by 4,2%. In 2008 the amount of income subject to the share within the PIT tax on average increased in Poland by 10,9%, whereas the CIT taxes was subject on the decrease by 6,8%. The share within the CIT tax constituted on average 37,2% (in 2007 this share amounted to 42,1%), whereas the share within PIT amounted to 7,5% (in 2007 - 7,3%) of all income of local authority provinces. What at the same time needs to be underlined is the fact that the source of own income is tightly connected with the economy and in 2008 was most prone to the influence of economical situation. In the conditions of crisis the amounts of shares within central taxes were subject to the increase only in 2 provinces: małopolskie and świętokrzyskie, respectively by 12,7% and 15,8%. In the case of remaining provinces there has occurred a decrease subject to this kind of income.

4. Summary

In the current form local authority provinces possess the very limited influence upon the formation of their own income. The applied mechanism of income taxes i.e.: PIT and CIT, does not possess any positive influence upon the levelling of development differences. The construction of the aforementioned transfer may even increase the size of the aforementioned differences. The level of income subject to income taxes is subject to be conditioned upon the level of economical development of the given region. This category of income is strongly dependant upon the economical situation of the given region, provincial authorities possess a very limited scope of influence upon the increase of income subject to that title. Without proper own income, local authorities may not execute independent and well adjusted to the needs of the given region, management policies, the main aim of which is the correction of its competitiveness and the increase of its attractiveness. Unfortunately neither general subventions nor target grants are able to ensure the aforementioned aim.

References:

[1] BĄK, A. (i in.) *Raport o rozwoju i polityce regionalnej*. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007, 15-24 s.

[2] LUBIŃSKA, T., FRANEK, S., BĘDZIESZAK, M. *Potencjał dochodowy samorządu w Polsce*. Difin, Warszawa, 2007, 67-79 s., ISNB 978-83-7251-834-7

[3] PONIATOWICZ, M. *Finansowe aspekty rozwoju regionalnego*. II Warsztaty Filozofii Politycznej im. Stanisława Staszica, Białystok, 9-10 listopad 2007, 1-3 s. http://remedia.edu.pl/2007/staszic2/index.html.

[4] *Regional GDP per inhabitant in the EU27*, Eurostat News Release 2007, No 23.

[5] *Sprawozdanie z działalności Regionalnych Izb Obrachunkowych i wykonania budżetu przez jednostki samorządu terytorialnego w 2008 roku*. Krajowa Rada Regionalnych Izb Obrachunkowych, Warszawa 2009, www.rio.gov.pl

[6] *Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego*. Dz. U. Nr 2003, poz. 1966 ze zm.

[7] *Ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego w latach 1999-2003*. Dz. U. Nr 150, poz. 983 ze zm.

KVAZI-TRŽNÍ A MIMOTRŽNÍ HODNOCENÍ EFEKTIVNOSTI ENVIRONMENTÁLNÍCH INVESTIC[1]

MARKET AND OFF-MARKET RANKING (RATING) OF ENVIRONMENT INVESTMENT EFFICIENCY

Miroslav Farský, Libor Měsíček
Univerzita Jana Ev. Purkyně v Ústí nad Labem
farsky.unl@seznam.cz, l.mes@seznam.cz

Klíčová slova:
Efektivnost – investice – environment
Key words:
Efficiency – investment – environment

Abstract:
Increasing meaning of budget constraint in the way of public as well as company budget and efficiency requirement of allocation accentuate problems of ranking of economic environment investment efficiency. We don't talk about absolute economic efficiency (influence on GDP) but about relocatable (relative) economic efficiency. It means: cost minimization for achievement of certain natural-balance effect. When all the environment investment's inputs and outputs are rated by market price, it is trivial task. But it is not so easy when we talk about practical task when we have to decide with the aid of indicators - cost-benefit analysis (CBA).

Úvod

Rostoucí význam tzv. rozpočtového omezení a požadavek efektivnosti alokace prostředků bude akcentovat problematiku hodnocení ekonomické efektivnosti environmentálních investic, požadavky na jejichž rozsah nebudou v dohledné budoucnosti nejen klesat, ale spíše stoupat. Přitom nejde o ekonomickou efektivnost absolutní (ve smyslu nárůstu HDP), ale o ekonomickou efektivnost relativní, tj. o minimalizaci nákladů na dosažení určitého bilančně-naturálního efektu z hlediska podniku (korporace, instituce).

Tato úloha byla by triviální, pokud by všechny vstupy a výstupy u hodnocené investice byly kvantifikovatelné tržními cenami. V tomto případě, který je však v praxi ne zcela běžný pro existenci externalit, bychom dali přednost variantě záměru, která vykazuje maximální hodnotu ukazatele diskontované saldo cash flow (DSCF) po dobu tzv. ekonomické životnosti investice (- kterou je obvykle uvažována doba po kterou se investice jako celek odepisuje) a nebo příbuzný ukazatel vnitřního výnosového procenta (IRR Internal Return Ratio). V praxi však ne vždy jsou jednotlivé investiční varianty svými navrhovateli definovány tak, aby bylo možné cash flow vyčíslit resp.

[1] Vypracováno v rámci projektu Ministerstva pro místní rozvoj ČR č. WD- 44-07-1 „Modelové řešení revitalizace průmyslových regionů a území po těžbě uhlí na příkladu Podkrušnohoří" – odpovědný řešitel Prof. Ing. Jaroslava Vráblíková, CSc.

kvalifikovaně odhadnout. V takových případech je nutné k hodnocení použít některého ukazatele analýzy nákladů a přínosů CBA (Cost-Benefit Analysis).

Analýza nákladů a přínosů (CBA)

Konstrukce ukazatelů, které zařazujeme do systému CBA, se vyznačuje tím, že uvažuje přínosy a náklady všech subjektů dotčených realizací projektu. Jako přínosy jsou chápány veškeré pozitivní dopady (peněžní i nepeněžní), jako náklady veškeré negativní dopady (peněžní i nepeněžní) na všechny dotčené subjekty. Přínosem se rozumí každé zvýšení užitku, nákladem pak každé snížení užitku, měřené náklady příležitosti (opportunity cost) vyhodnocovaného opatření. V praxi však často některé přínosy není možné kvantifikovat bezprostředně v peněžních jednotkách a proto popsaná metoda požaduje ohodnocovat všechny vstupy a výstupy tzv. stínovými cenami. Odtud plyne potřeba konstruovat modely "náhražkových trhů", jejichž pomocí stanovíme mimotržní či kvazi-tržní ocenění (ceny). Náklady naproti tomu jsou obvykle uvažovány jen v peněžních jednotkách. V současnosti jsou v rámci EU reglementovány zásady jejich konstrukce v souvislosti s přípravou Regionálních operačních programů NUTS II [7].

Kvazi-tržní a mimotržní oceňovací metody

Význam těchto metod v kontextu pojednávané tématiky je spatřován především v tom, že zprostředkovávají vstup ekologických užitků do CBA ve stejných jednotkách jako jsou vyjadřovány užitky ekonomické, tedy v jednotkách peněžních. Tím přispívají ke komplexnějšímu výběru mezi variantami a vedou k ekologicky efektivnější alokaci zdrojů. Peněžní ocenění odvrácených ekologických škod či získaných ekologických užitků je navíc pro širokou veřejnost srozumitelným ukazatelem. V ČR se jimi zejména zabývá E. Tošovská (viz např. [9]) a J. Soukupová [8].

Při oceňování ekonomických hodnot netržních (veřejných) statků a služeb environmentálního charakteru můžeme pro námi hodnocený investiční námět (záměr) použít:

1) **cen používaných na jiných lokalitách** a v jiných sociálně-ekonomických souvislostech
2) **cen mimotržních**, reflektujících preference jednotlivců, konstruovaných dvojím způsobem:
   a) prostřednictvím zjišťování ochoty jednotlivých lidí platit za určitý veřejný statek či službu environmentálního charakteru. Projevené preference odpovídají skutečně pozorovanému chování ekonomických subjektů na jiných konkrétních trzích (např. trhu nemovitostí).
   b) prostřednictvím zjišťování ochoty jednotlivých lidí přijímat kompenzaci při zhoršení podmínek. environmentálního charakteru. Vyjádření preference vychází z reakcí ekonomických subjektů na nějakou hypotetickou situaci na trhu. Obvykle se tyto preference zjišťují dotazníkovým průzkumem.
3) **kvazi-tržních cen** konstruovaných na základě určitého systému předpokladů a bilančních relací, vystihujících environmentální a produkční návaznosti, obvykle v globálnějším záběru.

Kontingentní oceňovací metoda (Contingental Valuation Methode) – CVM, na základě analýzy "ochoty platit" a "ochoty přijímat kompenzace" konstruuje hypotetické preference obyvatelstva v environmentální oblasti. Spotřebitelé v odpovědi na dotazník vyjadřují velikost své ochoty platit za konkrétně specifikované zvýšení ekologického užitku, anebo se vyjadřují, jak velkou kompenzaci by požadovali za utrpěnou ztrátu ekologického užitku. Tak je vytvořen simulovaný trh, kde reakce spotřebitelů na hypotetickou situaci substituuje jejich chování na skutečném trhu.

Metoda hedonického oceňování a metoda cestovních nákladů

Využití hedonického ocenění předpokládá nalézt "náhradní trh", který je ovlivněn netržním ekologickým statkem. Příkladem je trh s nemovitostmi, kde jako jeden z faktorů ovlivňující cenu nemovitosti, může vystupovat určitý ekologický užitek (např. čistota ovzduší). Jsou-li ostatní podmínky identické, bude cena nemovitosti v lokalitách s vyšší kvalitou ovzduší vyšší. Cenu nemovitosti je třeba vyjádřit jako funkci co největšího počtu jejich charakteristik, a zjistit ochotu respondenta platit za přínos získaný zlepšením každé z těchto charakteristik. Je možno vypočíst cenový rozdíl, který lze připsat ekologické charakteristice. Odhad individuálních preferencí, pokud jde o změny ekologické kvality, lze při splnění určitých podmínek interpretovat jako míru jejich užitku. **Metodou cestovních nákladů** je oceňována především ztráta ekologických užitků spojená s devastací rekreačních oblastí, jezer, či dalších přírodně atraktivních lokalit. Odvozuje se z individuálních cestovních nákladů, vypovídajících o finanční a časové náročnosti návštěvy analyzovaných míst. Na jejich základě se stanoví skutečná agregátní funkce poptávky po dané lokalitě. Změny v míře návštěvnosti lokalit s různou úrovní ekologické kvality poskytují odhad užitků spojených se změnou ekologické kvality.

Metody založené na aproximaci nákladů (výdajů) k ochraně životního prostředí Škody na ŽP je možno aproximovat na základě nákladů na obnovu poškozené složky ŽP resp. na její uvedení do původního stavu. **Metoda defenzivních či preventivních výdajů** je založena na hypotéze, že ztrátu ekologických užitků je možno substituovat výdaji na předcházení či snížení jeho negativního dopadu. **Metody založené na "dose--response údajích"** (angl.: dávka – odezva) předpokládají nejprve zjistit funkční závislost mezi koncentrací škodlivin (např. oxidu siřičitého), a jejich dopadem na recipienty (hektarové výnosy plodin). Rozdíl, který tyto negativní dopady způsobily v hodnotě výstupu daného odvětví, je možno ocenit tržními cenami (pokud existují), korigovanými tržními cenami, anebo využitím metody "ochota platit". **Hesenská metoda pro hodnocení zásahů do přírody a krajiny** pracuje s náklady na revitalizaci příslušných biotopů [5,6].

4. Vícekriteriální (multikriteriální) hodnocení variant

Jednotlivé varianty budeme charakterizovat souborem numerických i verbálních kriterií, jejichž výběr proveden gremiálně, metodou brainstormingu. Kriteria utřídíme do „pilířů“. Ve většině úloh vystačíme se třemi pilíři: Ekonomický pilíř (E) – Socio-kulturní pilíř (SK) – Environmentální pilíř (N) – Stanovení váhy jednotlivých pilířů považujeme meritorně za politickou záležitost, příslušející vládní administrativě a krajské representaci a při našem hodnocení budeme její stanoviska respektovat

a reflektovat. Jen pro zcela úvodní orientační propočty volíme poměr jejich vah ana partes. Jednotlivá kriteria mohou být různého charakteru:mohou to být „tvrdá“ ekonomická (± Kč, ± pracovníci) a environmentální data (± tun emisí), ale i hodnota ukazatelů CBA a verbální ocenění faktoru.

Váhu (- a tím pořadí) jednotlivých kriterií v rámci pilíře stanovíme pomocí metody analytického hierarchického procesu (AHP), kterou autorizoval T.Saaty [4]. Tato metoda vychází z párového porovnávání kritérií. „Půvab Saatyho metody je v tom, že umožňuje rozhodovatelům vyjadřovat své preference namísto numerické stupnice i verbálním způsobem, který je jim zpravidla výrazně bližší.“ [2, s. 176]. Celkovou hodnotu varianty pak s výhodou stanovíme s využitím SW produktu Expert Choice. Jako v dostupné literatuře podrobněji popsané příklady aplikace vícekriteriálního hodnocení variant uvádíme rozbor [3] a v rámci projektu1 hodnocení variant revitalizace pánevních okresů Ústeckého kraje [1].

Závěrem

Posouzení ekonomické problematiky by se mělo stát taxativní součástí rozhodovacího procesu o přípravě a realizaci variant environmentálních investic. Diskuse, která kolem přípravy a realizace zmíněných opatření obvykle vznikne, měla by pak být méně emociální a měla by komplexnější charakter.

Literatura:

[1] FIALA, P., FARSKÝ, M., ZAHÁLKA, J. *Vícekriteriální hodnocení strategického scénáře Podkrušnohoří*. Studia Oecologica, 2009. č. 1, s. 84 – 94

[2] JABLONSKÝ, J. *Operační výzkum*. Praha: Profesional Publishing, 2002.

[3] ŘÍHA, J. a kol. *Multikriteriální hodnocení. Analýza variant přestavby železničního uzlu Brno.* Praha: Ecoimpakt, 2007.

[4] SAATY, T. L. *The Analytic Hierarchy Process*. Pittsburgh: RWS Publications, 1996.

[5] SEJÁK, J. a kol. *Oceňování pozemků a přírodních zdrojů*. Praha: Grada Publishing, 1999.

[6] SEJÁK, M. *Základy udržitelné ekonomie přírodních zdrojů a životního prostředí*. Ústí n. L.: UJEP, 2005.

[7] SIEBER, P. *Analýza nákladů a přínosů. Metodická příručka*. Praha: MMR ČR, 2004.

[8] SOUKUPOVÁ, J. *Metody mimotržního oceňování a jejich využití pro hodnocení environmentálních veřejných projektů*. In Systém účetnictví a reportingu udržitelného rozvoje. Sborník z konference. Pardubice: Universita Pardubice, 2006.

[9] TOŠOVSKÁ, E. *O tržních a mimotržních metodách oceňování životního prostředí*. In: Studia Oecologica XII., s. 65 – 70. Ústí n. L., UJEP 2002.

THE DETERMINANTS OF FOOD INDUSTRY DEVELOPMENT IN MALOPOLSKA REGION

Krzysztof Firlej
Cracow University of Economics
firlejk@uek.krakow.pl

Key words:
Determinants – strategies – food industry

Abstract:
The article presents problems concerning the determinants of food industry functioning in the region of Malopolska. Food industry has got a large share in the general production of the region and it is facing many problems and threats emerging from regional integration process and world economy globalization. The leading companies of Malopolska region have got to determine the external factors from the economic and sector environment and the internal factors influencing the company functioning. This paper presents the results of own study conducted in 289 companies from Malopolska region, divided into chosen branches of food industry. The factography of these companies has been presented in order to evaluate the companies according to their economy and organization.

Introduction

In order to present the developmental opportunities of food industry, the empirical studies had to be performed to characterize the influence of external and internal determinants on companies from the food sector. The empirical study was performed in 2007 that is 3 years after European Union accession, in 289 companies from Malopolska region, divided into food industry branches. In order to perform the study, a questionnaire was developed and the studies were based on the direct interview with the people from the most important posts in analysed companies. The study conducted included the companies functioning in five of the most important branches of food industry: fruit-vegetable, meat, milk, cereal-grain and confectioner's. The main criterion of the study conducted in the chosen branches was the level of connection with the agribusiness sector, because a thesis can be accepted that the level of food industry functioning largely depends on the level of agribusiness development in the region. In the present study a detailed quantification and choice of variables has been done, together with the presentation of methods facilitating the construction of variables (factors) hierarchy, that determine the level of food industry development. Based on the empirical material, the analysis of other important companies functioning aspects, influencing their state and developmental opportunities has been conducted. The interviews performed allowed the analysis and evaluation of the most important problems concerning companies functioning, and as a result a hierarchy of determinants emerged, including external and internal developmental factors. The food industry development determinants analysed were external, internal, systemic and organizational factors influencing companies functioning.

Factography of the study performed

The area of study was Malopolska region, created with the former regions of: bielskie, kieleckie, katowickie, krośnieńskie and tarnowskie. The region is divided into 22 poviats, 182 municipalities, 1904 towns, 56 cities and 2630 villages. The area of the Malopolska region is 15 108 km² and it is the 12th place in Poland. Malopolska has got 3270 000 citizens and this is the 4th region according to the number of inhabitants in Poland. The density of people is one of the greatest in Poland, it's 216,2 people/km², while the medium density for Poland is 122 people/km² [1]. Malopolska region creates 7,4% of GNP and it's industry gathers 8,1% of employment force and brings 6,6% of the general value of sold industrial production. The main branches of economy in Malopolska are information sector (computer systems development and microcomputers creation share is over 87% of Polish production) and banking, but also food industry including tobacco production (the region produces 46% of Polish cigarettes). The average employment rate in the company sector in 2008 was 403,3 thousand people – and that was 5% more than a year before[2]. In Malopolska region in 2008 the number of companies has increased by 2,6% in the comparison with the previous year. In the private sector the increase level was 3%. In the public sector within one year (from 2007 to 2008) 688 economic organizations disappeared and that was 7,8% of all economic organizations. In the KRUPGN-REGON registry there were 301,6 thousand of economic organizations registered. Concerning the basic activity, at the end of 2008 the most of these organizations were functioning in the trade and repairs - 86,5 thousand (28,7% of all), in real estate and business - 45.8 thousand (15.2%), construction - 37.8 thousand (12.5%) and in the processing industry - 32.8 thousand (10.9%). For the largest agricultural industry - food Małopolskie include Okocim Brewery in Brzesk (Branch Carlsberg Poland), Can-Pack SA in Kraków (packaging), Production Plant Coca-Cola HBC Poland Sp. Ltd. Branch Niepolomice (soft drinks), Maspex in Wadowice (soft drinks), Krakow Wawel SA (sweets), distillery Polmos Krakow SA (alcohol beverages). Małopolskie private companies agri - food is mainly small local operators, of which 95% of employees to nine employees, and only 0.1% over 250 employees. The majority are young companies, because approximately 30% of them are less than five years. This clearly shows the weakness of the local business sector, lack of experience, under-investment and low potential for expansion of external markets. Strong point of local firms is innovation[3].

The aim and methodology of the study

Author of this paper has adopted the goal to present the most important determinant of the development of agribusiness - food in Malopolska province. To develop the survey results served as the chi-square test for multi-way tables. At each of the tables are test results, the number of degrees of freedom and indicates the level of significance. With three levels of significance 0.05 is also marked with a * (statistically significant), 0.01 (**) (highly statistically significant) and 0.001 (***) (very highly statistically significant). There are three common used in the analysis of statistical significance levels. Choice test (chi-square for the multi-way arrays) was dictated by the nature of the studied traits (and survey questions). Response to each survey question - where to treat them as random variables - the variables are categorical (so measurable characteristics are grouped into classes such as profit, turnover, number of employees)

or nominal variables (the order or not). Only possible to apply a test of testing the relationship between such features is the chi-square test for multi-way tables.

Results of the study

In making the identification of agricultural and industrial enterprises - the choice of the most important food industries has been done to carry out his research[4]. This choice was targeted.

Study was conducted in the cereal companies (30), confectionery (96), the dairy industry (36), fruit - vegetable branch (78) and the meat industry (49). Number of firms studied was different due to the large range of their occurrence in the designated industries. Some representatives were not interested in conducting research. However, large quantities of interviews carried out directly from respondents give us precise picture of the actual functioning of the sectors covered.

Enterprises of all industries have been tested against: the length of time of the business functioning (in years); the place of functioning (village / town); the size of the locality in which business is carried on the service area; ownership structure; legal form; ownership changes; the number of employees; turnover and profit of the companies and kinds of activities.

Predominant legal form of companies surveyed was one-man company - 117 (40,77%). Civil partnerships was 47 (16,38%), limited liability companies 42 (14,64%), cooperatives 32 (11,15%), partnerships (10,80%), public companies 17 (5,92%), and other - 1 (0,34%). Most of the one-man companies in the industry functioned in fruit – vegetable branch (37) and confectionery (36), and the fewest in the dairy industry (8). In other industries - meat and grain - their number was 22 and 14, respectively. This demonstrates the great advantages of this form of ownership in the test companies and suitability for business. Most civil partnerships were examined in confectionery (22), and the least in the dairy industry (5) and grain (3). As popular as partnerships were a limited liability company, the greatest number of which was in fruit – vegetable branch (13) and confectionery (10), and the fewest in the dairy industries (6) and grain (5). The fewest among the surveyed companies were joint stock companies, where the greatest number was due to the confectionery industry (6), and the smallest grain (1).

The number of different forms of business ownership in the surveyed sectors was also interesting. In the cereal the most of them were one-person businesses (14), and the fewest public limited companies (1), in the confectionery industry the most were sole proprietorships and the fewest limited liability companies (6) and cooperative (4). In the dairy industry most were cooperative (15), and at fewest limited liability companies (2). Partnerships did not occur at all. The fruit - vegetable industry has a clear advantage in sole proprietorships (37), and the fewest were the partnerships (2). Similar situation was in the meat industry, where the most studied were one-person businesses (22), and the fewest cooperative (1).

The second criterion, which was examined, was the average life of companies in various industries. The calculations obtained on the basis of respondents' answers indicate that most of the companies were operating more than 20 years, found in grain fields, confectionery and dairy. The meat industry average period of the operation closed in the range 16 - 20, in the fruit industry - vegetable 6 - 10 years. The proportion of firms operating above 20 years was in the order in sectors such as dairy (44.44%), grain

(37.93%) and confectionery (23.96%). The highest proportion of young firms (up to 5 years) occurred in the field of fruit - vegetable (17.96%) and confectionery (15.62%) and lowest in the dairy industry (2.78%).

Most of the surveyed companies operated in urban areas (77,82%), where companies have an overwhelming advantage in the confectionery industries (82,98%) and dairy (80,56%). The fewest of the companies in urban areas were conducted in the cereal branch, where the percentage was 68.9%. In turn, most of all surveyed firms in rural areas worked in the grain sector (31,03%) and the fewest in the confectionery industry (17,02%). Undoubtedly this is due to the close market for goods produced by firms in these sectors.

The structure of activity among the companies surveyed is strongly dominated by trade (42,16%), which marked the advantage in sectors such as fruit - vegetables (52,21%), confectionery (46,11%), meat (43,02%) and dairy (42,65%), and in the cereal (26,83%). The second highest percentage of firms involved in the production (41,14%), most of which occurred in the grain sector (68,29%), confectionery (41,92%) and meat (41,86%), and the least was the fruit industry - vegetable (28,32%).

In addition, companies were engaged in transport (2.37%), services (5.41%), purchasing (6.57%) and other activities (0.35%). Most transport companies were examined in the confectionery industry (5.99%) and least in the field of fruit - vegetable (1.77%). In the fruit- vegetable industry operated the most service companies, and the smallest number in the meat industry (2.33%). Most buying companies was examined in the dairy industry (13.24%) and meat (10.47%) and least in the confectionery industry (1.20%).

In all surveyed industries, most companies worked in towns with a population over 100 000, the highest among them in the confectionery industry (43.75%) and fruit - vegetable (43.24%) and least in the fields of grain (27.59%) and meat (26.09%). Least companies surveyed have branches in major cities with the number of inhabitants from 10 000 to 19 999.

Mostly operated outlet was Malopolska (dairy and meat industry) and poviat (cereal and confectionery industry), and most companies serving the entire country worked in the field of fruit – vegetable branch.

The average range of employment in the surveyed companies was 9 - 49 people and was only higher in the dairy industry (in two ranges 50 - 249 and more than 250 people) and lowest in the fruit industry - vegetable (up to 8 persons). The average turnover of the surveyed companies was in the range of 1 000 001 - 10 000 000 PLN, and the average profit of 100 001 - 1 000 000 PLN.

The best in the market were the dairy industry companies that have achieved the highest turnover in the range 1 000 001 - 10 million PLN (43.39%) and more than 10 million PLN (9.68%). High turnover of more than 10 million PLN reached the other sectors: meat (8%), confectionery (4.65), fruit - vegetables (4.11%) and grain (3.33%).

The highest profit companies were in the dairy industry, including a profit of more than 10 million PLN in 3.13% of companies, and closing in the range of 1 000 001 - 10 000 000 PLN - 21.88%. Changes in forms of property after 1990 made an average of 15.33% of companies, which can be considered a small proportion in relation to the following changes in this period of transformation taking place in our country. Most changes took place in the cereal (24.11%) and least in the field of fruit - vegetable (8.47%) of companies surveyed.

Conclusions

The presented findings may indicate a diagnosis of conditions the competitiveness of the agribusiness-food in Malopolska region. Presented empirical studies included analysis of key factors for the development of agribusiness - food in Malopolska province. They presented the relationship between the development of agro industries - food and selected determining factors for the development and economic efficiency of enterprises. It should also be noted that in addition to the above-mentioned factors important meaning in the development of agro business – food has a cooperation with self-government and participation of entrepreneurs in creating a global strategy for the development of the agri - food. Broad participation of the interested parties in developing strategies certainly contributes to its acceptance by local authorities, centres of power and provides a practical implementation. During the interviews conducted, respondents often stressed that one of the most important determinants of determining the competitive capacity of domestic and international companies agribusiness-food is institutional arrangements, and state interference in the functioning of the agri-business by means of social and economic policies conducive to generating their development. Entrepreneurs clearly in their statements stressed that the Polish integration with the European Union has encouraged the restructuring of companies. Today, however, are differing perceptions about the economic reality, but clearly say it's in favour of the current state of Polish market economy, and is treated as transparent and equal for all units on the market. They also agree with the views of Dewbre and Mishra that the development of companies is of special importance to the interaction between macro and meso levels, because it affects their income situation[5].

References:

[1] *Województwo małopolskie*, Wikipedia, http://pl.wikipedia.org/, dostęp 20 listopada 2009 r.

[2] *Sytuacja gospodarcza województwa małopolskiego w 2008 roku*, http://www.money.pl/, dostęp 20 listopada 2009 r.

[3] *Małopolska - inwestycje, turystyka i nauka*, http://edgp.gazetaprawna.pl/, dostęp 20 listopada 2009 r.

[4] FIRLEJ K., *Rozwój przemysłu rolno – spożywczego w sektorze agrobiznesu I jego determinanty*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, 2005, 332 s. ISSN 1899-0428, ISBN 978-83-7252-390-7

[5] DEWBRE J., MISHRA A., *Farm Houshold Incomes and US Government Program Payments*, A paper prepared for presentation at the Annual Meeting of the AAEA, Long Beach, California, July 28-31, 2002, s. 3.

SPECIFICKÉ AKTUÁLNÍ ASPEKTY MEZINÁRODNÍCH TOKŮ ZBOŽÍ
SPECIFIC TOPICAL ASPECTS OF INTERNATIONAL TRADE FLOWS

Jiří Frank
Universita Hradec Králové
jiri.frank@uhk.cz

Klíčová slova:
Mezinárodní toky zboží – vnitroodvětvový obchod – meziprodukty – kapitálové statky – mezinárodní transfer technologií
Key words:
International trade flows – intra-industry trade – intermediate products – capital goods international transfer of technology

Abstract:
This paper deals – from the point of view of the positive theory of international trade – with various views (aspects) on international trade flows reflecting to higher degree the topical ongoing modifications of these flows. Namely, what is examined here is the growing percentage of intra- industry trade, trade in intermediate products and factors of production and of trade in capital goods on the total volumes of international goods exchange and, the growing role of international technology transfer in the contemporary world trade when, more over, also some relationship to exports of mentioned capital goods is possible to demonstrate as one of the most important channels of diffusion of technology. To some degree, a broader relationship of these topical phenomena (aspects of the view on international trade flows) to the development and testing of the validity of the theory of comparative advantage is shown.

Úvod

V moderním mezinárodním obchodě a rovněž v moderní pozitivní teorii mezinárodního obchodu dochází k mnoha proměnám, které je užitečné určitým způsobem uspořádat a pojmenovat. Takto definované pohledy na jednotlivé proměny představují pak aspekty základních proměnných jak obecné tak aplikované části teorie mezinárodního obchodu: "If there is any one thing that could legitimately be demanded of a theory of international trade, it is that it should be capable of explaining observed patterns and flows of trade among countries." [3, 937].

Takže, přesněji řečeno, to, co je prioritně zkoumáno v aplikované části pozitivní teorie mezinárodního obchodu, jsou :

* mezinárodní toky zboží a jejich intensita a směřování
* obchodní zejména vývozní profily jednotlivých obchodujících zemí.

Toto jsou zřejmě ***fundamentální aspekty*** aplikované části teorie mezinárodního obchodu, zatímco další, mnohdy relativně nové, ale velmi aktuální, nahlížející tyto mezinárodní toky zboží a národní profily komoditní a teritoriální struktury zahraničního obchodu jednotlivých zemí z určitého specifického pohledu můžeme označit jako ***specifické.*** Těmi se budeme zabývat v tomto příspěvku.

1. Růst mezinárodního obchodu meziprodukty a výrobními faktory

Klasické paradigma teorie mezinárodního obchodu omezuje a vymezuje obchodní vztahy a výměnu statků mezi zeměmi na výměnu zbožových komodit jako finálních produktů. Toto chápání bylo zpochybňováno po dlouhou dobu jen velmi ojediněle a teprve v posledních desetiletích byly učiněny v teorii mezinárodního obchodu konsistentní kroky k opuštění tohoto neudržitelného paradigmatu a bylo připuštěno definovat a specifikovat obchodní vztahy mezi zeměmi v oblasti produktů na různých stupních (fázích) výrobního procesu, jako je obchodní výměna meziproduktů, mezinárodní mobilita výrobních faktorů – tedy práce a kapitálu, anebo obchod v oblasti technických znalostí a technologií.

V reálném světě mezinárodního obchodu většina skutečně obchodovaných druhů zboží, komodit a statků nejsou zbožové položky určené pro finální spotřebu. Typicky jsou zde suroviny jako uhlí, ropa a zemní plyn či bauxit, nebo polotovary určené pro výrobní spotřebu, nebo procesně zpracované materiály jako ocel, textil či aluminium, nebo stroje a zařízení. Je odhadováno, že objem zboží, které vstupuje do spotřeby bez podstatného dalšího zpracování, tvoří jen asi 31 % hodnoty světového exportu.

Původní strohé odlišení učiněné už Davidem Richardem mezi komoditami, které mohou být obchodovány na světovém trhu (finální spotřební výrobky) a výrobními vstupy, které na něm obchodovány být nemohou, je tedy fundamentálním principem, který musel být naléhavě modifikován. Navíc mezi témata, která v poslední době rozvíjejí teorii mezinárodního obchodu, patří typicky proces mezinárodní fragmentace výrobních procesů finálních výrobků.

Obraz mezinárodního obchodu, ve kterém jsou obchodovány jak finální produkty tj. finální spotřební výrobky a kapitálové statky, tak výchozí přírodní produkty a mezi produkty na různém stupni zpracování, je možné prezentovat jako obraz víceúrovňového obchodu (někdy označovaného jako multi-level trade).

2. Růst podílu vnitroodvětvového obchodu (dubbed intra-industry trade)

V rozporu s převládající verzí teorie komparativní výhody (Heckscher–Ohlin) velké objemy podobných produktů jsou čím dál více obchodovány mezi zeměmi s podobným faktorovým vybavením. Jde zde zřejmě o takové obecně působící prvky jako jsou úspory z rozsahu, nedokonalá konkurence a výrobková diferenciace, které musí být v obchodních modelech jednotlivých zemí integrovány s Heckscher–Ohlinovou verzí teorie komparativní výhody. Mnozí ekonomové (zejména Gruber a Lloyd – 1975) se tomuto novému fenoménu rostoucí vnitroodvětvové výměny označovanému jako intra-industry trade (tj. oboustranný obchod v produktech téže kategorie průmyslové produkce) věnovali a konstruovali index pro měření intensity tohoto typu obchodu.

Právě oba jmenovaní ekonomové rozlišovali při problémech se statistickou agregací takové obchodované produkce mezi substitucí ve spotřebě a koeficienty inputů ve výrobě. [4, 939-940]. Tímto rozlišením se z věcného pohledu vlastně přiblížili stejnému odlišení předpokládanému dále v úvaze o dichotomii spotřebních a kapitálových statků.

3. Růst podílu obchodu kapitálovými statky na mezinárodní zbožové výměně

Rostoucí podíl mezinárodního obchodování kapitálovými statky tj. zejména obchod v komoditě stroje a zařízení má podobné stimuly jako předchozí dva aktuální aspekty. Dokonce lze v případě kapitálových statků vyslovit hypotézu o propojení s předchozími

dvěma aspekty a zbývajícím dále uváděným aspektem transferu technologií, které spolu tvoří základ strukturního obrazce všech postupně se posilujících aktuálních fenoménů moderního světového obchodu.

V teorii mezinárodního obchodu – podobně jako shora uvedené klasické paradigma této teorie dlouho omezovalo a vymezovalo obchodní vztahy a výměnu statků mezi zeměmi na výměnu zbožových komodit jen jako finálních produktů – se jen zřídka a velmi pomalu analyzovala explicitně specifická pozice kapitálových statků (Baldwin – 1966).

Podle názoru autora skrytý základ problému s identifikací této kategorie statků tkví v tom, že jde o dichotomii kapitálových statků a spotřebních statků z důvodu základních odlišností z pohledu nabídky a poptávky u obou typů statků.

Z pohledu nabídky komodit spotřebních statků a kapitálových statků jsou chování a rozhodování přislušných subjektů na trhu shodná či velmi podobná, zatímco na straně poptávky jsou hlediska kupujícího u spotřebních statků (užitek spotřebitele) a u kapitálových statků (návratnost odvozená od jiných faktorů) dosti odlišná.

Navíc jsou zde výrazné specifické aspekty prodeje a vývozu kapitálových statků, když porovnáme definice a charakteristiky vývozu složitějších či komplexních dodávek, které se odrážejí i ve specifickém (tzv. průmyslovém) marketingu, ve významu tzv. engineeringu atd.

To ovšem na druhé straně potlačuje porozumění dalším rolím kapitálových statků právě zejména v mezinárodním obchodě, jako ve vytváření klastrů vyvážejících národních ekonomik v nabídce a v dále uváděné roli při mezinárodním transferu technologií.

4. Úloha mezinárodního technologického transferu v mezinárodním obchodě

Technologie byla vždy významnou kategorií v teorii mezinárodního obchodu. Ricardiánský model mezinárodního obchodu může být dokonce interpretován tak, že je založen právě na mezinárodních rozdílech v technologiích. Takže Heckscher – Ohlinův model mezinárodního obchodu, který předpokládal identické produkční funkce, musel být modifikován, aby mohly být vzaty v úvahu rozdíly v produkčních funkcích mezi zeměmi. Jelikož Heckscher – Ohlinův model typicky předpokládal, že každá země má přístup ke stejné technologii, mohl být snadno rozšířen, aby dovoloval rozdíly v technologii.

V souvislosti s pohybem technologií mezi zeměmi, tedy šířením technologií zejména do zahraničí, se velice často používá pojem difůze, který v sobě skrývá širší význam než pojem transfer. Transferem technologie v kontextu obchodu máme na mysli takový její přesun, jehož cílem je získání protihodnoty nebo zhodnocení technologie jako aktiva.

V tomto smyslu se ve stejném významu v literatuře používá i pojem export technologií.

Technologické znalosti jsou šířeny do dalších zemí následujícími kanály :

(a) prostřednictvím vývozu kapitálových statků
(b) prodejem nehmotných práv (zejména tzv. licensing)
(c) prostřednictvím přímých kapitálových investic.

V zásadě ale mohou být znalosti technologie šířeny do dalších zemí jednak samostatně (disembodied technical progress) anebo v rámci vývozu kapitálových statků spolu s kapitálovými statky a tudíž jejich prostřednictvím (technology embodied in capital) [1,159 - 173]. V takovém rámci, export technologií je synonymem pro vývoz kapitálových statků zahrnujících resp. umožňujících příslušnou procesní technologii [2,

42 - 43]. Na druhé straně sílí i v ekonomické literatuře hodnocení, že hlavním kanálem i katalyzátorem technologického transferu (viděno zejména z pohledu tranzitivních resp. nově industrializovaných ekonomik) jsou přímé kapitálové investice. Ty totiž navíc představují i zdroj financování investic nutných pro (širší) restrukturalizaci nabídkové strany a umožňují snadnější přístup na vývozní trhy. Někdy dokonce zpřístupňují i specifické vstupy, které nejsou dostupné ve formě dovozu ani licencí.

Závěr

Už v předešlých dílčích příspěvcích autora na této a dalších vědeckých konferencích byl opakovaně naznačován podobný výčet určitých specifických a jistě aktuálních aspektů mezinárodních toků zboží. Pojící ideou a snahou autora je přesvědčivá klasifikace specifických a dnes čím dál více aktuálních aspektů mezinárodních toků zboží, a to nejen v tomto příspěvku zmíněných, ale i dalších, které by mohly teoreticky podpořit aktuální vývozní politiku malé exportně orientované ekonomiky jako je Česká republika naznačením určitých synergických efektů na tomto poli.

Literatura:

[1] BERGLAS, E., JONES, R.W. *The Export of Technology.* In : Karl Brunner, Allan H.Meltzer, Optimal Policies, Control Theory and Technology Exports, Amsterdam, 1977, s. 159 - 173

[2] JONES, R.W., NEARY, P. *The Positive Theory of International Trade.* In : Handbook of International Economics, Volume 1, Elsevier Science Publishers B.V., 1984, s. 42 - 43

[3] *The New Palgrave, A Dictionary of Economics, Volume 2,* Palgrave Publishers Ltd, 1998, s. 937

[4] *The New Palgrave, A Dictionary of Economics, Volume 2* Palgrave Publishers Ltd, 1998, s.939 - 940

[5] *The New Palgrave, A Dictionary of Economics, Volume 4* Palgrave Publishers Ltd, 2004, s. 618 – 619

ANALÝZA FAKTORŮ MAJÍCÍCH VLIV NA POČET REALIZOVANÝCH IPO V ČESKÉ REPUBLICE A POLSKU

FACTOR ANALYSIS HAVING AN INFLUENCE ON IPO COUNT REALIZED IN THE CZECH REPUBLIC AND POLAND

Radim Gottwald
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
radim.gottwald@mendelu.cz

Klíčová slova:
Primární emise akcií – akcie – burza cenných papírů
Key words:
Initial public offering – stock – stock exchange

Abstract:
The paper focuses on initial public offering (IPO) realization in the Czech Republic and Poland. First IPO were realized in both countries early in 90´s. There were more IPO realized in Poland. The paper analyses factors which have an influence on IPO count – stock market size, stock market liquidity and legislative definition. Relevant data related to Prague and Warsaw Stock Exchange is compared. Concretely market capitalization, GDP, investment instrument count and transaction size. Data history during last 15 years is presented.

Úvod

Primární emise akcií (IPO) je jednou z forem získávání kapitálu pro obchodní společnosti. S akciemi společností se následně obchoduje na trzích cenných papírů. Tyto akcie nakupují nejdříve investiční bankéři (upisovatelé), kteří hledají pro tyto akcie potenciální kupce. Potom se akcie přemístí na burzu. Díky IPO tak dochází k posilování kapitálového trhu a k alokaci volného kapitálu. Společnost emitující akcie získává prostředky potřebné pro svůj růst.

Cíl a metodika

Cílem tohoto příspěvku je analyzovat faktory, které mají vliv na počet realizovaných IPO v České republice a Polsku a to od prvních realizací IPO po roce 1990 až do současnosti. Jako podklad pro vypracování tohoto příspěvku sloužila analýza tištěných a elektronických zdrojů uvedených na konci příspěvku. Údaje z databází burzy cenných papírů v Praze a Varšavě jsou prezentovány prostřednictvím tabulek v programu Microsoft Excel. Komentáře k jednotlivým tabulkám popisují převládající trendy, změny v trendech a příčiny těchto změn. Metodou analýzy jsou identifikovány jednotlivé faktory, metodou srovnání jsou zjištěny odlišnosti ve vývoji burzy cenných papírů v Praze a Varšavě a metodou syntézy je ze zjištěných skutečností vyvozen závěr.

Faktory, které mají vliv na počet realizovaných IPO

Mezi faktory, které mají vliv na počet realizovaných IPO, patří velikost akciového trhu, likvidita akciového trhu a legislativní vymezení. Tyto faktory budou specifikovány zvlášť pro burzu cenných papírů v Praze (BCPP) a ve Varšavě (WSE).

Velikost akciového trhu

Pro úspěšnou realizaci IPO je důležité předem zvolit dostatečně velký a perspektivní akciový trh. Velikost akciového trhu lze vyjádřit prostřednictvím tržní kapitalizace, stanovené jako celková suma součinů počtu vydaných akcií a jejich aktuální ceny. Tržní kapitalizace se uvádí v absolutní hodnotě nebo jako poměr k HDP země.

Vývoj tržní kapitalizace souvisí s počtem společností, které byly na akciovém trhu kótovány. Během dvou privatizačních vln bylo podle [3, 338] v České republice kótováno 50% všech společností, což představovalo 30% HDP země. V roce 1995 ukončilo mnoho společností své působení na akciovém trhu, některé byly přesunuty na jiný trh nebo dokonce kvůli nízké likviditě vyloučeny. Vzhledem k tomu zachycují věrně skutečnost hodnoty tržní kapitalizace BCPP až od roku 2000. U obou zemí má na celkové tržní kapitalizaci největší podíl tržní kapitalizace domácích emisí.

Tabulka č.1 vyjadřuje vývoj tržní kapitalizace BCPP podle [1] a WSE podle [6] v absolutních hodnotách. Do roku 1996 dosahovala větší výše tržní kapitalizace BCPP, potom se trend obrátil. Při tomto vyjádření není zohledněn rozdíl mezi celkovou velikostí trhu obou zemí. Trh na WSE je oproti trhu na BCPP zhruba čtyřikrát větší. Zatímco u BCPP lze pozorovat od roku 1998 jen mírný růst, růst u WSE je spíše razantní.

TAB. 1: **Tržní kapitalizace BCPP a WSE v absolutních hodnotách (v mld. EUR)**

ROK	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008
BCPP	10	15	11	12	15	32	58	40
WSE	3	14	31	53	67	130	250	152

Zdroj: BURZA CENNÝCH PAPÍRŮ PRAHA, WARSAW STOCK EXCHANGE

Tabulka č.2 vyjadřuje vývoj tržní kapitalizace BCPP a WSE jako poměr k HDP země. Při tomto vyjádření je rozdíl mezi celkovou velikostí trhu obou zemí zohledněn. Do roku 1998 dosahovala vyššího poměru BCPP, později WSE. Poměr u WSE mírně roste, zatímco poměr u BCPP po nejednoznačném průběhu roste až od roku 2002.

TAB. 2: **Tržní kapitalizace BCPP a WSE jako poměr k HDP země (v %)**

ROK	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008
BCPP	29	32	21	20	20	35	50	28
WSE	5	12	21	29	37	72	100	42

Zdroj: BURZA CENNÝCH PAPÍRŮ PRAHA, WARSAW STOCK EXCHANGE

Český kapitálový trh plní nedostatečně alokační funkci finančních zdrojů. Způsob získání potřebného kapitálu formou IPO není společnostmi v České republice tolik

využíván jako v Polsku. I když je polský akciový trh pro investory atraktivnější než akciový trh český, u obou je v posledních letech patrný růstový trend.

Likvidita akciového trhu

Likvidita je podle [5, 144] jedním ze základních faktorů investiční strategie, ovlivňujícím poptávku po investičních instrumentech. Stupeň likvidity představuje rychlost, s jakou je možné investiční instrument bezeztrátově přeměnit zpět v hotové peníze. Likviditu trhu lze vyjádřit jako poměr objemu transakcí k velikosti tržní kapitalizace.

Tabulka č.3 vyjadřuje vývoj počtu obchodovaných investičních instrumentů na BCPP a WSE. Už od počátku burzovního obchodování lze pozorovat výrazný rozdíl mezi oběma burzami. Na BCPP se začalo obchodovat s mnohonásobně větším počtem investičních instrumentů než na WSE. Po roce 1996 došlo na BCPP k razantnímu snížení obchodovaných instrumentů kvůli nízké likviditě. U BCPP lze od té doby pozorovat spíše mírný pokles, naproti tomu u WSE mírný růst.

TAB. 3: **Počet obchodovaných investičních instrumentů na BCPP a WSE (v ks)**

ROK	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008
BCPP	1028	1670	304	151	79	55	32	28
WSE	44	83	198	225	216	230	284	374

Zdroj: BURZA CENNÝCH PAPÍRŮ PRAHA, WARSAW STOCK EXCHANGE

Tabulka č.4 vyjadřuje vývoj poměru objemu transakcí na BCPP a WSE k tržní kapitalizaci. U BCPP lze pozorovat kolísavý průběh. Počáteční vývoj u WSE je ovlivněn poměrně nízkou velikostí tržní kapitalizace. Po extrému v roce 1994 se díky pozvolnému růstu objemu transakcí vývoj stabilizoval. Do roku 2000 dosahovala vyššího poměru WSE, potom se trend obrátil.

TAB. 4: **Poměr objemu transakcí na BCPP a WSE k tržní kapitalizaci (v %)**

ROK	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008
BCPP	11	46	42	60	42	50	54	79
WSE	186	60	47	83	24	22	35	57

Zdroj: BURZA CENNÝCH PAPÍRŮ PRAHA, WARSAW STOCK EXCHANGE

Z pohledu likvidity akciového trhu dosahuje v posledních hodnot příznivějších hodnot BCPP. Po období 1993-1996, během kterého bylo na burze postupně přítomno téměř 1800 investičních titulů, často s nízkou likviditou, byla nastavena taková pravidla, která vedla k podstatnému zvýšení likvidity. Současnou úrovní likvidity dokonce předčila WSE. Navíc v roce 1998 zahájila obchodování v systému SPAD, který likviditu ještě více zvýšil.

Legislativní vymezení

Přesné legislativní vymezení je jednou z podmínek úspěšného fungování trhu s IPO. V České republice je IPO legislativně vymezeno v Zákoně č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníku a v Zákoně č. 591/1991 Sb. o cenných papírech. Zatímco v Polsku existovala podle [4, 224] už od roku 1991 Komise pro cenné papíry, v České republice existoval Úřad pro cenné papíry MFČR, jehož pravomoci byly podstatně omezenější a nejednalo se o nezávislou instituci. Komise pro cenné papíry v České republice existovala v letech 1998 až 2006. Potom její veškerou agendu převzala podle [2] ČNB. Díky slabé regulaci a nedokonalé legislativě docházelo v České republice během 90. let k mnoha případům zpronevěry majetku akciových společností. V Polsku byly tyto případy zcela výjimečné. Zatímco v České republice je nutný dvojí zápis do obchodního rejstříku, v Polsku stačí zápis jeden. V České republice musel emitent až do roku 2001 v prospektu uvádět emisní kurz akcie, později jeho rozpětí. Bez znalosti cenových parametrů poptávky bylo stanovení emisního kurzu problematické. Podobně nemohl až do roku 2001 před schválením návrhu prospektu Komisí pro cenné papíry oslovit potenciální investory s nabídkou připravované emise akcií. V Polsku byly tyto záležitosti upraveny příznivě pro investory již od začátku.

Závěr

Burzy cenných papírů v Praze a ve Varšavě prošly v oblasti primární emise akcií odlišným vývojem. Z hlediska velikosti akciového trhu dominuje s větší tržní kapitalizací absolutně i v poměru k velikosti HDP polská burza. Z hlediska likvidity akciového trhu se s více investičními instrumenty obchoduje na polské burze. Poměr objemu transakcí k tržní kapitalizaci je příznivější pro českou burzu. Legislativní vymezení IPO v České republice se pozvolna dostává na úroveň polskou vstřícnější k investorům. V budoucnu by mělo i v kontextu Evropské unie tuto formu získávání kapitálu využívat stále více společností.

Literatura:

[1] BURZA CENNÝCH PAPÍRŮ PRAHA. *Statistická ročenka 2008 [online]*. 2009 [cit. 2009-11-05]. Dostupné z: < http://www.bcpp.cz/>

[2] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Dohled nad kapitálovým trhem [online]*. 2009 [cit. 2009-11-05]. Dostupné z: < http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/>

[3] KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Primární emise akcií v České republice a Polsku*. Brno: MZLU v Brně, 2007, 64 s. Bakalářská práce

[4] LIŠKA, V., GAZDA, J. *Kapitálové trhy a kolektivní investování*. 1 vyd. Praha: Professional Publishing, 2004, 525 s. ISBN 80-86419-63-0

[5] REJNUŠ, O., *Peněžní ekonomie : (finanční trhy)*. 2. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2006, 258 s. ISBN 80-214-3235-7

[6] WARSAW STOCK EXCHANGE. *Informacje i statystyki [online]*. 2009 [cit. 2009-11-05]. Dostupné z: <http://www.gpw.pl/ >

DETERMINANTS INFLUENCING THE COMPETITIVENESS OF LOCAL GOVERNMENT UNITS

Mariola Grzebyk
University of Rzeszów
mgrzebyk@op.pl

Key words:
Local authority – development – competitiveness

Abstract:
Competitiveness of local government units is a complex issue. The most evident elements are those which define the living standard of dwellers, conditions for running a business activity and establishing the competitive power of enterprises, including attraction of foreign investors and other. The high level of competitiveness of local government units are determined by distinctive, unique features, factors and conditions which are provided for the unit and the determinants that are not accessible or the ones that are possessed, to smaller extent, by other regions and its competitive environment. The low level of competitiveness is caused by features, factors and conditions of a given local government unit that influence unfavourably in comparison to its main competitors.

Introduction

Each local government unit pursues their basic aim which is development. It is performed within the framework of qualitative and quantitative transformations concerning a given area. Local or regional development is the process of changes that are made within a given system regarding needs, preferences and importance hierarchy that are proper for the said system.

With reference to constant changes that are made in economy, there is a need to look once more at the issue of determinants, conditions and development opportunities of particular areas. Local government units in Poland are very differentiated, concerning the level of their economic advancement in establishing market relations as well as social and economic development. Apart from the advanced areas in development there are also poor regions and economically retarded.

Contemporarily functioning local government units in order to maintain their competitive capacity have to present the high level of innovativeness and decisive creativity allowing for maximising the level of satisfying needs that are of a publically usable character.

In this context, the aim of the study is to diagnose, present and hierarchise the determinants of competitiveness of local government units.

Notion of competitiveness of local government units

Competitiveness is a complex issue and difficult to define unanimously.

W. Ziemianowicz defines competitiveness of commune self-government units on the basis of the capacity to gain sponsors or investors, maximising the number of foreign

direct investments and to create a positive image within the environment. Moreover, S. Garelli claims that the main notion for competitiveness is the capacity to generate the constant and high pace of economic development [1,264].

Competitiveness among regions shall be understood as the process of competition for gaining investments and capital by local self-governments in order to develop socially and economically the community, and as a consequence, to provide the best environment for dwellers.

The competitive position of a local government unit defines both competitiveness among the companies acting on its territory as well as the entire social and economical system which relies on satisfying public and individual needs of the local community and conditions to perform a business activity. From the perspective of an enterprise, the local self-government, by means of establishing favourable environment, shall support the establishment of regional and local systems of production and innovation, actively participating in stimulating the competitiveness among the enterprises acting on the area of the community. On the other hand, the local government unit, having the competitive advantage over other entities, shall provide the business entities with advantages of attractive location.

Usable benefits of the location that are noticeable in the area of a given administrative unit may increase or decrease its attractiveness for investors and as a result, encourage or discourage. Consequently, local government units more and more compete among each other for gaining investment capital and investors as it relies on economic development and at the same time, the prosperity of dwellers and commune's incomes. That is why, the basic task of local government authorities in the area of local and regional economic development shall be:

1) Supporting the development of business entities acting on its territory, i.e. the existing production and industrial base,
2) Controlling the development of the commune so as to create or stimulate the development of given usable benefits which are the source for location benefits for potential investors, dwellers and tourists,
3) Effective action for the benefit of the best use of usable values, in order to increase the competitiveness of local and regional economy as well as to thrive the development of a commune or region as a whole.

The condition for effective influence and stimulation of economic development relies on good knowledge of local government authorities about the situation of the local and regional economy as well as its determinants and opportunities for its development, requirements and location preferences of developmental forms of the national economy. Due to the advancing globalisation of production, trade and some services as well as an information society, there is a significant increase in the importance of competitiveness. However, it does not emerge intrinsically as a result of changes within the macroeconomic environment, nor it is the exclusive effect of entrepreneurship at the microeconomic level, but it is the outcome of actions of all economic and social entities.

Determinants of competitiveness of local government units and their classification

Defining the territorial competitiveness, we consider such features as: ability to participate in the interregional and international division of work, ability to effectively

compete, ability to accommodate to the changing conditions from the view of maintenance or improvement of position in the existing competition. [4,33]

Competitive reflects not only production opportunities of the society but also efficiency of its social and political structures. Competitiveness is the ability of a given territorial unit to change the system and their relation with the environment or other developmental process relying not only on huge dynamics but also significant structural changes within economy, existing in the conditions of open market competition. [5, 97]

Determinants of competitiveness among regions and communes can be divided into four basic groups: public services (administrative, educational, medical, recreational,

technical, communicative, media), public goods (location benefits, spatial development, real estate, usable facilities etc.), non-material resources (including political and vocational elites, non-government organisations, dwellers' education, information resources, business environment, ability of a local government unit to generate incomes), material resources (housing, services, technical infrastructure networks, business zones, scientific centres etc.).[2,55]

Competitiveness at the local or regional level may have an exogenic or endogenic character. Competitiveness from the exogenic perspective is defined by means of investment attractiveness of a given area, i.e. from the viewpoint of external investors and their eagerness to allocate their own capital within the region. The significant role is played by contemporary forms of stimulating the regional and local development. Full notion of competitiveness requires the completion of this approach by exogenic determinants which influence the life quality on a given area. It may encompass the human factor as the entirety of the decisions taken by households located within a given region and business entities representing local entrepreneurship [1,265-266]. These determinants are mutually connected and create lots of interactions.

As a result, the main determinants of competitiveness among local government units may be differentiated: [4,40]

- technological innovativeness – based on scientific and technical progress and branch differentiation of economic structures,
- openness of relations and social and economic relations to the absorption, connected with generating own initiating actions using significantly the global information network,
- constant development of knowledge and education of labour force to achieve the best accommodation to the changing requirements of the labour market,
- increasing the effectiveness of economic base by means of investing in modernisation of the existing and creating new facilities to satisfy the changing needs of the society,
- developing the organisational structures, supporting the development of modern means of processing information,
- moulding the spatial order in the aspect of economy, society, culture, ecology, function, improving the general quality of environment of human life.

Summary

The market system causes constant development of competitiveness in all spheres, dimensions and scopes of the social and economic life, including more and more significance of competition in the spatial aspect among local government units. Such competitiveness is influenced by mutual relations among business entities and local government units concerning local community and better conditions to satisfy various material and non-material needs having limited resources and opportunities. Business entities, seeking the most beneficial location and conditions for long term development, try to gain the greatest amount of information and other rare goods. The rising freedom of transferring capital and human resources makes that not capital wins the greatest location but regions (communes, districts, provinces) compete for capital inflow. [3, 31]

In order to gain competitive advantage with reference to other areas, the local government unit has to possess proper resources and competences that are precious for purchasers and difficult to imitate by other local government units. The competitive advantage of a local government unit does not rely on individual resources in long term period of time but the ability to provide usable values (functions and locations) that are compliant with the needs of the purchasers of the territorial products. That is why it shall be remembered that local government units, using modern location determinants, perform their tasks e.g. infrastructural investments increasing the attractiveness of a given area for investors, stimulate social and economic development, represent a given region externally, creating its image, implement lobbing, attract domestic and foreign investors as well as public and private financial resources.

Bibliography:

[1] FILIPIAK, B., KOGUT, M., SZEWCZUK, A., ZIOŁO, M. *Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse, procedury* [Local and regional development. Determinants, finance, procedures], Published by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2005, p. 264-266, ISBN 83-89142-14-7

[2] KLASIK, A. *Konkurencyjność miast i regionów Polski południowo-wschodniej* [Competitiveness of cities and regions from south-eatern Poland], Wrocław 1999, Scientific Papers of the Wrocław University of Economics, no. 821, p.55, ISSN 0324-8445

[3] KOSIEDOWSKI, W. (ed.), *Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego* [Territorial self-government in the process of regional and local development], Published by TNOiK and Dom Organizatora, Toruń 2005 , p. 31, ISBN 83-72852-405

[4] WYSOCKA, E. *Przestrzenne aspekty konkurencyjności w świetle integracji z Unią Europejską* [Spatial aspects of competitiveness in the light of integration with the European Union] , [in] "Human and environment" 2001, no. 1, p. 33, 40, ISSN 0137-3617

[5] ZALEWSKI, A. (ed.) *Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym [New public management in Polish territorial self-government]* , Published by Warsaw School of Economics, 2005, p.97, ISBN, 83738-31293

DLOUHODOBÉ STRUKTURÁLNÍ MODELOVÁNÍ SLOVENSKÉ EKONOMIKY
LONG-RUN STRUCTURAL MODELLING OF THE SLOVAK ECONOMY

Jana Hančlová
Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
jana.hanclova@vsb.cz

Klíčová slova:
Dlouhodobý strukturální VAR – makroekonometrické modelování – slovenská ekonomika – krátkodobá dynamika
Key words:
Long-run structural vector autoregression – macroeconometric modelling – economy – short-run dynamics
Abstract:
This paper applies the modelling strategy developed in Garratt, Lee, Pesaran and Shin (2006) to investigate the long-run structural cointegrated VAR model that relates the core macroeconomic variables of the Slovak economy to current and lagged values of a number of key foreign variables. We identify and test five long-run relationships, or equilibrium conditions based on purchasing power parity, money demand relations, long-run relations between domestic and foreign output a interest rate and also Fisher parity relation. The model is estimated over the period 1995Q1 – 2008Q4. We analyse the dynamic properties of the model.

Úvod

Makroekonomické modelování malých otevřených ekonomik má velmi bohatou historii nejen z pohledu modelování různých ekonomických teorií, ale i z hlediska využití různých metodických strategií. Mezi základní směry ve vývoji makroekonomického modelování náleží návrhy i evaluace rozsáhlých vícerovnicových modelů s velkým počtem makroekonomických proměnných, dynamické stochastické modely všeobecné rovnováhy a v poslední řadě strukturální makroekonometrické modely, které zahrnují skupinu VAR (vektorové autoregresivní modely) resp. VECM (vektorové modely korekce chyby) modelů a jejich modifikace.

Tento příspěvek je věnován návrhu a evaluaci dlouhodobého strukturálního kointegračního modelu malé slovenské otevřené ekonomiky v prostředí EU. Makroekonometrický model je odhadován pro kvartální časové řady za období 1995Q1 – 2008Q4. Metodika byla poprvé navržena v publikaci autorů Garratt, Lee, Pesaran a Shin [3] v roce 2003 a velmi podrobně propracována v publikaci [4] v roce 2006. Aplikace této strategie byla uskutečněna pro ekonomiku UK (viz [3], [4]) na kvartálních datech v období 1965Q1-1999Q4 (140 pozorování) a dále pro německou ekonomiku [6] za období 1991Q1-2005Q4 pro 60 pozorování, a to pro 9 makroekonomických veličin a pět dlouhodobých rovnovážných vztahů. Modifikovaná verze byla potom uplatněna pro švýcarskou ekonomiku pro kvartální data 1974Q1 – 2006Q4 (see [1]). Základní metodika použití VAR a VECM modelů je velmi pěkně popsána v rozsáhlé knize [5].

Formulace rovnovážných vztahů

Makroekonometrické modelování malé otevřené ekonomiky začíná odvozením pěti dlouhodobých rovnovážných vztahů na základě ekonomické teorie První rovnovážný vztah zkoumá paritu kupní síly (PPP) - propojení úrovně domácích cen s nominálním devizovým kurzem a zahraničními cenami (tj. cenami EU). Druhý rovnovážný vztah se zabývá peněžní poptávkou, která je na rozdíl od původních publikací [3], [4] a [6], modifikována dle [1] a obsahuje dlouhodobý vztah mezi reálnou peněžní zásobou, reálným výstupem ekonomiky a úrokovou sazbou. Třetí rovnovážný vztah (GAP) sleduje vzájemný vývoj mezi slovenským a zahraničním výstupem ekonomik. Čtvrtý rovnovážný vztah (UIP) zkoumá nepokrytou úrokovou paritu a poslední rovnice (5) vyjadřuje vztah Fisherovy parity. Základní jádro makroekonometrického modelu lze tedy souhrnně formulovat:

$$PPP: \quad p_t - p_t^* - e_t = b_{10} + \xi_{1,t+1} \tag{1}$$

$$MD: \quad m_t - y_t = b_{20} + \beta_{24} r_t + \xi_{2,t+1} \tag{2}$$

$$GAP: \quad y_t - y_t^* = b_{30} + \xi_{3,t+1} \tag{3}$$

$$UIP: \quad r_t - r_t^* = b_{40} + \xi_{4,t+1} \tag{4}$$

$$FIP: \quad r_t - \Delta\tilde{p}_t = b_{50} + \xi_{5,t+1}, \tag{5}$$

$p_t = \ln(P_t), p_t^* = \ln(P_t^*), \tilde{p}_t = \ln(\tilde{P}_t), p_t^0 = \ln(P_t^0), e_t = -\ln(E_t), y_t = \ln(Y_t / P_t),$
$y_t^* = \ln(Y_t^* / P_t^*), r_t = 0{,}25 \cdot \ln(1 + (R_t / 100)), r_t^* = 0{,}25 \cdot \ln(1 + (R_t^* / 100)), m_t = \ln(M_t)$

P_t jsou domácí ceny průmyslových výrobců, P_t^* jsou zahraniční ceny průmyslových výrobců, $\tilde{P}_t$ jsou spotřebitelské ceny, E_t je nominální devizový kurz SKK/EUR, Y_t je domácí nominální HDP na obyvatele, Y_t^* je zahraniční (EU) nominální HDP na obyvatele, R_t je roční domácí úroková sazba - BRIBOR3M, R_t^* je roční zahraniční úroková sazba (EURIBOR3M), M_t je peněžní měnový agregát M1 a P_t^0 je cena ropy. Náhodné chyby $\xi_{i,t+1}$, i = 1, 2, …, 5 odpovídají dlouhodobým strukturálním vztahům, které lze zapsat v následující formě $\xi_t = \beta^T z_t - b_0$, kde $b_0 = (b_{10}, b_{20}, b_{30}, b_{40}, b_{50})^T$, a $z_t = (x_t^{T'}, x_t^{*T})^T$, $x_t = (e_t, m_t, y_t, r_t, dpr_t, pps_t)^T$ je vektor endogenních proměnných a vektor $x_t^* = (y_t^*, r_t^*, p_t^0)^T$ obsahuje exogenní proměnné za EU. Data použitá v této studii jsou kvartální, sezónně očištěné za období 1995Q1 – 2008Q4 (56 pozorování).

Pro výstupy ze softwaru EViews označíme:

$y = y_t, ys = y_t^*, r = r_t, rs = r_t^*, e = e_t, m_t = m, \; p = p_t, pr = \tilde{p}_t, ps = p_t^*, p0 = p_t^0,$
$dpr = \Delta\tilde{p}_r.$

Data a jejich analýza

Vybrané makroekonomické proměnné byly podrobeny grafické analýze a rovněž testování stacionarity z důvodu zkoumání dlouhodobých vztahů. Testování probíhalo na 5% hladině významnosti prostřednictvím tří testů – rozšířený Dickeyův-Fullerův (ADF) test, Phillisův-Perronův (PP) test a KPSS test (Kwaitkowski, Phillips, Schmidt, Shin).

Výsledky lze shrnout: vesměs všechny endogenní a exogenní proměnné $z_t = ((e_t, m_t, y_t, r_t, dpr_t, pps_t)^T, (y_t^*, r_t^*, p_t^0)^T)^T$ jsou nestacionární I(1) a tudíž může existovat kointegrační vztah a do neomezeného VAR modelu vstupuje 9 proměnných.

Formulace VECM

Formulace ECM bez trendu je dána vztahem:

$$\Delta z_t = \Pi \cdot z_{t-1} + \sum_{i-1}^{p-1} \Gamma_i \cdot \Delta z_{t-i} + a_0 + u_t, \tag{6}$$

kde matice Π obsahuje dlouhodobé multiplikátory a matice Γ_i zahrnují krátkodobou dynamiku. Jestliže x_t^* proměnné jsou slabě exogenní, potom $\Pi_{x^*} = 0$.

Odhad VECM

Prvním krokem odhadovací procedury je vybrat vhodný řád modelu VAR pro 9 vybraných makroekonomických veličin. Pro stanovení řádu VAR modelu byla využita postupná aplikace informačních kritérií - FPE (finální chyba predikce), SC (Schwarzovo informační kritérium) a HQ (Hannanovo a Quinnnovo informační kritérium). Výsledky doporučují zvolit délku zpoždění 2, což bylo vhodné i z hlediska diagnostických testů pro VAR modely. *Druhým krokem* odhadovací procedury je testování kointegračních vztahů pro VAR(2) Výsledky Trace statistiky doporučují 5 kointegračních vztahů. *Třetím krokem* odhadovací procedury je odhadnout VECM(1) za předpokladu existence 5 kointegračních vztahů s přesným počtem restrikcí 25. Dále následoval odhad VECM(2) pro 44 restrikcí v souladu s následující maticí beta pro 5 rovnovážných vztahů(1) - (5):

$$\boldsymbol{\beta}' = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 & 0 & -1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & -1 & \beta_{24} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & -1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & -1 & 0 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}. \tag{7}$$

Při postupném zkoumání zavádění 25 až 44 restrikcí byl testována přeparametrizace systému prostřednictvím χ^2 na 5% hladině významnosti. Na základě ekonomických a statistických testů jsme dosáhli $\chi^2(19) = 104{,}26$, přičemž kritická hodnota této statistiky získaná bootstrapingovou simulací je 78,65 na 5% hladině významnosti. To znamená, že zamítáme všech 44 restrikcí a v dalším fázi výzkumu bude nezbytné snížit tento počet restrikcí. V tomto příspěvku se zatím přikloníme k dosavadním výsledkům. *Poslední fází* je tedy interpretace výsledků odhadnutého VECM(1) s 44 restrikcemi. Diagnostika odhadnutého VECM(1) dokumentuje stabilitu modelovaného systému prostřednictvím převrácených hodnot kořenů odhadnutého autoregresivního polynomu, které jsou uvnitř jednotkové kružnice. LM test pro zkoumání sériové závislosti reziduální složky neprokázal problémy s autokorelací a rovněž nebyla zamítnuta alternativní hypotéza heteroskedasticity reziduální složky. Testování normality reziduí odhalilo statisticky významnou nenormalitu reziduí, zejména z důvodu vysoké

špičatosti, pro rovnici peněžní poptávky, gapu outputu a rovnici změny ve vývoji ceny ropy. Odhadnuté dlouhodobé rovnovážné vztahy:

$$e_t - (p_t - p_t^*) = -3{,}72 + \hat{\xi}_{1,t+1} \tag{8}$$

$$m_t - y_t = 0{,}37 - 24{,}31 r_t + \hat{\xi}_{2,t+1} \tag{9}$$

$$y_t - y_t^* = -1{,}58 + \hat{\xi}_{3,t+1} \tag{10}$$

$$r_t - r_t^* = 0{,}0116 + \hat{\xi}_{4,t+1} \tag{11}$$

$$r_t - \Delta \tilde{p}_t = 0{,}00533 + \hat{\xi}_{5,t+1} \quad . \tag{12}$$

Všechny odhadnuté regresní koeficienty jsou statisticky významné na 5% hladině významnosti. *První rovnice* (8) popisuje PPP vztah, který je v rámci základního modelu statisticky významný. *Druhý kointegrační MD vztah* (9) se zabývá rovnováhou na trhu peněz a elasticita reálného peněžního zůstatku vzhledem k domácí úrokové sazbě je silně statisticky významná a negativní. *Třetí rovnovážný vztah* (10) dokumentuje konvergenční proces slovenské ekonomiky k EU. V této rovnici by se rovněž dal v dalších modifikacích očekávat klesající deterministický trend. *Čtvrtý kointegrační vztah UIP (11*) obsahuje úrovňovou konstantu, která vyjadřuje rizikovou prémii a odhad činí ročně 4,62%, což je vyšší hodnota ve srovnání se studiemi UK a Německa. Poslední *pátý rovnovážný vztah (FIP)* dokumentuje na základě úrovňové konstanty, že roční reálný výnos je asi 2,13%, což je srovnatelné vzhledem výsledkům získaných pro UK (1,44%) a Německo (2,4%).

Krátkodobá dynamika modelu je charakterizována odhadem parametrů matice Γ_i a rovněž odhadem parametrů pro stanovení rychlosti přizpůsobení se rovnovážnému stavu. Odhadnuté a statisticky významné koeficienty z redukované formy ECM(2) dokumentují, že především peněžní zásoba a inflace působí krátkodobě téměř ve všech kointegračních vztazích při dosahování rovnovážných vztahů. Z hlediska výsledků krátkodobé dynamiky lze dokumentovat: změny domácích úrokových sazeb z předcházejícího kvartálu působí na změny devizového kurzu, změny zahraniční úrokové sazby ovlivňují v následujícím období změny domácího HDP i inflace.

Závěr

Předložený příspěvek dokumentuje, že lze odhadnout kointegrační makroekonometrický VAR model na základě modifikované strategie uvedené v publikaci Garrattem a kol. [4] a to pro slovenskou ekonomiku v letech 1995-2008. Proces modelování začínal formulací pěti dlouhodobých vztahů mezi makroekonomickými veličinami v souladu s ekonomickou teorií. Odhad VECM(1) pro slovenskou ekonomiku prokázal existence 5 kointegračních vztahů, avšak 44 restrikcí již bylo možné statisticky zakmitnout. Závěrečná interpretace výsledků prokázala existenci statisticky významných dlouhodobých rovnovážných vztahů devizových kurzů a relativních cen (PPP). Zkoumáním UIP podmínek se zjistilo, že roční riziková prémie je na úrovni asi 4,6%. Rovněž analýza vývoje dlouhodobého vztahu "output gapu" pro slovenskou ekonomiku a EU dokumentovala konvergenční proces. Při zkoumání rovnováhy na peněžním trhu byl shledán negativní vliv úrokových sazeb na reálný peněžní zůstatek. Při zkoumání posledního FIP vztahu se dospělo k závěru, že odhad ročního reálného výnosu je asi 2,1%.

Literatura:

[1] ASSENMACHER-WESCHE, K., PESARAN, M. H. A VECX Model of the Swiss Economy. *IEPR Working Paper No. 08.5; CESifo Working Paper Series No. 2281*. Available at SSRN: http://ssrn.com/abstract=1112545.

[2] DEES, S., MAURO, F., PESARAN, M. H., SMITH, L. V. Exploring the International Linkages of the Euro Area: A Global VAR analysis. *Journal of Applied Econometrics.* 2007, Vol. 22 Issue 1, p 1-38, ISSN 0883-7252

[3] GARRATT, A., LEE, K., PESARAN, M.H., SHIN, Y. A long run structural macroeconometric model of the UK. *The Economic Journal*, 2003, no. 113, p 412-455, ISSN 0013-0133

[4] GARRATT, A., LEE, K., PESARAN, M.H., SHIN, Y. *Global and National Macroeconometric Modelling (A Long-Run Structural Approach).* 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2006, 380 s. ISBN 978-0-19-929685-9

[5] LÜTKEPOHL, H. *New Introduction to Multiple Time Series Analysis*. 2nd ed. Berlin: Springer, 2006, 764 s. ISBN 3-540-40172-5

[6] SCHNEIDER, E., CHEN, P., FROHN, J. A long Run Structural Macroeconometric Model for Germany, *Dicscussion Paper* No. 47, 2007, Available at: <http://(www,economics-ejournal,org/economics/discussion papers/2007-47)

Tento příspěvek vznikl za finanční podpory Grantové agentury České republiky v rámci projektu 402/08/1015 "Makroekonomické modely české ekonomiky a dalších ekonomik zemí EU".

DOPAD GLOBÁLNÍ HOSPODÁŘSKÉ A FINANČNÍ KRIZE NA VYROVNANOST HOSPODAŘENÍ OBCÍ A MĚST

WORLD ECONOMIC AND FINANCIAL CRISIS AND ITS IMPACT ON BALANCE OF BUDGETS OF MUNICIPALITIES

Martina Hedvičáková
Univerzita Hradec Králové
Martina.Hedvicakova@uhk.cz

Klíčové slova:
Krize – rozpočet – obce a města – hospodaření – dopady
Key words:
Crisis – budget – municipalities – management – impacts

Abstrakt:
World financial and economical crisis have influenced almost all municipalities in the Czech Republic and also in the Europe. Crisis has resulted in drop off of tax incomes of municipalities. According latest predictions, municipalities in the Czech Republic will have total deficit of their budgets 14,7 milliard CZK. The aim of this contribution is to outline reasons of upraise of deficit budget of municipalities and compare it with managing recourses of a state. At the end there is outlined prediction of state budget of year 2010 and possible solution off drop of tax incomes.

1. Světová finanční krize a samosprávy v Evropě

Česká republika se v současnosti podobně jako jiné státy Evropy a světa nachází v době, kdy stále čelí dopadům celosvětové finanční a hospodářské krize. Zatímco u nás doma krize krátí rozpočty obcí a měst o miliardy korun, situace jinde v Evropě je často mnohem ještě dramatičtější.

Patrně nejbolestnější ztrátu zaznamenaly obce a města, které přišly o své investice. Kupříkladu ve Velké Británii místní vlády ztratily 1 miliardu Euro finančních investic v důsledku bankrotu islandských bank, kde měly uložené volné peníze. O další prostředky v rozpočtech přišly britské obce a města díky nerealizovaným příjmům z úroků. Podobně byly zasaženy místní vlády v Belgii. Kvůli krizi banky Dexia, kde jsou belgické samosprávy akcionáři, znamenaly obce pokles hodnoty podílu na trhu a nezískaly očekávané příjmy z dividend.

Patrně všude v Evropě obce přišly o daňové příjmy. Skutečné ztráty vždy závisí na typu vybíraných svěřených a sdílených daní v jednotlivých zemích a podílu daňových příjmů na celkových rozpočtových příjmech. Pro ilustraci na Ukrajině představují přímé daně 55 – 70 % příjmů obecních rozpočtů; výsledný pokles obecních příjmů se pro rok 2009 odhaduje proto až o 35 %. Výpadky v daňových příjmech navíc nebudou jednorázové. [1]

2. Rozpočet ČR

Česká republika schválila státní rozpočet na rok 2010. Země by tak měla hospodařit se schodkem 163 miliard korun. Rozpočet počítá s příjmy zhruba 1,022 bilionu a výdaji

1,185 bilionu korun. Poměr deficitu veřejných rozpočtů k hrubému domácímu produktu se tak dostane na úroveň 5,7 procenta. [2]

Vývoj jednotlivých fiskálních ukazatelů za roky 1999 - 2008 lze vyčíst z tabulky 1.

TAB. 1: **Fiskální ukazatele**

Ukazatel		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vládní deficit (přebytek)	mld. Kč	-77,3	-81,5	-135,0	-166,8	-170,6	-83,3	-106,7	-84,9	-23,9	-77,4
Vládní deficit (přebytek)/ /HDP	%	-3,7	-3,7	-5,7	-6,8	-6,6	-3,0	-3,6	-2,6	-0,7	-2,1
Saldo státního rozpočtu (SR)	mld. Kč	-29,6	-46,1	-67,7	-45,7	-109,1	-93,7	-56,3	-97,6	-66,4	-19,4
Saldo SR/HDP	%	-1,4	-2,1	-2,9	-1,9	-4,2	-3,3	-1,9	-3,0	-1,9	-0,5
Vládní dluh	mld. Kč	340,5	405,4	591,5	702,3	775,0	855,1	885,4	948,3	1 023,8	1 104,9
Dluh sektoru vlády v procentech HDP	%	16,4	18,5	25,1	28,5	30,1	30,4	29,7	29,4	29,0	30,0
Státní dluh	mld. Kč	228,4	289,3	345,0	395,9	493,2	592,9	691,2	802,5	892,3	999,8
Státní dluh/HDP	%	11,0	13,2	14,7	16,1	19,1	21,1	23,2	24,9	25,2	27,1

Zdroj: Český statistický úřad [3]

3. Obce letos zřejmě skončí s rozpočtovým deficitem 15 miliard

Letošní výpadek rozpočtových příjmů silně postihne i obce. Města a obce budou v letošním roce hospodařit se schodkem 14,7 miliardy korun. Takový je odhad ministerstva financí, který 23.11.2009 prezentoval na konferenci Svazu měst a obcí náměstek ministra Bohdan Hejduk. Jedná se tak o nejvyšší schodek za posledních devět let. Loni přitom obce vykázaly přebytek 15,6 miliardy korun.

Zdrojem příjmů obcí jsou v letošním roce podle údajů MF z 55,3 procenta daně, z 28,4 procenta dotace a zbytek činí kapitálové a nedaňové příjmy. U krajů naopak dotace činí více než 64procentní podíl z celkových příjmů. Daňové příjmy u krajů činí 32,5 procenta z celkových příjmů krajů. Kraje budou podle MF v letošním roce hospodařit se schodkem 6,4 miliardy korun a příští rok s deficitem 2,1 miliardy korun. Loni hospodařily kraje se schodkem 1,3 miliardy. [7], [4]

TAB. 2: **Rozpočty územních samospráv**

Rozpočty územních samospráv (mld. Kč):				
	30.6.2008	2008	30.6.2009	2009 (odhad)
Příjmy celkem	207,6	396,9	210,4	399,1
daňové příjmy	98,5	204,2	92,8	192,1
nedaňové příjmy	13,6	29,5	14,2	30,8
kapitálové příjmy	7,1	16,3	6,2	14,2
přijaté transfery	88,5	146,9	97,3	161,5
Výdaje celkem	169,5	381,8	181,8	414,1
běžné výdaje	141,5	288,4	148,3	302,3
kapitálové výdaje	28	93,5	33,4	111,8
Saldo	38,1	15	28,6	-15

Zdroj: Czech Credit Bureau [5]

Z tabulky 1 a 2 a vyplývá, že obce hospodaří daleko lépe než stát. Výkonný místopředseda Svazu měst a obcí Jaromír Jech vidí dva důvodu úspěchu: „Zaprvé obce vědí, že jim nikdo nic nedá, proto přistupují ke schvalování obecního rozpočtu odpovědně a konzervativně. A zadruhé – obce v této době schraňovaly peníze na spolufinancování projektů dotovaných z evropských fondů," popisuje.

Náměstek ministerstva financí Bohdan Hejduk úspěšné hospodaření územní samosprávy uznává. Upozorňuje pouze, že výsledky jednotlivých obcí, měst i krajů jsou navzdory průměru velice různé. Už ve výsledcích územní samosprávy za první pololetí se podle Hejduka navíc projevuje nižší výběr daní. Náměstek ministra odhaduje, že ve druhém pololetí budou dopady na výsledek hospodaření obcí a krajů ještě výraznější. „Územní rozpočty jako celek uzavřou své hospodaření v roce 2009 schodkem." [5]

4. Důvody deficitu rozpočtu obcí a měst

Mezi hlavní důvody, bez nároku na úplnost, proč rozpočet obcí a měst dosáhne předpokládaných 15 mld. Kč lze uvést následující:

a) Pokles investic privátního sektoru

Celosvětová hospodářská krize zasáhla i oblast stavebnictví, která je jednou z klíčových odvětví ekonomiky, kde projevil pokles ekonomické aktivity. Právě pokles ve stavbě nových nemovitostí povede v budoucnu k omezení příjmů daně z nemovitostí.

b) Správné hospodaření v daných hospodářských cyklech

Daně z příjmů jsou velmi citlivé na hospodářské cykly, což se projevilo právě v probíhající hospodářské a finanční krizi. V době expanze by měly obce a města tvořit rezervy a naopak až v době recese je čerpat. U mnohých obcí a měst v ČR docházelo v době expanze k masivnímu plýtvání s peněžními prostředky, které následně chyběly při probíhající krizi.

c) Nesnadnost získání úvěru a zdražování úvěrů

Finanční krize nejprve postihla hypoteční a úvěrové trhy. Pro města a obce je v současné době daleko obtížnější získat přístup k úvěrům, i když stále mají lepší podmínky než ostatní podnikatelské subjekty. Přesto se musejí podílet na financování svých aktivit určitým procentem vlastních vkladů, což pro některé obce a města představuje velký problém. Například při žádostech o finance z fondů Evropské unie.

Další problém jsou vyšší nákladové úroky z úvěru, které zvyšují výdaje rozpočtu.

d) Problémy v cash flow

Zvýšené nároky na získávání úroků, problémy se získáváním dotací z fondů Evropské unie, špatná platební morálka v ČR vede k problémům s cash flow.

e) Stabilní ekonomika ČR

To, jak se stabilní ekonomické a politické prostředí v daném státě se promítá do podmínek hospodaření obcí a měst. Vlivem nestabilního politického prostředí v roce 2009 se prohloubil deficit rozpočtu obcí a měst a ztížily se podmínky pro podnikání.

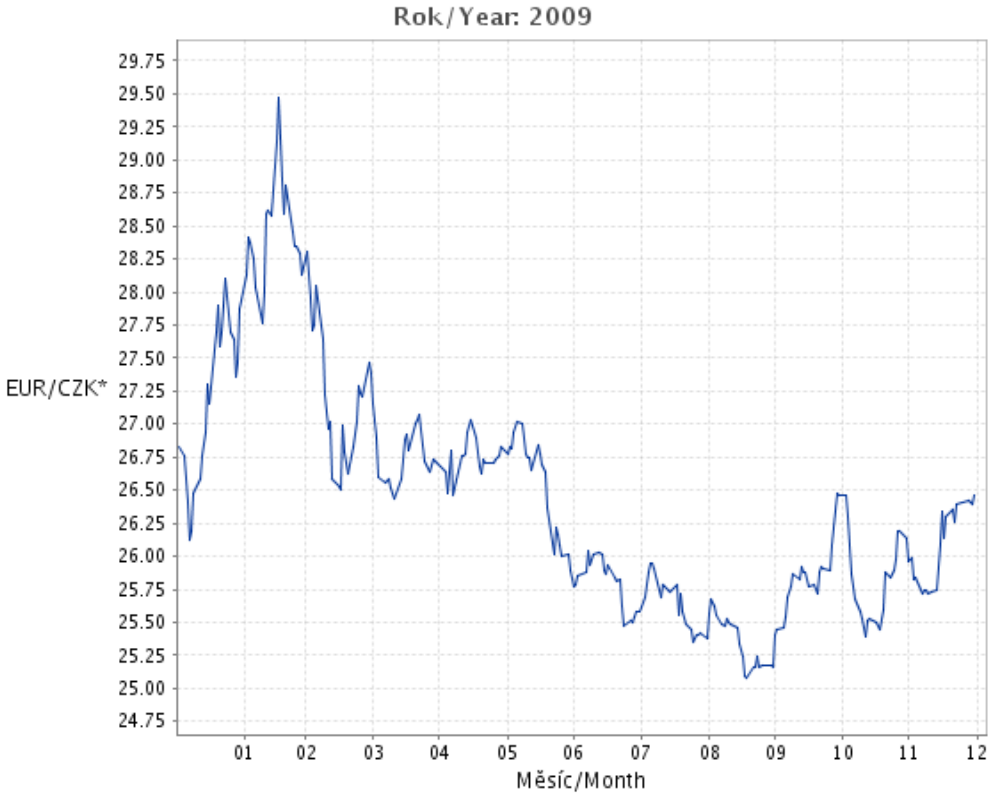
f) Střednědobé plánování

Se stabilní ekonomikou souvisí i střednědobé plánování. Aby byly obce a města schopna se efektivně rozhodovat, musí být na trhu vytvořeny a dodrženy podmínky pro střednědobé plánování. Tyto podmínky se během let nesmí neustále měnit.

g) Nestabilní měnový kurz

Z grafu 1 vyplývá, jak se vyvíjel kurz CZK vůči EUR. Z grafu je patrná velká fluktuace měnového kurzu. S tím jsou spojeny problémy při plánování investic a finančním rozhodování.

GRAF 1: **Vývoj kurzu CZK / EUR v roce 2009**

Zdroj: ČNB [6]

h) Dotace z Evropské unie

I přes probíhající hospodářskou krizi některé obce a města nehodlají omezovat své investiční aktivity. Většina těchto aktivit je spoluinvestována z fondů Evropské unie a obce a města o ně nechtějí přijít. Projekty tedy investují z vlastních příjmů nebo úvěrů, popřípadě z vlastních investičních fondů apod. Část peněz se vrátí do rozpočtu a fondů po vyúčtování evropských dotací.

i) Provozní výdaje obcí a měst

Další z možností, jak snižovat deficit rozpočtu, je snižování provozních a mzdových výdajů obcí a měst. Dále je možné snižovat poskytované dotace a příspěvky především na různé kulturní a sportovní aktivity.

j) Růst sociálních a zdravotních služeb – zvýšení nákladů

S hospodářskou krizí vzrostly i náklady na různé rekvalifikační kurzy, sociální a zdravotnické potřeby občanů apod.

k) Odpuštění záloh na daň z příjmů malých fyzických a právnických osob

Odpuštění záloh na daň z příjmů malých fyzických a právnických osob se prostřednictvím sdílení dotklo řady obcí a měst. Daňové příjmy obcí a měst budou nadále kráceny z důvodů nadměrných převodů na začátku roku.

l) Kvalitní management obcí a měst

V neposlední řadě se na hospodaření obcí a měst podílí kvalitní management obcí a měst.

5. Rozpočet pro rok 2010 a možná řešení

Příští rok by se měla podle odhadů díky růstu daňových příjmů situace zlepšit a schodek hospodaření obcí by měl klesnout na 3,2 miliardy korun. Ministerstvo odhaduje pro příští rok opět meziroční růst daňových příjmů. Ten ale podle svazu zčásti zajišťuje zvýšení většiny sazeb daně z nemovitosti.

„Nicméně odhady jsou obtížené, tak jsem doporučil obcím, aby rozpočty na příští rok sestavovaly na úrovni příjmů dosažených v letošním roce," uvedl náměstek ministra Bohdan Hejduk. Zároveň dodal, že dotace od státu nebudou v příštím roce valorizovány. Stát posílá krajům peníze například na některé investice, sociální péči nebo školství. Obcím v příštím roce stoupne pouze o dvě miliardy příspěvek na výkon státní správy. [7]

Možnosti zvýšení příjmů a snížení výdajů

- *Zvýšení sazby daně z nemovitosti*

Růst daňových příjmů způsobí především zvýšení daně z nemovitosti. Zvýšení sazeb vlivem místního koeficientu umožnilo nárůst až o šesti či desetinásobek.

- *Využívá dotací z fondů EU a různých ministerstev*
- *Snížení mzdových a provozních nákladů obcí a měst*

Snižování nákladů povede ke snížení deficitu rozpočtu.

- *Snížení dotací a příspěvků*

Snižování poskytovaných dotací a příspěvků povede k snížení deficitu rozpočtu.

- *Oživení ekonomiky, růst investic*

Stavbou nových nemovitostí se zvýší příjmy z daně z nemovitosti.

- *Trvalé bydliště občanů*

Podle starostů žije v jednotlivých obcích až 40 procent obyvatel, kteří tam trvalé bydliště nemají. Daná obec pak dostává méně prostředků, protože oficiálně má nižší počet obyvatel. Někdejší šéf Českého statistického úřadu a současný premiér Jan Fischer uvedl, že vždy prosazoval, aby se pro přidělování dotací používala databáze ministerstva vnitra a nikoli databáze Českého statistického úřadu. Podle Fischera poskytuje databáze ministerstva vnitra věrnější obraz skutečného počtu obyvatel obcí. [4]

- *Malé kompetence starostů*

Přesun kompetencí o rozvoji hospodaření a rozvoji obcí a měst na samotné volené zastupitele jednotlivých obcí měst. Došlo by k zjednodušení přidělování dotací a ušetření části nákladů. Zvýšila by se i výsledná efektivita přidělování dotací.

- *Kvalitní management obcí*

V neposlední řadě je potřeba zvolit kvalitní management, který bude efektivně řídit chod úřadu.

6. Závěr

Hospodaření obcí a měst závisí jednak na schopnostech zvoleného managementu a ve velké míře na současné ekonomické situaci. Pokud jsou schopni se volení zastupitelé správně rozhodovat na základě vývoje hospodářského cyklu a efektivně vynakládat svěřené prostředky, plánovat budoucí investice a využívat různé dotace, má to velký vliv pro výsledek jejího hospodaření. V neposlední řadě ovlivňuje jejich rozhodování stabilní politická situace, která jim umožní tvořit střednědobé plány a sestavovat vyrovnaný rozpočet.

Literatura:

[1] VLASÁK, O. *Dimenze ekonomické krize z pohledu obcí a měst,* URL: http://www.zpravy.ods.cz/projev.php?ID=1099, [on-line], [cit. 10.12.2009]

[2] iHNed.cz, *ANIMACE: Rozpočet 2010. Podívejte se, kdo kolik dostane a kdo nadělal největší dluhy,* URL: http://domaci.ihned.cz/c1-39397830-animace-rozpocet-2010-podivejte-se-kdo-kolik-dostane-a-kdo-nadelal-nejvetsi-dluhy, [on-line], [cit. 11.12.2009]

[3] Český statistický úřad, *Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele,* URL: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/HLMAKRO.xls, [on-line], [cit. 11.12.2009]

[4] Mediafax.cz, *Obce letos zřejmě skončí s rozpočtovým deficitem 15 miliard*, URL: http://www.mediafax.cz/domaci/2970559-Obce-letos-zrejme-skonci-s-rozpoctovym-deficitem-15-miliard, [on-line], [cit. 17.12.2009]

[5] Czech Credit Bureau, *Obce a kraje hospodaří lépe než stát, deficit je ale nemine,* URL: http://www.creditbureau.cz/cs/ShowPressReleaseNews.aspx?ID=%7BD1B27396-4BB0-4435-B595-A02C1DE524F1%7D, [on-line], [cit. 1.12.2009]

[6] Česká národní banka, *Vybrané devizové kurzy – grafy*, URL: http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/graf.jsp?rok=2009&mena=EUR, [on-line], [cit. 31.12.2009]

[7] E15.cz, *Obce letos skončí s největším deficitem za posledních devět let,* URL: http://www.e15.cz/domaci/ekonomika/obce-letos-s-konci-s-nejvetsim-schodkem-za-poslednich-devet-let, [on-line], [cit. 1.12.2009]

FINANČNÍ PODPORA KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE V OBLASTI POČÁTEČNÍHO A DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

FINANCIAL SUPPORT OF THE HRADEC KRÁLOVÉ REGION IN THE AREA OF THE INITIAL AND FURTHER EDUCATION

Jitka Hejlová
Krajský úřad Královéhradeckého kraje
jhejlova@kr-kralovehradecky.cz

Klíčová slova:
Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost – globální grant – počáteční vzdělávání – další vzdělávání
Key words:
Operational Programme Education For Competitiveness – Global Grant – Initial Education – Further Education

Abstract:
The priority of the Hradec Králové region in the area of the human resources development is the development and improvement of the initial and further education including the motivation of inhabitants to the further education, usage of the new methods and technologies in the education including the support of the environmental educational program development. This article informs of the possibilities and current draw of the financial resources of the Operational program Education for competitiveness in the framework of the global grants of the Hradec Králové region in years 2007 – 2013.

Úvod

Česká republika (dále jen „ČR“) získala vstupem do Evropské unie (dále jen „EU“) možnost využívat podpory poskytované v rámci politiky hospodářské a sociální soudržnosti, jejíž současná podoba klade velký důraz na posílení konkurenceschopnosti zemí EU a na těsné propojení s cíli Lisabonské strategie.

Jedná se o politiku snižování meziregionálních rozdílů EU, která napomáhá harmonickému rozvoji EU jako celku. Z praktického hlediska je pak významná zejména strukturální politika, jejímž cílem je vyvážený rozvoj evropských regionů, odstraňování rozdílů jejich sociální a hospodářské úrovně.

Jedním z klíčových nástrojů pro získávání finančních prostředků z EU na realizaci Evropské strategie zaměstnanosti je Evropský sociální fond (dále jen „ESF“). V programovém období 2007 – 2013 existují 3 programy, které umožňují čerpat prostředky v oblasti lidských zdrojů – Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost, Operační program Praha Adaptabilita a Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (dále jen „OP VK“) je víceletým tematickým programem řízeným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále jen „MŠMT“).

Celková částka určená na financování OP VK činí 2 151,4 mil. € (tj. cca 53,8 mld. Kč při kurzu 25 Kč/€). Míra spolufinancování pro individuální a globální projekty dosahuje až 100 % způsobilých výdajů projektu (85 % ze zdrojů ESF a 15 % ze státního rozpočtu ČR).

MŠMT jako řídící orgán delegovalo některé ze svých činností na tzv. zprostředkující subjekty (13 krajů), kteří zajišťují část implementace v prioritní ose 1 a 3. Jedná se zejména o odpovědnost za výběr, monitorování a kontrolu projektů, ověřování žádostí o platbu či zajištění informovanosti potenciálních příjemců a propagaci OP VK.

Zprostředkující subjekty zajišťují realizaci OP VK pomocí tzv. globálních grantů (dále jen „GG“).

Královéhradecký kraj a globální granty OP VK

Královéhradecký kraj v roli zprostředkujícího subjektu (dále jen „ZS“) OP VK realizuje prostřednictvím následujících GG:

- ***Prioritní osu 1 – Počáteční vzdělávání***
  - oblast podpory 1.1 **–** Zvyšování kvality ve vzdělávání
  - oblast podpory 1.2 – Rovné příležitosti dětí a žáků včetně dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a oblasti podpory
  - oblast podpory 1.3 – Další vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení
- ***Prioritní osu 3 – Další vzdělávání***
  - oblast podpory 3.2 – Podpora nabídky dalšího vzdělávání.

Na programové období 2007 – 2013 bylo Královéhradeckému kraji přiděleno přes 850 mil. Kč, které na základě vyhlašovaných výzev k předkládání projektových žádostí postupně rozděluje především mezi školy a školská zařízení, vzdělávací instituce nebo nestátní neziskové organizace.

Cílem jednotlivých globálních grantů je v rámci počátečního vzdělávání podporovat aktivity, které povedou ke zvýšení kvality ve vzdělávání, zajistí rovné příležitosti ke vzdělávání pro všechny bez ohledu na druh znevýhodnění (např. zdravotní, ekonomické, sociální, etnické apod.) a zvýší profesní úroveň pedagogických pracovníků. V rámci dalšího vzdělávání si Královéhradecký kraj klade za cíl především rozšířit a zkvalitnit nabídku dalšího vzdělávání (vzdělávání dospělých).

Po předložení a následné registraci žádosti o finanční podporu na základě výzvy k předkládání žádostí prochází každá žádost pěti fázemi procesu hodnocení, přičemž požadavkem pro postoupení žádosti do následující fáze je splnění požadavků stupně předchozího. Jednotlivými fázemi hodnocení jsou:

1. fáze – formální hodnocení,
2. fáze – hodnocení přijatelnosti,
3. fáze – hodnocení věcné,
4. fáze – výběrová komise OP VK,
5. fáze – schválení orgány kraje (Rada KHK, Zastupitelstvo KHK).

K 1. 12. 2009 bylo Královéhradeckým krajem vyhlášeno a ukončeno celkem 7 výzev k předkládání projektových žádostí o finanční podporu z OP VK. V následujících

tabulkách jsou uvedeny výsledky jednotlivých výzev. Výzva do oblasti podpory 3.2 je v současné době v procesu hodnocení projektových žádostí.

Nejčastějšími důvody pro vyřazení žádosti z některé fáze hodnocení bývají nezpůsobilé výdaje, překročení limitů kapitol v rozpočtu, neoprávněnost navržených klíčových aktivit a cílových skupin, neprovázanost rozpočtu s klíčovými aktivitami projektu, nepřiměřenost rozpočtu vzhledem k cílům a obsahu projektu, nejasný a stručný popis klíčových aktivit a cílových skupin.

TAB. 1: **Přehled předložených a schválených projektů z OP VK v rámci GG Královéhradeckého kraje**

Oblast podpory	Číslo výzvy	Počet předložených žádostí	Vyřazeno při procesu hodnocení	Doporučeno k financování	Počet projektů v realizaci	Úspěšnost žadatelů
1.1	01	50	39	11	11	22%
	02	83	63	20	20	24%
1.2	01	7	5	2	2	29%
	02	22	15	7	7	32%
1.3	01	15	11	4	4	27%
	02	27	19	8	8	30%
3.2	01	28	20	8	Výzva zatím neukončena.	29%
CELKEM		**232**	**172**	**60**	**52**	**26%**

TAB. 2: **Přehled požadovaných a schválených finančních prostředků z OP VK v rámci GG Královéhradeckého kraje (v Kč)**

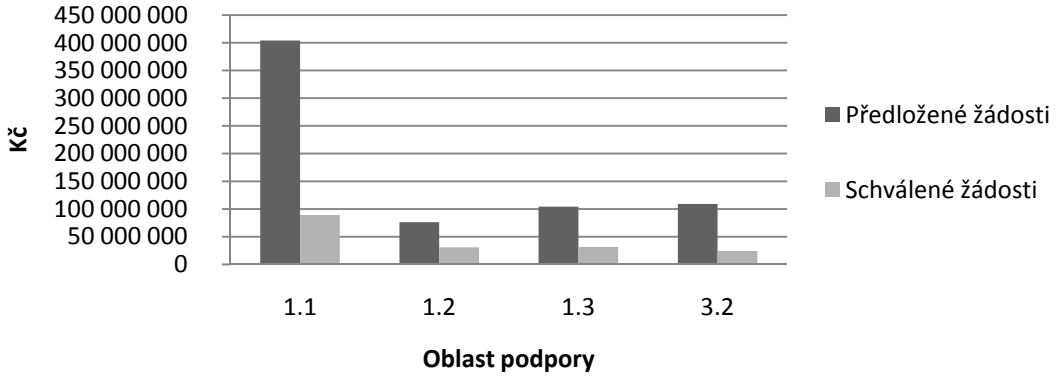
	Oblast podpory	Alokace na výzvu	Předložené žádosti	Schválené žádosti	Požadované/ alokované prostředky
1. výzva	**1.1**	90 000 000	404 118 482,05	89 090 615,13	449%
	1.2	35 000 000	76 305 343,26	30 931 888,75	218%
	1.3	45 000 000	104 216 447,02	31 389 159,80	232%
	3.2	60 000 000	109 255 500,42	24 245 409,26	182%
2. výzva	**1.1**	90 000 000	395 462 895,70	75 396 016,80	439%
	1.2	30 000 000	108 364 187,24	28 184 312,72	361%
	1.3	45 000 000	110 283 003,00	32 642 535,64	245%
CELKEM		**395 000 000**	**1 308 005 858,69**	**311 879 938,10**	**331%**

Celkově bylo předloženo 232 projektových žádostí s požadavkem financování za téměř 1 308 mil. Kč. Finanční podporu přes 311 mil. Kč získalo 60 úspěšných žadatelů, kteří v současné době začínají nebo již začali realizovat své projektové záměry.

Z tabulek a grafu je také patrné, že předložené žádosti požadovaly průměrně o 3,3x více finančních prostředků než bylo alokováno na jednotlivé výzvy. Největší rozdíl mezi

výší finančních prostředků požadovaných a alokovaných byl u oblasti podpory 1.1 v první i druhé výzvě. Naopak nejnižší rozdíl byl u oblasti podpory 3.2, kde bylo požadováno celkem o 1,82 x více než činila alokace výzvy a zároveň zde také dochází k nejnižšímu vyčerpání finančních prostředků na danou výzvu.

GRAF 1: **Přehled požadovaných a schválených finančních prostředků z OP VK v rámci GG Královéhradeckého kraje**

Do současné doby bylo na podporu počátečního a dalšího vzdělávání rozděleno přes 311 mil. Kč a dalších 540 mil. Kč bude rozděleno v následujících pěti letech. Díky finanční podpoře z OP VK se v Královéhradeckém kraji realizuje mnoho zajímavých projektů.

Přehled podpořených projektů

1. výzva

Pro oblast podpory 1.1 byly schváleny tyto projekty:

CZ.1.07/1.1.05/01.0002	ZŠ M. Horákové, Hradec Králové	1 402 222,96 Kč
CZ.1.07/1.1.05/01.0003	PoVI, s.r.o., Dobruška	10 493 605,68 Kč
CZ.1.07/1.1.05/01.0004	Krajská hospodářská komora KHK	16 860 255,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/01.0010	SŠ-Podorlické vzděl. centrum, Dobruška	5 272 345,28 Kč
CZ.1.07/1.1.05/01.0012	SŠ informatiky a služeb, DK n. Labem	10 501 536,25 Kč
CZ.1.07/1.1.05/01.0017	OA T. G. Masaryka, Kostelec n. Orlicí	11 190 105,12 Kč
CZ.1.07/1.1.05/01.0018	VOŠ a SŠ zdravotnická škola, HK	6 171 365,08 Kč
CZ.1.07/1.1.05/01.0025	Akademie J. A. Komenského, o.s. Jičín	11 158 305,16 Kč
CZ.1.07/1.1.05/01.0026	Univerzita Hradec Králové	8 107 446,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/01.0030	Euro Educa, Hodonín	1 212 708,28 Kč
CZ.1.07/1.1.05/01.0050	ZŠ a MŠ Josefa Gočára, HK	6 430 617,00 Kč

Pro oblast podpory 1.2 byly schváleny tyto projekty:

CZ.1.07/1.2.01/01.0001	ZŠ M. Horákové, Hradec Králové	15 996 148,70 Kč
CZ.1.07/1.2.01/01.0003	Univerzita Hradec Králové	14 935 740,05 Kč

Pro oblast podpory 1.3 byly schváleny tyto projekty:

CZ.1.07/1.3.01/01.0003	Střední průmyslová škola, Trutnov	4 169 511,59 Kč
CZ.1.07/1.3.01/01.0004	NI pro další vzdělávání, Hradec Králové	12 617 621,80 Kč
CZ.1.07/1.3.01/01.0012	Erudis, o.p.s.	9 271 005,41 Kč
CZ.1.07/1.3.01/01.0014	VOŠ a SŠ zdravotnická škola, HK	5 331 021,00 Kč

2. výzva

Pro oblast podpory 1.1 byly schváleny tyto projekty:

CZ.1.07/1.1.05/02.0005	Podnikatelský klub Broumovska, Broumov	3 852 360,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0007	Střední průmyslová škola, Trutnov	9 311 621,30 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0010	ZŠ Třebechovice pod Orebem	2 098 038,20 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0012	SPŠ elektrotechniky a IT Dobruška	3 650 259,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0017	ZŠ a MŠ Stárkov	901 364,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0020	ZŠ Sever, Hradec Králové	1 789 578,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0022	ZŠ a MŠ Pecka	1 451 033,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0032	Krajská hospodářská komora KHK	5 761 438,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0034	SOŠ a SOU Hradební, Hradec Králové	4 654 153,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0036	Střední průmyslová škola, Hradec Králové	2 081 789,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0042	Střední průmyslová škola Hronov	2 994 190,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0043	Univerzita Hradec Králové	6 088 708,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0044	SOŠ SOU Vocelova, Hradec Králové	4 415 691,40 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0047	VOŠ a SPŠ Jičín	2 443 338,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0052	SŠ-Podorlické vzděl. centrum Dobruška	5 755 568,70 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0057	SŠ technická a řemeslná, Nový Bydžov	3 714 641,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0058	ZŠ Podbřezí	1 846 047,20 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0061	ZŠ Gutha-Jarkovského, Kostelec n. O.	1 885 805,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0073	ZŠ Komenského, Trutnov	9 551 444,00 Kč
CZ.1.07/1.1.05/02.0077	Obec Holovousy	1 147 950,00 Kč

Pro oblast podpory 1.2 byly schváleny tyto projekty:

CZ.1.07/1.2.01/02.0001	MŠ Větrov	668 943,80 Kč
CZ.1.07/1.2.01/02.0003	Bělohradská mateřská škola	733 826,96 Kč
CZ.1.07/1.2.01/02.0004	Univerzita Hradec Králové	1 265 290,00 Kč
CZ.1.07/1.2.01/02.0005	Univerzita Hradec Králové	1 073 673,00 Kč
CZ.1.07/1.2.01/02.0006	Pedagogicko-psychol. poradna, RK	9 275 573,20 Kč
CZ.1.07/1.2.01/02.0008	MŠ, Spec. škola a Praktická škola HK	5 673 521,00 Kč

CZ.1.07/1.2.01/02.0021	MŠ, ZŠ a Praktická š., Daneta s.r.o. HK	9 493 484,76 Kč

Pro oblast podpory 1.3 byly schváleny tyto projekty:

CZ.1.07/1.3.01/02.0002	Univerzita Hradec Králové	8 815 854,00 Kč
CZ.1.07/1.3.01/02.0005	MAG CONSULTING s.r.o.	2 891 619,60 Kč
CZ.1.07/1.3.01/02.0007	Středisko ekolog. výchovy - SEVER	6 518 870,00 Kč
CZ.1.07/1.3.01/02.0010	Pedagogicko-psychol. poradna, Náchod	2 210 117,00 Kč
CZ.1.07/1.3.01/02.0012	ZŠ a MŠ Prointepo s.r.o.	2 658 070,00 Kč
CZ.1.07/1.3.01/02.0014	ZŠ Hradec Králové	6 519 815,00 Kč
CZ.1.07/1.3.01/02.0018	Univerzita Hradec Králové	1 317 600,00 Kč
CZ.1.07/1.3.01/02.0020	ZŠ Schulzovy sady, DK	806 500,04 Kč

Literatura:

[1] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR *Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost.* Dostupné z: <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/ESF/SG_OP_VK_styl_upravy_final_b.pdf>

METODY VZDĚLÁVÁNÍ MANAŽERŮ VE ZNALOSTNÍM PODNIKU
MANAGERS TRAINING METHODS IN A KNOWLEDGE-BASED ENTERPRISE

Aleš Horčička
Univerzita Pardubice
ales.horcicka@upce.cz

Klíčová slova:
Řízení lidských zdrojů – vzdělávání manažerů – metody vzdělávání – znalostní podnik – znalosti
Key words:
Human resource management – managerial education – training methods – knowledge-based enterprise – knowledge

Abstract:
The article deals with managerial education in a knowledge-based enterprise at the beginning of the 21st century, which is becoming increasingly topical particularly in relation to accelerating society development, changing business conditions, increasing globalization and in the last three years also economic crisis. The ongoing transition to a knowledge-based society, which can help better to manage the phenomena above, has a significant influence on activities of managers in all areas of human activity.

The aim of the article is to compare an educational process in knowledge-based and "non-knowledge" enterprises and suggest possible innovative solutions within managerial education in knowledge-based enterprises.

Úvod

Podmínky pro podnikání a s nimi související nároky na manažery se mění s vývojem společnosti. Ve vyspělých ekonomikách dochází od konce druhé světové války k významným společenským, ekonomickým, podnikatelským, technickým, technologickým i jiným změnám, které podněcují přechod od industriální ke znalostní společnosti a v rovině podnikání od „neznalostních" ke znalostním podnikům.

Znalostní společnost představuje prostředí [5, 15] založené na znalostech, využívající všech pozitivních vývojových trendů, prověřených časem, výrazně ovlivňující nejen podnikatele ale nás všechny v současnosti i budoucnosti. Je založena na vzdělanosti obyvatel, která patří mezi nejvyšší priority každé vyspělé společnosti a je důležitou podmínkou úspěšného podnikání v prostředí změn na začátku 21. století.

Cesta ke znalostnímu podniku

V současnosti již nestačí pouze řízení podle předem stanovených metod a postupů, což bylo typické především pro management v „neznalostních" podnicích. Manažeři musí být stále připraveni řešit nové a nové („nerutinní") problémy. Metody a formy vzdělávání se cestou od „neznalostního" ke znalostnímu podniku proto také výrazně mění.

Faktory [1, 55] odlišující vzdělávání ve znalostním podniku od „klasického“ vzdělávání:

- objekt vzdělávání se postupně mění na subjekt vzdělávání (se svými aktivitami i osobními cíli);
- časové omezení klasického vzdělávání se mění na celoživotní vzdělávání;
- neexistuje rozdíl mezi interním a externím vzděláváním, zaměření je orientováno na individuální potřeby, vytváří se odpovídající klima a znalostní podmínky v podniku;
- pozornost věnovaná manažerovi (zaměstnanci) jako objektu vzdělávání se mění a soustřeďuje se na celý podnik;
- učení jednotlivců a učení v rámci celého podniku se neodděluje, naopak se hledá jejich úzké propojení.

Následující tabulka srovnává základní charakteristiky znalostního a „neznalostního“ podniku.

TAB. 1: **Srovnání znalostního a „neznalostního“ podniku**

Znalostní podnik	**„Neznalostní“ podnik**
Měření výkonnosti podniku neprobíhá již jen v rovině finanční (z účetních výkazů), ale posuzují se i hodnoty nehmotné a intelektuální.	Měření výkonnosti podniku v rovině účetního výkaznictví.
Velmi důležitým (hlavním) kapitálem podniku se stávají znalosti.	Kapitál „neznalostního“ podniku je jen ten, který má podnik evidovaný.
Stává se konkurenceschopným díky získaným znalostem a jejich správnému využití.	V boji s konkurencí používá pouze zavedení modernějších technologií.
Řízení podniku je zaměřeno na potřeby zákazníka. Nejprve se zjistí, co zákazník potřebuje, a potom se teprve určí, jak bude podnik pokračovat.	Řízení se nejdříve zaměřuje na procesy uvnitř podniku a až při nabízení produktů přijdou na řadu zákazníci.
Průběžné vzdělávání zaměstnanců, zkvalitňování metod řízení, týmová spolupráce.	Vzdělávání jen v rámci daného oboru, týmová spolupráce není podporována.
Pro efektivní řízení se vyzdvihují i neformální skupiny na pracovištích.	Jen formální skupiny na pracovištích.
Tvůrčí řízení manažerů.	Vedení řídicích pracovníků dle předem stanovených postupů.
O pracovnících, které manažer vede, se hovoří jako o spolupracovnících.	Pracovníci vedení manažerem jsou jeho podřízenými.
Zaměstnanec je brán jako zdroj kapitálu – znalostí	Zaměstnanec je brán jen jako pracovní síla.

Zdroj: Vlastní zpracování

Charakteristika a pozice znalostního podniku v prostředí 21. století

„Znalostním podnikem“ v nejširších souvislostech se podle Trunečka [5, 16] rozumí organizace založená na znalostech a operující v podmínkách znalostní společnosti.

Znalostní podnik má ve svém vlastnictví více než stroje či peníze. Jeho hlavním kapitálem se stávají znalosti, které uplatňuje v boji s konkurencí. Současný znalostní podnik usiluje o to, aby byly tyto znalosti, které pro něj představují velice cenný kapitál, správně získávány a následně využívány. Protože je jejich nositelem vždy člověk, musí se nejprve řádně propracovat vzdělávací proces a metody v daném podniku. Česká republika má v tomto ohledu ve srovnání s vyspělými zeměmi stále ještě co dohánět.

Naše podniky se snaží prorazit v nelítostném boji se zahraniční konkurencí. Bohužel jim však zatím většinou schází zkušenosti a znalosti, které potřebují k úspěchu. S takovým řízením však již v dnešní době nelze uspět, neboť je nutné čelit nenadálým problémům a situacím, kterých bude navíc v turbulentním prostředí začátku 21. století stále přibývat. Tyto změny nastávají velmi rychle, a proto je důležité se s nimi také rychle vypořádat. Když to neudělá sám podnik (jeho manažeři), využije příležitosti někdo jiný.

Nestačí pouze vzít na řídicí pozici úspěšného manažera a čekat, že se vše okamžitě změní. Vše je nutno postupně rozvíjet a podporovat. Proto se i nový manažer musí neustále vzdělávat a podnik ho v tom musí podporovat a dávat mu prostor.

V dnešní době již není znalostní management jen otázkou podniků, ale prakticky v každé organizaci (školy, nezávislé organizace, charitativní organizace, atd.) je třeba uplatňovat a využívat nové znalosti k efektivnějšímu řízení.

Nejpoužívanější aktivní metody vzdělávání manažerů ve znalostních podnicích

Před započetím tvorby vzdělávacího systému v podniku je nezbytné zvážit, jaké metody vzdělávání bude nejvhodnější použít. Výběr metod by měl korespondovat s cíli vzdělávání a měl by upřednostnit ty metody, které jsou nejblíže preferencím budoucích uživatelů. [2, 49]

V dnešní době se k podniky nejčastěji využívaným metodám vzdělávání manažerů (za účelem získávání manažerských znalostí, zkušeností a dovedností) řadí koučing, případové studie a akční vzdělávání.

Koučing

Při koučingu je důležitá důvěra klientů vůči svému kouči. Musí se mezi nimi vytvořit vztah, kdy se klient plně svěří do péče svého kouče. Ten manažerovi neradí, jak vyřešit dané problémy, ale rozvíjí jeho osobnost, způsob uvažování a dává mu jakýsi směr, jak vidět věci v jiných souvislostech. Klienta inspiruje a učí ho používat sebe samotného. Pomocí takového koučování vyřeší problém (i osobní) sám manažer.

Koučing zahrnuje následující varianty: [4, 60-61]

- **business koučing** (zaměřen na podnikové cíle a jejich úspěšné dosahování);
- **týmový koučing** (zlepšuje komunikaci, motivaci a spolupráci v týmech);
- **kariérní koučing** (využíván k zvládnutí nových skutečností a situací zejména mladými začínajícími manažery).

Případové studie

Základem školení pomocí případových studií jsou simulace určité situace, určitého problému. Podstatou této metody vzdělávání je týmové hledání a nalezení v praxi využitelných řešení.

Případové studie řeší problémy klientům dobře známé, podporují rozvoj sociálních vlastností a slouží ke zlepšování komunikačních dovedností.

Typy případových studií podle [6, 50-51]:

- **problémově orientované studie** (věcný problém v podniku, většinou simulace strategického rozhodování, podpora rozvoje analytického, koncepčního a rozhodovacího myšlení);
- **zadání** (vstupní informace o podniku k vysvětlení jeho chování a fungování a vytvoření závěru, podpora získávání analytických a hodnotících schopností);
- **případové studie zaměřené na analýzu a posouzení řídicího stylu** (informace o způsobu řízení jednotlivce či celého podniku pro zhodnocení jeho efektivity, podpora rozvoje analytického, vůdcovského a hodnotícího myšlení);
- **případové studie zaměřené na požadavek řešit určitý manažerský problém, který se týká řízení zaměstnanců** (hraní rolí za účelem rozvoje komunikačních, řídicích a sociálních schopností).

Akční vzdělávání

Stále více odborníků [3, 58] uvádí, že základem vzdělávání by mohlo být akční učení neboli učení se ze zkušeností při práci, při zlepšování, přípravě a realizaci inovací a změn. Pomocí této metody získává manažer znalosti, dovednosti a schopnosti hlavně v rámci vykonávání své každodenní činnosti při řešení konkrétních problémů a situací.

Akční vzdělávání záleží na samotném manažerovi. Ten přebírá iniciativu se něco naučit a získat potřebné znalosti a dovednosti. Snaží se vybírat si pro sebe zajímavá školení, simulační hry, přednášky, e-learningové kurzy, vzdělávací kurzy, účastnit se případových studií, týmového či business koučingu a jiných aktivit.

O efektivitě akčního vzdělávání není pochyb. Všechny podniky by jistě uvítaly, kdyby se všichni jejich manažeři takto iniciativně podíleli na svém vzdělávání, ale realita je zatím bohužel jiná.

Závěr

Kdy skončí současná ekonomická krize, trvající od roku 2007, lze zatím jen velice těžko odhadovat. V každém případě bude stále větší důraz kladen na kreativní (inovativní) myšlení manažerů a aplikaci znalostí.

Paradoxem však zůstává, že i přesto, že se o problematice znalostní společnosti, znalostního podniku či znalostního managementu hovoří stále častěji a přibývá i literatury na toto téma, existují stále podniky (manažeři), které (kteří) tento trend odmítají, nebo se navenek tváří, že jsou „znalostní společností“. V praxi to však bohužel vypadá úplně jinak. Je proto důležité, aby si manažeři, nejlépe už při vzdělávacím procesu, uvědomili riziko neúspěchu. Stále musí mít na paměti, že pokud chtějí být dobrými manažery, je pro ně nezbytné systematické celoživotní vzdělávání.

Literatura:

[1] ČASTORÁL, Z. *Strategický znalostní management a učící se organizace.* 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2008, 142 s., ISBN 978-80-86754-99-4

[2] HORČIČKA, A. Moderní metody manažerského vzdělávání v České republice. In *Sborník příspěvků 9. ročníku doktorandské konference IMEA 2009.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2009, 209 s.

[3] NÁHLOVSKÝ, P. Akční učení a vzdělávání. In *Moderní řízení*, 2008, roč. 43, č. 6, s. 58, ISSN 0026-8720

[4] NEČAS, P. Koučing: mladý, ale efektivní. In *Moderní řízení*, 2008, roč. 43, č. 11, s. 60-61, ISSN 0026-8720

[5] TRUNEČEK, J. *Znalostní podnik ve znalostní společnosti.* 2. vyd. Praha: Professional Publishing, 2004, 312 s., ISBN 80-86419-67-3

[6] URBAN, J. Případové studie: účinné i zábavné. In *Moderní řízení*, 2009, roč. 44, č. 9, s. 50-51, ISSN 0026-8720

STRATÉGIE PRE IMPLEMENTÁCIU INOVÁCIÍ V POŠTOVOM SEKTORE
STRATEGIES FOR IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS IN THE POSTAL SECTOR

Alena Chrenková
Žilinská univerzita v Žiline
Alena.Chrenkova@fpedas.uniza.sk

Kľúčové slová:
Poštový sektor – inovácie – inovačné stratégie
Key words:
Postal sector – innovations – innovation strategies

Abstract:
The article deals with current situation in the field of innovations in the postal sector. Through innovative potential, it reflects ability of selected Slovak postal enterprises to use knowledge and instruments in order to increase competitiveness. Based on their focus on innovation, marketing or scope of services, it defines basic types of strategies for implementation of innovations, which can be applied not only in Slovak but also foreign postal companies.

Úvod

Väčšina poštových operátorov mala dlhú dobu monopolnú pozíciu na trhu. Ich hlavnou úlohou bolo umožniť verejnosti prístup k výmene informácií. Keďže poštové služby boli dôležité pre rozvoj celej spoločnosti a ekonomiky, postavenie monopolov sa dlhý čas nemenilo. Poštoví operátori nepociťovali potrebu zamerať sa na požiadavky zákazníkov a väčšina inovácií bolo implementovaných len ako dôsledok nových technológií, nie potrieb zákazníka.

V súčasnosti je však situácia iná a poštové podniky sa musia usilovať obstáť v konkurenčnom boji s ostatnými poskytovateľmi poštových služieb. Ich konkurencieschopnosť do vysokej miery závisí od schopnosti flexibilne reagovať na meniace sa prostredie, inovovať a pridať hodnotu ponúkaných službám.

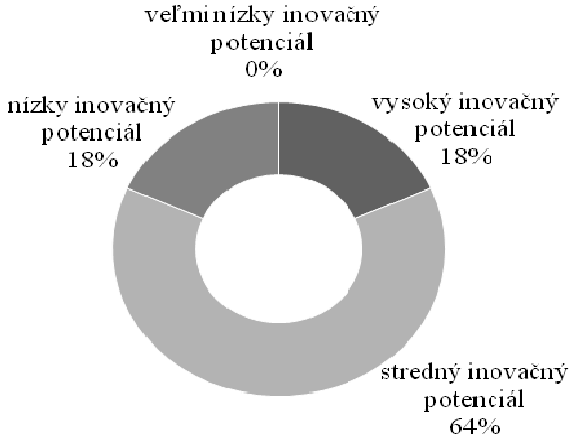
Inovačné prostredie v podniku je možné vyjadriť prostredníctvom viacerých ukazovateľov. Jedným z nich je inovačný potenciál, ktorý predstavuje schopnosť podniku využiť znalosti a prostriedky na zvýšenie svojej konkurencieschopnosti.

Inovačný potenciál slovenských poštových podnikov

Za účelom zistenia inovačného potenciálu slovenských poštových operátorov bol v apríli 2009 realizovaný prieskum, ktorého sa zúčastnilo 11 vybraných poštových podnikov. Pri tvorbe dotazníka sa vychádzalo z metodiky vypracovanej na Západočeskej univerzite v Plzni v rámci projektu U-SME Innovation – Design of a Model for Joint University – Enterprise Innovation [3, 2], ktorá bola upravená na podmienky poštového sektora. Na základe získaných informácií boli poštoví operátori rozdelení do štyroch skupín:

- *poštové podniky s vysokým inovačným potenciálom*, ktoré neustále hľadajú možnosti pre zlepšenie svojej činnosti a majú výborné predpoklady na to, aby boli vysoko konkurencieschopné v strednodobom i v dlhodobom časovom horizonte;
- *poštové podniky so stredným inovačným potenciálom*, ktoré sú schopné úspešne implementovať inovácie a využiť potenciál pre zabezpečenie budúcej prosperity;
- *poštové podniky s nízky inovačným potenciálom*, ktoré zatiaľ nie sú schopné pracovať s inovačnými podnetmi, ale uskutočňujú určité zmeny, ktoré im v budúcnosti umožnia tieto podnety využívať;
- *poštové podniky s veľmi nízkym inovačným potenciálom*, ktorých prostredie nie je vhodné pre implementáciu inovačných aktivít a v prípade, že by sa chceli nimi zaoberať, musia uskutočniť výrazné zmeny v činnosti a organizácii. [1, 56; 3, 96]

Ako je vidno na obr. 1, slovenskí poštoví operátori vykazujú prevažne stredný inovačný potenciál, čo znamená, že majú predpoklady na účinnú implementáciu inovácií.

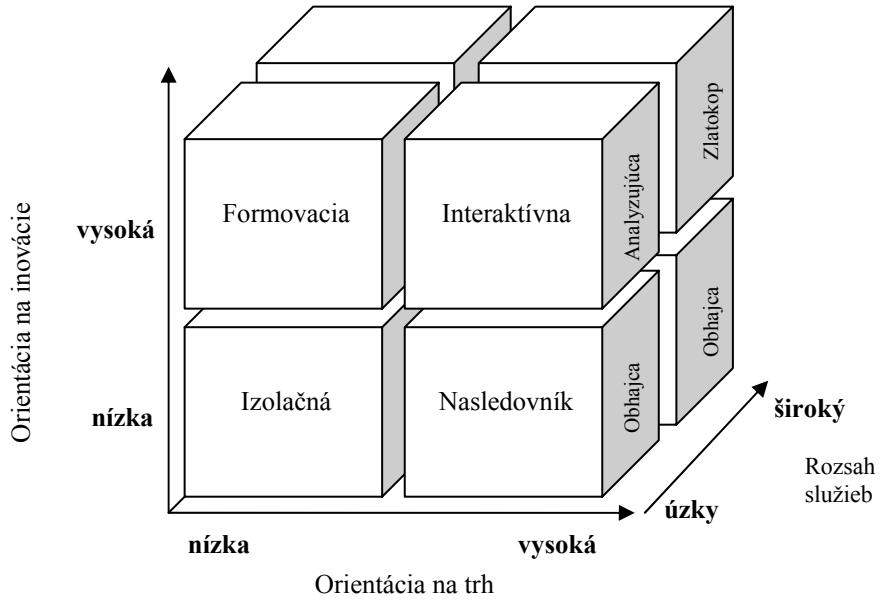

OBR. 1: **Inovačný potenciál poštových podnikov na Slovensku** (vlastné spracovanie)

Inovačné stratégie v poštových podnikoch

Na efektívne využitie inovačného potenciálu a schopností, ktorými poštové podniky disponujú, je potrebné, aby si zvolili vhodnú stratégiu. Je zrejmé, že prijaté stratégie sa navzájom odlišujú v závislosti od toho, či sú poštové podniky zamerané na inovácie, rozsah poskytovaných služieb alebo trh. Sund vytvoril typológiu strategických prístupov pre implementáciu inovácií na základe troch faktorov (obr. 2):

- orientácie na inovácie
- orientácie na trh,
- rozsahu poskytovaných služieb. [2, 7]

OBR. 2: **Typy stratégií pre implementáciu inovácií**

(Zdroj: SUND, K.: *Innovation in the Postal Sector: Strategies, Barriers and Enablers*. Lausanne: EPFL, 2008)

Jednotlivé stratégie je možné rozdeliť do dvoch základných skupín:

- stratégie orientované na inovácie – trh,
- stratégie orientované na inovácie – rozsah služieb. [2, 8]

Stratégie orientované na inovácie – trh

Poštový podnik, ktorý sa zameriava na trh, je schopný lepšie porozumieť a naplniť potreby a očakávania zákazníkov. Tieto sa v súčasnosti rýchlo a výrazne menia, čo je dôsledok rozvoja informačno-komunikačných technológií. Zákazníci stále viac uprednostňujú služby „šité na mieru“, ktoré berú do úvahy ich individuálne potreby, sú interaktívne a flexibilné.

Viaceré zahraničné štúdie potvrdili fakt, že orientácia na trh a inovácie má výrazný vplyv na dlhodobú výkonnosť a prežitie podniku na trhu. Rozlišujeme štyri základné stratégie orientované na inovácie a trh:

a) *Izolačná stratégia*, pri ktorej je podnik zameraný prevažne na vnútornú efektívnosť a krátkodobú ziskovosť. Úroveň vývoja nových produktov a implementácie inovácií je veľmi nízka a zároveň aj interakcia s trhom je veľmi slabá.

b) Pri *stratégii nasledovníka* poháňa inovácie trh. Inovácie, ktoré sa implementujú, priamo odpovedajú na súčasné požiadavky zákazníkov a sú zamerané na zvýšenie kvality poskytovaných poštových služieb.

c) *Formovacia stratégia* je jediná, pri ktorej samotné inovácie formujú trh. Namiesto toho, aby sa poštový podnik zameriaval na existujúce trhy a potreby, aktívne vyvíja nové produkty, aby čo najlepšie uspokojil potreby zákazníka.

d) *Interaktívna stratégia* sa vyskytuje pri vzájomnej interakcii medzi trhom a inováciami, keď poštový podnik odpovedá na potreby trhu a zároveň podporuje vznik nových požiadaviek zákazníkov v súlade so situáciou na trhu. [2, 8]

Je zrejmé, že nie je možné jednoznačne určiť správnu alebo nesprávnu stratégiu. Jej výber závisí od konkrétnej situácie, prostredia a mnohých ďalších faktorov. Ako uvádza Sund, v prípade stabilného prostredia môžu byť pre poštový podnik vhodné izolačná stratégia a stratégia nasledovníka, zatiaľ čo v dynamickom prostredí je lepšie uplatniť formovaciu alebo interaktívnu stratégiu. [2, 9]

Stratégie inovácie – rozsah služieb

Medzi poštovými podnikmi sa nachádza viacero takých, ktoré sú veľmi aktívne pri implementácii inovácií. Naopak, iné podniky prijímajú defenzívnu stratégiu, aby zvládli meniace sa prostredie a našli vhodný spôsob, ako ochrániť existujúce trhy. Podľa orientácie na inovácie a rozsah služieb rozlišujeme tri základné typy stratégií:

a) *Stratégia obhajcu* je zameraná na udržanie stability poštového podniku v oblasti poskytovaných služieb. Podnik len veľmi zriedkavo iniciuje zmeny, snaží sa skôr chrániť existujúci trh zvýšením kvality služieb a poskytnutím vyššej hodnoty za zaplatenú cenu. Zvyčajne sa veľmi málo zameriava na oblasť inovácií.
b) Naopak, ak podnik aplikuje *stratégiu zlatokopa,* snaží sa aktívne vyhľadávať nové možnosti ako inovovať a chce byť prvý, kto ponúkne zákazníkom nový produkt. Je schopný riskovať a rýchlo odpovedať na zmeny.
c) *Analyzujúca stratégia* je zameraná na zachovanie stabilného rozsahu služieb a monitorovanie ďalších možností rozvoja. Podnik, ktorý prijal analyzujúcu stratégiu býva zvyčajne na trhu druhý, kto prijíma nové myšlienky. [2, 10]

Záver

Dalo by sa povedať, že tradiční poštoví operátori (napr. Slovenská pošta), nie sú vo všeobecnosti považovaní za inovatívnych. Tento fakt do určitej miery vyplýva z toho, že až donedávna mali monopolné postavenie na trhu, a tak neboli nútení poskytovať služby, ktoré by najlepšie zodpovedali potrebám zákazníkov. Avšak tento názor už v súčasnosti nemusí byť pravdivý, pretože poštoví operátori si uvedomujú, že práve inovácie sú nástrojom pre vytvorenie konkurenčnej výhody a preto sa snažia aktívne vyhľadávať a využívať nové príležitosti.

Literatúra:

[1] CHRENKOVÁ, A. *Postup tvorby inovačných logistických riešení v poštovom sektore [dizertačná práca]*. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, 2009.

[2] SUND, K. *Innovation in the Postal Sector: Strategies, Barriers and Enablers*. École Polytechnique Fédérale de Lausanne, 2008. Dostupné na: <http://postalleadership.epfl.ch/webdav/site/postalleadership/shared/InnovationPostalSectorSUND.pdf >.

[3] VACEK, J. *U-SME Innovation – Design of a model for joint university – enterprise innovation.* Západočeská univerzita v Plzni, 2004. Dostupné na: <http://www.kip.zcu.cz/USME/>

Grantová podpora: VEGA č. 1/0468/08 Inovačné stratégie v sektore služieb

OPTIMALIZACE V ZEMĚDĚLSTVÍ
OPTIMIZATION IN AGRICULTURE

Tereza Jägerová
Vysoká škola ekonomická v Praze
xjagt03@vse.cz

Klíčová slova:
Zemědělství – diskrétní modely – lineární modely – případová studie
Key words:
Agriculture – discrete models – linear models – case study

Abstrakt:
Optimization in agriculture is complicated and complex problem who aims to find an optimal portfolio of diverse animal and vegetal production that corresponds to a maximal expected company profit. The problem is influenced by many factors and conditions and some of them are mentioned below. The agriculture model includes for example the stochastic character of weather and the condition that the herd of cattle should be stable. Optimization in agriculture is a linear discrete problem that is real and very specific. The mathematical model of situation is only the application of the linear discrete programming principles.

Popis problematiky

Cílem podniku v oblasti zemědělství je optimalizovat počet chovných zvířat, velikost plochy osetou různými druhy obilnin a rozlohu trvalých travnatých porostů při maximalizaci očekávaného zisku. Zemědělská činnost a výnosy z ní jsou silně závislé na náhodném faktoru počasí, proto se zemědělci brání této nejistotě diversifikací výroby a proto také hovoříme o „očekávaném“ zisku. Model bude přitom uvažovat citlivostní koeficienty plodin na počasí a zároveň nutnost rozdělení celkové zemědělské produkce mezi výrobu rostlinnou a živočišnou. Nesmí totiž dojít k situaci, že by některá z nich byla nevyužita.

Podnik se věnuje chovu skotu, prasat a drůbeže a zároveň pěstuje různé druhy obilnin, které z části prodává a část je zkrmena skotem. Prasata a drůbež se živí pouze nakoupenými krmivy. Jediná provázanost prasat a brojlerů s rostlinnou výrobou spočívá v použití jejich exkrementů coby hnojiv na užitné plochy.

Prasata zůstávají ve vepřínech a drůbež v drůbežárnách o daných kapacitách přesně určenou dobu, dokud nedosáhnou cílové hmotnosti. Jediná provázanost prasat a brojlerů s rostlinnou výrobou spočívá v použití jejich exkrementů coby hnojiv na užitné plochy.

Stádo skotu není doplňováno nákupem zvířat ale pouze vlastními telaty. Optimalizace zemědělské výroby uvažuje mimo jiné i podmínku zachování obratu stáda, tedy schopnost stáda skotu rozumně se reprodukovat, aby nedocházelo k úbytkům či k jeho zániku. Podrobněji je tato podmínka popsána v [1].

Kromě prodeje jednotlivých kusů skotu je dalším výnosem z jejich chovu také mléko od krav.

Chov skotu je propojen s rostlinnou výrobou silněji. Nejenže zemědělci používají statková hnojiva na obohacování orných půd, luk a pastvin, ale zvířata také spotřebovávají vlastní obilniny a seno jako potravu. Další stravou pro skot jsou i krmiva, která podnik také sám vyrábí. Siláž, senáž a slámu podnik vyrábí neustále během sezóny, a proto, když je úrodný rok, vyrobí jich více a uskladní na další léta, kdy je může využít. Z tohoto důvodu nikdy nevíme, kolik jich bude přesně na skladu, pročež je zde uvažujeme jako konstanty[1]. Skot dále produkuje statkový hnůj, který je aplikován na zemědělské plochy v přesně zadaném množství, aby nedošlo k překročení limitů dusíku v půdě a posléze i v plodinách, což by mohlo ohrozit kvalitu plodin. Pro každý druh užitné plochy je tento limit různý.

Pro zvýšení kvality masa je určité procento zvířat na pastvě, která má jistou kapacitu. Na pastvinách mohou být pouze starší telata, mladé jalovičky a býčci.

Zemědělská plocha podniku je omezena na pozemky, které vlastní nebo které si pronajímá, a dělí se na ornou půdu, louky a konečně pastviny. Celkové trvalé travnaté porosty, do kterých patří pastviny společně s loukami, nesmí být ze zákona přeměňovány v ornou půdu. Opačná přeměna je ale možná.

Podnik pěstuje několik druhů zemědělských plodin. Všechny tyto plodiny společně se senem jsou určeny k prodeji, pouze některé z nich jsou spotřebovávány. Klasické obilniny jsou pěstovány na orné půdě, kdežto seno je získáváno sušením trávy z luk. Při pěstování výše jmenovaných plodin je nutné brát v úvahu jejich rozdílnou citlivost na počasí.

Vlastní výrobky (siláž, senáž a sláma) neslouží k prodeji, ale jsou plně spotřebovány při chovu skotu, protože se jedná o komodity, které jsou během nepříznivých let špatně obstaratelné, a podnik zabezpečuje jejich dostupnost z vlastních zásob vytvořených během dřívějších let.

Protože se jedná o značně specifický proces, bylo nutné vymodelovat problém bez návaznosti na existující teoretickou speciální úlohu, tedy pouze na základě principů celočíselného programování [2]. Z tohoto důvodu přejdeme přímo k matematickému modelu zemědělské optimalizace bez uvedení teoretického základu.

Matematický model

Provázanosti modelu jsou značné rozsáhlé, proto bude nutné zanedbat některé skutečnosti a v následujícím modelu zmíním pouze některá omezení a účelovou funkci. Stochastický charakter počasí bude v modelu zastoupen pouze částečně. Budeme uvažovat čtyři druhy zemědělců a to na základě dlouhodobé předpovědi počasí na další rok. Jedná se o optimistického pěstitele, který je naprosto neutrální k riziku. Oproti tomu uvažujeme zemědělce, kteří jsou mírně, středně až silně averzní k riziku. Tento výjimečně pesimistický pěstitel předpokládá, že následující rok bude mimořádně nepříznivý a úroda bude pouze zlomkem ideální sklizně. Stupeň averze k riziku nepřízně počasí je tedy vyjádřen mírou optimismu pěstitele.

[1] Konstanty představují expertní odhady jejich množství, která budou k dispozici za daný rok.

Faktor počasí zemědělci pojišťují diverzifikací činnosti nejen v oblasti rostlinné výroby ale i v oblasti živočišné výroby. Pro jistotu vždy zachovávají alespoň minimální velikost stáda skotu pro případ, že dojde k nízké sklizni.

Pro snazší pochopení modelu je potřeba uvést značení jednotlivých proměnných:

Chovná zvířata x_i, kde stádo skotu je rozděleno do podskupin, označme indexy 1,2,…, z, plodiny Ω_i (včetně sena) odpovídají koeficientům 1,2,…, r, zásobu vlastních krmiv značíme β_i a odpovídající indexy jsou 1,2,…, k a užitné plochy p_i číslujeme 1,2,…,u.

Maximalizovat
$$Z = \sum_{i=1}^{z} \lambda_i \pi_i x_i + \sum_{i=1}^{r} \kappa_i y_i + 360 o c x_7 \tag{1}$$

$$(1-\omega_2)x_2 + (1-\omega_3)x_3 + (1-\omega_5)x_5 \le b * p_3, \tag{2}$$

$$\sum_{j=1}^{z} \mu_{ij} x_j \le \alpha_i, \quad i = 1,2,...,r, \tag{3}$$

$$\sum_{j=1}^{z} \gamma_{ij} x_j \le \beta_i, \quad i = 1,2,...,k, \tag{4}$$

$$\Omega_i \psi_i \left(\frac{1}{1-\sigma_j} \right)^q = y_i + \alpha_i, \quad i = 1,2,...,r, \tag{5}$$

$$x_i \ge 0, \quad celé, \quad i = 1,2,...,z, \tag{6}$$

$$\Omega_i \ge 0, \quad celé, \quad i = 1,2,...,r,$$

$$p_i \ge 0, \quad celé, \quad i = 1,2,...,u,$$

kde
λ_i … podíl zvířat z celkového stavu skupiny i, který se prodá,
π_i … zisk na jedno zvíře patřící do skupiny i (Kč/ks),
y_i … část obilniny i, která se prodá,
κ_i … zisk z produkce obilniny i (Kč/t),
ψ_i … sklizeň daného druhu plodiny i za ideálního počasí (t),
μ_{ij} … množství plodin i, které spotřebuje zvíře ze skupiny j (t),
α_i … množství obilnin i určených na vlastní spotřebu (t),
γ_{ij} … množství krmiva i, které spotřebuje zvíře ze skupiny j (t),
o … produkce mléka na dojnici (l/ks+den),
c … zisk z jednoho litru mléka (Kč/l),
ω_i … podíl zvířat ze skupiny i, která zůstávají ve stájích,
b … počet kusů dobytka na hektar pastvin,
σ_i … citlivost plodiny i na nepřízeň počasí,
q … koeficient rostoucího pesimismu (stupeň pesimismu vzhledem k vývoji počasí).

Účelová funkce (1) výše uvedeného modelu představuje očekávané výnosy z jednotlivých druhů produkce podniku pro příští rok. První člen ziskové funkce představuje výnosy z prodeje zvířat, respektive z podílu zvířat, která jsou určena k prodeji. Druhý člen vyjadřuje výtěžky z prodeje podílu obilnin a sena. Poslední člen

zobrazuje výdělek z produkce mléka, který je dán součinem průměrné produkce mléka za rok, zisku z jednoho litru mléka a počtu dojnic v kravíně. Nerovnice (2) určuje na levé straně, kolik je možno vyhnat telat, býčků do 1 roku a jaloviček do 2 let na pastvu, a tento počet je limitován velikostí pastvin p_3 a zároveň počtem kusů skotu, kolik je pastvina schopna pojmout při její plné regeneraci. Z výrazu je patrné, že na pastvu jsou připuštěny pouze mladší kusy dobytka, a to pouze určité procento - zbytek zvířat je ustájen. Omezení (3) a (4) zabezpečují, aby zvířata, která spotřebovávají obilniny a krmiva z vlastních zásob, měla dostatek potravy, a aby nedocházelo k případům, že se vypěstované obilniny a usušené seno prodají a zvířata nebudou mít dostatek stravy. Obilniny, které zkrmuje dobytek, jsou čerpány z části vypěstovaných plodin, které jsou určeny na již zmiňovanou potravu pro zvířata a na zásoby na další rok, tedy nejsou vyhrazeny na prodej. Omezení (5) představují nutnou diversifikaci rizika při zemědělské výrobě. Počasí může být velmi nestálé, a proto výnosy z pěstování obilnin nemusí být vždy podle ideálních předpokladů. Proto se zemědělci vyznačují různým stupněm optimismu vůči počasí následujícího roku. Výraz $\left(\frac{1}{1-\sigma_j}\right)\hat{}\, q$ představuje již zmiňovanou míru optimismu, respektive pesimismu a nalézá se v intervalu $\langle 0;1\rangle$. Pokud míra optimismu je rovna jedné, jedná se o čistě optimistická očekávání vzhledem k příštímu roku. Čím více se míra optimismu blíží k nule, tím silnější je pesimismus v očekávání. Konstanta σ_j vyjadřuje citlivost plodiny na nepříznivé počasí a pohybuje se také v intervalu $\langle 0;1\rangle$. Pokud je rovna nule, plodina není vůbec citlivá na počasí a naopak. Dopady citlivosti plodin na úrodu jsou vždy nepřímé, proto je stupeň optimismu díky svému charakteru zmírňuje. Míru optimismu zemědělce zohledníme využitím exponentu q, který může nabývat pouze nezáporných hodnot. Pokud koeficient q nabude hodnoty 0, zemědělec je optimistický a předpokládá, že počasí v příštím roce bude nanejvýše příznivé a on sklidí ideální množství úrody. S rostoucím q se stupňuje pesimismus ve vztahu k počasí a k očekávané úrodě. Nazveme jej koeficientem rostoucího pesimismu. Rovnice tedy zachycuje očekávanou sklizeň na jedné straně a její použití na straně druhé. Sklizené obilniny a seno se budou nejen prodávat zákazníkům, ale i dále spotřebovávat v podniku jako strava pro dobytek.

Kvůli značné komplexitě úlohy se zde dopouštíme významné abstrakce. Kompletní model se všemi zmíněnými i jinými podmínkami je uveden v [1] (ale i tento model je do jisté míry zjednodušen).

Literatura:

[1] JÄGEROVÁ, T. *Analýza a optimalizace efektivnosti zemědělsko – dřevozpracujícího podniku*. Diplomová práce. Praha: VŠE – FIS, 2009

[2] PELIKÁN, J. *Diskrétní modely v operačním výzkumu*. Praha: Professional Publishing, 2001. ISBN 80-86419-17-7

CONDITIONS FOR INVESTMENT PROCESSES OF TOURISM IN LOWER-SILESIAN

Małgorzata Januszewska, Mirosław Januszewski
Uniwersytet Ekonomiczny Wrocław, Wyższa Szkoła Zawodowa Wałbrzych
malgorzata.januszewska@ue.wroc.pl, mirjanus@wp.pl

Key words:
Tourist investments – investment processes – investment attractiveness

Abstract:
Taking up investment projects by tourist economy entities should be regarded as the major causative factor in the development of tourism in a given commune and therefore also stimulating for the local development. In the decision making process an investor is encouraged by conditions which the given region, where he is planning to invest, can offer.

1. Introduction

In modern economy one can observe bigger and bigger space differentiation. In communes the capital both foreign and Polish is invested in a different level. Some regions managed to attract quite big investments and some hardly had any. This is investment attractiveness derivative which is determined by many variables. Investing in tourism economy meets barriers of limited sources. Possibilities of the ways of investment depend on conditions and regulations for establishing goals and direction of region development and the way they are executed. In the process of investing in tourism there are dependences between businesses activities and local authorities especially on a commune level. Local government on one hand invests by itself on the other it creates investing climate for private businesses.

The aim of the article is to identify investment factors of the commune and evaluate the power of their influence on tourism investors and to which degree investors are satisfied from the way these factors are created. It is restricted only to local factors of investment attractiveness.

2. The essence and factors determining investment attractiveness of the commune.

Each region is specific on its own. It has got different conditions, unique virtues but also individual problems. High economic activity of local authorities livens up society and allows local problems to find better solutions. Social – economical processes are optimized. Local and regional distinction in geographically specific area is based on bonds between inhabitants and awareness of being different in comparison to surroundings. One of the most important tasks, of local authorities in social-economic sphere, is creating environment for economic ventures. Social legal entities are not able to foresee what final economic effects will be archived in particular business undertakings by direct investors. That is why supporting investments by local authorities should be a priority above other activities.

Investment is an ambiguous term and it requires explanation. After H. Gawron it can be assumed, that investment is [4, 13]:

- total actions connected with preparation and realization of company development ventures, consisting mainly in creating new, coping and modernizing already used means and undertaking different financial and stock market operations by trained staff in a close connection with other economic ventures of a company,
- total used capital for creation of new, coping and modernizing production and non-production company's buildings and rising the company's capital through financial operations (buying shares, investments etc.),
- source of growing company's capital in a shape of new or modernized machinery, transport means, buildings etc.

It is worth then to take into consideration which conditions should be met to gain the possibly highest effects in economical development of particular region. Supporting investment processes should meet requirements in the sphere of [1,18-19]:

- individualization of region image as an attractive investment area,
- active promotion of a region to attract outside investors, stimulation,
- stimulating basically all economical ventures and individual businesses.
- supporting the initiatives of organizing economical council aiming at development of local market and eliminating local difficulties.
- taking up infrastructural investments with a use of help funds.

Having attributes which attract, tempt investors because of its unique nature decide whether the region is attractive for investments or not.

Investment attractiveness is understood as ability to convince investors to choose given region as a place of investment [2, 9]. This ability is built from localization profits which considerably influences decision making process in an investment sphere. Investment attractiveness is normally defined through prism of shaping it factors with diverse character and meaning. In literature one can search in vain trying to find unanimity about identifying factors which influence investment decisions of businessmen. There are then subjective and objective factors, hard and soft factors, economic and non-economic factors, market, social, natural legal etc. factors. Most often though for investment attractiveness of given localization one takes combination of several factors among others [7,167-187; 2,15; 10,110-122]:

- economic structures, their amount and diversity (capital accessibility, tax regulations, condition of businesses, scale of demand etc.),
- efficiency of political and social structures (possibility of supporting e.g. tourism by local government, local building politics, level of cooperation etc.),
- institutional surrounding (insurance companies, banks, consulting companies, offices etc.),
- business supporting infrastructure hotels, net of services,
- intellectual climate (universities, schools, community centers, ability to defuse innovation etc.),
- reserves of free terrains and their localization,

- natural environment conditions and net of roads (quality and preserving tourist virtues, size of nature reserve areas. quality of natural environment.

Decisions of localizing investment are resultant of many factors. Creators of the report Ernst&Young divide them into three groups [3].

- financial factors – they contain these elements which influence costs of potential investments e.g. quality of financial market, profitability of turnover, labor costs etc.
- operating factors - these are the criteria which influence operating activities in business e.g. quality of infrastructure, purchase and sale market close by, quality of labor force,
- business surrounding factors - the criteria showing possibilities and week sides of given localization.

Poland is seen as attractive place for new direct foreign investments, in Ernst&Young report it is on the fifth place in the world behind USA, China, Germany and India. In the perception of European investors in the nearest future, Poland as attractive investing place will take second place behind Germany. So the question rises – if all the sectors are equally interesting for investors? How does the tourism look against such background? The answers can be found in investors tendency to start tourist businesses, in the value and dynamics of investment spending but also in the growing approval of local authorities for creating the right investing atmosphere or their cooperation with local tourism businesses.

It is worth to follow up the changes which occurred in the last years in the investment spending in tourism. Diversity of tourism causes the problems of such analysis, that is why it is better to concentrate on the only strictly tourist section H in Polish Classification of Business Activity.

TAB. 1: **Amount and dynamics of investment spending of section H (hotels and restaurants) in the years 1999-2008.**

Year	Poland			Lower Silesia Province		
	Value (mln PLN)	Dynamics (%)	Share of section H spending (%)	Value (mln PLN)	Dynamics (%)	Share of section H spending (%)
1999	1108,2	114,7	0,88	139,4	98,7	1,29
2000	1541,6	131,9	1,16	128,4	92,1	1,26
2001	1392,2	88,4	1,15	256,6	199,8	2,33
2002	1104,3	67,2	1,01	90,5	35,3	0,95
2003	1131,7	100,5	1,02	63,3	69,9	0,70
2004	1035,7	91,5	0,86	64,0	101,7	0,61
2005	1133,6	109,5	0,86	74,3	116,1	0,64
2006	1434,9	126,6	0,92	119,7	161,1	0,82
2007	1873,0	130,5	0,98	112,0	93,6	0,64
2008	2572,0	137,3	1,18	250,3	223,5	1,36

Source: [8].

In Tab. 1 one can easily notice that investment spending of *hotels and restaurants* section make 1% of total investment spending in Poland. In Lower Silesia Province investment spending in section H was mainly spend in years 1999-2001 and 2006-2008. In years 2002-2005 this process has weakened. The amount of spending in years 2006-2008 was between 112-250 mln. PLN per year.

The amount of money spend on tourism in Poland is not one of the highest in European Union what is shown in Tab. 2. In the sphere of investment Poland is on the eighth position. It needs to be notified that the amount of investment counted per person is relatively low 197,2 USD what puts Poland in UE among last next to Lithuania and Latvia.

TAB. 2: **Investments on tourism in 2008 in some EU countries (Visegrad Group)**

Ranking	EU countries	Tourist investment in mln USD	Tourist investment per one person USD	Share of tourist investments in total investment	% of real growth of tourist investment in comparison with 2007.
	European Union	241391,6	525,7	8,6	2,2
13.	Czech Republic	4644,1	454,3	11,9	3,4
17.	Hungary	2384,7	236,1	7,7	3,6
8.	**Poland**	**7530,4**	**197,2**	**8,4**	**5,5**
18.	Slovakia	1644,3	305,3	12,1	8,8

Source: self study based uppon [9]

To answer the above questions and identify the local factors which influence the investing decisions the questionnaire done on 56 tourist businesses from Lower Silesia Province has been used [5, 195-203]. To make this sample more representative one of non-probabilistic techniques which is sum selection. The aim of it is obtaining pre fixed sample for the sake of distinguished characteristics. Usually it is assumed that the structure of a sample should match general public structure from which it derives. When characterising the structure as criteria serves tourist trade and a level of commune's attractiveness. In this research 49% was made by hotel businesses, 39% by catering businesses 12% by other tourist trades localized in the most tourist attractive communes of Lower Silesia Province [6, 463-469]. Conditioning having local character was presented in Tab. 3 together with average evaluation of importance of particular factors and satisfaction level of investors. 17 local conditions were established which influence the level of investing attractiveness. In the analysis the factors resulting from macro surrounding and inside sector conditions, which have outside character with respect to local factors, have been omitted.

TAB. 3: Evaluation of factors determining investing attractiveness

Lp.	Factors of investing attractiveness	Average note (from 0 to 5)	
		Importance of a factor	Level of satisfaction
Infrastructural factors			
1.	Level of tourist infrastructure	3,29	1,85
2.	Communication accessibility	3,46	1,98
3.	Level of social and service infrastructure	2,72	2,55
4.	Level of technical infrastructure	3,13	1,85
Institutional factors			
5.	Functioning of institutions which monitor and systematically analyse tourist market	1,8	1,56
6.	Functioning of institutions which help in investing processes	2,63	1,46
Free land reserves			
7.	Accessibility to attractive areas	3,51	2,12
8.	Prices of properties	3,32	2,20
Environmental conditions			
9.	Rank of tourist virtues	3,83	**3,65**
10.	Town image	3,56	2,83
11.	Condition and protection of environment	2,98	2,77
Efficiency of political and social structures			
12.	Level of peoples safety	3,07	2,41
13.	Good will of local authorities	3,44	2,22
14.	Good will of local people	2,85	2,49
Absorptive power of local market			
15.	Level of education and competence of local labour power	2,78	2,32
16.	Amount of tourist movement	**4,07**	2,85
17.	Structure of tourist movement	3,68	3,07

Source: self study

It can be noticed that investors agreed that the most important among factors influencing investing attractiveness is the amount of tourist movement visiting particular commune, rank of its tourist virtues, structure of tourist movement and town image. Respondents came to conclusion that the least important for investors are: functioning of institutions which monitor local tourist market, functioning of institutions which help in investing processes, level of education and competence of local labour power, good will of local people as well as condition and protection of natural environment. In perception of tourism businesses in Lower Silesia Province the level of satisfaction from functioning of particular attractiveness factors is differentiated. Respondents claim that the most significant is satisfaction from the rank of tourist virtues, structure and amount of tourist movement, as well as town image. These

features have been recognized as the most important, that is why in creating investing attractiveness of Lower Silesia Province communes they are strong points.

Investors claim limited satisfaction toward institutional factors, that is functioning of institutions which monitor local tourist market and institutions which help with investing processes, they have been recognized as not important for investing processes. The question rises why in such difficult and risky operation as investing, businessmen are not seeking help of professionals and do not see the need of current analyses of changes on a local tourist market.

Low level of satisfaction investors prescribe to infrastructural factors such as level of tourism infrastructure, level of technical infrastructure and communication accessibility. Infrastructural conditions have to be recognized as weak point of investing attractiveness of Lower Silesia Province. Respondents point out that what they miss the most are: funfairs, aqua parks, sport infrastructure, bike routes, modern ski centers as well as daily SPA and wellness centers. Interviewees were not satisfied with the accessibility to free areas and prices of properties along with good will of local authorities. Dissatisfaction with functioning of these factors may slow down the investing processes and cause a non-investing tendency in future. Local government play crucial role in tourism policy. They have got many instruments which while properly used may considerably increase the development of tourism investments.

Summing up, it can be said, that local authorities try to increase investing attractiveness of their communes by developing the broad cooperation for the sake of tourism development by introducing the right investing policy, and their own investing initiatives in the area of technical and social infrastructure. The research analysis help to identify these factors of investing attractiveness which influence investors to locate their capital in the communes of Lower Silesia Province as well as recognize factors which restrict investing operations.

Literature:

[1] *Atrakcyjność inwestycyjna regionu*, pod red. A.Kopczuka, M.Proniewskiego, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Białystok 2005.

[2] *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2006*, pod red A. Kalinowskiego, IBnGR, Gdańsk 2007.

[3] *European Attractiveness Survey 2006*, Ernst & Young in: www.ey.com

[4] GAWRON, H. *Ocena efektywności inwestycji*, Wydawnictwo AE, Poznań 1997,

[5] JANUSZEWSKI, M. *Czynniki determinujące decyzje inwestycyjne w turystyce – ujęcie modelowe,* Prace Naukowe nr 50, Wydawnictwo UE, Wrocław 2009.

[6] JANUSZEWSKI, M. *Ocena elementów podaży gmin województwa dolnośląskiego*, w: *Gospodarka turystyczna w XXI wieku, globalne wyzwania i zagrożenia*, pod red. B. Raszki i S. Bosiackiego, AWF, Poznań 2006.

[7] NAWROT, Ł. *Uwarunkowania rozwoju inwestycji turystycznych w gminie*, w: *Turystyka w ujęciu globalnym i regionalnym*, pod red. G. Gołembskiego, Zeszyty Naukowe nr 53, Wydawnictwo AE, Poznań 2004.

[8] Polish Central Statistical Office www.stat.gov.pl

[9] *Tourism Satellite Accounting*. *Country Reports*. World Travel &Tourism Council www.wttc.org;

[10] ZACHOROWSKA, A. *Ryzyko działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2006.

ROLE REGIONÁLNÍCH ROZVOJOVÝCH AGENTUR V INSTITUCIONÁLNÍ INFRASTRUKTUŘE REGIONŮ

THE ROLE OF REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES IN INSTITUTIONAL INFRASTRUCTURE OF THE REGIONS

Veronika Jašíková
Univerzita Hradec Králové
veronika.jasikova@uhk.cz

Klíčová slova:
Regionální rozvojové agentury – regionální rozvoj – institucionální infrastruktura
Key words:
Regional development agencies – regional development – institutional infrastructure

Abstract:
The paper is focused on the effectiveness of Regional Development Agencies. Therefore the indicators, like certification systems, quality systems and completeness of information on their services, were compared. The databases of project managers maintained by Regional Authorities were found as a useful tool for establishing regional networks among private and public partners. The last part of article was devoted to diversity of Regional Authorities approaches to the creating this databases.

Úvod

Příspěvek se zabývá hodnocením efektivity regionálních rozvojových agentur, a to především z pohledu místních samospráv v rámci širších souvislostí regionálního rozvoje. Pozornost byla věnována i hodnocení pomoci vyšších územních celků (VÚC) obcím při volbě subjektů pro zpracování projektů.

V současné době existuje v České republice osmnáct regionálních rozvojových agentur odlišných jak z hlediska právní formy, vlastnické struktury, tak i typu prováděných činností a jejich rozsahu. V této práci jsme se zaměřili na informace o realizovaných zakázkách a na používané systémy certifikace. Údaje týkající se regionálních agentur, úřadů regionálních rad regionů soudržnosti a krajských úřadů byly čerpány z příslušných webových stránek a ověřovány v „Administrativním registru ekonomických subjektů“, databázi certifikovaných společností ISO a Národním registru poradců.

Základními teoretickými východisky toho textu byla teorie endogenního rozvoje, jež je založena na třech hlediscích, a to na lidském kapitálu, inovacích a organizačním a institucionálním zabezpečení [5, 39] a asociativní model regionálního rozvoje, jehož podstatou jsou procesy spolupráce (networking) a budování důvěry mezi partnery (zvyšování úrovně sociálního kapitálu) v regionech [5, 19].

Tato práce vznikla v souvislosti s řešením projektu MMR ČR WD-48-07-01 „Management pro řešení regionálních disparit“.

Hodnocení efektivity regionálních rozvojových agentur

Z šetření vyplynulo, že míra a forma informování o úspěšnosti realizovaných projektů agenturami byla značně rozdílná. Nelze tedy posuzovat efektivitu jejich činnosti pouze na základě tohoto kriteria. Například RRA Bílé Karpaty uváděla ve svých výročních zprávách jen velmi stručné informace o projektech, na kterých se podílela. Tato organizace se zaměřovala spíše propagaci regionu a prohlubování spolupráce s místními aktéry. Kompletní informace týkající se typu zakázky, dotačního programu, finančního objemu a úspěšnosti všech podaných žádostí prezentovaly RRA Pardubického kraje a Hospodářská rozvojová agentura Třinecka, Podnikatelské centrum, s.r.o.

Zkreslení úspěšnosti mohlo vyplývat i z důvodu neuvedení zpracovatele žadatelem v povinné příloze „Podklady pro ekonomické a finanční hodnocení projektu“. Tento stav by neměl nastat neboť, dle čestného prohlášení žadatele musí být pravdivě uveden. Mimo to se některé zpracovatelské subjekty specializovaly pouze na určité věcné oblasti tj. oblasti podpory ROP, v nichž byla doposud zaznamenána velmi různá celková procentní úspěšnost podpořených žádostí. Řada žadatelů zpracovávala žádosti bez pomoci zpracovatelského subjektu [6].

Zjištěné meziroční nárůsty objemu získaných finančních prostředků a počtu zakázek byly patrné u všech agentur (mimo RRA Bílé Karpaty), i přesto, že řada z nich uvádí jen ty nejvýznamnější.

Certifikace a registry

Standardy jakosti řady ISO 9000 a ISO 14000 byly vypracovány jako exaktní nástroj měření úrovně kvality služeb, jež začaly aplikovat i územní samosprávy [2, 51]. Podstatou těchto norem je zmapování jednotlivých procesů v organizacích a jejich systémové řízení. Růst produktivity práce je dán zlepšením způsobu poskytování služeb a dodávání produktu zákazníkovi [5, 74]. V případě regionálních rozvojových agentur jsou hlavním faktorem, na němž závisí úspěšnost těchto organizací znalosti a praktické dovednosti jejich pracovníků [1, 127].

Z průzkumu vyplynulo, že čtyři rozvojové agentury byly držiteli certifikátů systému managementu jakosti, a to konkrétně ČSN EN ISO 9001:2001 RRA Ústeckého kraje, a.s. a RRA Pardubického kraje. Agentura pro regionální rozvoj, a.s. zajišťovala ekonomický chod a řízení divize ekonomiky a správy dle ČSN ISO 9001:2000. Hospodářská rozvojová agentura Třinecka, Podnikatelské centrum, s.r.o. používala systém řízení jakosti ČSN EN ISO 9001:2009 a systém environmentálního managementu ČSN EN ISO 14001:2005.

Regionální rozvojová agentura Vysočina jako jediná informovala o zařazení jejich zaměstnance do Národního registru poradců (registrační číslo poradce: SME 00923). Národní registr poradců (NRP) je bezplatnou databází profesionálních poradců spravovanou agenturou CZECHINVEST. Certifikovaní poradci splňují především praxi v oboru, absolvování hodnotících pohovorů, monitorovací návštěvy a museli věnovat minimálně 50 hodin ročně osobnímu profesnímu rozvoji apod.

Bylo také zjištěno, že pouze Centrum evropského projektování a.s. mělo osm projektových manažerů certifikovaných IPMA (International Project Management Association) na úrovni „D“. Společnost pro projektové řízení certifikuje a recertifikuje projektové manažery v rámci čtyřstupňového systému, který vychází z certifikačního systému IPMA. Posuzovány byly technické, behaviorální a kontextové kompetence

typické pro projektové řízení a způsobilost osvojit si a aplikovat znalosti a dovednosti z oblasti projektového řízení v příslušném kontextu. Kategorie certifikátů jsou následující:

- Certifikovaný ředitel projektů (IPMA Level A, Certified Projects Director) je schopen řídit významné portfolio, nebo program s odpovídajícími zdroji, metodologií a nástroji, vyžadovány jsou pokročilé znalosti a zkušenosti.
- Certifikovaný projektový senior manažer (IPMA Level B, Certified Senior Project Manager) je kompetentní řídit komplexní projekty.
- Certifikovaný projektový manažer (IPMA Level C, Certified Project Manager) je způsobilý řídit projekt s omezenou složitostí.
- Certifikovaný projektový praktikant (IPMA Level D, Certified Project Management Associate) je schopen použít znalosti projektového řízení při účasti v projektu na jakékoli úrovni [3, 6-11].

Výběr zpracovatele

Vhodnou podporou obcí při rozhodování o výběru zpracovatele byly návody vytvořené Úřadem regionální rady regionu soudržnosti Jihozápad [6] a Regionálním Informačním Servisem (RIS) [4]. Zabývaly se počtem posuzovaných kriterií výběru, porovnáním nabídek zpracovatelů a referencemi od příjemců, pro něž subjekt v minulosti pracoval.

Dále šlo o zvážení etap projektu, ve kterých bylo nutno přizvat odbornou pomoc. Jako nepříliš vhodné řešení se ukázalo zpracování projektu k podání do výzvy poradenskou agenturou a jeho následná realizace vlastními silami žadatele. Zodpovědnost za obě části by měl nést pouze jeden subjekt. Zpracovatelé mohli mít tendenci zveličovat indikátory s cílem, aby daný projekt prošel. Jejich následné naplnění musel zajistit příjemce dotace.

Instrukce se týkaly i oblasti smluvních vztahů mezi žadatelem a zpracovatelem, propracovanosti smlouvy (podmínek odstoupení od smlouvy, sankce za prodlení při zpracování a kvalitativní doložku – postup ve chvíli, kdy zpracovatel vytvoří projekt, který neprojde I. stupněm hodnocení formálních náležitostí či přijatelnosti). Rozdělení odměny poradenské firmy na částku obligatorní (za zpracování žádosti) a fakultativní (projekt je úspěšný a dostane dotaci). Podrobného vyčíslení nákladů a stanovení podmínek jejich proplacení [6]. Součástí pokynů RIS byl přehled odborů krajských úřadů zodpovědných za čerpání, společně s poznámkou o tom, zda daný kraj provozuje databázi zpracovatelů projektů.

Databáze projektových manažerů a poradenských firem

Součástí modelu asociativního rozvoje regionu jsou mechanismy zlepšující mezi interakce firmami a navazujícími institucemi [5, 20]. Databáze zpracovatelských subjektů VÚC jsou součástí informační infrastruktury regionu. Tyto databáze svou existencí usnadňují formování sítí veřejných a soukromých institucí a přenos znalostí z center do regionů.

V Národním registru poradců byli evidovaní projektoví manažeři zaměření na poskytování služeb malým a středním podnikům. Pro zařazení projektových manažerů a poradenských firem do databází zpracovatelských subjektů spravovaných vyššími územními celky byla základním kriteriem územní příslušnost.

Úřad regionální rady regionu Jihozápad provozoval databázi pro žadatele jako jediný, a to z osmi úřadů na úrovni oblastí NUTS II. Tato pravidelně aktualizovaná databáze zahrnovala zaměření zpracovatele, kontakt a zejména statistiku jeho úspěšnosti v jednotlivých výzvách Regionálních operačních programů (ROP) [6].

Na krajské úrovni bylo zjištěno, že databázi zpřístupňovaly: KÚ Plzeňského kraje, KÚ Jihočeského kraje, KÚ Karlovarského kraje, KÚ Kraje Vysočina a Magistrát města hl. města Prahy. Uváděny zde byly základní informace o zpracovateli, ovšem bez dalšího hodnocení jeho úspěšnosti. KÚ Olomouckého kraje navíc prezentoval u jednotlivých zpracovatelů dobu jejich působení v oboru a název příjemce podpory, který mohl poskytnout reference.

KÚ Středočeského kraje, KÚ Ústeckého kraje, KÚ Královéhradeckého kraje, KÚ Pardubického kraje, KÚ Jihomoravského kraje, KÚ Zlínského kraje, KÚ Moravskoslezského kraje databázi dosud nevytvořily. Krajský úřad Libereckého kraje vyhlásil výzvu k přihlašování zpracovatelských organizací pro tvorbu databáze [4].

Závěr

V roce 2006 pracovníci rozvojových agentur neviděli budoucnost příliš optimisticky a spojovali ji spíše s podporou ze strany zadavatelů. Jako problematický se jim jevil rozpor mezi nuceným tržním chováním a plněním úkolů veřejného zájmu [1, 128]. Z našeho průzkumu vyplynulo, že nyní mají agentury charakter komerčních institucí, které disponují profesionály schopnými získávat a administrovat projekty v řádech desítek až stovek milionů. Tyto organizace se orientovaly i na zlepšování vnitropodnikových procesů a rozvoj lidských zdrojů, a to zaváděním systémů jakosti a certifikací. Pro řadu obcí však byly jejich služby cenově nedostupné. Jako problematické vnímáme i odchody obcemi „prověřených“ projektových manažerů do jiného oboru. Jiným, avšak pozitivní rysem je, že řada projektových manažerů v rozvojových agenturách získává praxi a kontakty a následně odchází do venkovských regionů, které trpí deficitem jak kvalifikované pracovní síly, tak i nabídky kvalitativně hodnotnějších pracovních míst [5, 40]. Následně zde pak pracovali pro místní samosprávy. Díky svým kontaktům, se tak stali zprostředkovateli zájmů mezi centrem a periferií.

Význam těchto subjektů v institucionální infrastruktuře potvrdilo vytváření databází zpracovatelů projektových žádostí a poradenských firem kraji a Úřadem regionální rady Jihozápad. Databázi provozovaly kraje Plzeňský a Jihočeský tvořící NUTS 2 Jihozápad. Liberecký, Královéhradecký a Pardubický kraj tuto databázi nevytvořily. Neexistovala ani na úrovni oblasti NUTS 2 Severovýchod. Stejná situace byla i v Moravskoslezském a Středočeském kraji. V ostatních územních jednotkách NUTS 2 databázi poskytoval, alespoň jeden z krajů.

Literatura:

[1] JEŽEK, J. *Budoucnost regionálních rozvojových agentur*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, 218 s., ISBN 80-7043-518-6

[2] KALA, T., LACINA, K. *Management pro řešení regionálních disparit*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. 2009, 80 s. ISBN 978-80-7435-034-4

[3] PITAŠ, J., STANÍČEK, Z, HAJKR, J., MOTAL, M., MÁCHAL, P. *Národní standard kompetencí projektového řízení.* 1. vyd. Brno: VUT v Brně, 2006, 288 s. ISBN 978-80-214-3665-7

[4] REGIONÁLNÍ INFORMAČNÍ SYSTÉM. *Systém řízení projektů* [online]. c2008 [cit. 2009-12-28] Dostupné z WWW: <http://www.risy.cz/img/pruvodce_projektem/System_rizeni_projektu.pdf>

[5] SKOKAN, K. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. 1. vyd. Ostrava: Repronis Ostrava, 2004, 159 s. ISBN 80-7329-059-6

[6] ÚŘAD REGIONÁLNÍ RADY REGIONU SOUDRŽNOSTI JIHOZÁPAD, *Databáze zpracovatelů* [online]. c2009 [cit. 2009-12-28]. Dostupné z WWW: <http://www.rr-jihozapad.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=200047&id_ktg=1071&p1=1298>

DAŇOVÉ STIMULY PRO SEKTOR MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ
TAX INCENTIVES FOR THE SECTOR OF SMALL AND MIDDLE BUSINESSES

Pavel Jedlička
Univerzita Hradec Králové
pavel.jedlicka@uhk.cz

Klíčová slova:
Daňové stimuly – malý a střední podnik – náklady – úspory – deficit
Key words:
Tax incentives – small and middle businesses – costs – cost savings – deficit

Abstract:
Text deals with the measures of the Government of the Czech Republic to support small and middle businesses. Tax incentives are in principle the only one opportunity for the government to intervene to this economic sector. The government can favorable support cash flow, investment activity or lessen tax burden or administration expenses. Tax incentives can be used against growing unemployment. The negative effects of these measures are cut-down of the earning of the state budget.

Důsledky světové finanční krize s určitým zpožděním dopadly i na sektor malých a středních podniků. Pokles výroby ve velkých firmách, růst nezaměstnanosti ve státě a s tím související další pokles poptávky negativně ovlivnil také malé a střední firmy, které jsou buď dodavateli velkých firem a nebo se orientují na ohraničený místní trh. Také zde vyústil pokles poptávky a nedostatek zakázek v nutnost omezovat počty zaměstnanců, v nedostatek volných peněžních prostředků a ve ztíženou možnost jejich získání na peněžním trhu. Nedostatek hotovosti pak může vést k dlouhodobé platební neschopnosti, k nemožnosti investovat a nakonec k ukončení existence dané firmy. Tyto skutečnosti pak opět znamenají nárůst nezaměstnanosti a další pokles poptávky.

Význam sektoru malých a středních podniků pro fungování národního hospodářství je značný, a proto jsou na místě zásahy státu, které právě v dobách ekonomického propadu mají tomuto sektoru pomoci přežít a opět se začít rozvíjet. Možnosti státu jak ovlivňovat tento sektor jsou však omezené. Jedinou možností, která zasáhne celý tento značně atomizovaný sektor, je využití daňových nástrojů, které má stát ve své kompetenci. Tyto nástroje mají většinou restriktivní charakter, který vyplývá z fiskální funkce daní. Nabízí se tedy možnost tuto restriktivní funkci zmírnit či omezit, snížit tak daňovou zátěž, a tím stimulovat rozvoj tohoto sektoru. Tato opatření pak nabývají formu daňových stimulů, které mohou velmi rychle přinášet žádané výsledky.

Opatření vlády České republiky, která jsou namířena právě na pomoc sektoru malých a středních podniků, můžeme rozdělit na tři skupiny:

a) opatření, jejichž účelem je zmírnit nedostatek volných peněžních prostředků, resp. zbytečně hotovost z firem neodčerpávat
b) opatření na podporu investičních aktivit v těchto firmách
c) opatření k podpoře zaměstnanosti, resp. stimulace k nepropouštění zaměstnanců.

Tato opatření byla přijímána a vcházela v platnost postupně, ale bohužel v době, kdy začal stát řešit rychle rostoucí deficit státního rozpočtu. To pak mělo za následek, že některá opatření byla – ještě dříve než vešla v platnost – změněna, omezena jejich platnost či úplně zrušena. Většinou však sehrála alespoň částečně kladnou roli a jejich důsledky a přínosy budou časem jistě zřejmější a bude možné kvantifikovat jejich dopad.

Zrušení zálohy na daň z příjmu

Rozhodnutím ministerstva financí z 23. 2. 2009 byla pro rok 2009 zrušena povinnost platit zálohy na daň z příjmu pro podnikatele, kteří zaměstnávají maximálně 5 zaměstnanců [1]. Záloha na daň z příjmu se vypočítává z daňové povinnosti předchozího roku, a tudíž nerespektuje současnou hospodářskou situaci. V případě poslední daňové povinnosti v rozmezí mezi 30 000 a 150 000 Kč se záloha na daň odvádí dvakrát ročně ve výši 40 % z této povinnosti, v případě daňové povinnosti vyšší než 150 000 Kč se záloha na daň odvádí čtyřikrát ročně ve výši 25 % z této povinnosti. Toto opatření je možno hodnotit rozhodně pozitivně, protože zrušením této povinnosti pak ve firmě zůstane k volné dispozici hotovost, kterou měla odevzdat finančnímu úřadu jako zálohu, nebo se nedostane do svízelné situace v případě, že nemá volné peněžní prostředky. Opatření se však týká jen osob samostatně výdělečně činných bez zaměstnanců a mikropodniků do 5 zaměstnanců. Pro další období se s tímto opatřením zatím nepočítá.

Mimořádné odpisy

Dalším opatřením, které je součástí protikrizového balíčku, je zavedení možnosti využívat zrychlené odpisy na dlouhodobý hmotný majetek, který byl pořízen v době od 1.1.2009 do 30.6.2010 [2]. Tato možnost se týká jen nově pořizovaného majetku zatříděného v 1. a v 2. odpisové skupině. U majetku zatříděného v 1. odpisové skupině je možné odepsat 100% pořizovací ceny v průběhu 12 měsíců. U majetku zatříděného do 2. odpisové skupiny je možné v prvních 12 měsících odepsat 60% pořizovací ceny a v dalších 12 měsících zbývajících 40%. Toto opatření se vztahuje na všechny podnikatelské subjekty, ale hodnocení jeho výhodnosti již není tak jednoznačné. Především firmy musí daný majetek nově pořídit, tzn. musí mít volné prostředky nebo je získat. Kladem jistě je i fakt, že toto opatření se vztahuje i na majetek pořízený formou finančního leasingu. Naopak další nevýhodou je povinnost využívat měsíční odpis, který musí být zahájen od začátku následujícího měsíce po datu pořízení nového majetku. Z toho plyne, že pokud bude majetek pořízen ke konci roku, bude pro podnikatele výhodnější využít standardních odpisů (zrychlených či lineárních). I s těmito výhradami je možné toto opatření hodnotit kladně.

Odpočet daně z přidané hodnoty při pořízení osobního automobilu

Dne 1. 4. 2009 vstoupila v platnost novela zákona o dani z přidané hodnoty, která nově umožnila uplatnit odpočet daně z přidané hodnoty v případě pořízení osobního automobilu. Také zde je nutno upozornit na problém dostatku volných peněžních prostředků ve firmě. Praxe však ukázala, že spousta firem, které měly v plánu obnovu či rozšíření vozového parku, vyčkávala s nákupem právě na období po začátku platnosti tohoto opatření. V případě využití odpočtu DPH a mimořádného odpisování mohou

firmy velmi výrazně snížit svoji daňovou povinnost, a zvýšit tak efektivnost svého podnikání. Kladem tohoto opatření je i fakt, že se vztahuje i na pořízení nejen nových vozů a rovněž na pořízení vozů na leasing. V případě pořízení ojetých vozů nelze tyto mimořádné odpisy využít.

Zavedení paušálu na dopravu silničním motorovým vozidlem

Dalším opatřením, které umožní v některých případech snížit daňovou povinnost podnikatelů, je možnost uplatnit paušální výdaje na provoz osobního automobilu v podnikání. Toto opatření bylo přijato i s úmyslem omezit byrokracii spojenou s vedením knihy jízd a prokazováním výdajů v souvislosti s používáním osobního motorového vozidla. Pokud se podnikatel rozhodne využít toto opatření, může si uplatnit paušální výdaj na dopravu ve výši 5 000 Kč měsíčně až na tři osobní automobily. V případě, že automobil používá k podnikaní jen zčásti, pak si může uplatnit paušální výdaj na dopravu ve výši 80 % této částky. V tomto případě však musí v uvedeném poměru krátit i ostatní výdaje související s provozem vozidla a odpisy. Paušální výdaj na dopravu pak nahrazuje prokazování skutečných výdajů na spotřebované pohonné hmoty a parkování. Toto opatření je součástí zákona, který sice začne platit až do 1. 1. 2010, ale je možné jej použít pro zdaňovací období, které začalo v roce 2009. V interpretaci tohoto opatření je však zatím mnoho nejasností. Uvedená novelizace se nedotkla zákona o dani z přidané hodnoty, takže z uplatnění paušálu jsou vyloučeni plátci DPH, protože v průběhu roku nelze kombinovat využití paušálu s vykazováním skutečných nákladů na dopravu. Teprve praktické využití tohoto opatření pak ukáže je skutečný dopad.

Zvýšení paušálních výdajů na dosažení, zajištění a udržení příjmu

Toto opatření zvýšilo možnost uplatnit paušální výdaje v případě výpočtu základu pro daň z příjmů ze zemědělství a u řemeslných živností ve výši 80 % příjmů a u ostatních forem podnikání pak ve výši 60 % [5]. Toto opatření jistě přinese značné úspory na placených daních z příjmu hlavně u forem podnikání s vysokým podílem živé práce. Zároveň to znamená i další úspory při vedení účetnictví nebo daňové evidence. Toto opatření však bude mít velmi krátkou platnost, protože se dostalo do střetu se snahou státu zamezit rekordnímu schodku státního rozpočtu. Proto bylo pro další roky zrušeno a výše paušálních výdajů se vrací s určitými výjimkami na úroveň předešlých let. Výdajový paušál ve výši 80 % je zachovám u příjmů ze zemědělství a řemeslných živností, výdajový paušál ve výši 60 % se od roku 2010 bude týkat jen příjmů z podnikání podle živnostenského zákona. Pro ostatní formy podnikání pak výdajový paušál klesne na úroveň 40 % [6].

Zavedení slevy na příspěvku na sociální pojištění

Opatřením, jehož cílem je omezit propouštění zaměstnanců s nižšími příjmy, je sleva na sociálním pojištění hrazeném zaměstnavatelem za vlastní zaměstnance [7]. Tato sleva může být čerpána na všechny zaměstnance, jejichž hrubá měsíčné mzda je nižší než 1,15 násobek průměrné mzdy (což je pro rok 2009 celkem 27 100 Kč), jejichž zaměstnání trvá po celý měsíc a kteří neobdrželi výpověď z pracovního poměru. Sleva pak činí 3,3 % z rozdílu mezi vyměřovacím základem pro sociální pojištění a částkou 27 100 Kč, maximálně však 25% vyměřovacího základu zaměstnance. Poprvé mohli

zaměstnavatelé tuto slevu uplatnit za srpen 2009, ale novela zákona umožnila čerpat slevu i zpětně od začátku roku 2009. Záměrem tohoto opatření bylo zainteresovat firmy na udržení zaměstnanců s nižšími příjmy, tedy zaměstnanců s nižší kvalifikací, kterých se firmy v dobách poklesu poptávky zbavují nejdříve. Efektivnost tohoto opatření, které snižuje zdanění práce, je zjevná. Firmy získávají dodatečné prostředky a nezaměstnanost neroste tak rychlým tempem. Tato sleva měla původně platit i pro rok 2010, ale v souvislosti s úspornými balíčky byla pro následující rok zrušena [6].

Literatura:

[1] *Rozhodnutí o zrušení povinnosti daň zálohovat.* Čj. 43/20 650/2009-431 ze dne 23.2.2009. Finanční zpravodaj čís.3/2009. Ministerstvo financí. Ročník XLIII. ISSN-0322-9653. str. 28

[2] Zákon č. 326/2009 Sb. ze dne 17. června 2009 o podpoře hospodářského růstu a sociální stability. Přístup z: http://www.sbirka.cz.

[3] Zákon č. 87/2009 Sb. ze dne 29. března 2009, kterým se mění zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony. Přístup z: http://www.sbirka.cz

[4] Zákon č. 304/2009 Sb. ze dne 23. července 2009, kterým se mění zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č.586/2009 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony. Přístup z: http://www.sbirka.cz

[5] Zákon č. 289/2009 Sb. ze dne 22. července 2009, kterým se mění zákon č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu, a zákon č.586/2009 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Přístup z: http://www.sbirka.cz

[6] Zákon 362/2009 Sb. ze dne 85. října 2009, který se mění některé zákon v souvislosti s návrhem zákona o státní rozpočtu České republiky na rok 2010. Přístup z: http://www.sbirka.cz

[7] Zákon č. 221/2009 Sb. ze dne 17. června 2009, kterým se mění zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č.586/2009 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Přístup z: http://www.sbirka.cz

SPECIFIKA MĚSTSKÉHO MARKETINGU
SPECIFICS OF CITY MARKETING

Jiří Ježek
Vysoká škola v Sládkovičove
jezek@trnavanet.sk

Klíčová slova:
Městský marketing – marketingová teorie – marketingová aplikace
Key words:
City marketing – marketing applications – marketing theory

Abstract:
The paper deals with basic theoretical and practical questions of city marketing. It focuses on some questions of application of general (corporate) marketing in conditions of the cities, and specifics of city marketing. Although corporate marketing and city marketing have a lot of common features, despite of that there are many differences between them, mainly in a field of the organizational structure of city marketing and its implementation in a practice.

1. Městský marketing mezi teoretickou reflexí a praktickou realizací

Městský marketing je v praxi poměrně široce rozšířeným pojmem, kterým se označují často odlišné koncepty a postupy. Kromě toho existuje celá řada dalších koncepčních přístupů, které jsou městskému marketingu blízké, resp. mají některé společné prvky. Patří k nim např. strategický rozvoj města, místní ekonomický rozvoj, strategické plánování, komunitní rozvoj (komunitní plánování), Agenda 21 a jiné. Při realizaci těchto konceptů se často používají stejné postupy, nástroje anebo organizační formy, které používáme v souvislosti s městským marketingem.

Často se můžeme setkat s kritikou, že městský marketing je pouze módním označením pro aktivity, které města již dávno realizují, anebo že se jedná o relativně nevýznamný či druhořadý přístup k řešení problémů současných měst. Někteří hovoří v souvislosti s městským marketingem o „třešince na dortu".

Také někteří kritici z řad regionalistů dávají druhořadý význam městského marketingu do souvislosti s tím, že neexistují přesvědčivé vědecké důkazy o významu městského marketingu pro místní a regionální rozvoj, anebo že o něm ani o jeho významu nenajdeme téměř žádnou zmínku v monografiích či učebnicích renomovaných světových autorů, věnujících se problematice místního a regionálního rozvoje.

Ačkoliv se dnes o městském marketingu hodně píše, diskutuje a městský marketing si získává řadu příznivců, přesto během svého více jak dvacetiletého používání nezískal na pregnantnosti ani na jednoznačnosti. Nemáme k dispozici žádnou jednotnou či všemi uznávanou definici městského marketingu. Naopak mnohé definice jsou buď příliš zjednodušující anebo nevyjadřují specifika městského marketingu.

Ani v praxi není městský marketing jasně definovaným konceptem jednání. Jak uvádí I. Helbrechtová, městský marketing je stále považován za inovativní přístup k rozvoji

města, v rámci něhož města s rozdílným akcentem experimentují (Helbrecht 2006, s. 263 an).

Nezávisle na tom, co jsme výše uvedli, existují mezi autory zabývajícími se městským marketingem snahy po jeho jednoznačném uchopení; popsání městského marketingu, jeho prvků, typů atd.

Zkoumat městský marketing je přitom velmi obtížné a to z mnohých důvodů:

- ⇨ opatření a aktivity, které bychom přiřadili k městskému marketingu jsou realizovány, aniž by si jejich aktéři explicitně uvědomovali, že realizují marketing (resp. jsou realizovány mimo nějaký explicitně daný proces městského marketingu, někteří by se tomu dokonce bránili,
- ⇨ naopak aktivity jsou ve městech organizovány stejným způsobem (vize, cíle, strategie opatření) jako např. podpora místní ekonomiky, agenda 21 atd., aniž by byli chápány jako součást městského marketingu ,
- ⇨ za marketing města se mnohdy vydávají aktivity, které nemají s marketingem města nic společného, jako např. práce s tiskem, komunikace s veřejností, podpora místní ekonomiky atp.;
- ⇨ dosavadní činnost veřejné správy a organizační struktury za tím účelem vytvořené jsou označeny nálepkou "městský marketing", aniž by se v zásadě cokoliv změnilo.

2. Aplikace marketingu v podmínkách měst a její specifika

Ačkoliv je dnes městský a regionální marketing všeobecně uznávaný jako samostatná subdisciplína marketingové vědy, postrádá jasná teoretická kritéria, která by umožňovala jeho jednoznačné definování. Možnost pouze rámcového definování městského marketingu je spojena s rizikem, že marketingová filozofie bude neustále „rozřeďována" novými přístupy a interpretacemi. Městský marketing tak zůstává otevřen stále novým přístupům.

Autoři se vesměs shodují v názoru, že není možné pouze mechanicky přenášet poznatky z komerčního marketingu do zcela odlišných podmínek městského marketingu. Přesto má podle našeho názoru komerční marketing zásadní význam pro teoretické vymezení městského marketingu. Pomáhá totiž identifikovat jeho zvláštnosti (specifika).

Jak už jsme uvedli, městský marketing se stal uznávanou dílčí marketingovou disciplinou. Přestože převzal anebo modifikoval velké množství metod a postupů z oblasti komerčního a neziskového marketingu, zachovává si svá specifika, daná především zvláštností samotného města jako aplikační (marketingové) oblasti, a také rozmanitostí marketingových cílů. K nejvýznamnějším specifikům městského marketingu patří:

- ⇨ hlavní cílové skupiny městského marketingu jsou pro všechna konkurující si města společné,
- ⇨ městský marketing se vyznačuje významnou zákaznickou orientací,
- ⇨ společenské a obslužné cíle městského marketingu převažují nad tržními a ziskovými cíli,
- ⇨ městský marketing se ve srovnání s podnikovým marketingem vyznačuje velkým počtem aktérů.

Z teoretického hlediska je tudíž důležité, abychom se zaměřili právě na zmíněné zvláštnosti marketingového pojetí města. Stěžejní otázkou, na níž je v souvislosti s aplikací marketingu v podmínkách města zapotřebí hledat odpověď zní: je město objektem („město jako produkt“ či město jako organizace, nabízející celou řadu odlišných produktů) či subjektem („město jako organizace/ podnik“ snažící se identifikovat a realizovat společné cíle) marketingu?

3. Prosazení městského marketingu

Významnou podmínkou realizace městského marketingu je jeho veřejná podpora. Nejedná se přitom pouze o podporu místní samosprávy, ale také o podporu zájmových skupin (podnikatelských sdružení, neziskových organizací atd.) a místního obyvatelstva. Do procesu tvorby marketingové koncepce města je zapotřebí integrovat jak potřeby a přání cílových skupin (zákazníků), a tak i názory a cíle zájmových skupin a záměry konkurence (viz integrační úloha městského marketingu). Nakonec je zapotřebí marketingové aktivity ve městě koordinovat (viz koordinační a řídící úloha městského marketingu).

Chce-li město, podobně jako podnik, prosadit společný marketingový koncept, musí jeho aktéři zohlednit různé potřeby, zájmy, cíle, aktivity atd. Významné rozdíly mezi městským a podnikovým marketingem však existují v oblasti mocenských struktur, které umožňují koordinaci a prosazení marketingu a jeho koncepce. Na rozdíl od podniku, který se vyznačuje zpravidla jasnou mocenskou a organizační strukturou, jednoznačně danými kompetencemi daných manažerských úrovní atd., je situace ve městech zcela odlišná. Většinu opatření městského marketingu je možné realizovat pouze díky dobrovolné podpoře zájmových skupin (princip dobrovolnosti). Realizace městského marketingu se tedy odehrává ve zcela odlišném politickém prostředí (v rámci zcela odlišných mocenských a řídících vztahů). Proto je koordinace, přijetí a prosazení městského marketingu (marketingové koncepce města) nesrovnatelně obtížnější, než v podnikové sféře. Zvláště obtížné je to v situaci, kdy se městský marketing nachází teprve v iniciační fázi, není tedy institucionalizován, a jeho aktéři musí složitě získávat podporu.

4. Závěr

Ačkoliv mají klasický (komerční) a městský marketing mnoho společného, přesto mezi nimi existují významné odlišnosti. Zvláště se to týká organizačního zakořenění městského marketingu a otázky jeho prosazení. Také struktura a proces marketingového rozhodování se výrazně odlišuje, porovnáme-li město se soukromým podnikem. Městský marketing je většinou závislý na dobrovolné podpoře a na politické a právní legitimizaci jeho aktivit ze strany vedení města. Velké odlišnosti mezi městským a podnikovým marketingem se nacházejí také v oblasti operativních opatření. Opatření v oblasti produktové politiky může městský marketing ovlivňovat pouze v omezené míře. Jeho aktivita se v této souvislosti „omezuje“ na iniciační anebo poradenskou roli. V oblasti komunikační a kontraktační politiky je pole působnosti městského marketingu mnohem větší; komunikace se stává klíčovou oblastí působnosti městského marketingu.

Městský marketing jako plánovací a řídící nástroj přispívá ke zprostředkování zájmů a potřeb města a jeho zákazníků, a tím umožňuje, aby město čelilo adekvátně novým rozvojovým výzvám. O rostoucím významu marketingu v rozvoji měst dnes není pochyb. Přesto nelze jeho význam jakkoliv přeceňovat. S aplikací marketingu v podmínkách měst je spojena řada obtížně řešitelných konfliktů, které v konečném důsledku omezují jeho efektivitu. Nejvýznamnější je konflikt mezi efektivitou a demokracií.

Rozmanitost zájmových skupin (zúčastněných aktérů), jejich cílů, ale i nabídek města atd. klade velké požadavky na vnitřní koordinaci a kooperaci. Důležité také je, aby si aktéři městského marketingu vytvořili vlastní know-how a aby se příliš nespoléhali na vnější pomoc (např. externích poradců). Jako vhodnou lze doporučit rozvoj spolupráce s univerzitami a vědecko-výzkumnými institucemi.

Vedle vnitroměstské kooperace nesmí být zanedbávána ani externí kooperace. Ta může přispět k tomu, že město dokáže flexibilně reagovat na změny ve svém okolí.

Abychom dosáhli potřebné efektivity a flexibility, musí se městský marketing důsledně zaměřit na cílové skupiny a jejich přání a potřeby. Klíčovou záležitostí jak v souvislosti s organizací městského marketingu, tak i v souvislosti s rozvojovým konceptem, je schopnost jednat. Jako potřebná se dále ukazuje potřeba větší segmentace cílových skupin, která by umožňovala cílenou orientaci.

Z pohledu řešení problémů městského marketingu by měly být více využívány a dále rozvíjeny teoretické nástroje. Nástroje marketingové teorie lze v praxi použít jako myšlenkovou podporu k rozvoji specifik měst a k větší flexibilizaci městského marketingu.

Praxe by měla být stále upozorňována na to, že by neměla upřednostňovat komunikační politiku před dalšími nástroji (politikami) městského marketingu, především před politikou produktovou.

Literatura:

[1] BIRK, F. – GRABOW, B. – HOLLBACH-GRÖMIG, B. 2006. Stadtmarketing – Status quo und Perspektiven. Berlin: Difu-Beiträge zur Stadtforschung 42, Deutsches Institut für Urbanistik, 320 s.

[2] GRABOW, B. – GRÖMIG, B.H. 1998. Stadtmarketing – eine kritische Zwischenbilanz. Berlin: Difu – Beiträge zur Stadtforschung 25, Deutsches Institut für Urbanistik, 218 s.

[3] HELBRECHT I. 2006. Stadtmarketing und die Stadt als Ereignis. In: BIRK, F. – GRABOW, B. – HOLLBACH-GRÖMIG, B. 2006. Stadtmarketing – Status quo und Perspektiven. Berlin: Difu-Beiträge zur Stadtforschung 42, Deutsches Institut für Urbanistik, s. 263 – 278.

[4] JEŽEK, J. 2004. Interpretace městského marketingu v komunální praxi. In: Marketingová panoráma, 1/2004, s. 9-11.

[5] JEŽKOVÁ, R. 2006. Regionálny a mestský marketing. In: Buček, M. a kolektiv: Regionálny rozvoj. Novšie teoretické koncepcie. Bratislava: Ekonóm, 2006, s. 199-262.

[6] KOTLER, P. – HAIDER, D.H. – REIN, I. 1993: Marketing Places: Attracting Investment, Industry and Tourism to Cities, States and Nations. New York: Macmillan, 388 s.

[7] PAULIČKOVÁ, R. 2005. Teoretické otázky regionálního a mestského marketingu. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2005. 124 s.

[8] RUMPEL, P. 2002. Teritoriální marketing jako koncept územního rozvoje. In: Spisy prací Přírodovědecké fakulty Ostravské univerzity 145. Ostrava: Ostravská univerzita, 177 s.

[9] SKOŘEPA, L. – JEŽEK, J. – JEŽKOVÁ, R. 2008: Marketing měst a obcí. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 164 s.

NÁSTIN ŘEŠENÍ DLOUHODOBÉ NEZAMĚSTNANOSTI V REGIONU
FINDING SOLUTIONS LONG-TERM UNEMPLOYEMENT IN THE REGION

Vojtěch Jindra
Univerzita Hradec Králové
vojtech.jindra@uhk.cz

Klíčová slova:
aktivní politika zaměstnanosti – cílené programy – evropský sociální fond – profesní vzdělávání
Key words:
The active policy of employment – aimed programs – European social fund – professional education

Abstract:
The content of the contribution is the work with long-term unemployed and their inclusion again. It is a hardly local able group, with which it is necessary to work individually and to pay it considerable effort. Helpful are appropriately formed projects. The aim is the inclusion in the labour market and the increase of the motivation and getting ready to accept a job, or to be included in additional programs of the active employment policy. There is briefly described one of the programs on the level of a region, which is supported by the European social fund.

Úvod

V procesu nezaměstnanosti se zvýraznily některé tendence. Je to nerovnost nezaměstnanosti, koncentrovaná do určitých skupin populace, jejichž materiální i nemateriální zdroje byly vždy limitovány, a to i v těch nejlepších časech. Především to však je růst podílu (ale i absolutně růst počtu) osob nezaměstnaných dlouhodobě (long-term unemployed). Dlouhodobá nezaměstnanost rostla v posledních letech spolu s růstem nezaměstnanosti, podíl dlouhodobě nezaměstnaných v celku nezaměstnanosti se dále pozvolna zvyšuje. V dřívějším období byla dlouhodobá nezaměstnanost zanedbatelná a charakteristická spíše jen pro marginální skupiny populace.

Trendy prohlubující nezaměstnanost

Distribuce nezaměstnaných osob podle délky nezaměstnanosti vypovídá nejen o struktuře nezaměstnanosti, ale i o nárocích na sociální stát a má ve většině průmyslových zemí analogický obsah. Informace o délce nezaměstnanosti je významná pro vytipování problémových regionů či sociálních kategorií. I nízká míra nezaměstnanosti může být nepříznivá, jestliže jde z větší části o nezaměstnanost dlouhodobou. Tam, kde je míra nezaměstnanosti sice vyšší, ale obrat mezi nezaměstnanými rychlý, je situace příznivější. A to jak z hlediska samotných nezaměstnaných osob, tak i z hlediska zátěže nezaměstnanosti na státní rozpočet. Je to dáno jednak nižšími požadavky na podpory, jednak faktem, že znovuzařazení dlouhodobě nezaměstnaných si vyžaduje nesrovnatelně vyšší náklady než zprostředkování práce osobám, pro které je nezaměstnanost jen krátkou životní

epizodou. Nelze pominout, že v posledních letech dochází v nezaměstnanosti k jistému posunu, charakterizovanému prodlužováním průměrné délky trvání jejich jednotlivých případů a současně růstem podílu osob dlouhodobě nezaměstnaných. Dlouhodobá nezaměstnanost je spojena ještě s jedním významným jevem, s velkým výskytem období opakované nezaměstnanosti v průběhu pracovní kariéry jedince. Tato tendence se jeví jako vyšší riziko nezaměstnanosti příslušníků některých sociálních kategorií či menšin (nekvalifikovaní dělníci, imigranti, ženy…). Tak jako existují sociální kategorie či regiony s rizikem vyššího výskytu dlouhodobé nezaměstnanosti, existují i sociální kategorie či regiony s vyšším rizikem opakované nezaměstnanosti (jsou pro ně charakteristické jak dlouhodobá nezaměstnanost, tak i nesouvislé, nezaměstnaností přerušované pracovní kariéry).

- pokles průmyslové výroby související s tím, co někteří autoři nazývají přechod k postindustriální společnosti. Nezaměstnanost postihuje zejména země a regiony orientované na tradiční průmyslovou výrobu,
- zavádění nové technologie, které dělá člověka přebytečným nejen v přímé výrobě, ale i v jejím řízení, v administrativě a v části služeb (komputerizace, robotizace a další high-technology) významným faktorem se přitom stává skutečnost, že pracovníci vytlačení technikou často nenacházejí zaměstnání ani při expandující produkci,
- růst nadnárodních společností, rozdělující zdroje z globálních, nikoliv národních hledisek (umožňuje například kombinovat nízké mzdy v některých zemích s nejvyšší technologickou produktivitou),
- růst nových silných národních ekonomik a jejich vstup na světový trh, vzrůstající mezinárodní konkurence v průmyslových odvětvích, na nichž byla tradičně založena prosperita západoevropského a amerického průmyslu,
- nasycení domácího trhu zbožím dlouhodobě spotřeby, jehož výroba je důležitá pro udržení ekonomické konjunktury do té míry, že jen vzbuzení nových potřeb může dát ekonomice nový impuls. Poválečný ekonomický rozmach byl spojen s uspokojováním těch potřeb, které se zdají být nyní nasyceny, což mimo jiné vede i k vynoření se a růstu méně spotřebitelsky orientovaných potřeb a preferencí.

Riziková skupina na trhu práce

Prožívání ztráty práce je pro většinu lidí závažnou psychosociální zátěží. Dlouhodobá nezaměstnanost postihuje celou psychiku člověka. Chování lidí je často provázeno sociální izolovaností, uzavíráním se to sebe a úbytkem sociálních kontaktů. Rozhodující roli má dosažená kvalifikace, protože nekvalifikovaní lidé snadněji přijdou o práci a obtížněji ji znovu nacházejí. Ve srovnání s kvalifikovanými pracovníky podléhají nezaměstnaní s převahou praktických schopností a celkově nižší úrovní kvalifikace pocitu, že se stali obětí technologických a společenských změn.

Mnohé výzkumy hledají odpověď na otázku, proč dlouhodobě nezaměstnaní nemohou ani po delší době práci najít. Hledání odpovědí je velmi složité z důvodu působení faktoru času. Jeho důsledkem je skutečnost, že déle trvající nezaměstnanost může být postupně vnímána jako normální stav, kde dotyční se na rozdíl od jejího začátku adaptovali na nové podmínky, to znamená, že si zvykli na poměrně velký objem volného času a na omezené finanční zdroje a novou sociální pozici. S postupující dobou

se pro část dlouhodobě nezaměstnaných stává obtížné smířit se s tím, že by se tato situace mohla změnit a že by mohli opět začít pracovat.

Cílené programy k řešení zaměstnanosti

Ustanovení § 120 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti umožňuje předkládat cílené programy k řešení nezaměstnanosti. Problémy v oblasti zaměstnanosti mohou být řešeny prostřednictvím regionálních cílených programů, které předkládají ke schválení ministerstvu zejména úřady práce. V návaznosti na ustanovení § 120 odst. 3 zákona o nezaměstnanosti, zpracovalo MPSV Program na podporu obnovy nebo technického zhodnocení hmotného investičního majetku, který slouží k pracovnímu uplatnění osob se zdravotním postižením (dále jen program). Jedná se o celostátní program, který byl schválen usnesením vlády č. 341 ze dne 23. 3. 2005, a který je určen na podporu zaměstnavatelů zaměstnávajících v průměrném přepočteném počtu více než 50% osob se zdravotním postižením. Účelem programu je udržení pracovních míst a podpora vytváření nových pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením.

Evropský sociální fond jako zdroj spolufinancování programů

Evropský sociální fond je nedílnou součástí politiky Evropské unie v oblasti ekonomické a sociální soudržnosti a evropské sociální politiky. Jako jeden ze čtyř strukturálních fondů přispívá k překlenutí rozdílů v životní úrovni, které existují mezi lidmi a regiony v Evropské unii. Ze zdrojů Evropské unie financuje Evropský sociální fond pomoc členských státům při plnění společně odsouhlasených cílů a podporuje jejich aktivity směřující ke zlepšení perspektiv lidí při hledání práce a získávání požadovaných kvalifikací. K hlavním oblastem politiky ESF se řadí:

- rozvoj a podpora aktivní politiky na trhu práce,
- podpora rovných příležitostí pro všechny v přístupu na trhu práce,
- podpora a zlepšování školení, vzdělávání a poradenství jakožto součástí politiky celoživotního vzdělávání,
- podpora kvalifikované, vzdělané a flexibilní pracovní síly,
- opatření na zlepšení přístupu žen na trhu práce.

Evropský sociální fond se přednostně soustřeďuje na podporu potřeb jednotlivců s cílem zvýšit jejich zaměstnanost. Lze jej však využít i pro podporu na zlepšení systémů a struktur tak, aby trh práce fungoval lépe.

Řešení dlouhodobé nezaměstnanosti v Královéhradeckém regionu

Program je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Cílem programu je komplexní nabídka kurzů a tréninků, zaměřených na zpětné začlenění dlouhodobě nezaměstnaných osob na trhu práce. Nabízený soubor kurzů a tréninků zvýší motivaci a připravenost cílové skupiny přijmout práci nebo se zařadit do dalších programů v rámci aktivní politiky zaměstnanosti. Spolupráce s účastníky programu je založena na individuálním přístupu, poradenství a motivaci. Absolvování programu je pro účastníky zajištěného bez jejich finanční zátěže. Program Příprava na práci v Královéhradeckém regionu je určen pro osoby s charakteristikou sociálního vyloučení.

Je třeba vytipovat vhodné účastníky, u nichž se předpokládá zájem o účast v programu, a tyto účastníky pozvat na informační akci o programu Příprava na práci, kterou uspořádá dodavatel, který vyhrál veřejnou zakázku na realizaci tohoto projektu. Požadavkem je pozvat účastníky v menších skupinách (cca po 8 – 19 lidech) vždy po hodině. Z celkového počtu cca 60 pozvaných osob vybere 10 – 15 účastníků programu.

Během tří měsíců budou účastnici absolvovat následující aktivity:

- vstupní modul – seznámení účastníků s programem (2 dny),
- skupinová bilanční diagnostika (individuální bilanční diagnostika a individuální poradenství bude účastníkům poskytováno průběžně během celého programu),
- motivační kurzy – analýza osobnosti, sebepoznání a sebehodnocení, odhalení silných a slabých stránek (8 dnů),
- neprofesní školení – sebeprezentace, orientace v kariéře a rozvoj pracovních návyků (celkem 15 dnů),
- kurzy způsobilosti pro trh práce – BOZP (1 den), životní prostředí (1 den), základy pracovně – právních vztahů (1 den), kurzy obsluhy PC (12 dnů),
- profesní školení cca 10 exkurzí na pracovištích,
- zkušební praxe – denní praktické školení na pracovišti.

Výběr účastníků

Vytipovaný uchazeč dostane doporučení k zařazení do programu, s ním se dostaví na informační schůzku, kde mu dodavatel vyplní druhou část doporučení – tzv. vyjádření dodavatele k doporučení do programu. Bude-li uchazeč i dodavatel souhlasit se vstupem do programu, vyplní uchazeč souhlas se zařazením do programu. Po vstupu do programu uzavře uchazeč s dodavatelem dohodu o účasti v programu, jejíž jedno vyhotovení obdrží úřad práce, který účastníka do programu vysílá.

Přímá podpora je určena pro účastníky programu, u kterých existuje překážka, která by bránila jejich účasti na programu. Přímá podpora zahrnuje úhradu jízdného k účasti na aktivitách programu, zajištění péče o děti nebo jiné závislé osoby, pomůcky pro zdravotně postižené účastníky programu. Všem účastníkům se dostane individuální podpora. Během programu bude účastníkům k dispozici psychologický poradce, který jim bude pomáhat při řešení jejich problémů. Cílem je, aby min. 70 % účastníků úspěšně absolvovalo vzdělávací aktivity a získalo osvědčení.

Doporučení

Program je určen k řešení problematiky nezaměstnanosti na území Královéhradeckého kraje. Profesní vzdělávání účastníků programu je zaměřeno na oblast sociální péče. Konkrétně se tedy jedná o rekvalifikaci na pracovníka sociální péče se zaměřením na osobní asistenci. Hlavním smyslem programu je připravit účastníky prostřednictvím vzdělávacích aktivit a následné praxe na úspěšný vstup na trh práce v oblasti sociálních služeb. Jedním z cílů programu je po absolvování vzdělávání, praxe, úspěšném složení závěrečných testů, zaměstnat alespoň 25 % z celkového počtu účastníků programu. Dalším cílem programu je zařízení databáze kvalifikovaných účastníků programu za účelem krátkodobých pracovních uplatnění u zaměstnavatelů této oblasti, v případě potřeby nahrazení stávajícího zaměstnance. Program je určen cílové skupině osob dlouhodobě nezaměstnaných anebo ohrožených dlouhodobou nezaměstnaností

a zájemcům o zaměstnání (především pak ženám nebo mužům, vracejícím se na trh práce po ukončení mateřské a rodičovské dovolené).

Nová profese – nová šance

Profesní vzdělávání je cíleně zaměřeno na oblast sociálních služeb. Účastníci programu absolvují kurz Pracovník sociální péče se zaměřením na osobní asistenci. Cílem kurzu je získání teoretických vědomostí a praktických dovedností z oblasti sociální péče. Obsahem kurzu je například úvod do psychologie, osobní asistence, práce se zrakově, sluchově a mentálně postiženými občany, péče o staré občany, první pomoc, pečovatelství, právní problematika a také praxe v sociálních zařízeních. Po úspěšném absolvování kurzu účastníci obdrží certifikát (osvědčení) o rekvalifikaci. V případě zájmu mohou všichni účastníci absolvovat kurz Základní podnikání. Cílem kurzu je seznámení s přehledem platných právních norem a finančních předpisů, které jsou nezbytnou součástí chodu firmy a sestavením podnikatelského záměru a práce na PC.

Závěr

Nezaměstnanost v ČR má především strukturální charakter, tj. zaměstnavatelé nabízejí práci, ale těžko hledají zaměstnance s odpovídajícím vzděláním a praxí. V jednotlivých regionech je dlouhodobě nedostatek určité profese, v jiných naopak přebytek. Nedostatečná mobilita a flexibilita pracovní síly brání sladění nabídky a poptávky po pracovních silách, proto ani příznivý vývoj ekonomiky zatím nepřispívá k výraznějšímu zlepšení situace na trhu práce (investoři těžko hledají zaměstnance odpovídající kvalifikace a vzdělání, a to i v regionech s vysokou nezaměstnaností). K vyřešení těchto strukturálních problémů trhu práce je třeba dát důraz především na řešení problémů trhu s byty, dopravní dostupnosti a na podporu celoživotního vzdělání.

Mezi hlavní priority, na jejichž základě žádají a následně získávají členské státy finanční podporu z Evropského sociálního fondu, patří především priority zlepšování vzdělávacího systému a kvality počátečního vzdělání, rozvoj vědy, výzkum a technického vzdělání, rozvoj odborného a podpora dalšího vzdělání.

Literatura:

[1] BROŽOVÁ, D. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha. Sociologické nakladatelství, 2003, ISBN 80-86429-16-4

[2] SIEGEL, Z. Jak *úspěšně hledat a získat zaměstnání*. Praha. Grada publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1388-8

[3] *Právní předpisy o zaměstnanosti*. 6. vydání Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006, ISBN 80-86778-36-8

[4] http://www.esf.cz

[5] http://portal.mpsv.cz

EFFICIENCY OF EDUCATION IN LOWER SILESIAN DISTRICTS

Marian Kachniarz
Wrocław University of Economics
marian.kachniarz@ue.wroc.pl

***Key words*:**
Efficiency – local self-government – district – education – educational effect

Abstract:
The article presents research results on the efficiency of educational services in Lower Silesian districts. The system of unit indicators illustrating the relation of financial outlays and the obtained educational effects was accepted as the basis of research. As opposed to the generally accepted expectations, the research results indicate extensive diversification of efficiency level in performing educational tasks by local self-government units. The system of educational services organization and financial supervision over educational institutions functioning turn out to be of fundamental significance.

Introduction

Having accepted the statement that local self-government represents something more than just an entity performing services at possibly lowest costs, it nevertheless should undergo the analysis of efficiency [1, p. 23]. Such attitude constitutes the background for improving the functioning of overall public sector, as well as all particular organizations included in it.

The studies of public institutions efficiency should not be limited to just the external aspects of their functioning. The components of endogenic nature, like the manner of public institutions organization, quality of management, type of leadership and internal, personal relations shed new light on the way of services provision [2, p. 160].

The objective of the hereby article is to present mutual relations between financial outlays and obtained effects in the domain of education. The second level of local self-government, ie. districts, was selected as the subject of research. The applied research methods were based mainly on basic research performed directly in due units. The accepted methodology influenced territorial scope of research which was limited to the area of Lower Silesia region.

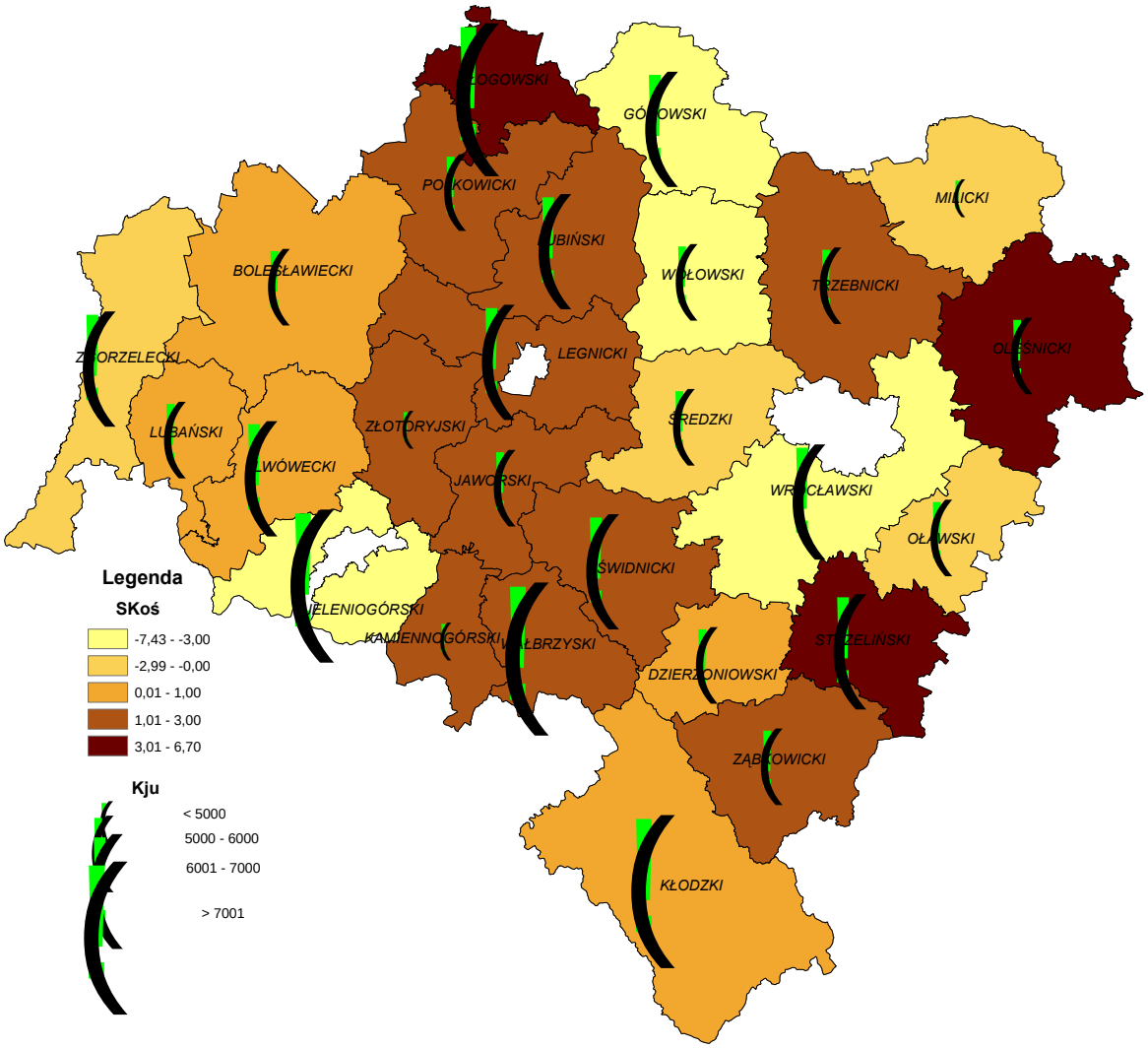
Research methodology and results

The study of efficiency in this domain may concentrate itself on two spheres. On the one hand it is the efficiency of administration services in the field of education and on the other the efficiency of the overall educational system at district level.

Efficiency of district administration services in education represents the function of outlays spent on administration services performed in educational units and the number of teachers, students or educational units. In this way one can obtain unit measures of efficiency referring to administrative structures only, which are connected with

education. In other words it is the set of indicators which illustrate the way of educational services organization in a given district.

Picture 1. **Synthetic efficiency measure in education ($SK_{oś}$) and the size of outlays per one student (K_{ju})**

Source: Author's compilation

In many analyses it was assumed that the bigger the means allocated to educating students, the better effects should be expected. In public debate this formula is frequently and incorrectly regarded as the measure of work efficiency. In the following part of the hereby analysis this attitude will become empirically verified.

The efficiency of administration in education was defined as the relation of jobs in administration and the size of outlays necessary for it and the number of students "serviced" or teachers employed.

The normalization of indicators was conducted by means of an arithmetic mean and standard deviation. The obtained results were summed up in order to obtain the synthetic indicator of educational administration efficiency in particular districts ($SK_{oś}$). Research results conducted in this way are illustrated in picture 1.

Higher value of the synthetic indicator (shown by the scale of colours) reflects higher efficiency of the provided educational services. The pie chart reflects the size of outlays assigned to a given unit for educational tasks calculated per student (in PLN).

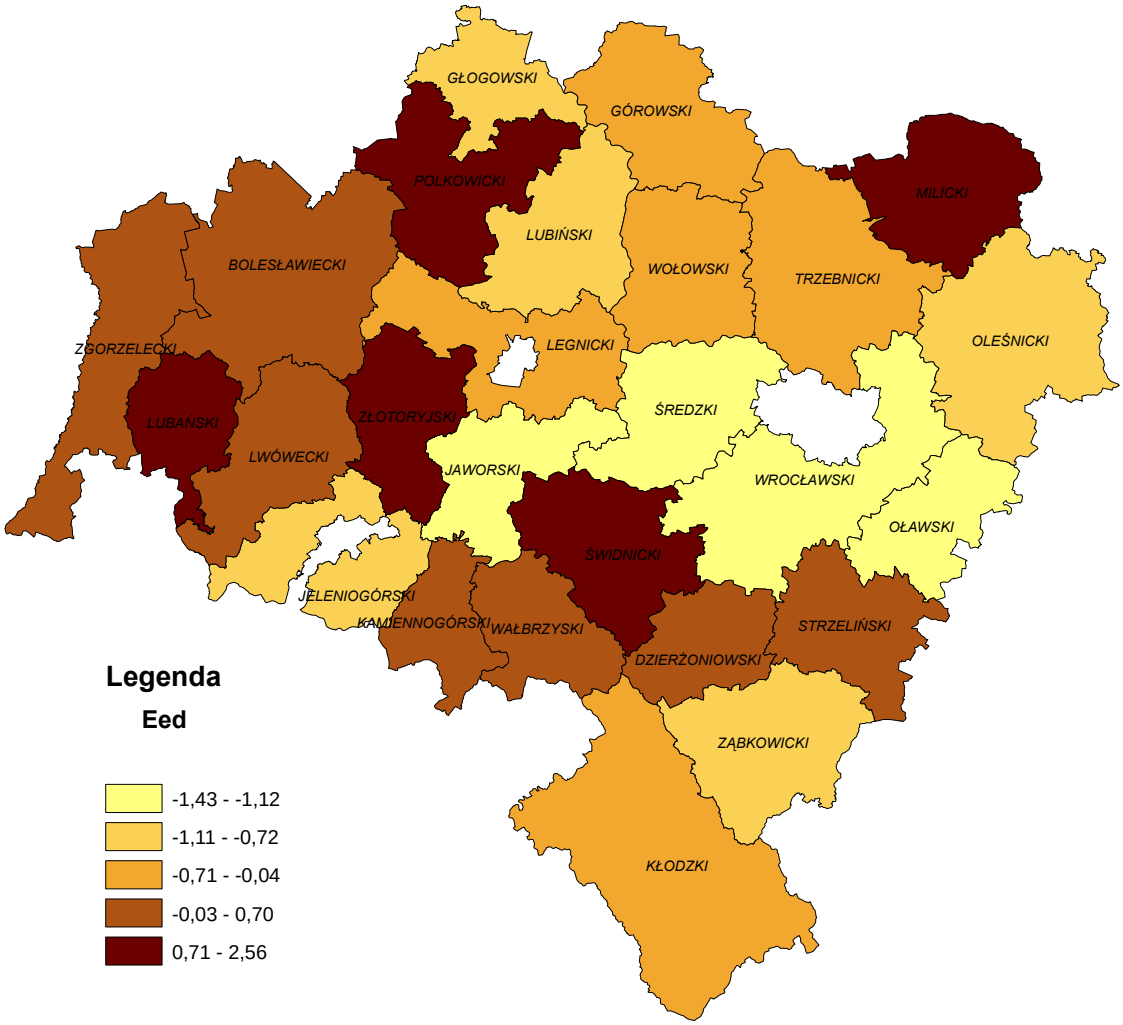
In the second part of research the author decided to present the picture of district education at the background of outlays spent on its functioning and educational results. The identification of budget outlays (inputs) for the functioning of educational units is relatively easy. The general amount of budgetary classification should be verified by distinguishing these investment outlays which constituted sporadic expenditure. They can, to a great extend, distort current analysis results. The results were relatively calculated with regard to the number of students.

On the side of effects – outputs – educational effect of learning was defined. It was based on average results of school leaving exams in the area of given administrative units and the passed exams. All types of schools were considered.

These analyses were also supplemented by the problem of social conditions by considering average results of students entering district education system. For this reason average lower secondary school leaving tests results in a given administrative unit were analyzed. Therefore, the basis for evaluating district learning effects in educational institutions will not be represented by the absolute result obtained for higher secondary school leaving exams, but the relation of this result to the mean grade from lower secondary school leaving exam. Since the results of both lower secondary school leaving tests and higher secondary school leaving tests are presented by means of two separate scales of points, first the normalization of results was performed. The coefficient of passed exams is defined by the percentage of students who completed the exam with a positive result.

Finally a complex result, reflecting the relation of educational effect to expenditure directed towards district education, is obtained. It is illustrated graphically at picture 2. In the effect construction an average number of points was supplemented by the result of passed exams, which in a complex way represents schools efficiency. Therefore, the higher the coefficient value the more efficient are educational services performed in a given district.

Picture 2. **Educational effect (*Eed*) in Lower Silesian districts**

Source: Author's compilation

Final remarks

The presented research results indicate high diversification of financial outlays spent by particular districts on one student. The minimum amount, in 2008, was 4321 PLN and maximum one was 7739 PLN per student. The situation is similar with regard to efficiency measures of education administration. This diversification is not, however, reflected in the, so called, educational effect which is defined on the basis of the relation of results obtained by students and outlays spent on education in a given district. It, therefore, becomes very well visible that the desire to increase educational outlays is not reflected in obtaining given effects. The scale effect was also not confirmed by the research, which consists in the fact, that the bigger a certain district the more effectively it manages the means at its disposal. The decisive influence for obtaining such results has the manner of educational services organization in particular districts and financial supervision over schools' functioning.

In view of such diversified results the general opinion should be modified about similar efficiency of services in certain administrative units. The results provide sufficient grounds for taking up more extensive studies on unit efficiency of due services. Even more so, since they create some competitiveness between particular self-governments in the form of benchmarking. In public sector, generally deprived of conditions facilitating competitiveness, such activities seem one of the basic instruments increasing the efficiency of spending budgetary means.

References:

[1] KLEER, J. (red) *Samorząd lokalny. Od teorii do badań empirycznych [Local self-government. From theory to empirical studies]*. CeDeWu, Warszawa 2009, ISBN 978-83-7556-192-0

[2] KACHNIARZ, M. *Is measuring the efficiency of Local Authorities grounded*, Service Management vol. 4, The University of Szczecin, Szczecin 2009, ISSN 1640-6818

ANALÝZA OBSAHU JEDNÁNÍ ZASTUPITELSTEV OBCÍ KRÁLOVÉHRADECKÉHO A PARDUBICKÉHO KRAJE

ANALYSIS OF AGENDA OF HRADEC KRÁLOVÉ AND PARDUBICE REGION MUNICIPALITY COUNCILS

Tomáš Kala
Univerzita Hradec Králové
tomas.kala@uhk.cz

Klíčová slova:
Obec – zastupitelstvo – analýza usnesení – zákony
Key words:
Municipality – council – analysis of resolutions – laws

Abstract:
According to the 128/2000 of the Czech Republic Collection of Laws, municipality is a public corporation, which keeps its own rights and responsibilities, property and manages its incomes defined by law, as well as it takes care of all-embracing development of its territory, and of civilian requirements of its population. This contribution was focused on the analysis of the content of the Municipality Council resolutions of the Královéhradecký kraj and Pardubický kraj Regions, which were accepted in the span of 2007-2008. It was found that the Municipality Councils of both of the East-Bohemian regions were devoted predominantly to the administration and management of given them to keep property, and to the aspects of formation and use of the budget, donations, respectively. Relatively small attention was paid to topics like: support to entrepreneurship, medicine services development, population growth, etc.

Úvod

Podle § 2 Zákona o obcích (zákon č. 128/2000 Sb. v platném znění [1]) „obec je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek. Obec vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývající. Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem“. V § 35 zákon 128/2000 Sb. nařizuje: „Obec v samostatné působnosti ve svém území m obvodu pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku“. Další speciální zákony pak nařizují obci celou řadu povinností v oblasti zásobování vodou, energiemi, likvidace pevných komunálních odpadů, odpadních vod a mnoho dalších.

Bližší specifikaci předmětu „péče o všestranný rozvoj svého území“ lze dovodit ze zákona č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje [2]. V § 3 tohoto zákona je uvedeno, že podpora regionálního rozvoje je zaměřena na rozvoj podnikání, s cílem zlepšení hospodářské struktury a vytváření nových nebo stabilizaci ohrožených pracovních míst, rozvoj lidských zdrojů a další opatření v oblasti trhu práce, například zvyšování kvalifikace, zabezpečování vzdělávání a rekvalifikací, zajišťování souladu dosaženého

vzdělání a kvalifikace s potřebami trhu práce a hospodářského a sociálního rozvoje regionu, výzkum a technologický vývoj přispívající k celkovému rozvoji regionu se zřetelem na podporu zavádění nových technologií a inovací a posilování kapacit výzkumu a vývoje tam, kde je to pro rozvoj regionu nutné, rozvoj cestovního ruchu, zlepšování vybavení regionu infrastrukturou a zajištění dopravní obslužnosti, rozvoj tělovýchovných, sportovních a mládežnických aktivit a kultury včetně památkové péče, pokud vytváří nová pracovní místa, rozvoj občanské vybavenosti, včetně zařízení pro tělovýchovu, sport, mládež a aktivity občanů v jejich volném čase, rozvoj služeb s cílem uspokojování potřeb občanů v únosně dostupné vzdálenosti, rozvoj sociálních služeb, zajištění dostupnosti a zlepšování úrovně poskytování zdravotnických služeb, opatření k ochraně životního prostředí, omezování vlivů narušujících krajinu a udržení kulturní krajiny, vznik právnických osob a tvorbu programů v regionu sloužících k jeho celkovému rozvoji, provádění pozemkových úprav a na další cíle. V této souvislosti jsme provedli analýzu obsahu jednání zastupitelstev náhodně vybraných obcí Královéhradeckého a Pardubického kraje v kontextu s výše uvedenými ustanoveními zákonů o obcích a o podpoře regionálního rozvoje. Tato práce vznikla v souvislosti s řešením projektu WD-48-07-1 „Management pro řešení regionálních disparit“ programu WD „Výzkum pro řešení regionálních disparit“ Ministerstva pro místní rozvoj ČR (který byl zahájen v roce 2007) [3-9]. Do šetření byli zapojeni též studenti Fakulty informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové.

Použité metody

Analýze byla podrobena všechna dostupná usnesení z jednání zastupitelstev celkem ze 45 náhodně vybraných obcí Královéhradeckého kraje a Pardubického kraje v období let 2007 až 2008. V jejich textu byla zjišťována četnost výskytu slov/termínů/frází, které byly vytvořeny z klíčových slov obsažených v „liteře“ výše uvedených zákonů. Jejich přehled je patrný z Tabulky 1. Abychom mohli porovnat obsahové zaměření jednání zastupitelstev všech předmětných obcí, provedli jsme normalizaci nalezených četností, tj. četnost výskytu jednotlivých „kořenů klíčových slov“ v usneseních každé z obcí jsme vyjádřili v procentech. Snažili jsme se tak minimalizovat rozdíly ve stylu – zejména v podrobnostech - psaní zápisů z jednání zastupitelstev v jednotlivých obcích.

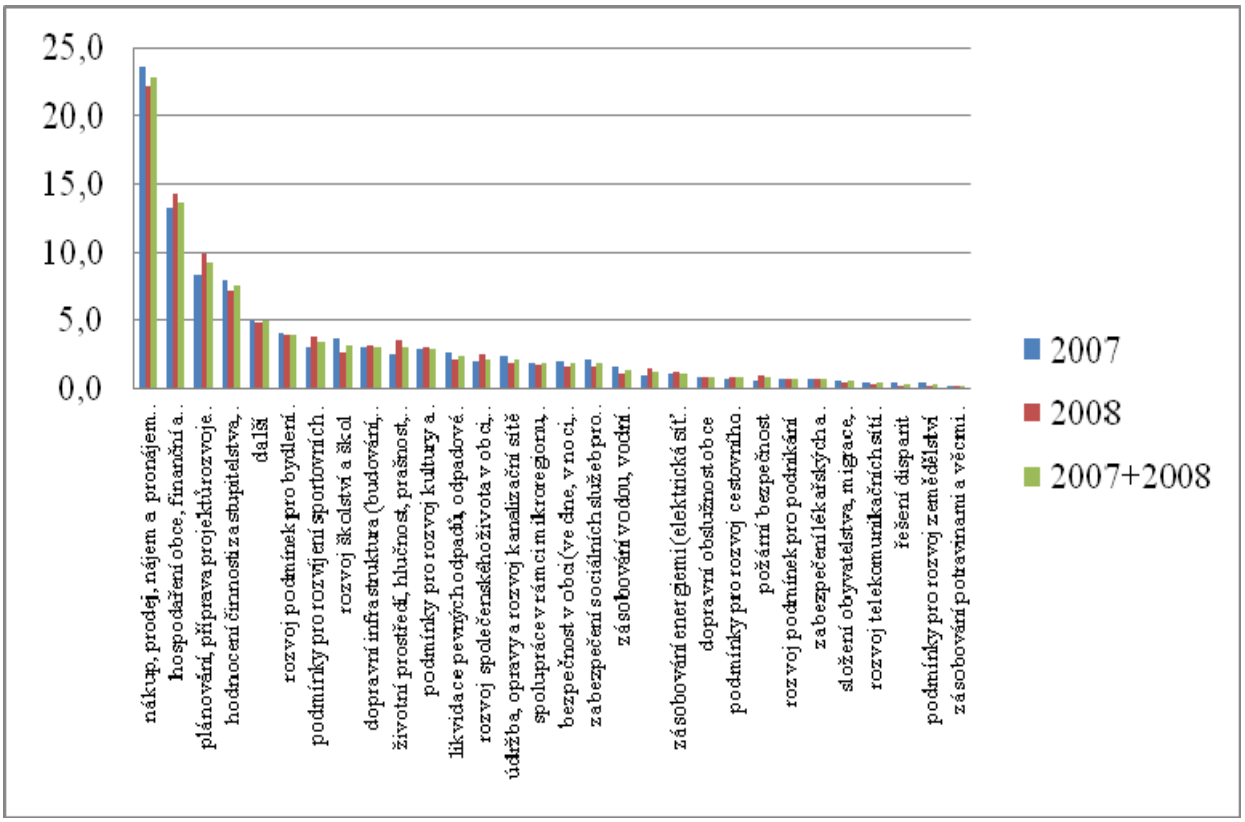
Popis výsledků

Výsledky provedené analýzy jsou souhrnně uvedeny v Tabulce 1 a Obrázku 1. Vyplývá z nich, že zastupitelstva obcí v obou krajích věnovala největší pozornost problematice spojené s nakládáním a se správou majetku obcí, financování, tvorbě rozpočtu a jeho užití a aspektům spojených s rozvojem obcí. Naopak, v usneseních zastupitelstev obcí obou krajů se ve sledovaném období vyskytovaly jen sporadicky termíny/slova, spojené s problematikou rozvoje podmínek pro podnikání, zabezpečení lékařských a zdravotnických služeb pro obyvatelstvo, složení obyvatelstva, migrace, zaměstnanost, specifické potřeby a nároky různých skupin obyvatel, rozvoj telekomunikačních sítí (telefonních, kabelových, internetových atp.), řešení disparit, podmínky pro rozvoj zemědělství, zásobování potravinami a věcmi denní potřeb.

TAB. 1: **Souhrnné hodnoty relativního výskytu vyznačených problematik v programu jednání zastupitelstev obcí východočeských krajů v letech 2007 a 2008**

	2007	2008	2007+2008
nákup, prodej, nájem a pronájem nemovitostí a majetku obce	23,7	22,2	22,9
hospodaření obce, finanční a ekonomická situace obce, majetek obce	13,3	14,2	13,7
plánování, příprava projektů rozvoje obce, dotace, subvence,...	8,3	9,9	9,2
hodnocení činnosti zastupitelstva, obecního úřadu, starosty, komisí, personální záležitosti, kontrolní činnosti atd.	8,1	7,2	7,6
Další	5,0	4,9	4,9
rozvoj podmínek pro bydlení (příprava nových stavebních pozemků, budování nových bytů, a údržba bytového fondu atp.)	4,0	3,9	4,0
podmínky pro rozvíjení sportovních činností	2,9	3,8	3,3
rozvoj školství a škol	3,7	2,6	3,1
dopravní infrastruktura (budování, údržba, opravy, rekonstrukce místních silnic, cest a jiných komunikací	3,0	3,1	3,1
životní prostředí, hlučnost, prašnost, zeleň v obci, údržba fasád, čištění ulic atp.	2,4	3,5	3,0
podmínky pro rozvoj kultury a zájmových činností v obci	2,8	3,0	2,9
likvidace pevných odpadů, odpadové hospodářství, skládky odpadů apod.	2,6	2,1	2,4
rozvoj společenského života v obci, konání slavností, událostí, místních atrakcí,aj.	2,1	2,5	2,3
údržba, opravy a rozvoj kanalizační sítě	2,3	2,0	2,2
spolupráce v rámci mikroregionu, dobrovolného sdružení obcí (SDO), místních akčních skupin (MAS)	2,0	1,9	2,0
bezpečnost v obci (ve dne, v noci, dopravní bezpečnost, protipovodňová bezpečnost apod.)	2,1	1,7	1,9
zabezpečení sociálních služeb pro obyvatelstvo	2,2	1,7	1,9
zásobování vodou, vodní hospodářství, rozvoj vodovodní sítě	1,7	1,2	1,4
Zapojení obyvatel do plánování, projednávání, řešení a kontrola veřejných záležitostí atp	1,0	1,6	1,3
zásobování energiemi (elektrická síť a zásobování, rozvod plynu, plynové hospodářství, atd.)	1,1	1,2	1,2
dopravní obslužnost obce	0,8	0,9	0,9
podmínky pro rozvoj cestovního ruchu, podnikání a zaměstnanost v cestovním ruchu	0,7	0,9	0,8
požární bezpečnost	0,6	1,0	0,8
rozvoj podmínek pro podnikání	0,7	0,8	0,8
zabezpečení lékařských a zdravotnických služeb pro obyvatelstvo	0,7	0,7	0,7
složení obyvatelstva, migrace, zaměstnanost, specifické potřeby a nároky různých skupin obyvatel atp.	0,6	0,5	0,5
rozvoj telekomunikačních sítí (telefonních, kabelových, internetových atp.)	0,5	0,4	0,4
řešení disparit	0,4	0,3	0,3
podmínky pro rozvoj zemědělství	0,4	0,2	0,3
zásobování potravinami a věcmi denní potřeb	0,3	0,2	0,2

OBR.1: **Zobrazení souhrnných hodnot relativního výskytu vyznačených problematik v programu jednání zastupitelstev obcí východočeských krajů v letech 2007 a 2008**

Závěry

Zastupitelstva obcí v obou krajích věnovala největší pozornost problematikám spojeným s nakládáním a se správou majetku obcí, financování, tvorbě rozpočtu a jeho užití a aspektům spojených s rozvojem obcí. Naopak, jen v menší míře měla na programu jednání problémy spojené s rozvojem podmínek pro podnikání, zabezpečením lékařských a zdravotnických služeb pro obyvatelstvo, složením obyvatelstva, migrací, zaměstnaností specifickými potřebami a nároky různých skupin obyvatel, rozvojem telekomunikačních sítí (telefonních, kabelových, internetových atp.), řešením disparit, podmínkami pro rozvoj zemědělství, zásobováním potravinami a věcmi denní potřeb a některé další, které jsou pro obyvatelstvo obcí rovněž velmi důležité.

To však nemusí nutně znamenat, že když v nich nejsou zachyceny/zaznamenány/ reflektovány některé z výše konstatovaných a dalších aktuálních témat, že jim není v jiných orgánech obcí věnována náležitá pozornost.

Nicméně, zastupitelstvo představuje vrcholný orgán v obcí, který má rozhodující pravomoci a odpovědnosti za vyvážený rozvoj obce tak, jak je stanoveno ve výše uvedených zákonech.

Literatura:

[1] Zákon o obcích (obecní zřízení) číslo 128/200 Sb. Částka 38/2000 Sb.

[2] Zákon o podpoře regionálního rozvoje číslo 248/2000 Sb. Částka 73/2000 Sb.

[3] KALA, T., LACINA, K., BACHMANN, P., HÁLEK, V., PEICHLOVÁ, N. a HLAVSOVÁ, J., *Management pro řešení regionálních disparit*, Dílčí zpráva číslo1 o řešení etapy projektu MMR WD-48-07-1, „Identifikace a charakterizace regionálních disparit“, Univerzita Hradec Králové 2008.

[4] KALA, T., KOMÁRKOVÁ, J. a SEDLÁK, P, *Management pro řešení disparit, Disparity v hospodaření obcí v Královéhradeckém a v Pardubickém kraji*, Gaudeamus, Hradec Králové, 2008, ISBN 978-80-7041-395-1.

[5] KALA, T. a LACINA, K., *Management pro řešení disparit. Moderní manažerské přístupy ve státní správě a samosprávě*, Gaudeamus, 2009,
ISBN 978-80-7435-034-4.

[6] KALA, T., HLAVSOVÁ, J. a PEICHLOVÁ, N., *Management malé obce Právní aspekty řízení obce a manažerské funkce starosty.* 1. vyd. Hradec Králové, Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-644-0.

[7] KALA, T., *Management obcí do pěti tisíc obyvatel.* Sborník odborného semináře konaného 23. listopadu 2006 v Hradci Králové. Hradec Králové Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-704-8.

[8] MOHELSKÁ H. a ŠABATOVÁ M., *Porovnání výsledků analýz managementu místních správ královéhradeckého a pardubického regionu*, E + M Ekonomie a Management, roč. 9, č. 3, 2006, Liberec, ISSN 1212-3609.

[9] KALA T. a kol., *Management malé obce, Výsledky šetření spokojenosti s místním společenstvím obyvatel malých obcí východočeského regionu*, Gaudeamus, Hradec Králové 2007, ISBN 978-80-7041-933-5.

ENTERPRENEURSHIP OF A LOCAL GOVERNMENT UNIT IN CREATING THE TOURISTIC FUNCTION OF COMMUNES AT AN INITIAL STAGE

Lidia Kaliszczak
University of Rzeszów
lidia.kaliszczak@neostrada.pl

Key words:
Entrepreneurship – local government – touristic function

Abstract:
The study deals with the issue of entrepreneurial activity of local governments in developing the touristic function of communes that are rich in touristic attractions. So far, the communes have not utilised this endogenic potential for accelerating social and economic development. Survey studies conducted among the selected communes from the province of Podkarpackie present conditions and signs of entrepreneurial activities taken by local government in the area of creating the touristic function.

Introduction

Contemporary tourism is perceived as an optional solution for local government, apart from other areas of business activity. Not only does it strengthen the position of communes with renowned touristic and cultural attractions, but it also provides new dynamics of development to smaller, peripheral units, as well as communes whose other development potential has been exhausted. Development of touristic and recreational function, due to correlated (direct and indirect) influence on the local economy, contributes to optimum allocation of resources. This arises from the fact that taking actions in the area of developing touristic attractions in the commune affects the improvement of the quality of environment and life – by means of infrastructural, social and cultural investments, new workplaces, economic multiplicity of tourism-related results as well as creating the possibility of recreation and relaxation for the inhabitants. An important role in perceiving these correlations and skilful stimulation of their development rests on communal local government.

Research method

A specific type of activity and methods in communal space should be demonstrated by the local governments which initiate development of the touristic function. On one hand, the role of entrepreneurship of local governments is emphasised, namely actions based on perceiving and taking advantage of surrounding opportunities, taking creative initiatives in the area of creating conditions of functioning of economic entities [more on the subject 1, 295-309], and on the other hand, shaping the local entrepreneurship by the local government in the form of development of commune touristic function. The problem raised in the study refers to selected communes in the province of Podkarpackie, which so far have not developed the touristic function despite possessing significant natural attractions and cultural heritage. The study comprised 400 respondents – inhabitants of the analysed communes within the scope of type and nature of the government initiating and stimulating development processes in tourism and by

tourism. The study involved all accommodation providers (32 owners of agro-touristic farms) conducting business activity on the area of the selected communes, and the remaining group of respondents were unemployed persons (who could change their status by getting involved in touristic services). Interviews with commune heads were also carried out. 20 rural communes of the province of Podkarpackie were selected for detailed study, characterised by the lowest correlation index between the evaluated touristic potential and the level of implementation of the touristic function [detailed results in 2, 98-112]. The analysed communes belong to various districts of the Podkarpackie province, which are usually characterised by high unemployment rate in the resources of professionally active population (from 14.8% to 28.2%).

The essence of entrepreneurial commune management

Since the beginning of the 1980s, the prevailing trend in public sector of developed countries is New Public Management, whose objective is 'reviving rediscovering management', i.e. introducing efficient mechanisms of providing goods and services as well as raising the level of accomplished tasks [3, 201]. Idea New Public Management was defined as entrepreneurial management of public institutions, opposing to beaurocratic management based on hierarchical structure of authorities and their functional speciality. It does not suffice to administer, it is necessary to take over the role of a manager, skilful management of a specific unit. D. Osborne and T. Gaebler, basing on American experiences point out that entrepreneurship should become the rule and beurocracy should be an exception [4, 43].

A question arises as to the relevance of communal government policies in shaping the touristic function, and effect of local governments on the development processes in the commune, especially at the initial stage of touristic function development. An entrepreneurial attitude of local government is demonstrated not in direct investments, but, according to Osborne and Gaebler, in the role of a manager activating social and economic development of a specific area [4, 43].

Research results

One of the assumed research objectives was the evaluation of activities conducted by communal authorities in the area of selected activities boosting its development, directed at stimulation of local economy by tourism. This issue has been presented in table 1.

The highest assessment in the opinion of unemployed respondents for the local government was in the area of soliciting the EU funds. On average, every third respondent in this category assessed the activities in this area at the highest level (+3), whereas every fourth at +2 mark. Owners of agro-touristic farms assessed entrepreneurship positively, which in the opinion of over 80% of the respondents was reflected in +3 or +2 marks. The lowest assessment refers to the development of infrastructure, which especially in the opinion of unemployed persons, is developed very poorly. This is certainly an inhibiting factor in the development of local initiatives. It should be emphasised that agro-touristic farm owners generally assessed the attitude of local governments in stimulating development more positively than unemployed persons.

TABLE 1. Importance of entrepreneurial attitude and other actions taken by local governments in the area of stimulating its development, by creating a touristic function (ranging from -3 do +3)

Specification	Average mark (number of points)	
	Unemployed persons	Accommodation providers
Entrepreneurship of authorities	1.28	1.88
Management of communal budget	1.25	1.63
Promotion of the commune	0.82	1.38
Development of infrastructure	0.77	1.66
Soliciting EU funds	1.56	1.44

Source: own calculations on the basis of survey study

In order to create favourable conditions for entrepreneurship, it is important to distinguish the main assets and chances of developing tourism, forming grounds for creating touristic supply. In the researched communes these are: unpolluted environment (72%), absence of industry (54.3%), EU funds (44.3%), level of technical infrastructure, in particular roads (22.0%), image of the commune (17.8%), activity of inhabitants (16.0%), government's support for tourism (16%), entertainment events (15.3%), cooperation of various entities (9.0%), touristic traditions (4.5%). Moreover, 61.5% of respondents perceive the opportunities for communal development by ecological projects and sustainable development.

At the initial stage of developing the touristic function, it is essential that local governments identify the risks related with development of touristic undertakings. Studies have shown that one of the most frequently raised reasons for failures to develop the touristic activity is low level of incomes, felt both from the perspective of respondents and commune budget revenues. Half of the analysed persons perceives this problem as the most important.

On the second position is the problem of the absence of touristic traditions (43%). Emphasising this factor seems plausible, as the communes were deliberately selected as the ones with significant potential of natural and environmental assets, whose specific feature is dispersing of households in the Province of Podkarpackie. Difficulties in soliciting the capital necessary to start and run business activity were reported by 41% of the respondents. Poor development of infrastructure, insufficient development of touristic institutions as well as poor promotion are the three risk factors of tourism development in the analysed communes, with similar survey figures (36.8%, 35.5%, 34.3%).

Regarding the area of taking initiative and the nature of local government activities within the scope of tourism and recreation, the distribution of answers suggests that most frequently the communes tend to create general conditions for creating development of tourism and recreation (53% replies). Moreover, they prepare new touristic and recreational offers (35%), and are active in the promotion of the commune outside (40%). However, a weakness is the fact that promotional activities rarely arise from long-term strategy for creating the image of the commune. Sporadically, analyses of adjacent and competing communes are carried out. None of the communes has a

separate program of tourism development, and few expressly define the mission whose future would relate with tourism.

Summary

The conducted research points out that entrepreneurial orientation in the area of creating touristic function is reflected mainly in soliciting the EU funds and creating touristic supply, owing to distinguishing renowned assets and risks posed to development of tourism. Advancements in creating touristic function are expressed mainly as investments in extension and modernisation of technical infrastructure (mainly roads and sewage system) as well as recreational infrastructure (swimming pools, natural paths, bike paths etc.). Nevertheless, they insufficiently follow the principles of strategic management which would promote entrepreneurial attitude reflected in not only trying to satisfy the needs of a commune, but create the possibilities of satisfying the needs.

Literature:

[1] KALISZCZAK, L. Przedsiębiorczość władz samorządowych w rozwoju gminy – kontekst niwelowania nierówności społecznych, [in: "*Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Uwarunkowania instytucjonalne"*, Journal no. 15, M. G. Woźniak (ed.), Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, pp. 295-309, ISSN 1898-5084; ISBN 978-83-7338-479-8.

[2] KALISZCZAK, L. et al. „Diagnoza przyrodniczych predyspozycji do pełnienia funkcji turystycznej a stopień rozwoju turystyki – proces wyboru gmin", [in:] „*Rola władz samorządowych w rozwoju turystyki wiejskiej w kontekście wykorzystania zasobów ludzkich na przykładzie województwa podkarpackiego"*, ed. S. Makarskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, pp. 98-112, ISBN 978-83-7338-328-9.

[3] KELLY, R. M. An Inclusive Democratic Policy, Representative Bureaucracies, and the New Public Management, *„Public Administration Review*", no. 8/1998, ISSN 0033-3352.

[4] OSBORNE, D., GAEBLER, T. *Rządzić inaczej. Jak duch przedsiębiorczości przenika i przekształca administrację publiczną*, Pub. Media Rodzina of Poznań, Poznań 1992, ISBN 83-7278-150-8.

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS AND PROSPECTS OF ITS APPLICATION IN POLAND

Aneta Kargol-Wasiluk
University of Bialystok
aneta.kargol@wp.pl

Key words:
Public-private partnership – regions – development

Abstract:
The article treats on the role of public-private partnership (PPP) in the economic development of regions context. In recent times PPP achieves more and more popularity. The cause of that is the lack of financial resources both central and local budgets for the realisation of infrastructure projects. PPP is a new instrument, which can be used especially in Poland, where underdevelopment of infrastructure of some regions is especially high. In order to exploit the potential of this mechanism it is important to recognise its nature. This article is divided to four parts connected to theoretical aspects of PPP and some elements of economic development of regions by using PPP method.

Public-private partnership – some theoretical implications

Public-private partnership can be defined as a form of cooperation between the public and the private sector for the sharing of the risks and responsibilities for the provision of public infrastructure (public goods and services). In recent years, public-private partnership‘s method has developed in many fields. Characteristic feature of this usually long term cooperation is the specific role of the private sector, who is involved in various stages of the project (planning, implementation, financing, operation and maintenance), who is intended to bear risks that are traditionally borne by the public sector [2, p. 3]. The public infrastructure generally includes [10, p. 1]:

- economic infrastructure (transportation facilities, waste utilization, water, electricity), i.e. infrastructure considered essential for day-to-day economic activity
- social infrastructure (schools, hospitals, libraries, prisons), i.e. infrastructure considered essential for the structure of society.

PPP can have one or more following features [4, p. 248]

- transfer of a facility controlled by the public sector to the private sector for the term of the contract
- the private sector builds, extends or renovates a facility
- specification of the operating features of the facility by the public sector
- provision of services by the private sector using the facility for the long period of time (strictly defined)
- the private sector agrees to transfer the facility to the public sector at the end of the PPP contract.

Of course we should know, that there is no clear-cut definition of this concept in economic literature. Critical survey of different meanings of PPP deriving from liberal and conservative ideology one can find in S.H. Linder's article [6, p. 35-51]. In accordance to him we can distinguish:

- *Public-private partnership as management reform* – promoting partnership as innovating tool, which could change the way of functioning of the government, because public sector will be treated by market discipline
- *Public-private partnership as a conversion problem* – from this point of view partnership is not treated as a tool of changing the method of management but as a tool serving the solving of most problems accompanying provision of public goods. It is important to persuade private sector to taking from public sector the realization of its tasks, which will cause the reduction of costs. Private sector gives know-how and its financial resources and public sector decreases tax burdens and can provide additional funds.
- *Public-private partnership as a moral renovation* – partnership has a mental influence on people engaging in that, e.g. the nationalisation of public service enterprises in Great Britain (Thatcherism). The main purpose is giving people a chance for ownership of shares of utilities sold by the state on the stock market.
- *Public-private partnership as a risk shifting* – transfer of the risk means that private sector supports public sector. Private sector, which jointed to cooperative enterprise is some kind of financial lever for public funds but doesn't replace them. Aims are the same even if financial resources are mixed.
- *Public-private as reconstruction of public sector (public services)* – partnership can serve as a way of movement public servants to private sector and as a way of deregulation of labour market
- *Public-private partnership as a sharing of the power* – partnership can fundamentally change relations between public and private sector. Ethos of cooperation and trust replaces adverse relations specific for command-and-control regulations. Apart from it relations partners have multilaterally beneficial division of responsibility, knowledge and risk. Each partner contributes to create some exchange value. It stimulates innovation and cost saving.

Of course the national indicators and differences cause that national, political, socio-economic, cultural and institutional context should be taken into account in analysis of PPP.

Economic development of regions and regional policy

Region can be defined in different way. Generally it is an area differs from others some special features. We can distinguish geographical, economic, political, administrative and other regions. The region is the basis of regional policy. Regional policy than is the activity aimed at shaping the development of particular regions and interregional relations according to aims of the society as the whole and regional society too. [1, p. 127]. Regional development (especially economic) means the growth of economic potential of regions, the sustain improvement of their competitiveness and the life quality of their inhabitants, finally caused the socio-economic development of a country. We should cnow that public revenues are to small in order to ensure economic

development of revions on the needed level. In this point of view all alternative mechanisms of financing the economic capacity should be exploit.

Types of PPP and economic development

Fiscal decentralisation provides strong incentives for local and regional governments to look for cooperation with the private sector in economic development. In the following table one can examine the advantages and disadvantages of different PPP models in local and regional context [9, p. 17].

TAB. 1**: Types of public-private partnership and regional and local government**

PPP	**Public sector/local government**	**Private sector**	**Advantages for public sector**	**Disadvantages for public sector**
Operation and maintenance	Publicly owned facility	Operation and maintenance	- Higher quality and efficiency of services, - cost savings, - ownership vests with local government.	- Potential permission of contracting out, - costs of re-enter if contractor defaults, - reduced owner control.
Design-Build	Ownership, operation and maintenance	Design and build	- Innovation and cost savings increase, - efficiency in construction, - reduction in construction time, - fewer construction claims, - taking risk by the private sector.	- Reduced owner control - more complex award procedure - higher operating and maintenance costs of whole life-cycle
Turnkey operation	Financing and ownership	Design, construction operation	- Construction risk taken by private sector, - higher construction quality, - increase of efficiency, - faster construction.	- Reduced local government control over facility, - more complex award procedure.
Wrap around addition	Ownership of the facility	Financing and construction an addition to an existing public facility or even operate it	- Public sector does not have to provide capital funding for the upgrade, - opportunities for increased efficiency in construction, - time reduction in project implementation.	- Perceived loss of control, - more complex contract award procedure.

PPP	**Public sector/local government**	**Private sector**	**Advantages for public sector**	**Disadvantages for public sector**
Lease-Purchase	Lease for a specified period of time and then ownership	Design, financing, construction and leases the facility to the local government	- Improved efficiency in construction, - innovation, - reduction of costs, - potential to develop a „pay for performance“ lease,	Reductions in control over service or infrastructure
Temporary privatisation	Sell the facility	Ownership and operating the public facility	- reduced cost of operation, - increased efficiency, - transfer risk to private sector.	Loss of control
Lease-Develop-Operate or Buy-Develop-Operate	Lease or sell the facility	Lessee , investor and operator of the facility	- Public sector does not have to provide capital for upgrading, - transfer risk to private sector.	Loss of control
Build-Transfer-Operate	Owner after the transfer of the facility and then lease	Finance and build a facility and then lease under long term	- Construction expertise of private sector, - cost savings, - ownership maintenance of the assets, - government control of operational performance	Possible difficulty in replacing private sector entity or terminating agreements in event of bankruptcy or performance default
Build-Own-Operate-Transfer	Recovering the title of the facility at the end of franchise period	Financing, construction, maintenance, management and fees collection during the franchise period	- Most efficient and effective facility, - access to private sector experience, management, equipment, innovation and labour relationships, - risk shared	Loss of control over the capital construction and initial mode of operations
Build-Own-Operate	Sell the facility	Build, own, financing and operation	- No public sector involvement in either providing or operating the facility, - no public financing.	-No mechanism to regulate the price of the public service or good, - no competition.

Source: [7, p. 7-8].

The role and the meaning of PPP in the economic development of regions in Poland

The share of central government in total public expenditures in Poland has been declining, leaving an increasing share for local self-government entities budget (tab. 2). As a result local governments face increasing pressure on seeking the additional resources for financing the economic development of regions and local entities [9, p. 17]. That is why local governments can use PPP mechanism to promote the economic development.

TAB. 2: **Expenditures of central budget and of local self-government entities budgets in Poland**

Years (1)	Central budget in mln PLN (2)	Local self-government entities budget in mln PLN (3)	2:3 in %
1991	241857,7	44788,2	18,5
1995	91169,7	19828,4	21,7
1998	139752,0	47403,0	33,9
1999	138401,2	65845,0	47,5
2000	151054,9	75746,8	50,1
2004	197698,0	91387,0	46,2
2005	208133,0	103807,0	49,9

Source: [8, p. 7].

Benefits from using PPP in the local and regional infrastructure field are really great: [5, p. 1-40]

- risk shifting and better risk allocation,
- reduction whole life costs,
- better incentives to perform,
- generation of additional revenues,
- improved quality of public goods and services,
- better condition of infrastructure,
- acceleration of infrastructure provision and faster implementation,
- enhancement of stimulate function of public finance,
- improvement of administration standards,
- enhanced of public management.

Public-private partnerships help in innovative capability building of local and regional economies. Actions on regional and local level ensure closeness of partners. One of the most important advantages of PPP is its ability to draw and gather a private capital. PPP can help in gaining new resources of financing, additional technical knowledge and better incentives to better results achievement. PPP can be use for local and regional development due to budget constraints. The more efficiency and effectiveness in management of a project can be expected too. PPP is an example how to build a synergy among national, regional and local level.

References:

[1] ADAMOWICZ, M. *Finanse publiczne w skali lokalnej i regionalnej*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2002, pp. 500, ISBN 83-7244-273-8

[2] COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMISION, *COMMISSION INTERPRETATIVE COMMUNICATION on the application of Community law on Public Procurement and Concessions to institutionalised PPP (IPPP)*, Brussels 2008, C(2007)6661, pp.10

[3] DONALDSON, A. *Aspects of the New Public Finance*, "OECD Journal on Budgeting", 2006, Volume 6, No. 2, p. 1-7, ISSN 1608-7143

[4] GRIMSEY, D., LEWIS, M. Accounting for Public Private Partnerships, *Accounting Forum,* Vol. 26, No. 3, September 2002, p.245-270

[5] KORBUS, B. *Partnerstwo publiczno-prywatne,* Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2003, pp. 40, ISBN 83-89218-77-1

[6] LINDER, S. H. *Coming to terms with the Public-Private Partnership. A Grammar of Multiple Meanings,* "The American Behavioral Scientists", Sep. 1999, Vol. 43, Nr 1, p. 35-51

[7] MINISTRY OF MUNICIPAL AFFAIRS, *Public-Private Partnership – a Guide for Local Government,* The Government of British Columbia, Canada 1999, pp. 105, http://www.cd.gov.bc.ca/lgd/policy_research/library/public_private_partnerships.pdf (Accessed on November 27, 2009)

[8] RUŚKOWSKI, E. *Podstawowe uwarunkowania decentralizacji finansów publicznych*, pp. 23, http://bip.nik.gov.pl/pl/bip/rzecznik/posiedzenia_seminaryjne/sem_2006_10_18/px_ref_ruskowski_20061018.pdf (Accessed on November 20, 2009)

[9] XIE, Q., STOUGH, R. *Public-Private Partnerships in Urban Economic Development and Prospects of Their Application in China*, School of Public Policy, George Mason University, USA, Presented at the International Conference on " Transactions in Public Administration and Governance", Beijing, June 15-19, 2002, pp. 25, http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/ASPA/UNPAN004644.pdf (Accessed on November 25, 2009)

[10] YESCOMBE, E.R., *Public-Private Partnerships. Principles of Policy and Finance*, Elsevier, 2007, pp. 350, ISBN 978-0-7506-8054-7

ROLE OF COOPERATIVE MOVEMENT UNDER GLOBALISATION CONDITIONS

Marta Kawa
University of Rzeszów
marka@univ.rzeszow.pl

Key words:
Globalisation – profit maximization – cooperative

Abstract:
The global capitalism increases general wealth of the world but places a considerable part of society in a difficult situation. We observe a phenomenon of so-called social exclusion and consequently a development of different social pathologies. Cooperatives, which activities are guided by their values and principles, create an opportunity for many people to engage in social and professional activity as well as an improvement of material conditions. In a way, cooperatives moderate global capitalism by making it more human friendly. They are a good school of democracy.

Introduction

Cooperatives are part of entities that operate business and social enterprise of a special character. Maintaining moral and ethical norms during the activity is of a special significance. In conditions of omnipresent competition great international companies are trying to promote themselves by introducing ethical business and the European Commission pays an increasing attention to a corporate social responsibility. From the beginning of their existence, cooperatives are governed by such responsibility, since it constitutes the essence of their activity. Cooperatives are a good form of business, like any other, but from their employees and members they require greater social activity, awareness of cooperative values and rules of conduct as well as fulfilling tasks and aims. Charles Gide, a French economist and cooperative movement theoretician wrote: „The cooperative is a business, but if it is only a business it is a bad business".

The basic cooperative values and principles

To emphasize its independence from a commercial sector the Declaration of cooperation identity has been passed in 1995 by the International Cooperation Association Congress in Manchester, where the modified and adjusted to modern conditions basic values and principles were presented.

The cooperative is an independent association of people joined in order to fulfil, through co-ownership and a democratically managed enterprise, common economic, social and cultural needs and aims. Cooperatives activity is grounded on values such as: mutual aid, responsibility, democracy, equality, fairness and solidarity. In keeping with traditions of movement founders, members of the cooperative observe ethical values such as honesty, openness, social responsibility and concern for others. Cooperative principles are the guidelines used by cooperatives to achieve their aims. The first is principle – **voluntary and open membership.** Cooperatives are voluntary organizations, available to all people. The second principle is – **democratic member**

control. Cooperatives are democratic organizations controlled by their members. The third principle is – **members' economic participation.** Members evenly make up the cooperative's property. The fourth principle is – **autonomy and independence.** Cooperatives are autonomous, self help organizations governed by their members. The fifth principle is – **education, training and information.** Cooperatives provide the opportunity to educate and train their members, managers. The sixth principle is – **cooperation among cooperatives.** Cooperatives try to enhance the cooperative movement through cooperation as part of local, national, regional and international structures. The seventh principle is – **concern for community.** Cooperatives work in order to assure a long-lasting development for local communities through realization of the policy approved by their members [2, 4-6].

The cooperative movement in the process of globalisation

The globalisation process is understood as the strengthening of the international network among enterprises and thus creating increasing mutual dependencies. Advantages of globalization include – increase of the civilization progress throughout the world, increase of the prosperity, abolishment of unnecessary barriers between nations, mutual learning and inspirations; it creates an opportunity of a potentially fast production increase, social prosperity, improvement of the population's living conditions; facilitates an access to a diversified consumer goods, new technologies, methods of management and knowledge; enables modernization and a decrease of the production costs as well as an increase of profit maximization; gives an opportunity for migration, change of the place of residence and finding a job in other countries appropriately to qualifications and skills; creates opportunities for markets which are based on modern knowledge and skills.

Disadvantages of globalization include – causes marginalization of some regions and countries, increasing development disproportions, which lead to destabilization of the weaker markets, influences the flow of capital as part of global financial system and increases local, national and international markets dependency from the global system; negative influence on social issues, particularly by increasing differences between regions of poverty and the wealthy ones; causes tensions in countries integrated with world economy, one of the negative effects is the global spread of all kinds of economic and financial crises; globalization is often connected with greater instability of production and employment, which may generate a real increase of unemployment, especially in less competitive national economies which do not have their own financial sources; globalization awards countries with highly qualified workforce, high level of knowledge and skills in organization and management.

The cooperative movement may turn out to be an effective antidote to eliminate negative effects of globalization, due to a long-lasting experience in the sphere of organizing local communities into economic ones. Cooperative enterprise, resulting from the following principles of self-help, solidarity and cooperation, during the past difficult periods proven to be socially useful, despite the efforts of consecutive economic and social systems to deprecate its advantages and achievements.

The financial crisis, which recently affected national and world economies, clearly indicates that the theory of aspiring to maximize the profit with no regard to social and economic consequences has been compromised. The cooperative movement, which aims is to meet members' needs and not the profit maximization, shall adjust to the

problems arising from globalization in a more gentle manner than the entities oriented on profit maximization at all cost. At the time of inevitable globalization, changes and revaluation of production factors, including human factor, the cooperative movement shall be able to address the problem of unemployment in the local markets and in economy sectors affected by it, by forming new cooperative organizations on the pattern of social cooperatives, which should be partly supported by self-government and budgetary funds. In processes of adjusting, the state plays a significant role as the social life organizer, since, without a financial and mental support, globalization effects may not be minimized with good intentions alone [5, 2].

Cooperatives as entities of the social economy

The economic potential of the European cooperative movement is a great one. According to the estimation presented by Co-operatives Europe, in Europe there are 267 thousands cooperatives, 246 thousands of them function in member states of European Union. They amount to 163 million members, 145 millions of them in EU countries. Those cooperatives employ 5.4 million employees, 4.7 millions in UE alone [3, 87]. In Poland, after 1989, at the time of transformation into market oriented economy, the role of cooperative movement was considerably diminished. The change in the numbers of cooperatives is presented in table 1. The presented data indicate that during recent years the number of cooperatives was systematically decreasing, from over 15 thousand cooperatives in 1988 to over 11 thousands in 2007. However, this decrease in the cooperative's number has different reasons depending on individual trades. The decrease in number of self-governed cooperative banks resulted mainly from the necessity to join banks in order to comply with requirements, which led to reinforcement of their position.

TAB 1. **The change in number of cooperatives in Poland in the years 1988-2007**

Detailed list	**Years**				**Change dynamics in (%) 2007/1988**
	1988	**1995**	**2001**	**2007**	
Cooperatives altogether	15181	19494	13973	11850	78.1
Consumer cooperatives „Społem"	397	511	427	387	97.5
Housing cooperatives	3128	5303	3948	4310	137.8
Specialist cooperatives	2285	3280	2092	1350	59.1
Disabled people's cooperatives	454	514	436	338	74.4
Craftsmen's cooperatives	562	547	390	291	51.8
Cooperatives „Cepelia"	121	127	62	40	33.1
Social cooperatives	-	-	-	90	-
Other cooperatives	101	203	85	42	41.6
Supply and market cooperatives	1912	2402	1992	1608	84.1
Dairy cooperatives	323	469	335	225	69.7
Gardening cooperatives	140	285	188	145	103.6

Detailed list	Years				Change dynamics in (%) 2007/1988
	1988	1995	2001	2007	
Agricultural production cooperatives	2089	2218	1598	1264	60.5
Agricultural cooperatives	2006	1899	1427	1087	54.2
Cooperative banks	1663	1734	880	588	35.4
Cooperative Savings and Loan Fund	-	-	113	85	-

Source: Own study based on data from the National Cooperative Council

A considerable regional diversity of cooperative state and economic condition are noticeable. The economic cooperation, especially in regional and national markets is what cooperatives need today [1, 312].

Cooperatives, as entities of social economy, fulfil an important social and economic function. They support a significant number of full-time jobs – on average over twice as many as comparable entities from other economy sectors to produce an analogous value of goods and services. The cooperative sector, to much greater extent than other sectors of national economy, employs also persons that have smaller chances on the labour market: disabled people, women, the elderly, and persons with the smallest chances on the labour market due to lacks of education. Cooperatives play an important role in local communities. In the scope of activities for social integrity, cooperatives engage in organizing professional practices, training courses and other activities that support employment and carrying out actions aimed at persons affected by the social exclusion. According to the concept of the Flemish consortium VOSEC, one of the features that characterize social economy entities is putting into practice the rule of precedence for „job before capital", in other words the limitation of profit-oriented approach in favour of meeting the needs of social economy entities' personnel. [4, 10-11]. In Poland, in the social sector activities it is important to prefer employees' interests to the interest in "capital". Cooperatives constitute a positive response to the threats introduced by global capitalism.

References:

[1] KAWA, M., KUŹNIAR, W. *Rola spółdzielczości jako instytucji w przeciwdziałaniu nierównościom ekonomicznym i społecznym. [w:] Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Uwarunkowania instytucjonalne*. [The role of cooperative movement as the institution in counteraction against economic and social inequality. [in:] Social inequalities and economic growth. Institutional determinants.] Published by the University of Rzeszów, 2009, scientific paper 15, p. 312, ISSN 1898-5084, ISBN 978-83-7338-479-8

[2] *Kodeks dobrych praktyk spółdzielczych*. [The code of good cooperative practices.] Published by the National Cooperative Council, Warsaw, 2008, p. 4-6

[3] KRUPA, J. *Spółdzielczość w Unii Europejskiej*. [The cooperative movement in European Union.] Handel Wewnętrzny [Internal Trade]. Warsaw, 2007, no. 4-5, p.87. ISSN 0438-5403

[4] NAŁĘCZ, S. KONIECZNA-SAŁAMATIN, J. *Polska spółdzielczość na progu XXI wieku. Zasoby oraz wybrane funkcje społeczno-ekonomiczne*. [The Polish cooperative movement at the turn of 20th and 21st centuries. Reserves and selected social and economical functions.] Spółdzielczy Kwartalnik Naukowy [Cooperative Scientific Quaterly , Wydawnictwo Spółdzielcze Sp. z o. o., 2008, no. 1, p. 10-11, ISSN 0138-0419

[5] *Spółdzielczość Polska*, [The Polish cooperative movement.] Published by the National Cooperative Council, 2008

VÝVOJ NEZAMESTNANOSTI, MIEZD A PRODUKTIVITY PRÁCE V NÁRODNOM HOSPODÁRSTVE SR

THE DEVELOPMENT OF THE UNEMPLOYMENT, SALARY AND LABOUR PRODUCTIVITY IN THE NATIONAL ECONOMY SR

Jakub Kintler
Ekonomická univerzita v Bratislave
jakub.kintler@gmail.com

Kľúčové slová:
Nezamestnanosť – produktivita práce – mzdy – HDP
Key words:
Unemployment – labour productivity – salary – GDP

Abstract:
This article is focused on the analysis of the development in the following areas: unemployment, level of average salary (income) and labour productivity. The target of this article is to show several circumstances that could cause the analysed development.

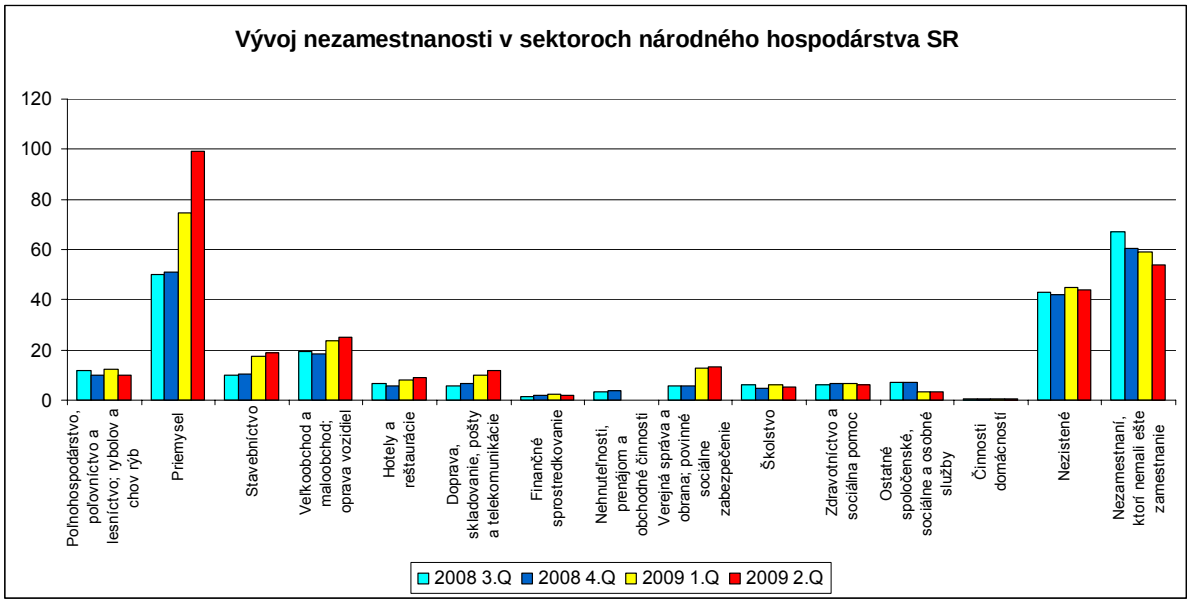
Úvod

Nezamestnanosť, mzdy a produktivita práce sa práve v podmienkach dopadov globálnej finančnej krízy stávajú hlavnými cieľmi pozornosti vlád jednotlivých krajín. Slovenská republika tak ako aj mnohé iné krajiny zaznamenali nárast nezamestnanosti v dôsledku ukončenia podnikania niektorých strategických subjektov v určitých regiónoch republiky. Preto je potrebná určitá analýza, ktoré sektory hospodárstva sú najviac postihnuté týmto problémom a aké kroky je potrebné uskutočniť, aby v týchto odvetviach nastal obrat vo vývoji. Cieľom predkladaného príspevku je uskutočniť analýzu nezamestnanosti, úrovne priemernej mzdy a produktivity práce z národohospodárskeho pohľadu a načrtnúť niektoré okolnosti, ktoré tento vývoj zapríčinili.

Vývoj nezamestnanosti

Nezamestnanosť na území SR mala postupne klesajúci trend, ktorý možno pripísať nadpriemernému rastu ekonomiky v danom období na úrovni 9 % HDP. Uvedený pozitívny trend bol aj výsledkom prijatia druhého balíčka ekonomických opatrení, ktoré viedli ku akcelerácii hospodárstva v krajine. Klesajúci trend v nasledujúcich rokoch sa zastavil v roku 2008 v poslednom kvartáli a bol ovplyvnený dopadmi svetovej finančnej krízy. Následne v ďalšom období roku 2009 dochádza k nárastu nezamestnanosti v celkovom meradle národného hospodárstva. Detailnejšou analýzou vývoja nezamestnanosti v krajine je možné pozorovať klesajúci trend vývoja nezamestnanosti v jednotlivých odvetviach národného hospodárstva. Naopak určité sektory vykazujú razantnejší nárast nezamestnanosti v dôsledku dopadov finančnej krízy na SR. Uvedené trendy vývoja zobrazuje graf číslo 2.

Graf č.1: **Vývoj nezamestnanosti v jednotlivých sektoroch národného hospodárstva SR v tis. obyvateľov [1]**

Najvyššiu mieru nezamestnanosti vykazuje priemysel, kde od konca roku 2008 vzrástla nezamestnanosť v prvom kvartáli 2009 o približne 48 % a v druhom kvartáli roka 2009 o ďalších 33 %. Nezamestnanosť v priemysle spolu s nezamestnanosťou v sektore verejnej správy prekročila úroveň z roku 2005 sledovaného obdobia a nezamestnanosť v oblasti dopravy dosiahla približne úroveň začiatku roka 2005. Najvypuklejší problém sa javí v oblasti priemyslu, keďže celkový počet evidovaných nezamestnaných v tomto odvetví národného hospodárstva tvorí zároveň aj najväčší percentuálny podiel nezamestnaných na celkovej nezamestnanosti, na úrovni 32,8 %. Podiel verenej správy a dopravy na celkovej nezamestnanosti je približne na úrovni 4 % za obidve oblasti. Ostatné sektory pri ktorých možno pozorovať nárast nezamestnanosti dosahujú mieru nezamestnanosti na úrovni prvého štvrťroku 2007, kedy celková evidovaná miera nezamestnanosti bola 11,5 %. Na základe týchto spracovaných hodnôt zo štatistického úradu možno jednoznačne povedať, že svetovou finančnou krízou a následne spomalením rastu ekonomiky bol zasiahnutý priemysel. Pozitívny vývoj v nezamestnanosti možno zaznamenať pri absolventoch škôl, ktorá v jednotlivých obdobiach sledovaného štatistického súboru klesá. Uvedenému trendu pomohlo aj zavedenie absolventskej praxe, ktorá umožní študentom po dokončení štúdia získať odbornú prax vo vyštudovanej problematike. Na druhej strane je tu určitý predpoklad zneužívania uvedeného štatútu na pokrytie trvalých zamestnaneckých miest. Zaujímavosťou v tejto oblasti je, že v roku 2009 nebol nikto evidovaný nezamestnaný z oblasti správy a predaja nehnuteľností napriek tomu, že ceny nehnuteľností klesajú v dôsledku stagnácie dopytu. Pokles v dopyte sa prejavil v znižovaní počtu zamestnancov, ktorý v tomto sektore bol až o 93 %. Tento zaujímavý fenomén vyhodnocujem v tom zmysle, že uvedení pracovníci obsadili voľné pracovné miesta v iných odvetviach národného hospodárstva, resp. reagovali na ponuku pracovných miest na globálnom pracovnom trhu. Mierne negatívne vnímam neschopnosť súčasnej a j predošlých vlád uplatniť v praxi požiadavku (sľub) zoštíhlenia štátnej správy, ktorá zamestnávala približne 160.000 občanov a od začiatku roka 2009 sa uvedený počet

zvýšil o 50 % až na úroveň 242 tisíc. Uvedené tendencie prezamestnávania verejnej správy súvisia so snahou vlády zachovať nezamestnanosť do úrovne 15 %. Podobnú tendenciu riešenia nezamestnanosti absolventov stredných škôl, vláda vyriešila zvýšením kvót študentov vysokých škôl. Uvedené tendencie však vyvolávajú tlak na financie krajiny a hlavne zaťažujú výdavkovú oblasť štátneho rozpočtu.

Vplyv svetovej finančnej krízy na jednotlivé sektory národného hospodárstva možno preukázať na postupnosti znižovania zamestnancov v jeho odvetviach. Najvyšší pokles zamestnanosti možno pozorovať v sektore správy nehnuteľností, následne priemyslu a služieb. Druhý najväčší pokles zaznamenal spracovateľský priemysel. Hospodárstvo slovenskej republiky je úzko špecializované na jeden druh priemyselnej výroby, automobilový priemysel. Vzhľadom na fakt, že globálna finančná kríza spôsobila stagnáciu niektorých oblastí priemyslu, kde najviac bol zasiahnutý automobilový priemysel.[2,118] Vďaka určitým opatreniam vlády sa dopady na uvedený sektor zmiernili, resp. oddialili, preto sa nárast nezamestnanosti signifikantne prejavil až od začiatku roka 2009. Firmy podnikajúce v tomto odvetví hospodárstva už na začiatku roka 2008 signalizovali problémy. Opatreniami vlády akými boli zavedenie šrotovného, odpustenie odvodových povinností na dva mesiace a podobne prišlo len k oddialeniu nevyhnutných krokov, ku ktorým museli jednotlivé firmy následne pristúpiť. Niektoré boli nútené svoju činnosť ukončiť, iné reštrukturalizovali svoje výrobné procesy v záujme zachovania produkčných možností. Dopady svetovej finančnej krízy ovplyvňujú aj vývoj v oblasti služieb, kde práve sektor služieb zaznamenal po priemysle najvyšší pokles zamestnancov. Ostatné sektory národného hospodárstva sú dopadmi svetovej finančnej krízy postihnuté rovnako s výnimkou verejného sektora, dopravy a obchodu, kde vzrástol počet zamestnancov.

Vývoj priemernej mzdy

Vývoj priemernej mzdy je v hospodárstve krajiny predovšetkým ovplyvnený hospodárskymi cyklami krajiny, následne počtom aktívneho obyvateľstva, dopytom, úrovňou minimálnej mzdy, odvodovým zaťažením, zdanením a ďalšími faktormi ako zapojenie sa krajiny do medzinárodnej deľby práce, vzdelanostná a demografická štruktúra. Rast priemerných miezd na území SR v podstate kopíruje rast priemerných miezd v EÚ a veľmi pozvoľna sa v celoslovenskom meradle približuje priemeru EÚ. Pre účely porovnania bol použitý priemer za európsku 25. Rozdiel v priblížení sa v priemerných mzdách tvorí od roku 2005 po koniec roka 2007 za ktorý sú k dispozícii údaje z eurostatu 2 %. Priemerné mzdy v SR sú na úrovni približne 37 % priemeru EÚ.

Pojmom mzda chápeme cenu práce, vo forme odmeny za ľudskú cieľavedomú činnosť, ktorá umožňuje transformáciu vstupov na výstupy firmy vo forme produktov alebo služieb. Keďže práca je jedným zo základných vstupných faktorov podniku a jeho transformačného procesu a vzhľadom na fakt, že Slovensko uplatňuje trhový systém hospodárstva, cena práce (mzda) podlieha pôsobeniu trhových síl dopytu a ponuky. Rovnako pre trh práce platia základné mikroekonomické charakteristiky. Cena práce je teda výsledkom prieniku dopytu a ponuky na trhu práce. Firmy sa snažia o optimalizáciu svojich činností a hlavne nákladov na určitý objem produkcie a preto budú dovtedy zvyšovať počet jednotiek práce pre daný objem produkcie, kým sa hraničný produkt práce nebude rovnať cene práce, čiže mzde.[3,243] Vo vývoji hrubých miezd v národnom hospodárstve možno pozorovať dva významné zlomy napriek kontinuálnemu rastu priemerných miezd v jednotlivých odvetviach hospodárstva.

Prvým bodom zlomu je rozhranie roku 2007 a 2008, kedy dochádza k poklesu miezd vo všetkých sférach hospodárstva s výnimkou ťažobného priemyslu a finančného poradenstva, kde naopak dochádza k rastu priemerných hrubých miezd. Pokles v mzdách možno vyhodnotiť najmä z pohľadu prijatia reštrikčných opatrení v záujme stabilizácie nákladov a zabezpečenia plnenia stanovených cieľov vo finančných oblastiach firiem. Naopak rast hrubých miezd finančného sektora možno pripísať na druhej strane opatrnosti a konzervatívnemu prístupu investovania finančných inštitúcií, ktoré napriek problémom na finančných trhoch dokázali v tomto období produkovať zisk a zachraňovať tak negatívne výsledky materských spoločností.

Za druhý zlomový bod možno považovať začiatok roku 2009, kedy dochádza opätovne k poklesu priemernej hrubej mzdy v národnom hospodárstve. Uvedený pokles možno vnímať z pohľadu oneskorenia vplyvov dopadov finančnej krízy na jednotlivé sektory národného hospodárstva. Zároveň príčiny prepadu rastu celkovej úrovne priemerných miezd možno vnímať aj z pohľadu oddialenia dopadov recesie ekonomiky štátnymi zásahmi na podporu jej stabilizácie a rastu. Anticipovaný vývoj v nasledujúcom štvrťroku podľa získaných údajov zo štatistického úradu za niektoré sektory národného hospodárstva smeruje k opätovnému poklesu úrovne priemerných miezd. Najvyšší prepad možno očakávať v oblasti energetiky a dopravy. Pre oblasť energetiky z dostupných údajov štatistický úrad predpokladá pokles až o 50 % súčasnej úrovne, teda úrovne z druhého kvartálu 2009. V prípade dopravy je uvedená situácia miernejšia, kde sa predpokladá pokles na úrovni 12 %.

Vývoj produktivity práce

Posúdenie produktivity práce budem odvádzať z celkového výstupu hospodárstva v pomere k celkovému počtu zamestnancov. Výstup krajiny bude meraný cez výšku HDP. Cieľom porovnania produktivity práce je poukázať na vývoj vzhľadom na celkovú priemernú úroveň miezd, pri abstrakcii ostatných premenných, ktoré budem považovať za nemenné pre potreby vyhodnotenia tejto analýzy.[4,26] Základný princíp odvíjajúci sa z trhového chápania ekonomiky predpokladá, že rast produktivity práce by mal mať vyššiu dynamiku ako rast priemerných miezd v zmysle zachovania základného princípu podnikania, ktorým je dosahovanie zisku. Na základe hodnôt nameraných štatistickým úradom SR dynamika rastu priemerných hrubých miezd meraná medziročným indexom predbehla v rokoch 2005 a 2008 dynamiku rastu produktivity práce. Naopak v rokoch 2007 a 2008 dynamika rastu produktivity práce predbehla rast priemerných hrubých miezd. Uspokojivý alebo vyhovujúci vývoj možno chápať od druhého štvrťroku 2006 po druhý štvrťrok roku 2008 aj keď dynamika poklesu v poslednom uvádzanom období je pri produktivite práce vyššia. Za negatívny vývoj vnímam prelom rokov 2008 a 2009, kedy prepad v dynamike poklesu je signifikantný a zlepšenie nastáva až v poslednom štvrťroku, kedy sa dynamika produktivity práce približuje úrovni priemerných miezd. Ak by sme uskutočnili porovnanie vyššie uvádzaných premenných prostredníctvom reťazenia indexov, aby sme dokázali pozorovať vývoj v čase, ukázalo by sa, že vývoj najmä v poslednom sledovanom období je pozitívny, pretože produktivita práce predbieha priemernú mzdovú úroveň.[5,16] Pri zobrazení cez reťazenie možno pozorovať jeden zaujímavý fenomén, že v štvrtom kvartáli každého roku index priemernej mzdy je vyšší ako index produktivity práce. Uvedený fenomén možno vysvetliť na základe poskytovania

dodatočných mzdových ohodnotení účtovaných práve v poslednom kvartáli roka, čo ovplyvňuje priemernú úroveň miezd.

Záver

Vývoj nezamestnanosti, miezd a produktivity práce je ovplyvňovaný nielen hospodárskym cyklom sledovanej krajiny, ale aj cyklickým vývojom globálneho hospodárstva, ktoré tieto premenné ovplyvňujú nepriamo cez materské spoločnosti. Ďalšou veľmi významnou skupinou sú štátne zásahy na reguláciu nezamestnanosti a akcelerácie výkonnosti ekonomiky. Pri porovnávaní rastu produktivity práce k priemerným mzdám je dôležité zachovať základný ekonomický predpoklad, ktorý hovorí, že dynamika produktivity práce má rásť rýchlejšie ako priemerné mzdy, aby bolo možné udržať kontinuálny rast zisku v prípade firmy a ekonomiky v prípade štátu.

Literatúra:

[1] http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=184, vlastné spracovanie

[2] PRAVDOVÁ, H. *Determinanty kreovania mediálnej kultúry*, FMK Univerzity sv. Cyrila a Metoda, Trnava 2009, ISBN 978-80-8105-113-5, str. 118, vlastné spracovanie

[3] FENDEK, M., FENDEKOVÁ, E. *Mikroekonomická analýza*, Iura Edition, Bratislava 2008, ISBN 978-80-8078-180-4, str. 243, vlastné spracovanie

[4] GERTLER, Ľ. *Charakteristika vybraných modelov merania kreditného rizika založených na portfóliovom prístupe.* AUSPICIA, 2005, roč. II, č. 2, s. 26 ISSN 1214-4967

[5] MIKUŠOVÁ, N., DOMONKOS, T. Cenotvorba noriem STN-online v SÚTN, IN: *Normalizácia*, Odborný časopis pre technickú normalizáciu, ročník 15, číslo 1/2009, január-marec 2009, str. 16, ISSN 1335-5511, vlastné spracovanie

FINANČNÍ EFEKTY OPERAČNÍHO PROGRAMU ČESKO-POLSKÉ PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE PRO KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

FINANCIAL EFFECTS OF THE CZECH-POLISH CROSS BORDER COOPERATION OPERATIONAL PROGRAMME FOR HRADEC KRÁLOVÉ REGION

Roman Klíma
Krajský úřad Královéhradeckého kraje
rklima@kr-kralovehradecky.cz

Klíčová slova:
Projekt – alokace – region
Key words:
Project – allocation – region

Abstract:
The Czech Republic – Polish republic cross border cooperation operational program 2007–2013 begins to bring significant financial effects for Kralovehradecky Region in many areas. Up to the present time, 33 projects and 104 micro-projects have been approved, where the leading or project partner is an applicant from Kralovehradecky Region. Total received grant of these projects and micro-projects amounts to nearly one billion Czech crowns. For the subsequent evaluation of the projects, the highest number of project applications has been submitted so far so that further inflows of financial funds into the Kralovehradecky Region can be expected.

Úvod

Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007–2013 (dále jen "program") se z časového hlediska přiblížil do své poloviny. Z hlediska výše finanční alokace, doposud přidělené Monitorovacím výborem programu (dále jen „MV") na realizaci přeshraničních projektů, se však již blíží ke svému závěru. K rozdělení mezi žadatele z podporovaného území programu, které tvoří území Libereckého, Královéhradeckého, Pardubického, Olomouckého a Moravskoslezského kraje na české straně a Dolnoslezského (kromě města Wroclaw), Slezského a Opolského vojvodství na polské straně [2] zbývá již necelých 30% finanční alokace určené pro program [1], což představuje zhruba 56 mil. EUR, tj. cca 1,43 mld. Kč (viz TAB. 1).

TAB. 1: **Zbývající finanční alokace programu**

oblasti podpory (kromě 3.3 - Fond mikroprojektů)	alokace (EUR)	zbývá (EUR, %)	
1.1 Posilování dostupnosti	41 697 276	0	0 %
1.2 Ochrana životního prostředí	17 556 747	5 290 829	30 %
1.3 Prevence rizik	10 972 967	3 839 744	35 %
2.1 Rozvoj podnikatelského prostředí	10 972 968	9 634 536	88 %
2.2 Podpora rozvoje cestovního ruchu	59 254 023	22 061 753	37 %
2.3 Podpora spolupráce v oblasti vzdělávání	8 778 373	7 629 315	87 %
3.1 Územní spolupráce veřejných institucí	6 583 780	6 108 703	93 %
3.2 Podpora společenských, kulturních a volnočasových aktivit	6 583 781	1 060 170	16 %
Celkem	162 399 915	55 625 050	29 %

Hodnocení projektových žádostí

Doposud proběhla dvě hodnocení projektových žádostí (rok 2008 a 2009), třetí hodnocení se uskuteční na nejbližším zasedání MV v dubnu roku 2010. Lze předpokládat, že na tomto zasedání bude rozdělena převážná část zbývající finanční alokace, neboť pro toto hodnocení byl do konečného termínu (20. listopad 2009) odevzdán doposud nejvyšší počet projektových žádostí s požadovanou dotací, která výrazně převyšuje zbývající finanční alokaci.

Analýza zájmu žadatelů o jednotlivé oblasti podpory

Od počátku roku 2009 do konečného termínu pro předložení projektových žádostí byl zaznamenán zvýšený zájem potencionálních žadatelů o informace týkající se programu. K tomu zřejmě přispělo zintenzivnění informační podpory, kdy regionální experti Královéhradeckého kraje pořádali semináře pro žadatele a další aktivity nejenom v Hradci Králové, sídle Královéhradeckého kraje, ale i v dalších velkých městech regionu (Trutnov, Jičín) s cílem ještě více se přiblížit k potencionálním žadatelům a napomoci odstranit regionální disparity v čerpání dotací z programu v Královéhradeckém kraji. Žadatelé si však zejména plně uvědomili již zmíněnou skutečnost, že předložením kvalitních projektových žádostí bude z důvodu již pouze omezené finanční alokace možno využít pravděpodobně poslední příležitost, jak získat dotace na realizaci přeshraničních projektů v současném programovém období [1].

Zájem o získání informací se týkal všech oblastí podpory, nejvíce dotazů směřovalo k oblasti podpory 1.3 - Prevence rizik, 2.2 - Podpora rozvoje cestovního ruchu a 3.1 - Územní spolupráce veřejných institucí [1]. Naopak menší zájem byl opět o oblast podpory 2.1 - Rozvoj podnikatelského prostředí. To je překvapivé jak s ohledem na zaměření - technologická a inovační centra, vědeckotechnické parky, přeshraniční podnikatelské inkubátory, vytváření a rozvoj sítě spolupráce mezi vědeckými institucemi, univerzitami apod., spolupráce v oblasti transferu nových technologií [4], tak i s ohledem na vysokou výši zbývající finanční alokace. Menší zájem byl také o oblast podpory 2.3 – Podpora spolupráce v oblasti vzdělávání.

Úspěšnost žadatelů z Královéhradeckého kraje

Úspěšnost žadatelů z Královéhradeckého kraje byla doposud velmi vysoká. Ze všech žádostí, které nebyly vyřazeny při počáteční kontrole formálních náležitostí a oprávněnosti, byly při prvním i při druhém hodnocení vybrány ke spolufinancování v průměru dvě ze tří projektových žádostí [1], kde vedoucím nebo projektovým partnerem je subjekt z Královéhradeckého kraje (viz TAB. 2). Pro třetí hodnocení byl odevzdán doposud nejvyšší počet projektových žádostí, šance získat požadovanou dotaci tedy bude ještě více ovlivněna jak kvalitou vypracované projektové žádosti, tak i mírou přeshraniční spolupráce a přeshraničního dopadu projektu.

TAB. 2: **Statistika schválených žádostí, kde vedoucím nebo projektovým partnerem je subjekt z Královéhradeckého kraje – první a druhé hodnocení**

	počet		úspěšnost v %		
Oblasti podpory:	předložené	schválené	oblasti podpory	prioritní osy	celkem
1.1 Posilování dostupnosti	3	3	100 %	50 %	64 %
1.2 Ochrana životního prostředí	2	1	50 %		
1.3 Prevence rizik	3	0	0 %		
2.1 Rozvoj podnikatelského prostředí	0	0		100 %	
2.2 Podpora rozvoje cestovního ruchu	7	7	100 %		
2.3 Podpora spolupráce v oblasti vzdělávání	1	1	100 %		
3.1 Územní spolupráce veřejných institucí	2	1	50 %	45 %	
3.2 Podpora společenských, kulturních a volnočasových aktivit	6	2	33 %		
3.3 Fond mikroprojektů	1	1	100 %		
Celkem	25	16	64%		

	počet		úspěšnost v %		
Oblasti podpory:	předložené	schválené	oblasti podpory	prioritní osy	celkem
1.1 Posilování dostupnosti	6	2	33 %	54 %	63 %
1.2 Ochrana životního prostředí	4	4	100 %		
1.3 Prevence rizik	3	1	33 %		
2.1 Rozvoj podnikatelského prostředí	2	2	100 %	75 %	
2.2 Podpora rozvoje cestovního ruchu	6	4	66 %		
2.3 Podpora spolupráce v oblasti vzdělávání	0	0	0 %		
3.1 Územní spolupráce veřejných institucí	2	1	50 %	66 %	
3.2 Podpora společenských, kulturních a volnočasových aktivit	4	3	75 %		
Celkem	27	17	63 %		

MV doposud schválil ke spolufinancování 33 projektů, kde vedoucím nebo projektovým partnerem je subjekt z Královéhradeckého kraje. Přidělená dotace dosáhla u těchto projektů výše 35 865 576 EUR (zasedání MV v roce 2008 – 16 projektů s dotací 15 967 803 EUR [2], zasedání MV v roce 2009 – 17 projektů s dotací 19 897 773 EUR), což při současném kurzu představuje částku blížící se jedné mld. Kč. Více než polovina této částky náleží partnerům z Královéhradeckého kraje [3].

V této částce nejsou zahrnuty mikroprojekty schválené Euroregionálním řídícím výborem (dále jen „EŘV) v rámci Fondu mikroprojektů (oblast podpory 3.3). Doposud bylo schváleno 104 mikroprojektů, kde jedním ze žadatelů je subjekt z Královéhradeckého kraje. Přidělená dotace dosahuje u těchto mikroprojektů výše 1 773 002 EUR. Úspěšnost schválených mikroprojektů předložených žadateli z Královéhradeckého kraje vůči mikroprojektům za celý Euroregion Glacensis (Královéhradecký a Pardubický kraj, část Olomouckého kraje) je rovněž vysoká - představovala 77% na zasedání EŘV v září 2008, 81% na zasedání EŘV v lednu 2009 a 77% na zasedání EŘV v červnu 2009 [3].

Realizační fáze projektů

V současnosti již probíhá realizační fáze velkého počtu konkrétních projektových aktivit a to zejména v rámci projektů, které byly schváleny při prvním hodnocení projektových žádostí v roce 2008 [1]. Začíná se tedy ve stále větší míře pozitivně projevovat finanční efekt na region Královéhradeckého kraje a to v mnoha rozličných oblastech. Např. dne 12. května 2009 byl slavnostně otevřen nový úsek cyklostezky spojující obec Vysokou Srbskou a obec Žďárky v rámci projektu „Cyklostezky v Kladském pomezí“, dne 1. července 2009 byla ve Vrchlabí slavnostně otevřena nová expozice „Z tvorby krkonošského lidu“ v rámci projektu „VIA FABRILIS – cesta řemeslných tradic“, dne 15. září 2009 byla pro veřejnost otevřena rekonstruovaná Městská knihovna Egona

Hostovského v Hronově v rámci projektu "U nás – spolupráce knihoven měst Hronov a Kudowa Zdrój" [1]. Zatím poslední slavnostní otevření proběhlo za účasti hejtmana Královéhradeckého kraje Lubomíra France dne 23. října 2009, kdy byla veřejnosti představena nová cesta pro cyklisty a pěší na hranici s Polskem, opravená místní komunikace a dvě záchytná parkoviště - to vše bylo vybudováno v rámci projektu „Zkvalitnění dopravní infrastruktury Božanov – Radków". S podobnými projekty na opravy komunikací k hraničním přechodům uspěl i Královéhradecký kraj a získal na ně více než 200 mil. Kč. Díky těmto krajským projektům silničáři zmodernizují přístupové komunikace k hraničním přechodům Broumovského výběžku a zrekonstruují silnice k hraničnímu přechodu Olešnice v Orlických horách – Lewin Klodzki.

Úspěšně rovněž pokračuje spolupráce partnerských měst Hradce Králové a Walbrzych v rámci projektu „Poznej svého souseda" [1], probíhá příprava Česko-polského inovačního portálu pro podporu společného podnikatelského prostředí, probíhají práce na zlepšení čistoty povodí Labe a Odry na základě zkvalitnění čištění odpadních vod, Uniwersytet Opolski úspěšně spolupracuje s Univerzitou Hradec Králové při provádění biomonitoringu příhraniční oblasti, zahájeno bylo společné třídění komunálních odpadů v evropském městě Kudowa Zdrój – Náchod, byla zakoupena strojová technika pro zimní turistickou dostupnost Orlických a Bystřických hor, pokračuje zpřístupňování dalších podzemních prostorů historického dolu Kovárna v nitru Sněžky apod.

Závěr

Lze očekávat, že vzhledem ke stále většímu zájmu o program v Královéhradeckém kraji, čemuž odpovídá i rekordní počet odevzdaných projektových žádostí pro následující hodnocení, získají žadatelé z Královéhradeckého kraje a jejich polští partneři další finanční prostředky pro realizaci nových společných přeshraničních projektů. To napomůže mimo jiné zvýšit zaměstnanost, posílit podnikatelské prostředí, zvýšit příliv turistů. Další rozvoj příhraničního prostoru tak zároveň pozitivně přispívá k odstraňování následků světové finanční krize v regionu Královéhradeckého kraje.

Literatura:

[1] KLÍMA, R. Program česko-polské přeshraniční spolupráce. *Česko-polské podnikatelské listy.* Rychnov nad Kněžnou: Krajská hospodářská komora Královéhradeckého kraje, 3/2009, s. 17

[2] KLÍMA, R. Spolufinancování rozvoje česko-polského příhraničního regionu z Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika *2007–2013*. *Hradecké ekonomické dny 2009.* Sborník příspěvků. Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, 2009. s. 297 ISBN 978-80-7041-455-2

[3] KLÍMA, R. Za dotace z EU se opraví přechody a otevře podzemí Sněžky. *Česko-polské podnikatelské listy.* Rychnov nad Kněžnou: Krajská hospodářská komora Královéhradeckého kraje, 1/2009, s. 7

[4] MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Příručka pro žadatele Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika na období 2007–2013,* verze 3, 15. června 2009. Dostupné na <http://www.cz-pl.eu/programove-dokumenty.html>

STUDIE PRO STANOVENÍ METRIK PRO MĚŘENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI PODNIKU

STUDY OF DETERMINATION OF METRICS FOR MEASUREMENT OF COMPETITIVENESS OF A COMPANY

Dita Kotásková, Veronika Gruberová
Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava
dita.kotaskova@vsb.cz, veronika.gruberova@vsb.cz

Klíčová slova:
Metrika – konkurenceschopnost – efektivnost
Keywords:
Metrics – entrepreneurship – efficiency

Abstract:
In this time of turbulent changes companies start to have existence problems. There is a change of significant pressure at business subjects. Companies which were previously prosperous, starts to have existence problems. They want to see what the decision will bring to the company. To avoid some critical script is necessary to pay attention to strengthen of competitiveness.

To measure of efficiency, productivity and competitiveness is used a lot of metrics. The aim of this paper is to find way how to identify the factors which influenced the competitiveness and how to defined them and measure. At the end is important to determine the efficiency of each group of factors.

1 Úvod

Neustálý proces rychlých změn, rozvoj komunikačních a informačních technologií vede k rozvoji globalizace. Globalizace jako taková je fenomén, který dává do pozadí pojem státu, protože otevřenost světových trhů proniká skrz naskrz hranice států. V současné době značných tržních změn ve světě dochází k významnému tlaku na podnikatelské subjekty. Dříve prosperující podniky se začínají potýkat se značnými existenčními problémy. Dochází ke snižování nákladů, omezování výroby a v některých případech i rušení celých provozoven. K předcházení takovýmto kritickým scénářům je nezbytné věnovat značnou pozornost posilování konkurenceschopnosti. Manažeři se více zaměřují na viditelné efekty svých rozhodnutí.

V dnešním světě se setkáváme s různými přístupy pro hodnocení konkurenceschopnosti. Tato hodnocení jsou značně diskutabilní a je snaha o komplexnější hodnocení a o vytvoření měřítek (metrik) pro hodnocení konkurenceschopnosti, ta je nejčastěji chápána jako hodnocení výkonnosti.

Konkurenceschopná firma musí mít potenciál vnímatelný konkurencí, musí vědět co je normálem dneška, kam směřuje vývoj, a poznat možnosti a nutnost vlastní změny v požadovaném konkurenčním trendu.(Mikoláš, 2005)

Pokud chtějí firmy v současném informačním věku prosperovat, musí odhalit hodnototvorné hybné síly, které je povedou k dlouhodobé výkonnosti, a tím i konkurenceschopnosti.

„Prosperujícím podnikatelem je ten, kdo svůj vlastní potenciál perspektivně a permanentně umocňuje.“ [5, 17]

K měření výkonnosti, efektivnosti a konkurenceschopnosti obecně se využívá celá řada metrik. „*Metriky jsou součástí procesu řízení jako nástroj zpětné vazby a hodnocení efektivnosti při dosahování podnikových cílů, výkonnosti procesů, efektivnosti podnikových zdrojů a jako nástroj hodnocení realizovaných rozhodnutí*.“ [7]

2 Obecná teorie metrik

Pojmem metrika se zabývá množství vědních disciplin, proto v následující části bude vysvětlen tento pojem a pohled na něj v rámci různý vědních oborů.

Pojem metrika pochází z francouzského métrique (1864), novolatinského metricus ("vztahující se k systému založenému na metru").[1]

Metriky se vztahují k různým vědním disciplínám, které spolu zdánlivě nesouvisí. Ve skutečnosti jsou však tyto vědní obory vzájemně propojeny.

Obory

Sociologické vědní disciplíny chápou metriku např. jako samostatnou část verzologie, která se zabývá normami výstavby verše, nauku o metrech veršované tvorby, v muzikologii se jedná o nauku o druzích taktu a jeho částech.[1]

Nejčastější definování metrik nacházíme v *pojetí matematiků*, přírodovědců (techniků obecně). Tito používají metriky např. v:

- Kartézské soustavě: „Měření "vzdálenosti" mezi dvěma body v nějakém metrickém prostoru: to je funkce d(x,y) mezi body x a y odpovídající následující nemovitosti: (1) "kladně definitní": a d(x,y) = 0, když x = y, (2) "souměrnost": d(x,y) = d(y,x), a (3) "trojúhelníková nerovnost"“,[3]
- Software Engineering: „měření něčeho; prostředky derivujícího kvantitativního měření či přiblížení pro jinak jakostní úkazy“. [1]

Z ekonomického pohledu lze vycházet z pojetí P. Učně, dle kterého je metrika „konkrétně definovaná metoda měření a definovaný rozsah měření, měřitelný ukazatel použitý pro stanovení kvality, kvantity a finanční kategorie (např. náklad, průběžná doba, úroveň zásob), ukazatel výkonnosti z hlediska stanovených cílů.“. [9, 21] Učeň dále ve své knize definuje i anatomii metrik.

Metriky lze vidět jako i jako měřitelný ukazatel sloužící ke stavení kvality, kvantity a finanční kategorie. Jedná se o ukazatel, který vychází ze stanovených cílů. [8, 25]

„Metrické neboli měřitelné proměnné jsou ty, o jejichž dvou variantách lze říci nejen, že jsou různé (jako u nominálních proměnných), ale lze i přesně změřit, o kolik je jedna obměna větší než druhá. Metrické proměnné jsou vždy číselné. Vyjadřují přitom nejen seřazení (jako ordinální proměnné), ale i velikost měřených vlastností statistických jednotek daného statistického souboru.“ [2, 21]

Pro měřitelné proměnné se často také využívá pojmu z ekonomie a to kardinální veličina (většinou ale pouze pokud daná veličina nabývá ve statistických souborech pouze kladná čísla). Je tedy možné přesně změřit o kolik je jedna obměna větší než druhá a taktéž, kolikrát je větší než ta druhá.

Členění metrik

Metriky podle úrovně v integrovaném systému řízení dělíme na:

- Strategické (dlouhodobé)
- Taktické (střednědobé)
- Operativní (krátkodobé)

Aby systém řídících procesů mohl být nazván integrovaným, musí být z hlediska vazeb zajištěna [8, 40]

- Konzistentní dekompozice cílů a jejich metrik mezi strategickým a taktickým stupněm
- Konzistence zpětné vazby z operativně taktických instancí
- K cílům musí být alokovány adekvátní zdroje a stanoveny jejich metriky
- Provázání úrovní řídících procesů

Metriky slouží jako nástroj efektivnosti a výkonnosti, zejména, se zaměřením na:

Cíle; Kritické faktory úspěchu; Procesy; Aktivity; Výkonnost zdrojů

Jak je možné metriky měřit: Metody měření = metriky

1. definice metriky
2. atributy metrik
3. členění metrik

Metriky v členění dle objektu měření členíme na:

Tvrdé metriky – objektivně měřitelné ukazatele, které sledují vývoj podnikových cílů, podnikových aktivit, či jsou zaměřeny přímo na zákazníka. Jejich základní charakteristika je:

- Jsou snadno měřitelné
- Jsou k dispozici bez dodatečných nákladů
- Dají se většinou převést na finanční vyjádření

Správně vybrané tvrdé metriky by měly náležet k oblastem, které přímo ovlivňují základní konkurenční faktory. Tvrdými metrikami jsou mimo ukazatelů i indikátory (ukazatel u kterého jsou stanoveny meze, tzn. horní a dolní hranice).

Pokud metrika není indikátorem, musí mít definován žádoucí stav, se kterým je potom skutečná hodnota ukazatele srovnána a hodnocena. Tvrdé metriky se člení na:

- Výsledkové – jsou zaměřeny na metriky dosažení cílů
- Výkonnostní – jsou zaměřeny na měření výkonnosti a podporu

Měkké metriky – jsou koncipovány v souladu s účelem použití (plnění cílů v určč. oblasti apod.)

Metriky v členění dle opakovatelnosti použití členíme na kontinuální (opakované měření) a diskrétní (jsou opakovány v časovém limitovém rozsahu).

2.1 Otázka kvantifikovatelnosti

Jedním ze základních problémů, který je s otázkou metrik spojen, je otázka rozdělení metrik dle kvantifikovatelnosti, tzn. kvantifikovatelné, kvalifikovatelné, smíšené. S tím souvisí i podmínky relevantnosti a jednoznačnosti, kdy relevantnosti říká, že metrika musí měřit to, co měřit potřebujeme, a jednoznačnost požaduje srozumitelný jazyk a pro řešitele známé termíny užité při stanovení metriky. [6, 81]

Při zmínce o kvantifikaci nám tedy vyvstávají základní otázky:

- Je daný faktor kvantifikovatelný?
  - Pokud je kvantifikovatelný, je měřitelný tzn., jsou prostředky k měření; jsou známy metody měření; jsou měřítka sjednocena
- Je daný faktor kvalifikovatelný?
  - Je tedy popsatelný; je možné ho zařadit do určité skupiny (intervalu)
  - V zásadě neměřitelné, ale používají se „fuzzy“ metody měření – klasifikace
- Daný faktor je smíšený

2.2 Realizace výzkumu

Toto téma navazuje na práci na projektu GAČR, kde byl vymezen seznam možných faktorů ovlivňujících konkurenceschopnost podniku. Tyto faktory se budou dále rozpracovávat a následně proběhne roztřídění nalezených faktorů do skupin dle vstupní charakteristiky těchto faktorů. Dále budou faktory rozčleněny na klíčové aktivity, které lze zařadit do skupin dle kvantifikovatelnosti, poté měřitelnosti. Na základě takto rozčleněných skupin faktorů je možné odvodit a definovat nástroje pro sledování těchto faktorů a tyto vyhodnotit. Jak již bylo zmíněno výše, vždy hodnocení proběhne, pro různé budoucí stavy, které budeme porovnávat. (viz tabulka v příloze)

Pro verifikaci budeme využívat aktuální získané informace. Celkově pro určení charakteristiky konkurenceschopnosti budeme využívat různých metod a modelů.

„Metrika je přesně vymezený finanční či nefinanční ukazatel nebo hodnotící kritérium, které je používáno k hodnocení úrovně efektivnosti konkrétní oblasti řízení podnikového výkonu. Skupinu metrik sdružených za určitým cílem nazýváme "portfolio metrik".“ [7]

„V každé firmě jsou realizátorem podnikového výkonu hlavní - hodnototvorné procesy.

V našem případě bude portfolio metrik zaměřeno na oblasti, tzn. Oblast finančního potenciálu, lidského potenciálu, procesního potenciálu, obchodního potenciálu, přírody, prostoru, vize, strategie, společnosti, identity, integrity, mobility a suverenity, vychází to z modelu IDINMOSU [5, 49], který jsme si stanovili, a který rozšiřuje metodu BSC.

V rámci našeho projektu, tedy budeme porovnávat dva budoucí stavy, přičemž oba budou v danou chvíli jen hypotetické. Můžeme změnit budoucí stav, a to tím, že změnou v projektu (realizací změny v rámci projektu) nastolíme jiný budoucí stav. Hlavními veličinami, které budou popisovat výsledek projektu, budou povětšinou peníze (výdaje, náklady), čas potřebný na realizaci, dále veličiny, které budou vyjadřovat spokojenost s klasifikováním faktoru.

Vytvořený simulační model se bude v uzlových bodech projektu používat opakovaně, jen bude vždy pro tu danou skupinu faktorů naplněn aktuálními daty pro verifikaci. Důležité pro náš projekt je u rozhodujících faktorů nalézt příčiny a následky.

„Metriky provozu (výroby) jsou zaměřeny na efektivitu a výkonnost provozu samotného. Musí být odvozeny od metrik interního užití. Efektivita provozu přímo predeterminuje úroveň poskytovaných informatických služeb. Smyslem těchto metrik je podpora interního managementu provozu pro realizaci definované úrovně poskytovaných služeb za minimálních nákladů.

3 Závěr

Na základě využití jednotlivých metod a postupů bude stanovena výsledná efektivnost (konkurenceschopnost) projektu jako celku, s možností stanovení efektivnosti jednotlivých skupin. Následně dojde k provázání funkčnosti produkčního systému a způsobu řízení hodnototvorného řetězce. Domníváme se, že na základě tohoto projektu bude možné stanovit efektivnost (konkurenceschopnost) podniku. Víme, že tato studie je prozatím jenom názorná, dále se na ní pracuje a nastolené postupy se realizují. Na základě tohoto hodnocení můžeme stanovit, které faktory mají největší podíl na ovlivňování konkurenceschopnosti firmy. Je to také možná metoda jak hodnotit konkurenceschopnost jednotlivých firem v daných zemích podle jednotného pravidla.

Nyní se jedná zejména o sledování podmínek, jejichž splnění nemusí ještě znamenat budoucí konkurenceschopnost, přestože pravděpodobnost je vcelku vysoká. V takovém případě pak nemusí vždy platit, že podnik, který se jeví podle daných kritérii jako konkurenceschopný, takový v budoucnu i bude. Z hlediska potřeb udržení si postavení na trhu však má větší význam právě sledování faktorů vedoucích k budoucí konkurenceschopnosti.

Literatura:

[1] ABZ.cz: Slovník cizích slov [cit. 2009-11-15]. Dostupné na *slovnik-cizich-slov.abz.cz*: <http://slovnik-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/metrika>

[2] CYHELSKÝ, L., KAHOUNOVÁ, J., HINDLS, R. *Elementární statistická analýza. 2.* vyd. Praha: Management Press, 1999. 319 s. ISBN 80-7261-003-1

[3] Gravitace: Různé metriky. [cit. 2009-11-13]. Dostupné na *www.aldebaran.cz*: <http://www.aldebaran.cz/astrofyzika/gravitace/metriky.html#kart.>

[4] Informační systém Masarykovy univerzity. [cit. 2009-11-13]. Dostupné na *is.muni.cz*: < http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2006-09.pdf.>

[5] MIKOLÁŠ, Z. *Jak zvýšit konkurenceschopnost podniku: konkurenční potenciál a dynamika podnikání.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 198 s.ISBN 80-247-1277-6

[6] PLAMÍNEK, J. *Řešení problémů a rozhodování: jak přinutit problémy, aby pracovaly ve váš prospěch.* Praha: Grada Publishing, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-2437-9

[7] Systém On Line: Optimální dimenzování informatiky. Jak správně dimenzovat, řídit, rozvíjet a optimalizovat IT? [cit. 2009-11-13]. Dostupné na *www.systemonline.cz*: < http://www.systemonline.cz/clanky/optimalni-dimenzovani-informatiky.htm>

[8] UČEŇ, P. *Metriky v informatice: jak objektivně zjistit přínosy informačního systému.* Praha, Grada Publishing, 2001. 139 s. ISBN 8024700808

[9] UČEŇ, P. *Zvyšování výkonnosti firmy na bázi potenciálu zlepšení: příručka pro manažery a podnikatele, identifikace potenciálu zlepšení, tvorba firemní strategie, měření výkonnosti procesů, výpočet návratnosti projektů, praktické návody a příklady.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 190 s. ISBN 978-80-247-2472-0

Příspěvek byl vytvořen za podpory projektu 402/08/H051 s názvem "Optimalizace multidisciplinárního navrhování a modelování výrobního systému virtuálních firem" řešeného v programu Grantové agentury České republiky.

STATE ASSISTANCE IN SUPPLEMENTARY FEEDING ON THE EXAMPLE OF DOLNOSLASKIE PROVINCE IN 2006-2008

Anna Kowalska
Wroclaw University of Economics
anna.kowalska@ue.wroc.pl

Keywords:
Supplementary feeding – governmental programs – funding of meals

Abstract:
The growing problem of malnutrition has been observed for many years. The highest demand for the free meals was reported from the areas with a high unemployment level. Despite the fact that Dolnoslaskie Province is not a region with a very high unemployment level, the problem of malnutrition in this area is also very apparent.

Introduction

The problem of malnutrition in our country became visible on a larger scale along with progressing system transformation processes. Unfortunately, this problem concerns not only adults but also, to a large extent, children and youth. Supplementary feeding is needed mainly by persons from families that live in difficult socio-economic conditions. The term "supplementary feeding" means supplementing the nutritional deficits connected with food shortages in a family [2].

The goal, research material and research methodology

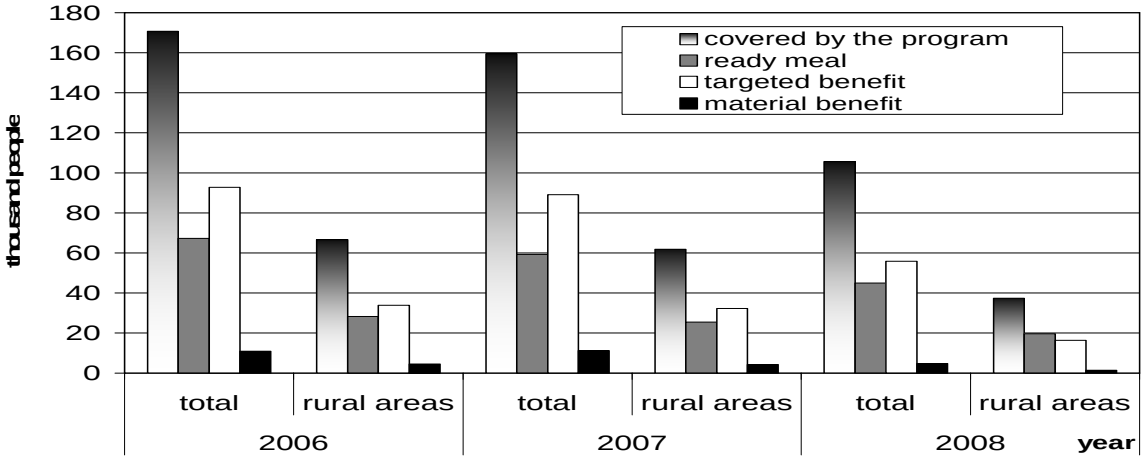
The data from the "State Assistance in Supplementary Feeding" program, acquired from the Ministry of Labour and Social Affairs, were used as the research material for this article. Implementation of this program is planned for 2006 – 2009. The analysed data cover the period from January 2006 to September 2008.

The main goal of the program is to limit the malnutrition of children and youth, as well as malnutrition in the families with low incomes or in a difficult situation. The program assumes that supplementary feeding will cover all people who need this form of assistance, i.e. children up to 7 years of age, schoolchildren by the time of graduating from a junior high school, and other persons receiving assistance on the basis of Art. 7 of the Social Assistance Act[1]. This assistance is to be provided in the form of: meals, pecuniary benefits for buying meals or food, or material benefits i.e. food products.

Results of the research

According to the data of Ministry of Labour and Social Policy, in Dolnoslaskie Province, approximately 171,000 people in 2006 and 106,000 in 2008 were provided with supplementary feeding within the program. In 2006-2007, 39% of the total number of the people making use of the assistance within the program was residents of rural areas, and in 2008 – 35% (Fig. 1).

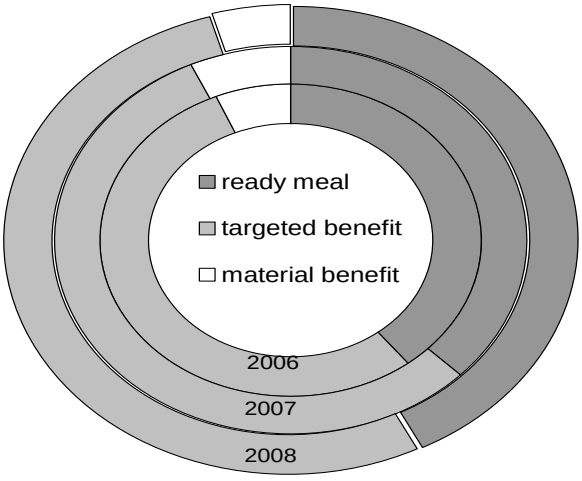
FIG. 1. **The number of people using the assistance within the program in 2006-2008**

Source: own studies, the materials of the Ministry of Labour and Social Affairs and the Ministry of Education

Within the program, three different forms of assistance were provided, i.e. ready meals, targeted benefits, and material benefits – Fig 2.

FIG. 2: **All forms of assistance provided within the program in 2006-2008**

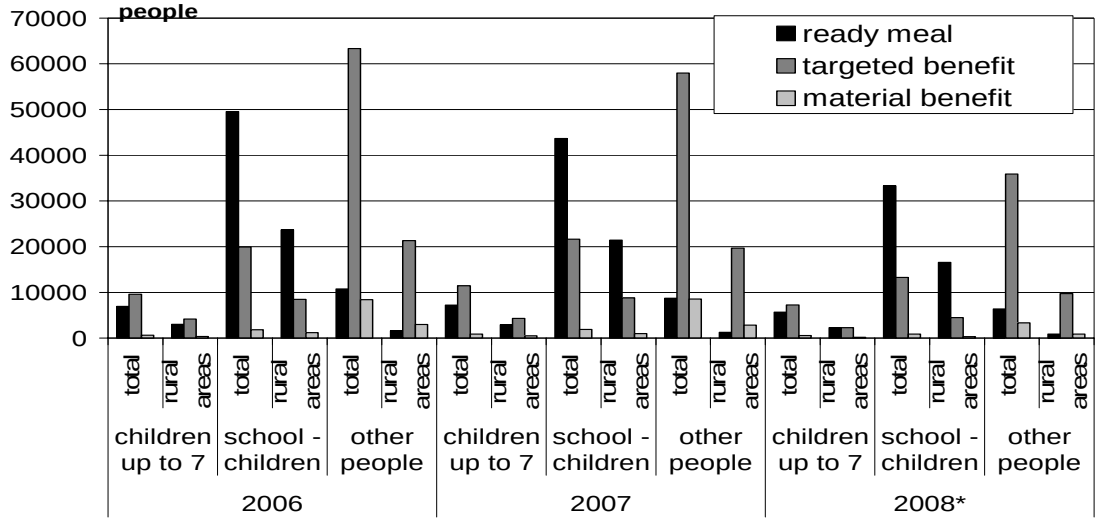

Source: own studies the materials of the Ministry of Labour and Social Affairs and the Ministry of Education

Among the forms, in which the assistance was provided in the analysed years, targeted benefits had the highest share. In 2006, 92,700 people, i.e. over 54%, made use of such benefits, of which 33,900 people lived in rural areas. This constituted 50.8% of the total amount and value of all forms of assistance provided within this program to people living in rural areas. In the successive years, this number gradually kept decreasing and at the end of September 2008 - it amounted to 55,800 people, i.e. almost 53%, of which 16,400 (43.7%) lived in rural areas.The highest demand for the assistance took place in 2006-2007, in the group of so called "other people" – Fig. 3. In 2006, this group included 82,500 people, i.e. 48.2 % of all people in need, while in 2007 - 75,300 people, i.e. 46.4%. In 2008, the largest group assisted by the State constituted schoolchildren -

47,500 people, i.e. 44.5% of the total number. On the other hand, the smallest group constituted children up to 7 years of age. Demand for assistance in this category ranged, depending on a year, from 10.1% to 12.7%.

FIG. 3: **The share of individual groups participating in the program, taking into account the division into individual forms of assistance in 2006-2008**

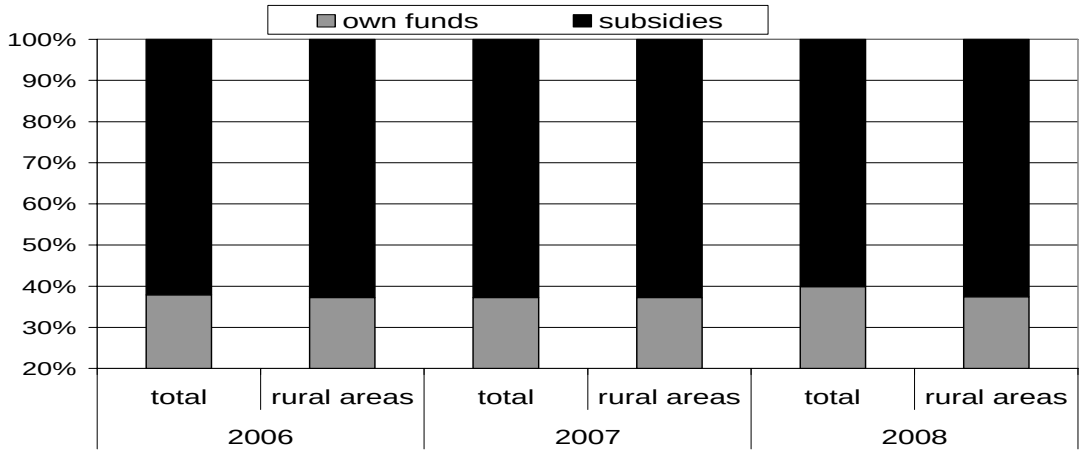

Source: own studies, the materials of the Ministry of Labour and Social Affairs and the Ministry of Education

When analysing the share of individual forms of assistance and the target group, it can be noticed that in the analysed years, schoolchildren made use, above all, of ready meals prepared in schools or other establishments. The share of schoolchildren eating ready meals in relation to other forms of assistance was at the level of 65-70 %, while in rural areas it was slightly higher: 68.6-77.4%. Children and school youth made use of material benefits only to a very small extent, as the share of this form of assistance covered only 1.9-2.8% of them all. Other people generally were provided with assistance in the form of targeted benefits, which constituted 77-79% of all benefits. In rural areas, this share was a little higher: 82.5-84.5%. This group made use of other forms of assistance only marginally.

The youngest group, i.e. children up to 7 years of age, generally made use of the assistance in the form of ready meals and targeted benefits. In the analysed years, the share of these forms of assistance was similar - at the level of 35-45 %. According to the data from the Ministry of Labour and Social Policy, the amount of PLN 130.2 million was spent on realization of the program in the analysed period, of which almost PLN 81 million was a State subsidy and approx. PLN 50 million came from commune budgets. The criteria for granting subsidies from the state budget to communes for supplementary feeding were as follows: unemployment rate, family incomes, and own revenues of communes. In the analysed years, the structure of sources of these funds was as follows (Fig. 4).

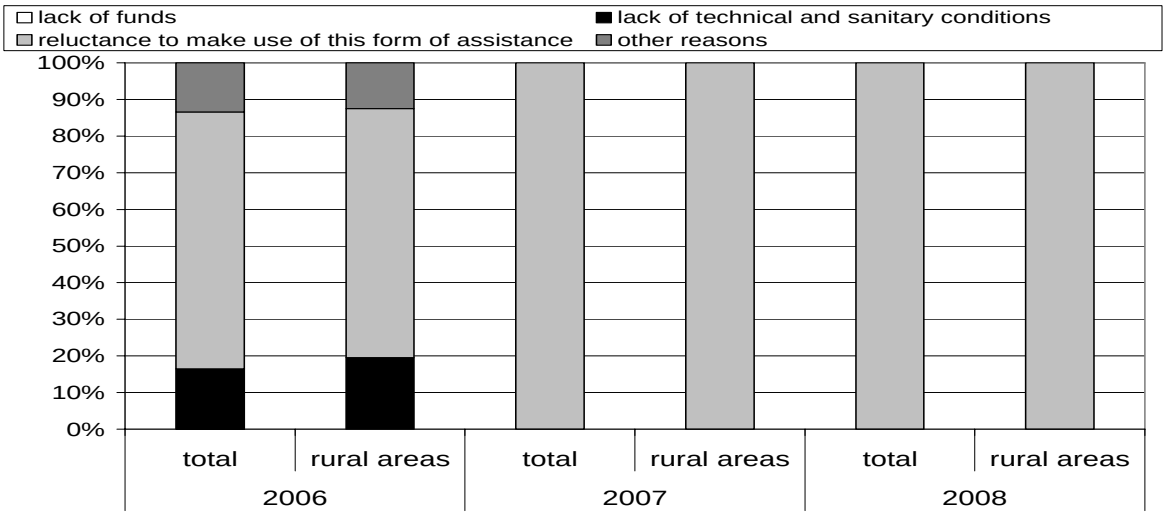
Fig. 4: **The structure of sources of funds for supplementary feeding in 2006-2008 [%]**

Source: own studies, the materials of the Ministry of Labour and Social Affairs and the Ministry of Education

In the analysed years, most funds earmarked for the program came from a budget subsidy. The share of individual fund sources in the analysed period were similar and ranged between 60 and 63% from the budget subsidy and 37-40% from own funds of communes. The funds earmarked and spent by the government and communes were not enough to provide supplementary feeding for all people in need. In the analysed years 2006-2008 in Dolnoslaskie Province, there was a group of people requiring supplementary feeding but not covered by the program. In the successive years, the number of people not covered by the program kept decreasing. During two years, it decreased four times and in 2008 it amounted to 1001 people. Most people not covered by the supplementary feeding program are the persons living in towns or cities, although in the period of the analysed three years, such differences were less apparent. The main reasons why people did not make use of free meals are presented in Fig. 5. In 2006 „reluctance to make use of this form of assistance" was indicated as a very important reason why people do not make use of free meals. Other reasons included: a lack of technical and sanitary conditions, as well as other reasons, i.e. a diet or unsuitable hours of distribution of meals. In Dolnoslaskie Province, since 2007, all people who were entitled to receive meals and who wanted to eat them have had such a possibility. After 2006, „reluctance to make use of this form of assistance" was the only reason why people did not make use of the assistance.

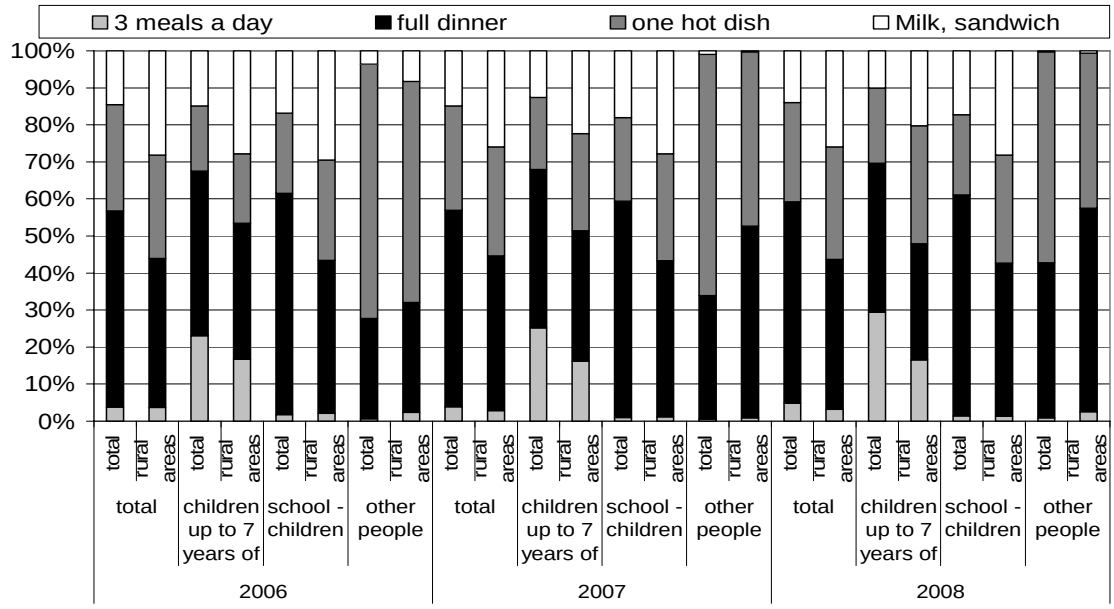
FIG. 5: **The reasons why the people in need were not covered by the program [%]**

Source: own studies, the materials of the Ministry of Labour and Social Affairs and the Ministry of Education

This reluctance could be caused by a feeling of embarrassment, and often even by stigmatisation of such people. The meals within the program were offered in the form of: 3 meals a day, full dinner, one hot dish, or milk with a sandwich - Fig. 6

FIG. 6: **Type of meals in individual groups of people in need in 2006-2008**

Source: own studies, the materials of the Ministry of Labour and Social Affairs and the Ministry of Education

In the analysed years, the people in need most often made use of a meal in the form of full dinner. This concerned about 54% of the respondents. Every fourth person received one hot meal, while every seventh person received milk and a sandwich. The lowest number of people, that is 4.5%, made use of 3 meals a day. Every fourth person living in rural areas made use of meals in the form of milk and a sandwich, which was more

often than in the case of the whole population of the respondents. When analysing the type of meal depending on a given group, it can be noticed that the children up to 7 years of age most often made use of 3 meals a day. In 2008, every third child up to 7 years of age made use of this form of assistance. These children generally received a meal in a form of full dinner (42%). In rural areas, a considerable share of meals in the form of milk and a sandwich is observed. On the other hand, children and school youth belong to the group, where the meals were offered mostly in the form of full dinner. Almost 60% of schoolchildren made use of such meals. With respect to other people, the most frequent form of assistance was full dinner and one hot dish. Whereas, the assistance in the form of 3 meals a day and in the form of a sandwich and a glass of milk was observed in this group only sporadically.

Conclusions

Basing on the presented data, the following conclusion can be formulated:

- in Dolnoslaskie Province, the number of people making use of the program keeps decreasing, which is particularly apparent in towns and cities,
- depending on a given group, people in need generally made use of: targeted benefits and ready meals,
- most funds (almost 2/3) for the assistance for the people in need in Dolnoslaskie Province came from the State subsidy,
- since 2007, all the people covered by the program have had a possibility of receiving a meal. The only reason why people did not use this form of assistance was reluctance to make use of it,
- in Dolnoslaskie Province, the meals are most often given in the form of full dinner and one hot dish. In rural areas, considering the problem with rooms adapted for serving hot meals, a sandwich with a glass of milk was equally often served.

References:

[1] Social Assistance Act of 12.03.2004, *Journal of Laws*: Dz.U. No 64, item. 593 as amended - http://isip.sejm.gov.pl

[2] WOYNAROWSKA, B. 2003: Aktualna sytuacja i potrzeby w zakresie posiłków szkolnych w Polsce. Problemy niedożywienia dzieci w Polsce- fakty i wyzwania. Warszawa - http://www.pah.org.pl

NARUŠENIE MIERY HODNÔT V ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVE SR
THE MEASURE OF VALUE VIOLATION IN THE LOCAL GOVERNMENT OF THE SLOVAK REPUBLIC

Ján Králik
Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica
jan.kralik@umb.sk

Klíčová slova:
Konverzia – fiškálna decentralizácia – samospráva – miera hodnôt – funkcia peňazí
Key words:
Conversion – fiscal decentralization – self-government – measure of values – function of money

Abstract:
In this contribution we evaluate effects of the conversion. We draw attention on the violation of the financial currency functions as a measure of values in self-government beside the conversion in Slovakia. The outcomes have been deduced from the experience in the Banská Bystrica Region. Knowledge and experience result from the studying of the self-government documents concerning the preparation and implementation of the conversion. We have focused on the evaluation of the concrete survey outcome as well as self-government professional staff opinion expression. This contribution draws attention to the conversion issues in relation to the function of money as a measure of value, currency and value conservation. We motivate so that other countries by the Euro zone accession can gain in the Slovak experience.

Zavedenie eura v Slovenskej republike od 1.01.2009, konverzia meny z hodnoty „slovenskej koruny“ na „euro - slovenské euro“ sa uskutočnilo v čase vrcholenia realizácie rozhodujúcej prvej etapy fiškálnej decentralizácie. Územná samospráva (vyššie územné celky - VÚC, obce a mestá na Slovensku) rokom 2006-2007 vstúpili už do volebného obdobia v ktorom mali iný rozsah decentralizovaných kompetencií a finančných zdrojov, ako tomu bolo do roku 2002. Volebné obdobie v ktorom sa nachádzala samospráva do rokov 2009-2010 bolo ale jej prvým volebným obdobím, keď verejné rozpočty územnej samosprávy štartovala, zostavovala a schvaľovala na základe nových pravidiel príjmovej časti rozpočtu. Tieto nové pravidlá vychádzali z fiškálnej decentralizácie a vôbec zo zmien, ktoré priniesla daňová reforma na Slovensku.

V roku 2008 územná samospráva štartovala aj zmenu metodiky a tvorby rozpočtu na rok 2009 a výhľad na ďalšie dva roky. Samospráva zaviedla celoplošne po pilotných projektoch – programové rozpočtovanie. Územná samospráva na Slovensku preto v tomto období bola zasiahnutá tromi vplyvmi: fiškálnou decentralizáciou – konverziou meny – programovým rozpočtovaním, ktoré narušili (predpokladáme, že len na krátke obdobie) mieru hodnôt najmä pri finančnom riadení procesov v územnej samospráve.

K vplyvom, ktoré mala fiškálna decentralizácia na narušenie miery hodnôt, je potrebné vykonať viac zodpovedajúcich prieskumov, ktoré je ale ťažké vykonať práve preto, že do posudzovania historických dát zasiahlo narušenie miery hodnôt z konverzie.

Objektívne vyhodnotenie ovplyvňuje aj zmena metodiky zostavovania verejného rozpočtu – prechod na programový rozpočet. Tieto rozpory ukázal aj prieskum a jeho vyhodnotenie, ktoré sme vykonali v obciach a mestách Banskobystrického regiónu v rámci projektu VEGA 1/0465/08. Vyhodnotenia smerujú k tomu, že v určitých ukazovateľoch zmena daňového správania územnej samosprávy nebola jednoznačne ovplyvnená len zmenou ich financovania – fiškálnou decentralizáciou. Analýza ukázala, že podstatný nárast v daňových príjmoch územnej samosprávy, napr. aj z dani z nehnuteľností, bol aj pred fiškálnou decentralizáciou. Bližšie pozri údaje Králik, J. [2, 52].

Analýza ďalej ukázala aj to, že kontinuitu v miere hodnôt u určitej podstatnej časti územnej samosprávy narušilo aj zavádzanie programového rozpočtovania. Svedčí o tom aj zistenie z uvedeného prieskumu, keď zo vzorky 115 obcí a miest, 27% z nich uviedlo, že túto metódu vyplývajúcu zo zákona nepoznajú. Toto zistenie vedie tiež k predpokladu, že len ťažko by tieto samosprávy dokázali ešte aj porovnávať – merať efekty zo zavedenia programového rozpočtovania. To všetko je potrebné porovnať v čase, keď sa zaviedlo euro a zmenil sa aj objem a zdroje vstupov do verejného rozpočtu. Ich objem ešte negatívne, oproti predpokladom, ovplyvnila finančná kríza a samosprávy sa dožadovali mimoriadnych rozpočtových opatrení pre ich príjmy zo strany štátneho rozpočtu v roku 2009. Záver roka 2009 priniesol ešte ďalší vplyv, ktorý narušil „kontinuitu“ v miere hodnôt a to je povinnosť vykonať za rok 2009 konsolidovanú účtovnú závierku.

Zvládnutie procesu zavedenia eura bolo pre samosprávu ďalším obdobím aj organizačných zmien a ako uvádza Uhlerová, M**.**: „*Miestna samospráva prekonávala obdobie významných zmien za posledných 10 – 15 rokov v mnohých „nových“ členských štátoch. Toto bolo sčasti výsledkom základných sociálnych, politických a ekonomických zmien, ktorým musela čeliť väčšina krajín po zániku komunistického bloku a uvedení sa do trhovej ekonomiky. Nielen štruktúry a zodpovednosti miestnej samosprávy sa museli prispôsobovať, ale aj spôsob, akým sú financované a poskytované služby, musel taktiež prekonať základnú transformáciu“* [4, 91]. Zavedenie eura nieslo v sebe charakter zmeny nielen ekonomickej ale skutočne aj politickej a sociálnej. Tieto zmeny sú predmetom odborného hodnotenia ale aj základom formovania ďalšej komunálnej reformy na Slovensku.

V tomto príspevku sme nehodnotili úspechy zo zavedenia spoločnej meny ale na skúsenostiach Banskobystrického samosprávneho kraja menujeme problémové okruhy a robíme čiastočné odporúčania – poučenia do budúcnosti.

Na Slovensku najvýznamnejším vplyvom pre stimuláciu náklonnosti k euru aj územnej samosprávy sa paradoxne stala finančná kríza, a preto sa príchod eura chápal v štruktúrach územnej samosprávy ako synchrónny pozitívny vplyv na stabilizáciu meny a na udržanie očakávaného inflačného prepadu. V samospráve zavládlo aj presvedčenie ako to uvádza Patrícia Prando-Šušová [3, 306], že „ *potrebnou premisou pre posilnenie modernej civilizácie je jednotná a slobodná Európa*“ ku ktorej patrí jednotná mena a toto cítenie bolo silnejšie ako všetky vyslovené a napísané obavy pre a proti spoločnej mene aj na úrovni vnímania samosprávy.

Územná samosprávna pri realizácii zavedenia eura si plne uvedomila, že jej povinnosti presahujú rámec vlastného úradu a najviac otázok a povinností sa prejaví, čo sa aj stalo, k právnickým osobám, kde zriaďovateľom bola samospráva. Samospráva sa obávala

narušenia miery hodnôt u poskytovateľov verejných služieb vo vzťahu k občanom ako klientom.

Poradie dôležitosti úloh

Poradie dôležitosti úloh pri realizácii úloh zavedenia eura poukázalo v Banskobystrickom kraji na to, že bolo ťažké zachovať predpokladanú logiku postupu od oblasti legislatívno-právnej, cez ekonomickú k hospodársko-administratívnej a technickej ale sa uplatnilo skôr opačné poradie.

Ukázalo sa, že konverzia existujúceho e-governmentu ako z hľadiska programového, tak aj technického, bola a ešte stále je najzradnejšou oblasťou úloh. Problémy v tejto oblasti ovplyvňovali aj kvalitu a rýchlosť postupov v oblasti riadenia ekonomických procesov a následne aj procesov hospodársko-administratívnych. Kraj nedisponuje komplexnejším e-governmentom a v období konverzie išlo v podstate o štyri samostatné systémy. Príprava a skúšobné testovania systémov nedokázali odhaliť všetky situácie a preto doteraz nielen v administratíve samosprávy ale aj na úrovni dodávateľov bankových služieb sa objavujú nezrovnalosti a vyžadujú sa dodatočné úpravy a zmena už poskytnutých výstupov. Nezrovnalosti sa prejavujú v tlačivách, v dátach na tlačových zostavách a to aj napriek tomu, že bola vykonaná inventarizácia tlačív a formulárov, kontrola a úprava cenníkov pre sociálne služby, pre školstvo, dopravu, kultúru a pod..

Prax zo Slovenska na úrovni územnej samosprávy upozorňuje, že obdobie povinného duálneho oceňovania v období júl – december 2008 pred konverziou bolo nepostačujúce. Bolo nepostačujúce na dôslednejšiu inventarizáciu vnútorných a vonkajších procesov samosprávy a svojou krátkosťou ovplyvnilo negatívne aj schopnosť samosprávy začať vnímať euro aj ako historickú mieru hodnôt.

Svedčí o tom aj fakt, že napriek dobrým predsavzatiam samosprávy a prijatým úlohám sa nevykonal v celom rozsahu prepočet historických údajov na euro. Tento fakt narúša zachovanie kontinuity finančného manažmentu, ktorý tak nemá k dispozícii relevantné informácie pre analytické pohľady na vývoj rozpočtov samospráv a ťažšie sa mu určujú trendy a robia strategické rozhodnutia.

Tento stav môže významne ovplyvňovať v budúcnosti mieru hodnôt, čo môže byť ovplyvnené aj volebnou diskontinuitou a „stratou“ archívnych dát.

Narušenie miery hodnôt

Prvým prejavom narušenia miery hodnôt sa prejavila skutočnosť, že sa ťažko „odhadovala“ výška na ktorej je potrebné držať peniaze na účtoch samosprávy, aby sa preklenuli obdobia medzi príjmami a výdavkami, aby sa mohli uskutočniť neočakávané alebo nutné výdavky a pod.. Finančný manažment samosprávy hľadal a porovnával ešte aj ku koncu roka 2009 (po prepočítaní hodnoty na Sk) historické dáta a mieru hodnoty v Sk, aby odhadol masu peňazí aj ako jednu z foriem, v ktorej možno uchovávať bohatstvo a kumulovať kapitálové zdroje vlastné alebo úverové. Stratila sa miera hodnôt v akej mase v organizáciách územnej samosprávy poskytujúcich služby uchovávať potrebné tovary, zásoby na udržanie a zabezpečenie kontinuity poskytovaných služieb čo sa prejavilo aj kritikou rozpočtov verejnej správy a nárastom počtu predložených a schválených návrhov na úpravu ročného rozpočtu samosprávy. V roku 2009 tak došlo v súvislosti s konverziou na euro v samospráve k javu, ktorý

môžeme opísať ako časový úsek kde sa za neustáleho prepočítavania euro na Sk potlačila funkcia eura ako miery uchovávania hodnôt, čiže posudzovania hodnoty toho čo sa vlastní a čo sa chce kúpiť v budúcnosti. Euro tak v prvom roku zavedenia funguje ako obeživo a úspešne, ale ani medzi obyvateľmi ešte neplní aj funkciu porovnávania alebo hodnotenia miery hodnôt tovarov a služieb. Aj analýza výstupov v médiách nás utvrdila v tomto hodnotení, keď zistenia poukazujú aj na to, že pri vyjadreniach politikov, ale aj vo vyjadreniach odbornej obce, stále pre nadobudnutie miery hodnoty funguje silnejšie princíp vyjadrovať hodnotu v SKK a potom v EUR. Tento stav sme nazvali obdobím „duálnej miery hodnôt". Máme hypotézu, že ak obdobie duálnej miery hodnôt prekročí oficiálne určené obdobie duálneho zobrazovania cien, tak sa dostane do väčších problémov najmä obyvateľstvo, ktorému pomáhalo nadstavovať mieru hodnôt - duálne zobrazovanie ceny. Viac problémov v tejto súvislosti môžeme očakávať od obyvateľov vo vzťahu eura aj ako miery úspor - ako hodnoty ich budúcej spotreby a miery úroku - ako odmeny za čakanie na spotrebu. V tejto súvislosti skreslene môžu pôsobiť na mieru hodnôt aj faktory spojené s hospodárskou krízou, keď sa prezentujú prejavy poklesu inflácie a úrokovej miery.

Ďalšie faktory, ktoré narúšali mieru hodnôt

Pri konverzii sa prejavili aj určité nedokonalosti, vedúce až k možnosti konštatovať porušenie zákona, ktoré ovplyvnili najmä rozpočtovú stránku územnej samosprávy voči subjektom zriadeným samosprávou. Dochádzalo aj k porušovaniu zákona o rozpočtových pravidlách. Bolo to v záujme vyššieho princípu ale takéto hodnotenie legislatíva neakceptuje.

Náklady územnej samosprávy na konverziu v Banskobystrickom samosprávnom kraji do konca septembra 2009 boli vyčíslené a znášala ich samospráva. Tieto náklady nebolo možné presne odhadnúť, to znamená, že ani schváliť v zmenách rozpočtu a boli vo výške 6,5 mil. Sk t.j. 215.760,5 Eur a až následne sa legalizovali zmenou rozpočtu.

Napriek tomu čo uvádzame samospráva dokázala prekonať úskalia pri konverzii v organizačnej oblasti. Alarmujúcim je ale názorom odborníkov z ich praxe, že sa po konverzii zvýšila prácnosť administratívy. Z dôvodu prácnosti duálne zobrazovanie nevykonali niektoré samosprávy pri príprave rozpočtov na rok 2010. Na druhej strane vo vyjadreniach manažmentu samosprávy sú aj konštatovania, že sa znížila a zjednodušila prácnosť a náročnosť operácií pri zahraničných operáciách s krajinami, ktoré sú členmi eurozóny a s projektmi EÚ.

Záver

Hodnotiacim kritériom pre regionálny rozvoj po zavedení eura ako v Slovenskej republike tak v ďalšom období aj v iných krajinách bude stabilita európskej meny. Pocit stability je významným psychologickým faktorom voči občanom aj orgánom samosprávy, súkromnému sektoru pre prekonávanie prekážok spojených s konverziou. Tento pocit stability, s nastúpeným obdobím svetovej finančnej krízy, sa znásobil a stal sa aj motivačným faktorom pre väčšinu na úspešné zavedenie eura ako do oblasti verejných služieb, tak aj pre súkromnýo sektor. Otázkou ostáva v akom časovom intervale sa „nová" mena na území krajiny, ktorá ju príjme, stane aj všeobecnou mierou hodnôt a bude kontinuálne nadväzovať aj na monitoring dát obdobia predchádzajúcej meny.

Môžeme odporúčať, že lepší predpoklad pre konverziu a naplnenie funkcie eura aj ako miery hodnôt je pre územnú samosprávu príslušnej krajiny čas, keď sa samospráva dostane relatívne mimo obdobie zásadných reforiem a nie ako to bolo na Slovensku, že sa stretli okrem konverzie aj také významné vplyvy ďalších zmien akými boli: fiškálna decentralizácia, zmena zostavovania rozpočtu samosprávy, zmena vyhodnocovania rozpočtu a hospodárska, či finančná kríza.

Literatura:

[1] BSK: *Komunikačný plán zavedenia eura v Bratislavskom samosprávnom kraji.* BSK Bratislava 2008.

[2] KRÁLIK, J. *Skúmanie efektívneho fungovania samosprávy.* Zborník: Decentralizácia a efektívnosť verejnej správy v podmienkach regiónov EÚ. ISBN 978-80-8083-837-9.

[3] PRANDO-ŠUŠOVÁ, P. *Nová koncepcia federalistickej revolúcie vo Ventotenskom manifeste.* Zborník Interpolis 08, FPVaMV Banská Bystrica 2008. ISBN 978-80-8083-724-2.

[4] UHLEROVÁ, M. *Vybrané problémy sociálneho partnerstva vo verejnej správe.* Zborník: Decentralizácia a efektívnosť verejnej správy v podmienkach regiónov EÚ. ISBN 978-80-8083-837-9.

OBOR NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ NA PRAŽSKÉ UNIVERZITĚ A JEHO VLIV NA EKPONOMICKOU AKTIVITU NA POČÁTKU XX. STOLETÍ
NATIONAL ECONOMY SPECIALIZATION AT THE PRAGUE'S UNIVERSITY AND ITS INFLUENCE ON ECONOMICS ACTIVITY AT THE BEGINNING OF 20th CENTURY

Jaroslav Krameš
Vysoká škola ekonomická v Praze
krames@vse.cz

Klíčová slova:
Výuka národního hospodářství – semináře – ekonomické zákony – ekonomická pravidla – změna ekonomického myšlení
Key words:
National economy education – seminars – economic laws – economic rules – change of economic thinking

Abstract:
Introduction of seminars was an example of that, how the content and forms changes of national economy specialization influenced the economic activity at the beginning of the 20th century. The classical school of politic economics is overcome by the history school and the Austrian school. There is a change of economic laws content which the economy follows. The imagination of unchangeable universal objective laws is changing into the imagination that it is possible to change the economic laws. The Professor Albín Bráf was convinced that it is possible to reach the society improving by a tireless and systematic work and present problems solving. During the seminars he succeeded in getting over the talented students for these tasks not only through the actual issues but he succeeded in teaching them the science methods for their solutions.

Úvod

Změny ve vývoji ekonomického myšlení a institucionální proměny v posledních desetiletích devatenáctého století přivodily mimo jiné i změnu v nazírání na vliv rozvoje ekonomické vědy na ekonomickou a sociální realitu. Pěstování ekonomické vědy a její výuka nabývá nového smyslu. Ekonomická věda se oprostila od různých disciplin s neekonomickým obsahem s tendencí pěstování ekonomických věd jako samostatného oboru studia. Byl završen proces osamostatňování ekonomické vědy v podobě souboru disciplin – národohospodářská teorie, národohospodářská politika a finanční věda, které tvořily obor politické ekonomie. Ekonomická věda nacházela své institucionální zakotvení v dalších centrech výuky ekonomické vědy kromě právnické fakulty pražské univerzity a techniky.

Velmi významnou součástí proměny oboru bylo zavedení seminářů. Ty získaly od svého zavedení zvláštní institucionální formu a speciální postavení mezi formami výuky. Článek se opírá o archivní dokumentaci zejména Archivu Národního Muzea v Praze a Archivu Univerzity Karlovy v Praze. Semináře ovlivnily životní orientaci celé řady osobností jako například Josef Kaizl, Karel Engliš, Vilibald Mildschuh, Josef Macek a řady dalších.

Mimořádnou osobností, která formy výuky národního hospodářství včetně seminární formy zvládla excelentním způsobem byl profesor politické ekonomie Albín Bráf (1851 – 1912). Albín Bráf dokázal spojit aktuální národohospodářské problémy české společnosti s tématy seminárních prací. Získal pro tato témata nadané studenty, které učil vědeckým metodám při řešení národohospodářské problematiky. Tato činnost se projevila mimo jiné výrazným kvantitativním a kvalitativním nárůstem české národohospodářské literatury. Někteří dokonce rozlišovali českou ekonomickou literaturu před Bráfem a po Bráfovi. Mezi ním a studenty vznikl velmi úzký vztah. Všechny, kteří navštěvovali Bráfův seminář, označil Cyril Horáček, žák Bráfův, za zvláštní „národohospodářskou školu Bráfovu“. Soustředíme problematiku zejména na tuto významnou osobnost českého ekonomického myšlení a ne zcela doceněnou osobnost českých dějin.

Semináře

První semináře v českých zemích z národního hospodářství byly zavedeny na právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Podle výnosu Ministerstva kultu a vyučování z 27. září roku 1873 a z rozhodnutí na mimořádné schůzi profesorského sboru právnické a státovědecké fakulty z 23. září 1873 mělo začít pravidelné konání seminářů. Jejich praktická realizace začala až od roku 1875. Z univerzity se pak šířila i do dalších center výuky národního hospodářství a finanční vědy. Staly se součástí výuky ekonomické vědy na Vysoké škole obchodní v Praze, kam byly semináře národního hospodářství a finanční vědy zavedeny od jejího založení roku 1919. Také na Českou vysokou školu technickou v Praze a Českou vysokou školu technickou v Brně a Německou vysokou školu technickou v Praze a Německou vysokou školu technickou v Brně. Na úrovni státovědeckého studia (politického, jak se obvykle uvádělo) probíhaly tři semináře. Národohospodářský seminář (později seminář politické ekonomie), seminář finanční vědy a seminář statistiky.

Témata určoval ředitel semináře (řádný profesor politické ekonomie) případně i sám seminarista, ale se schválením ředitele semináře. Za projevenou píli, kvalitní práci mohl být seminarista na návrh ředitele semináře odměněn odměnou až 80 Kč či „poloviční odměnou“ 40 Kč. Později byla odměna zvýšena na 120 Kč. Byla také vyhlašována konkurenční témata seminárních prací dotovaných odměnou, která mohla dosáhnout i 500 Kč. Řádnými členy semináře se mohli stát posluchači práv, kteří absolvovali obligátní kolegium. Členy semináře mohli tvořit i „hosté“. Ti neměli právo psát seminární práce, mohli pouze seminář pozorovat.

Cíle seminářů a jejich společenský význam

Podle stanov seminářů na Právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze sledovaly semináře trojí účel. Jednak měl sloužit k prohloubení znalostí nabytých v kolegiích, jednak má sledovat přípravu k praxi v oblasti státovědecké a jednak, a to zejména, má člena semináře připravit k samostatné vědecké práci. Jako výchova k samostatné vědecké práci sloužilo zpracovávání referátů a zejména zpracovávání samostatných vědeckých prací. Vynikající práce byly publikovány. Bráf dokázal spojovat témata seminárních prací s aktuálními problémy české společnosti. Bráf dospěl k přesvědčení, že bez odkladu realizovaná opatření při řešení národohospodářských problémů mohou společnost zdokonalovat. Byl odpůrcem ideálů, které cíle opatření odsouvají dobudoucnosti. Vědeckou metodou navrhovaná řešení aktuálních problémů

v soustavě seminárních témat mohly mimo jiné také sloužit jako podněty ke změně právních norem. Participovaly se na (české) národohospodářské politice. Úzké sepjetí seminárních témat s národohospodářskými a sociálními otázkami prosazovali na svých seminářích i Bráfovi stoupenci J. Gruber a C. Horáček.

Bráf neřešil problémy nahodile, jak je praxe přinášela. Měl koncepci. Cyril Horáček ji nazýval „národohospodářské obrození české“. Zahrnovala modifikovaný Palackého princip „svůj k svému“ a princip „pěstování podnikatelského ducha“ v české společnosti. Problematika zahrnovala dějiny českého národního hospodářství, českého ekonomického myšlení, základní mezníky vývoje světového ekonomického myšlení a zejména významné otázky národohospodářské politiky a některé otázky metodologické. V tomto smyslu Bráf prosazoval jakousi první českou hospodářskou politiku v době, kdy neexistoval českých stát. Bráf tak vychoval generaci ekonomů, kteří vstoupili a budovali hospodářství první republiky.

Příklad vedení semináře si sebou odnesli i učitelé národního hospodářství a finanční vědy, kteří pěstovali ekonomickou vědu v období první republiky. Bráf nebyl jediným vynikajícím pedagogem své doby. Neméně skvělým učitelem národního hospodářství, který podobně vedl své semináře byl profesor politické ekonomie Friedrich von Wieser. Lišil se od Bráfových tím, že jeho semináře byly výlučně monotematické.

Ekonomické myšlení a ekonomická výchova nové generace ekonomů

Bráf obraz o své činnosti musel vybudovat na negaci některých idejí klasické školy politické ekonomie, která měla i svůj personální výraz. Byl to jeho vztah mladého Bráfa jako zastánce idejí historické školy ke svému profesoru Eberhardu Antonínu Jonákovi, který hluboce přesvědčeným zastáncem idejí klasické školy a prokázal to velmi ostře ve svém negativním postoji k habilitačním pracím Josefa Kaizla, které byly napsány v duchu historické školy s vynikajícími posudky tehdejších předních ekonomů G. Schmollera, A. Wagnera a A. Schäffleho.

Bylo to zejména pojetí ekonomických zákonů, vztah mezi národohospodářskou teorií a národohospodářskou politikou a vztah etiky k národnímu hospodářství. V pozůstalosti Josefa Kaizla se zachovaly litografované přednášky mladého docenta A. Bráfa ze školního roku 1879/80. Bráf zde vede ohledně klasické školy velmi ostrou hranici. Používá pro ni označení „stará národohospodářská škola“ a pro nastupující ekonomické školy zejména pro historickou školu označení „nová národohospodářská škola“. Ekonomické zákony lze měnit. Jsou spojeny vždy s určitým typem právního řádu. Lze ovlivnit tvorbu či změnu právních norem například vědeckým řešením aktuálních národohospodářských problémů prostřednictvím velmi kvalitních seminárních prací zpracovaných na základě vědeckých metod a předložených odborné veřejnosti ve formě publikace v prestižním časopise. Taková práce může být impulzem k tvorbě či změně právních norem.

Teorie klasické školy politické ekonomie je vědou o přirozených zákonech, které tvoří analogii zákonů přírodních. Jsou universální, objektivní a jsou nezměnitelné. Pro stát podle Bráfa neexistovaly v tomto myšlenkovém systému žádné pozitivní národohospodářské úkoly. Pouze negativní úkoly spočívající v odstraňování překážek, které stojí v cestě působení přirozených zákonů a tedy svobodě jednotlivců. Politika laissez faire znamená, že není potřeba pozitivní politiky státu, aby se zabezpečil konečný výsledek.

Všichni klasičtí ekonomové byli sevřeni tímto ideovým krunýřem. Stará národohospodářská škola vytyčila jako úkol ekonomické vědy zkoumat přirozené zákony jako pravidla pro tvorbu, rozdělování a spotřebu hmotných statků, která jsou všude a vždy platná tj. podobně jako zákony přírodní, která vytvářejí systematické celky pravidel při ignorování všech rozdílů. Jejich působení vede společnost k blahobytu a spravedlnosti samočinně. Například jedinou radou v situaci, kde pozitivní politika neexistuje, k řešení sociální otázky, (sociální otázka byla klíčovým problémem doby), že si každý má pomoci sám bez ohledu na stát. Jako řešení byla doporučována svépomoc a vzdělávání. Doporučovali ji Rieger, Jonák, Wellner, Richter a zejména nejpropracovaněji F. L. Chleborád.

Podle názoru Bráfova - cesta k praktickým naukám, podřízeným hlediskům etickým, vede přes hrob pojetí přirozených zákonů jako jediného možného pojetí zákonů. Konkrétní podoba národního hospodářství je v každé době a u každého národa výsledkem zvláštního individuálního vývoje historického. Také v těchto celcích vládnou zákony a kauzalita, ale jsou to zákony relativní. Jde o zákony, které jsou platné pro určitou dobu a poměry. Pro formulování takových zákonů je vhodná indukce. Jejím předmětem je historie (zejména hospodářská) a statistika. Rozšiřují se i na oblast veřejnou. Stát se stává součástí teorie. Albín Bráf dospěl k přesvědčení, že negace klasické školy a liberalismu je podmínkou pokroku vědeckého a společenského, že člověk si musí klást cíle a hledat prostředky (v tom spočívá jeho odborná odpovědnost) k jejich naplnění. Na stát je možno klást pozitivní úkoly. Přes instituce lze prosazovat pozitivní zlepšení.

Závěr

Semináře dovedl na úroveň teoretických základů české hospodářské politiky a řešení aktuálních národohospodářských problémů. Musel se vypořádat s dědictvím klasického pojetí ekonomických zákonů a vytvořit si vlastní teoretická východiska pro svoji aktivitu ve vědeckém a pedagogickém procesu. Nezůstal při tom sám, ale získal pro obraz, který o české společnosti vytvořil, generaci ekonomů – právníků. Vytvořil základy, ze kterého vyrůstalo spektrum různých škol a směrů českého ekonomického myšlení v období meziválečném. Jeho způsob vedení a pojetí seminářů může sloužit jako příklad dodnes.

Stať vznikla za podpory projektu Grantové agentury ČR číslo 402/06/0275 „Vývoj ekonomie jako předmětu vysokoškolské výuky v českých zemích do roku 1948“.

Literatura:

[1] Archiv UK, Právnická fakulta, inv. číslo 416 – 427. Seminární práce a odměny. Archiv UK Seznamy přednášek.

[2] Archiv UK. Stanovy seminářů právnické fakulty Karlovy univerzity v Praze z roku 1934. Inventární číslo 516.

[3] Archiv NM. Pozůstalost Albín Bráf.88-182. Karton č. 6 Korespondence osobní 3345.

[4] *Bráf Albín. Život a dílo*. Díl první: *Paměti*. Praha, Vesmír 1922; díl druhý: *Výbor statí z nauky národohospodářské*; díl třetí: *Výbor statí z hospodářské a sociální*

politiky; díl čtvrtý: *Rozličné stati.* Praha, Vesmír 1923; díl pátý: *Výbor z politiky a samosprávy*. Praha, Vesmír 1924.

[5] *Dr. Františka Ladislava Riegra Rozvrh k přednáškám o politické oekonomice*. Obzor národohospodářský. Ročník XV. 1910

[6] GRUBER, J. *Dra Fr. Lad. Riegra pokus o českou habilitaci z národního hospodářství na pražské universitě v r. 1851.* Obzor národohospodářský, ročník XXVIII. 1923. str. 361 – 368.

[7] HORÁČEK, C. *Albín Bráf, badatel a učitel.* Obzor národohospodářský 1911., ročník XVI.

[8] HORÁČEK, C. *Albín Bráf, jeho působení literární a učitelské.* Obzor národohospodářský 1901. roč. VI.

[9] HORÁČEK, C. *Dr. A. Bráf, jeho působení literární a učitelské*. Obzor národohospodářský. 1901. VI. s. 59.

[10] TOBOLKA, Z. *Kaizlova činnost v oboru vědy národohospodářské a finanční.* Obzor národohospodářský. 1913. XVIII.

USING AUTOMATIC NEURAL NETWORKS TO CONSTRUCTION OF NONPARAMETRIC MODELS OF THE ECONOMY ON THE EXAMPLE OF POLAND AND THE CZECH REPUBLIC

Andrzej Krowiak
Akademie Ekonomiczna w Katowicach
akrowiak@gig.eu

Keywords:
Macroeconomics – International Relations – Automatic Neural Nets – Models of Economy – Simulation of Vale GDP

Abstract:
In article was presented the application of Automatic Neuronal Nets to constructing the nonparametric models of economy of Poland and the Czech Republic, on basis of chosen macroeconomic sizes. Following describing variables were applied to building of models: dynamics of changes of the individual consumption, dynamics of changes of investment, dynamics of changes of the export, dynamics of changes of the import, relation of the balance of the current account up to the GDP, relation of the balance of the public finance up to the GDP, dynamics of changes of the industrial production, consumer inflation rate year average, dynamics of changes of the average gross remuneration, exchange rate [domestic currency / $USA], unemployment rate. Described variable (exit) was: dynamics of changes GDP (real). For modelling the net was used data from years 1998 - 2007.

Introduction

State of the economy of every country, in the chosen year, it is possible to describe in the form of the data set macroeconomic. Mathematical relations between chosen macroeconomic indicators sometimes are very much complicated, because has on it influence many internal and external factors.

For aims of forecasting the value of chosen macroeconomic indicators in next periods, mathematical multidimensional models are being built. In each of models entrance and exit (outcome) variables are distinguished. Enumerating future values of chosen macroeconomic indicators, is applying these models, on the basis of a forecast of entrance variables. Models are being built based on historical data including the set of entrance and exit variables.

Generally two types of models are being distinguished: parametric and nonparametric. In parametric models from above a kind of the function of transition between entrance and exit variables is betting and through the selection of parameters of these functions we are aspiring to like of the best fit of exit variables enumerated from these functions to exit variables. In nonparametric models we are establishing from above no functional dependencies between entrance and exit variables assuming that the algorithm of calculations alone will define these relations. It is possible to assume that mathematical models of the description of the economy belong, on account of the top stair of complicating and diversities of interaction between variables, to nonparametric models. It is possible to create models of this type using Automatic Neural Networks.

In this article a sensitivity of models of the management of Poland and the Republic of the Czech Republic was compared, on the base given from years of 1998– 2007. An effect of changes of dynamics was being examined GDP depending on changes of individual changes of entrance variables. In this way an influence of individual entrance variables on the increase or a fall in dynamics of changes GDP were examined.

Automatic Neural Networks

Issues of automatic neural networks are very much wide, therefore, in this article, they were restrained only to a description of their basic features, in the dimension essential to uplift models announced in the title of article.

The idea of the structure of neural networks was taken from biological sciences describing the effect of the brain and he is liable to constant improving as part of works on building the artificial intelligence. The human brain consists of billions of nerve cells called neurons connected with oneself into the very much complicated network. In the technical edition automatic neural networks are appropriately designed computer programs carrying out, of course in the reduced scope, some functions analogous to biological networks.

Automatic neural networks, in practice, alone they are constructing the models needed for the user, since they have abilities for the automatic learning on the basis of entered historical data (entrance and exit). From here their huge usefulness results for construction of nonparametric models.

A single neuron is a basic component of the network. He has the ability of processing many numerical sizes led on entering on one numerical value on the exit. Functions *of passage* between entrance variables and initial can have the form of different functions e.g. linear, of hyperbolical tangent, exponential or sinusoidal. The so-called of *weight* are the steering unit with work of network. They determine what intensity entrance variables are being entered into the neuron. The automatic alteration of these *weights* is a being of the learning of the network, because these scales are undergoing such alterations so that receive model, around like with the smallest mistake, reflected actual values of initial variables. The network is becoming useful, if he consists of many neurons, appropriately joined to oneself. Networks come across most often consist of three layers of neurons: entrance, hidden and exit. Additionally contain moving neurons, on the exit which the signal always has value one. This value is going up all neurons of next layer with the calculated weight. The exits of entrance neurons are joint from entries to hidden neurons, and exits from hidden neurons are joint from entries of exit neurons. In applications straight, used among others in this article, one-way networks are applied, in which data is being provided in one direction – from entry of network to her exit. Cycle of the self-learning oneself networks, in the big simplification, looks as follows. Before the start-up of the network of the weight assigned to individual entrance variables, for individual neurons, they be placed significantly. Suitable programmes the computer services of network pass on entry nets entrance historical data (called test data) and on their base the network is enumerating some output values. These enumerated numerical values are being compared with test output values. Sum of squares of differences of entrance values for test data enumerated by the network for everyone cases used for teaching (called the *function of the mistake of the network*) is a base for the alteration of inputs for individual neurons. The iterative process of seeking of values individual weight of neurons is taking long this way, until a

satisfying result, which means that a minimum value of functions of the mistake are get. In practice computer programs of automatic neural networks are testing, behind one climb, a lot of different models of the network, selecting the weight appropriately for input signals to neurons and different *functions of passage* for different neurons – showing, to choose from of leading calculation, various proposals of the structure of the network with the enumerated different value of the function of the mistake. The chosen structure of the network is remembered – for using in simulation calculations. In this way the chosen structure of the appropriately automatically designed network is becoming the nonparametric model of the analysed process. Using such a model for simulation calculations is already straight. For entries to the network is being given an input values with resulting from the simulation task. On the exit forecast output values are received.

Apart from the automatic process of the self-learning it is possible to be networks applied also algorithms of teaching the network by running, but it is applicable for solving very complicated problems about the very large amount of data.

Formulating task and calculation

They assumed that using the Automatic neural network two built nonparametric models of the economy of Poland and Republics of the Czech Republic would stay. One should treat these models as the practical example of building and using the network.

The following macroeconomic variables from years 1998 – 2007 were used to construction of models:

- dynamics of changes GDP (real) [%];
- dynamics of changes of the individual consumption [%];
- dynamics of changes of investment [%];
- dynamics of changes of the export [%];
- dynamics of changes of the import [%];
- relation of the balance of the current account up to the GDP [%];
- relation of the balance of the public finance up to the GDP [%];
- dynamics of changes of the industrial production [%];
- consumer inflation rate year average [%];
- dynamics of changes of the average gross remuneration [%];
- exchange rate [domestic currency / $USA];
- unemployment rate [%]

In designed simulation models variable *dynamics of changes GDP (real) was* accepted as exit variable, but remaining sizes were accepted as entrance variables.

A STATISTICA v.8.0 utility program and an option appointing the Automatic Project of the Network were used to calculations function of the regression. The entrance data included in Table 1 were subjected to the standardization for getting the changeability in range [1, - 1].

As a result of calculations nets of the MLP type making up were received:

– for the economy of Poland of around 11 entrance neurons, 7 hidden neurons and 1 exit neuron;
– for the economy of the Czech Republic of around 11 entrance neurons, 9 of hidden neurons and 1 exit neuron;

Enumerated in models of weight for individual neurons of net in reference to models for Poland the Czech Republic they be passed in Table 2.

Simulations

Based on the listed model of the net simulations of the result were conducted (dynamics of changes GDP) – using the different combinations of entrance data.

Simulation 1:

As the entrance data from the final year analyses was substituted. This simulation was aimed at testing the accuracy of action of models. Relative error (enumerated from the difference of the enumerated value from the model and the real value taken back to the real value) took out:

– for the model of the economy of Poland (+) 0,25 %;
– for the model of the economy of the Czech Republic – (-) 0,03 %.

One should emphasize that the accuracy of the model to a large extent depends on the amount of analysed cases. For them bulk of analysed cases, it is possible to build the all the better model. Here we dealt with the little sample consisting only of 8 cases (for eight consecutive years), hence relatively big mistake accounts of results of the simulation. However it isn't deprecating using models to Simulation 2.

Simulation 2

As entrance data were being placed variables from the final year of analysis, changing only one value of the variable every time for 1 percentage point in direction of the improvement in macroeconomic relations. Results were given to the simulation in Table 3.

In this way was examined, if it will change the dynamics of changes the GDP in dependence from changes of individual entrance variables. The base value of dynamics of changes GDP was accepted from 2007 year on level: for Poland 6,7 % and for Czech Republic 6,7 %.

In the model drawn up for Poland of the change of the following entrance variables causes the increase in dynamics of changes GDP:

- rise in the individual consumption;
- growth of the accumulation;
- rise in the export;
- reduction deficit of the public finance;
- growth of the industrial production;
- lowering the index of consumer inflation;
- rise of the average gross remuneration in the economy;
- strengthening the Polish zloty in relation to the dollar;

- lowering the level of unemployment ;

In the model drawn up for Czech Republic of the change of the following entrance variables causes the increase in dynamics of changes GDP:

- rise in the individual consumption;
- growth of the accumulation;
- reduction deficit of the current account balance;
- reduction deficit of the public finance;
- growth of the industrial production;
- lowering the index of consumer inflation;
- strengthening the korona in relation to the dollar;;

In the model drawn up for Poland changes of the following entrance variables cause reducing dynamics of changes GDP:

- import increase;
- reduction deficit of the current account balance;

In the model drawn up for Czech Republic following entrance variables cause reducing dynamics of changes GDP:

- rise in the export;
- import increase;
- lowering the level of unemployment ;

Closure

The tool in the form of Automatic neural networks is a very good instrumentation for creating of nonparametric mathematical models of various processes, in it of macroeconomic processes. One should however keep the certain carefulness in forecasting the future on their base. Modelling the process assumes that a certain logic of the relation exists in the same process between variables and of interaction between them. Setting about modelling we are establishing no relations between variables. We assume that the neural network alone will find these relations for itself and an expected model will build. It is possible also to assume that as a result of calculations we aren't able openly to detect mathematical relations between variables. And not necessarily they are needed for us. We want only to know, what output values for us the model will enumerate, at the combination assumed by us of entrance variables. Automatic neural networks are a very efficient tool of calculations. Setting them the bulk of the iteration appropriately (a few hundred or even a few thousand) we can receive the model very well fitted to testing data, being characterized by a minimal mistake of calculations. If in economic analyses the entrance data are incorrect, of variables they don't result from the logic of functioning of the object or they are one another simply contradictory – results of the simulation can be also incorrect or burdened with the big mistake.

Calculations described in the article are performed on official data announced by state statistical offices. We don't know, to what extent this data is reflecting macroeconomic reality of individual countries and what their credibility is. A situation can also happen that we will omit in the input some essential variables which to a large extent influence the result of the simulation. Then the model will be also incorrect and he will be giving

miscalculations. Therefore, one should treat results enumerated in the article as the example illustrating applying Automatic neural networks rather than as the ultimate result of model of the economy.

Literature:

[1] TADEUSIEWICZ R.: *Sieci neuronowe,* AOW RW, Warszawa, 1993

[2] Dokumentacja programu STATISTICA v. 8.0

[3] Roczniki Statystyczne GUS, GUS, Warszawa, 1999 – 2008

[4] BISHOP C.: *Neutral Networks for Pattern Recognition*, Oxford University Press, Oxford, 1995

Table 1: **Source data**

Lp	*Description of the variable*	*1998*	*1999*	*2000*	*2001*	*2002*	*2003*	*2004*	*2005*	*2006*	*2007*
	Data for Poland										
1	dynamics of changes GDP (real) [%]	5	4,5	4,3	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,7
2	dynamics of changes of the individual consumption [%]	4,3	5	2,9	2,3	3	2,7	4,3	2,7	5,2	4,7
3	dynamics of changes of investment [%]	13,6	6	3,9	-13,4	-7,2	3,3	14,7	1,4	16,1	23,7
4	dynamics of changes of the export [%]	9,4	2,0	25,3	11,8	8,3	18,7	18,2	10,6	16,1	9,4
5	dynamics of changes of the import [%]	14,6	4,4	10,8	3,2	7,3	8,2	17,3	5,2	16,8	15,1
6	relation of the balance of the current account up to the GDP [%]	-4,3	-7,5	-5,8	-2,8	-2,5	-2,1	-4,2	-1,7	-2,3	-1,4
7	relation of the balance of the public finance up to the GDP [%]	-3,2	-1,5	-1,8	-5,1	-5	-6,3	-5,7	-4,3	-3,9	-3,8
8	dynamics of changes of the industrial production [%]	3,5	3,6	6,7	0,6	1,1	8,3	12,6	3,7	11,2	12,2
9	consumer inflation rate year average [%]	11,8	1,5	10,1	5,5	1,9	0,8	3,5	2,1	1,0	2,5
10	dynamics of changes of the average gross remuneration [%]	17,7	10,6	11,4	8	2,5	4,2	4	3,8	4,9	8,7
11	exchange rate [zloty / $USA]	3,5	4	4,3	4,1	4,1	3,9	3,7	3,2	3,1	2,8
12	unemployment rate [%]	10,4	13,1	16,1	19,1	20,2	19,7	18,2	17,7	12,2	9,6
	Data for Czech Republic										
1	dynamics of changes GDP (real) [%]	-1	0,5	3,3	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,5
2	dynamics of changes of the individual consumption [%]	-1,6	1,7	2,5	2,6	3,5	6,3	0,9	2,6	3,5	4,3
3	dynamics of changes of investment [%]	0,7	-1	5,3	6,6	4,6	-1,4	9,1	-0,8	10,5	9,2
4	dynamics of changes of the export [%]	0,7	-0,1	17,0	12,3	3,7	7,5	21,4	11,1	14,7	18,1
5	dynamics of changes of the import [%]	6,6	5,4	17,0	13,6	4,1	7,9	18,4	4,8	14,7	15,9
6	relation of the balance of the current account up to the GDP [%]	-2,4	-2,8	-5,3	-5,3	-5,5	-6,2	-6	-2,1	-4,2	-2,7
7	relation of the balance of the public finance up to the GDP [%]	-5	-3,7	-3,7	-5,7	-6,8	-6,6	-3	-3,6	-2,6	-0,7
8	dynamics of changes of the industrial production [%]	2	-3	1	11	5	5,5	9,6	6,6	11,2	8,2
9	consumer inflation rate year average [%]	11,8	7,3	10,1	4,7	1,8	0,0	2,9	1,8	2,6	2,9
10	dynamics of changes of the average gross remuneration [%]	9,4	8,2	7	8,6	7,5	7	6,6	5,5	6,6	6,7
11	exchange rate [korona / $USA]	32,3	34,6	38,6	38,1	31,4	26,3	22,9	24,6	22,7	20,1
12	unemployment rate [%]	6,5	8,8	8,7	8	7,5	8,3	8,4	7,9	6,7	5,3

Source: statistical yearbooks GUS, Eurostat

Table 2: **Weights attributed to individual neurons**

Variable	Numbers of neurons													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
The model of net MLP 11-7-1 for economy of Poland														
weights attributed on entry individual variables to hidden neurons														
dynamics of changes of the individual consumption [%]	-0,0598	-0,0467	-0,0153	-0,1153	0,03594	-0,0099	-0,1081							
dynamics of changes of investment [%]	-0,0018	0,0051	0,1049	0,0774	-0,1160	-0,1478	0,0081							
dynamics of changes of the export [%]	-0,0993	0,0286	-0,0294	-0,1207	-0,0053	0,0029	0,1559							
dynamics of changes of the import [%]	0,1426	0,1144	0,1257	0,0142	0,1910	0,0014	0,0208							
relation of the balance of the current account up to the GDP [%]	0,1849	-0,0869	-0,0469	-0,2052	-0,1976	-0,0397	-0,0078							
relation of the balance of the public finance up to the GDP [%]	0,03158	-0,0771	-0,0387	-0,0254	-0,0746	0,0007	-0,0294							
dynamics of changes of the industrial production [%]	0,0828	0,07496	0,0028	-0,0026	-0,0348	0,0125	0,03514							
consumer inflation rate year average [%]	-0,0294	-0,0665	0,06716	-0,0401	0,0434	0,0609	-0,2780							
dynamics of changes of the average gross remuneration [%]	-0,2589	-0,0386	-0,1697	0,08899	-0,0723	-0,2439	0,0785							
exchange rate [zloty / $USA]	-0,0945	0,3408	0,3695	0,0303	0,0219	-0,0063	0,02139							
unemployment rate [%]	-0,0104	-0,0196	0,01163	0,03119	0,00435	-0,0732	0,0234							
Value of exit from individual hidden neurons (entry to exit neuron)														
dynamics of changes GDP (real) [%]	-0,0078	-0,1889	0,2702	-0,0712	0,0111	-0,2408	0,1766							
Weight of entry to hidden neuron from shift neurons														
Shift entrance	0,03808	0,0449	-0,0362	0,02644	-0,0357	0,0391	0,0051							
The weight of entry to exit neuron from neuron of shift of layer hidden														
Weight of entry = 0,568884														

Source: own calculation

Table 2: **Weights attributed to individual neurons**

Variable	Numbers of neurons													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
The model of net MLP 11-9-1 for economy of Czech Republic														
weights attributed on entry individual variables to hidden neurons														
dynamics of changes of the individual consumption [%]	0,3031	-0,0671	-0,5032	0,1276	0,2906	0,1359	0,3970	-0,0465	-0,1990					
dynamics of changes of investment [%]	0,0719	0,1734	-0,3560	-0,2202	0,1312	-0,2774	-0,1615	-0,2016	-0,4092					
dynamics of changes of the export [%]	0,1107	0,2753	0,1184	-0,0469	0,1562	-0,0191	-0,0644	0,0782	0,0514					
dynamics of changes of the import [%]	0,1267	0,2359	-0,0612	-0,1264	-0,0070	0,0263	-0,1749	-0,0436	0,1271					
relation of the balance of the current account up to the GDP [%]	-0,2043	-0,1525	-0,1077	-0,4164	-0,0038	0,2373	0,1330	-0,1438	0,1938					
relation of the balance of the public finance up to the GDP [%]	0,1983	-0,0108	0,2536	0,0457	0,1609	0,4284	-0,0806	-0,2831	-0,1987					
dynamics of changes of the industrial production [%]	0,0263	-0,3876	-0,1475	0,3690	-0,2735	-0,2142	-0,1991	-0,6117	0,1169					
consumer inflation rate year average [%]	0,3692	0,2987	-0,1271	-0,2358	0,0727	0,2972	-0,0318	-0,2052	-0,0609					
dynamics of changes of the average gross remuneration [%]	-0,2494	0,0506	0,1427	-0,0401	-0,1538	-0,0395	-0,0463	-0,0877	-0,0412					
exchange rate [korona / $USA]	0,0166	-0,0050	-0,0020	0,03617	-0,0090	-0,0179	0,0054	-0,1525	0,09217					
unemployment rate [%]	0,5215	-0,0647	-0,1723	0,0073	-0,2203	-0,0513	0,1589	-0,0237	-0,1248					
Value of exit from individual hidden neurons (entry to exit neuron)														
dynamics of changes GDP (real) [%]	0,1684	-0,0645	0,0168	-0,2685	0,1577	-0,3887	-0,0838	0,0489	-0,1712					
Weight of entry to hidden neuron from shift neurons														
Shift entrance	-0,3664	0,2101	-0,1129	0,1377	-0,0651	0,2981	0,2643	-0,0409	0,3307					
The weight of entry to exit neuron from neuron of shift of layer hidden														
Weight of entry = 0,2584														

Source: own calculation

Table 3: **Results of the simulation of dynamics of changes GDP depending on all sorts' combinations of the entrance data**

Entrance variables	Of value of the change of entrance variables [percentage points]	Of value of the change of dynamics of changes GDP [percentage points]
Simulation for the economy of Poland		
dynamics of changes of the individual consumption [%]	+ 1 % (from 4,7 % on 5,7 %)	+0,24 %
dynamics of changes of investment [%]	+1 % (from 23,7 % on 24,7 %)	+ 0,02 %
dynamics of changes of the export [%]	+ 1 % (from 9,4 % on 10,4 %)	+ 0,003 %
dynamics of changes of the import [%]	- 1 % (from 15,1 % on 14,1 %)	- 0.05 %
relation of the balance of the current account up to the GDP [%]	-1 % (from -1,4 % on - 0,4 %)	- 0,02 %
relation of the balance of the public finance up to the GDP [%]	- 1 % (from -3,8 % on -2,8%)	+ 0,03 %
dynamics of changes of the industrial production [%]	+1 % (from 12,2 % on 13,2 %)	+ 0,06 %
consumer inflation rate year average [%]	- 1 % (from 2,5 % on 1,5 %)	+ 0,02 %
dynamics of changes of the average gross remuneration [%]	+1 % (from 8,7 % on 9,7 %)	+0,004 %
exchange rate [zloty / $USA]	- 1 zl/$ (from 2,8 on 1,8 zl/$)	+ 0,75 %
unemployment rate [%]	- 1 % (from 9,6 % on 8,6 %)	+ 0,088 %
Simulation for the economy of the Czech Republic		
dynamics of changes of the individual consumption [%]	+ 1% (from 4,3 on 5,3 %)	+ 0,34 %
dynamics of changes of investment [%]	+1 % (form 9,2 on 10,2 %)	+ 0,05 %
dynamics of changes of the export [%]	+1 % (from 18,1 on 19,1 %)	- 0,14 %
dynamics of changes of the import [%]	-1 % (form 15,9 on 14,9 %)	- 0,14 %
relation of the balance of the current account up to the GDP [%]	-1 % (from (2,7 on 1,7 %)	+ 0,49 %
relation of the balance of the public finance up to the GDP [%]	- 1 % (from -0,7 on +0,3 %)	+0,22 %
dynamics of changes of the industrial production [%]	+ 1 % (from 8,2 on 9,2 %)	+0,31 %
consumer inflation rate year average [%]	-1 % (from 2,9 on 1,9 %)	+ 0,04 %
dynamics of changes of the average gross remuneration [%]	+ 1 % (from 6,7 on 7,7 %)	-0,96 %
exchange rate [korona / $USA]	- 1 korona/$ (from 20,1 on 19,1 korona/$)	+ 0,08 %
unemployment rate [%]	-1 % (from 5,3 on 4,3 %)	-0,36 %

Source: own calculations

ZHODNOCENÍ A PŘÍNOS REALIZACE PROGRAMU CZ0037 FINANCOVANÉHO Z FM EHP/NORSKA A KRÁLOVÉHRADECKÝM KRAJEM

ASSESSMENT AND BENEFITS OF CZ0037 PROGRAMME FUNDED BY FM EHP/NORWAY AND HRADEC KRÁLOVÉ REGION

Ivana Kudrnáčová

Krajský úřad Královéhradeckého kraje

ikudrnacova@kr-kralovehradecky.cz

Klíčová slova:

Finanční mechanismy EHP/Norska – udělené granty – projekty

Key words:

EEA/Norway financial mechanisms – awarded grants – projects

Abstract:

The Czech Republic commenced implemantation of the EEA/Norway Financial Mechanisms 2004 – 2009 in May 2005. By 30 April 2009, the final deadline for awarding grants, 144 applications had been approved. Grants from the EEA/Norway have been well received by the general public and have proved very popular in the Czech Republic. Program CZ0037 Strenghtening of social, educational and medical services in Hradec Králové Region has been successfully realized.

Finanční Mechanismy EHP/Norska v ČR

Prostředky z Finančních mechanismů evropského hospodářského prostoru a Norska (FM EHP/Norska) jsou poskytovány třemi státy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO) – Islandem, Knížectvím Lichtenštejnsko a Norským královstvím. Norské království k tomu ještě přispívá vlastním finančním mechanismem. Pomoc je určena pro ekonomicky slabší země v Evropském hospodářském prostoru, a to prostřednictvím grantů na investiční a rozvojové projekty ve schválených prioritních oblastech.

Finanční mechanismy EHP/Norska v České republice podporují integrovaný regionální rozvoj území prostřednictvím nenávratné finanční podpory. Česká republika je oprávněna využívat tuto podporu v rámci Memorand o porozumění, která specifikují oblasti podpory. FM EHP/Norska umožňují realizovat pomoc formou Individuálních projektů, Programů a Blokových grantů.

Česká republika zahájila implementaci finančních mechanismů Evropského hospodářského prostoru/ Norska v květnu 2005 vyhlášením 1. výzvy. Ke dni 30. 4. 2009, kdy byl konečný termín pro udělování grantů, bylo schváleno 144 žádostí. Udělené granty vyčerpaly 100% celkové alokace, která byla pro Českou republiku určena – tj. 104 580 000 EUR.

V průběhu implementace finančních mechanismů se 4 subjekty z Královéhradeckého kraje (Královéhradecký kraj, Statutární město Hradec Králové, Město Jičín, Oblastní charita Červený Kostelec) staly příjemci finanční podpory z FM EHP/Norska v celkové výši 5 552 258 EUR.

Realizace Programu Posilování sociálních, vzdělávacích a zdravotnických služeb v Královéhradeckém kraji:

Královéhradecký kraje si byl a je dobře vědom, že jeho další rozvoj bude stále více záviset na kvalifikaci a kvalitě lidí v něm žijících. Dostatečná, dostupná a kvalitní síť vzdělávacích, sociálních a zdravotnických zařízení je jednou ze stěžejních oblastí rozvoje lidských zdrojů a hraje významnou roli při zvyšování kvality a úrovně života lidí na území kraje. Současná síť zařízení a struktura poskytovaných služeb je v rámci kraje velmi různorodá. Existují místa, která jsou těmito službami vybavena nedostatečně, jiná naopak nadstandardně. Poskytovatelé vzdělávacích, sociálních a zdravotnických služeb by rádi svou nabídku služeb dále rozšiřovali, často však naráží na četné překážky bránící jejich rozvoji. Jednou z nejzávažnějších bariér jsou nedostačující, nevhodné nebo zastaralé prostory a prostředky potřebné pro jejich práci. Objekty, ve kterých působí, jsou často ve špatném technickém stavu. Úkolem Královéhradeckého kraje je zajistit kvalitní síť výchovně vzdělávacích, sociálních a zdravotnických služeb a právě k tomu přispěl i Program financovaný z FM EHP/Norska a Královéhradeckým krajem.

Královéhradecký kraj usnesením Zastupitelstva Královéhradeckého kraje č. ZK/6/255/2005 schválil přípravu Programu pod názvem „Posilování sociálních, vzdělávacích a zdravotnických služeb v Královéhradeckém kraji“ za účelem čerpání finančních prostředků z FM EHP / Norska. Program byl podpořen a schválen k realizaci v rámci 1. národní výzvy Výborem FM EHP a Ministerstvem zahraničních věcí Norska pod anglickým názvem **„Strenghtening of social, educational and medical services in Hradec Králové Region“** („Posilování sociálních, vzdělávacích a zdravotnických služeb v Královéhradeckém kraji“). Kanceláří finančních mechanismů je evidovaný pod číslem CZ 0037. V žádosti o Program bylo také upřesněno zaměření **oprávněných aktivit,** kterými byly:

- rekonstrukce a modernizace budov, ve kterých jsou poskytovány služby pro seniory, děti a mládež, včetně zdravotní prevence a léčby dětí a mládeže se specifickými problémy/potřebami;
- vybudování technické infrastruktury pro výše zmíněná zařízení;
- výstavba a rekonstrukce sportovišť a relaxačních zón;
- modernizace a nákup vnitřního a vnějšího vybavení pro výše zmíněné objekty.

Na období realizace Programu měl Královéhradecký kraj k dispozici finanční podporu ve výši 2 270 898 EUR z FM EHP/Norska, což je 85% celkových oprávněných nákladů Programu. Zbývajících 15% (400 747 EUR) představuje finanční spoluúčast z rozpočtu Královéhradeckého kraje. Celkové oprávněné náklady Programu CZ0037 jsou 2 671 645 EUR a tvoří ***fond***, ze kterého byli financováni koneční příjemci v rámci Programu. Na úrovni sub-projektů obdrželi žadatelé z fondu Programu 85% z celkových oprávněných výdajů, v případě nestátních neziskových organizací 90% celkových oprávněných výdajů.

V rámci Programu „Posilování sociálních, vzdělávacích a zdravotnických služeb v Královéhradeckém kraji“ byly vyhlášeny dvě výzvy. Podpořeno bylo celkem 21 sub-projektů a byla vyplacena finanční podpora v celkové výši 2 524 702 EUR. Sub-projekty se realizovaly během roku 2008 a 2009. Realizací Programu CZ0037 byly

naplněny všechny potřebné monitorovací indikátory – byly vybudovány 2 nové relaxační zóny a jedna byla komplexně zrekonstruována, bylo opraveno 15 budov a 4 z nich navíc získaly novou fasádu, bylo vybudováno nebo rekonstruováno 15 sportovišť. Realizované sub-projekty ovlivnily 2 071 seniorů a 5 723 dětí a mladistvých. Dále bylo ovlivněno 39 organizací, které výsledky využívají. Udržitelnost výstupů sub-projektů a tedy i celého Programu je 10 let od ukončení realizace.

TAB. 1: **Sub-projekty podpořené v rámci 1. výzvy**

registrační číslo	příjemce	celkové náklady projektu v Kč	podpora z Programu CZ0037 v Kč
CZ0037/01/002	**město Nechanice**	10 576 334,32	6 467 514,18
CZ0037/01/003	**město Broumov**	2 809 142,00	2 379 388,00
CZ0037/01/007	**obec Studnice**	4 863 884,57	4 022 710,28
CZ0037/01/012	**město Meziměstí**	2 082 373,00	1 529 363,40
CZ0037/01/013	**město Hostinné**	6 674 484,24	5 413 013,70
CZ0037/01/014	**SŠ potravinářská Smiřice**	7 347 303,00	6 241 332,05
CZ0037/01/024	**Oblastní nemocnice Jičín a.s.**	2 133 899,50	1 664 050,50
CZ0037/01/026	**městys Nový Hrádek**	4 901 203,07	4 069 253,23
CZ0037/01/027	**Oblastní charita Červený Kostelec**	9 122 872,50	5 223 915,00

TAB. 2: **Sub-projekty podpořené v rámci 2. výzvy**

registrační číslo	příjemce	celkové náklady v Kč	podpora z CZ0037 v Kč
CZ0037/02/030	**Městys Velké Poříčí**	3 483 651,50	2 804 383,33
CZ0037/02/031	**Dětský domov, ZŠ a školní jídelna Dolní Lánov 240**	4 804 974,73	4 084 228,52
CZ0037/02/032	**Gymnázium a SOŠ Hořice**	7 393 187,60	6 283 948,34
CZ0037/02/036	**Sdružení ozdravoven a léčeben okresu Trutnov**	4 543 801,00	3 818 719,99
CZ0037/02/042	**obec Čestice**	2 888 230,70	2 373 381,90
CZ0037/02/043	**město Dvůr Králové nad Labem**	1 866 294,18	1 585 621,11
CZ0037/02/048	**město Nová Paka**	1 978 936,00	1 671 846,65
CZ0037/02/050	**obec Černý Důl**	6 939 123,00	5 887 750,25
CZ0037/02/051	**obec Česká Čermná**	1 899 937,10	1 607 618,18
CZ0037/02/053	**Domov důchodců Borohrádek**	1 524 688,00	1 080 093,47

registrační číslo	příjemce	celkové náklady v Kč	podpora z CZ0037 v Kč
CZ0037/02/059	**Obec Lužany**	773 726,00	657 667,10
CZ0037/02/060	**Tělocvičná jednota SOKOL Jičín**	2 018 313,00	1 816 481,70

Závěr

Realizace všech 21 sub-projektů podpořených v rámci Programu Posilování sociálních, vzdělávacích a zdravotnických služeb v Královéhradeckém kraji byla ukončena a všechny sub-projekty byly i finančně vypořádány. Program byl žadateli o finanční podporu velmi pozitivně hodnocen. Portfolio konečných příjemců tvořilo 13 obcí, 2 nestátní neziskové organizace, 5 příspěvkových organizací zřízených Královéhradeckým krajem a 1 akciová společnost. Celkem bylo vyplaceno 2 524 702 EUR (85% tvořily finanční zdroje z FM EHP/Norska a 15% finanční podíl Královéhradeckého kraje). Zrealizované projekty velkou měrou přispěly k zlepšení stávajících služeb v oblasti sociální, vzdělávací a zdravotnické péče.

Literatura:

[1] Příručka pro příjemce grantu z FM EHP/Norska

[2] Příručka pro žadatele o finanční podporu z Programu financovaného z FM EHP/Norska a Královéhradeckým krajem

[3] Příručka pro příjemce finanční podpory z Programu financovaného z FM EHP/Norska a Královéhradeckým krajem

[4] Česko-polské podnikatelské listy, 1/2009, str.10 – 11

IMAGE AS THE AIM OF MARKETING ACTIVITY OF A LOCAL GOVERNMENT UNIT

Wiesława Kuźniar
The University of Rzeszow
wkuzniar@univ.rzeszow.pl

***Key words*:**
Image – local government unit – promotion

Abstract:
This study encompasses selected notions connected with adopting a positive image of a local government unit. The result of the process of creating an image relies on stimulating emotional bounds between a given unit and its beneficiaries. The positive image creates trust in a unit and is beneficial for its development and it differentiates from the competition. An important role in moulding an image is played by various promotional events which are used in the surveyed communes from the province of Podkarpackie and were assessed rather positively. Intense actions in the scope of events marketing should be emphasised as a result of which there are cultural, sports, entertaining or educational events. The results of the studies performed on 300 dwellers from the province of Podkarpackie, indicated rather high assessment of local authorities in the scope of creating the image (average 4.59 within the scale 1-7).

Introduction

The image of a local government unit is becoming more and more important as the element in creating the competitive advantage of cities, communes or entire regions as well within competition among local government units for investors, tourists, congress organisers, exhibitions and other events promoting a given unit. In the same way as people invest in their image, as a local government unit creates its reputation, engaging in the actions which cause that the environment perceives it as a commune or region that is friendly towards environment, dwellers, investors and other target markets.

The aim of this study is to present selected issues connected with creating a positive image of a local government unit. On the basis of theoretical discussions relating to the specificity of the image of a local government unit, there was presented an assessment of selected areas of the activity of local authorities in the scope of creating an image in communes from the province of Podkarpackie. Studies, with the use of a survey questionnaire, were conducted in the first quarter of 2009 in 30 communes from the province of podkarpackie, on the sample of 300 dwellers. The respondents were selected basing on the principles of non-random sampling. The survey relied on the 7-item Likert scale, by means of which there were verified certain areas of marketing activity of local authorities in communes from the province of Podkarpackie.

Essence and features of the image of a local government unit

The image of a local government unit is the reflection of feelings of many target groups as well as the entire local community, which emerges by means of cognitive processes and emotional attitude towards a given city, commune or region.

Ph. Kotler, Ch. Asplund, I. Rein, D. H. Haider define the image of a local government unit as "the total of beliefs, ideas and expressions that people have towards a given area [2, p. 87].

According to A. Szromnik, the image of a local government unit is the entirety of subjective representations about the reality, which have been created in human minds as the result of perception as well as the influence of mass media and informal informative media. The author emphasises that an image is an individualised and internally complex category. It is not a stable category, it is created within a long term period of time. Its result is to increase or decrease the competitiveness of a local government unit [5, p. 134].

Some authors emphasise that the image of a local government unit is "a multidimensional mental structure", consisting of two main dimensions: cognitive and emotional. The cognitive element encompasses beliefs and knowledge on physical (material) properties, though the emotional element relates to the feelings and emotions connected with the features of a local government unit and its environment [1, p. 638].

Among many target markets, the important role in territorial marketing is played by creating a positive image among dwellers of a given unit, which have a dual character, due to the fact that they constitute a target market as well as they have an influence on the process of creating an image by themselves. The created positive image may beneficially influence the level of dweller's identity with a city or commune, their sense of satisfaction, safety. As a result, there are created strong bounds with their own place of residence, increases the engagement of dwellers in public life of a given unit, which is perceived to be connected with their future [4, p. 57].

Target image and instruments for its creation

The basis for creating a needed (target) image of a local government unit is the analysis of its current image, its strengths and weaknesses. The needed image should arise from the development mission, which is a declaration of intent for local authorities, entered into the strategy of development of a given territorial unit. The ideas included in the development mission are frequently aimed at adopting the attitude that the beneficiaries deal with the specific place of living, aimed at satisfying their needs, desires and expectations. Moreover, the mission helps dwellers of a given commune to maintain their mutual vision of development as well as it is a determinant supporting the cohesion of its image.

The new image of a local government unit may positively influence and develop its functions, when it fulfils several conditions [3, p. 167]:

1. It has to be updated and reliable.
2. It has to be simple (too many images may distort its representation),
3. It has to be attractive, eye-catching (suggesting why people would like to live, invest in a given city, commune or go sightseeing),
4. It has to be unique (if e.g. the country has several units advertising as „the best climate for business", it may make mistakes).

Creating the system of presentation and identification of a city and commune is connected with their presentation by means of the proper system of symbols and signs which reflect certain behaviours and characteristic features. They encompass i.a.: human potential, architecture, scientific and religious events, natural peculiarities,

plants, natural phenomena, sport and culture events, fair, exhibitions and some cuisine specialties, garments, myths, legends, sayings.

The important element creating the image of a local government unit is the professional system of marketing communication with the external environment as well as the subjects inside, using various promotional forms, means and techniques, by means of which certain planned information is passed to proper target groups.

Assessment of selected forms of promotional activities in communes from the province of Podkarpackie, creating their image

Forms of marketing activity of communes are aimed at certain target markets, which should by noticed and positively perceived. Among the forms of advertising used in communes from the province of Podkarpackie there is mostly noticeable publishing advertisements such as folders, catalogues or local commune newspapers. There are proportionally few modern forms of promotional communication such as television or the Internet. The survey results indicate that dwellers find it difficult to accept the thesis that a commune performs intensive advertising (on average 3.93 with the scale 1-7). Almost half of the surveyed does not confirm this statement.

The important area of promotional activity of communes consists of the actions in the scope of public relations and publicity, including fair, exhibitions, international cooperation, organising marketing events and undertakings of various scale (so called events marketing). Assessment of the activity of the selected communes within this capacity presents table 1.

As it results from the performed studies, the activity of communes from the province of Podkarpackie within the scope of events marketing was assessed higher than the use of advertising. The analysis of the answers provided by the respondents due to their age indicates that the older respondents, the higher assessment on this issue.

Table 1. **Verification of the thesis that „a commune is active in the scope of events marketing" according to the Likert scale**

Specification	Total	Age of the surveyed			
		18 - 24	25 - 39	40 - 59	more 60
1.Strong no	2.3	1.4	3.5	3.3	-
2. No	10.1	14.3	7.0	9.5	10.2
3. Rather no	9.3	8.6	10.5	8.3	10.2
4. Lack of opinion	11.4	11.4	11.6	10.5	12.2
5. Rather yes	25.3	22.9	29.1	24.2	24.5
6. Yes	34.3	35.7	36.0	33.7	30.7
7. Strong yes	7.3	5.7	2.3	10.5	12.2
Average within the scale 1-7	**4.78**	**4.70**	**4.73**	**4.82**	**4.92**

Source: Own calculations on the basis of survey research

The overall assessment of promotion activity of local authorities from the studied units within the scope of creating an image, presents table 2.

Table 2. **Verification of the thesis "commune authorities systematically create its image" according to the Likert scale**

Specification	Total	Age of the surveyed			
		18 - 24	25 - 39	40 - 59	more 60
1.Strong no	2.3	1.4	2.3	3.3	2.0
2. No	7.3	5.7	7.0	8.3	8.2
3. Rather no	8.3	5.7	10.5	7.4	10.2
4. Lack of opinion	22.7	28.6	22.1	21.1	18.4
5. Rather yes	33.7	37.2	33.7	28.3	39.2
6. Yes	22.0	20.0	17.4	28.3	20.0
7. Strong yes	3.7	1.4	7.0	3.3	2.0
Average within the scale 1-7	**4.59**	**4.60**	**4.58**	**4.56**	**4.53**

Source: Own calculations on the basis of survey research

The results indicate rather high assessment of local authorities in the scope of creating an image (average 4.59 within the scale 1-7). Analysing the answers provided by the respondents due to their age indicates the opposite trends than in table 1, i.e. the younger respondents, the higher assessment. This results from greater interest of young people in the current activity of local authorities, which also encompasses direct contacts with dwellers within the framework of personal promotion or frequent appearance in media by means of partnership with institutions and companies acting in the area of a given unit.

Summary

The image and its creation is becoming more and more important in functioning of local government units as the market subjects. A local government unit by means of its image, may attract investors or tourists and at the same time, minimise the risk of unemployment, multiplying the riches of its area. Within the last several years there have been visible intense actions of local authorities within the scope of an image, whose first results are noticeable in certain communes from the province of Podkarpackie. Despite the fact that the surveyed dwellers assessed local authorities rather positively, the process of shaping an image is long and requires constant marketing activities. The units that have a positive image should aim at its strengthening and maintenance. The places that have a negative image should make attempts in order to improve this situation. Furthermore, the places with a weak image should concentrate their actions on stimulating, among prospective beneficiaries, the awareness of existing of a given commune or city and then take actions to adopt a given image.

Bibliography:

[1] HOSNY, S., EKINCI Y., UYSAL, M. *Destination image and destination personality: An application of branding theories to tourism places.*, Yournal of Business Research 2006, nr 59, p. 638

[2] KOTLER, Ph., ASPLUND, Ch., REIN, I., HAIDER, G. H. *Marketing Places Europe. How to attract investments, industries, residens and visitors to cities, communities, regions and nations in Europe,* Prentice Hall, London 1999, p. 87

[3] KOTLER, Ph., HAIDER, D., REIN, I. *Marketing Place's – Attracting Investment , Industry and Tourism to Cities, States and Nations,* The free Press, New York 1993, p. *167*

[4] MAKARSKI, S., KUŹNIAR, W. *Marketing w zarządzaniu jednostką terytorialną*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009, p. 57

[5] SZROMNIK, A. *Marketing terytorialny*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007, p 134

SMĚRY VÝVOJE CESTOVNÍHO RUCHU VE DVACÁTÉM A NA POČÁTKU 21. STOLETÍ

NEW DIRECTIONS OF TOURISM INDUSTRY DEVELOPMENT IN THE 20th AND THE BEGINNING OF THE 21th CENTURIES

Karel Lacina
Univerzita Hradec Králové
karel.lacina@uhk.cz

Klíčová slova:
Cestovní ruch – prognóza vývoje – dopravní infrastruktura – věková struktura zákazníků – senioři
Key words:
Tourism – prognosis of development – traffic infrastructure – customers age structure – elderly people

Abstract:
Tourism industry represents one of the extremely important phenomena of the end of the 20th and the beginning of the 21st centuries. That time the number of tourism agencies, other tourism organizations and predominantly the number of customers were increased for several times. Nowadays there are three relatively new segments of customers: elderly people, young people, national and ethnical minorities. The broad utilization of information technologies in the tourism industry is the significant feature which role is and will be increased very quickly.

Zájem o poznávání jiných zemí a regionů se svým způsobem datuje již od éry starověkých mimoevropských civilizací. Počátky cestování v Evropě lze klást zhruba do období antického Řecka a antického Říma. Přesto, jak konstatuje V. Malá„za vlastní počáteční fázi cestovního ruchu je …. považováno až 19. století, kdy jsou vytvořeny podmínky pro jeho výraznější rozvoj a můžeme již hovořit o novodobém cestovním ruchu“ [1].

Nicméně přibližně až do konce druhé světové války cestování patřilo víceméně k výsadám relativně omezeného počtu spíše majetných jedinců. Teprve po roce 1945 začal být na evropském kontinentu zaznamenáván podstatně dynamičtější rozvoj cestovního ruchu. Zakládala se centra letní a zimní turistiky a zhruba od přelomu sedmdesátých a osmdesátých let se začalo prosazovat zvýšené zaměření na standardizaci některých služeb. Rozvoj cestovního ruchu ovšem nebyl plynulý. Jak uvádí A.M. Morrison, „během 60. let a na začátku let 70. bylo roční tempo přírůstku cestovního ruchu přinejmenším 10%. Každý sebejistě předpovídal jeho plynulý růst během 80. let i později. O cestovním ruchu se začalo hovořit jako o „průmyslu ekonomického růstu“ a nikdo neviděl změnu křivky vývoje. Tzv. energetická krize, celosvětově rozšířené ekonomické problémy a samozřejmě i terorismus podstatně ovlivnily charakter ekonomického růstu v odvětví cestovního ruchu od poloviny 70. let do poloviny 80. let. Rok od roku se zmenšoval procentní růst a v některých oblastech se objemy cestovního ruchu skutečně snížily„.[1] Týž autor v rámci charakterizování tendencí vývoje cestovního ruchu v poslední třetině minulého století podtrhl skutečnost,

že„inflace, nezaměstnanost a recese představují tři faktory ekonomického prostředí, které v 70. a 80. letech poznamenaly ekonomiku průmyslově rozvinutých zemí. Zasáhly také odvětví pohostinství a cestovního ruchu. Snížil se objem peněžních prostředků, které bylo možno vydávat na pracovní i soukromé cesty, peníze spotřebované na obchodní společenská setkání byly přísně sledovány".[2]

V rozvoji evropského cestovního ruchu se důležitým mezníkem stal přelom 20. a 21. století. Stimulem zájmu jeho účastníků vedle zlepšujících se hospodářských podmínek byly některé obzvláště atraktivní události z roku 2000. Patřily k nim zejména příchod nového milénia, olympijské hry, celosvětová výstava Expo 2000 a mistrovství Evropy v kopané.

I z uvedených důvodů v tomto roce v porovnání s rokem předcházejícím v celosvětovém měřítku vycestovalo dle údajů Světové organizace cestovního ruchu (U.N.World Tourism Organization) za hranice mateřské země o 34 milionů lidí více. Růst se nejvíce projevil ve východní Asii, v Pacifiku, včetně Austrálie (v první řadě vzhledem ke konání letní olympiády v australském městě Sydney) a na Středním Východě. Přesto se více než 40 % z celosvětového přírůstku počtu účastníků cestovního ruchu realizovalo v Evropě.

V devadesátých letech minulého století Evropská komise cestovního ruchu (ETC) na základě doporučení vypracovaného organizací nazvanou *Akční skupina evropské přepravy a turismu* (Evropean Travel and Tourism Action Group - ETAG) vydala zprávu charakterizující trendy,které se projevují v soudobém evropském cestovním ruchu. V ní se konstatovalo, že celkové výdaje na cestování (především na dopravu) rostly rychleji než ostatní rozpočtové položky - a to v první řadě díky organizování kratších, avšak častějších výjezdů. V pohledu do nejbližší budoucnosti již zmíněná Světová organizace cestovního ruchu ve svém analytickém materiálu nazvaném „*Tourism 2020 Vision*" předpovídá závažné změny v podílu jednotlivých světových destinací na globálním rozvoji turistických aktivit. Podle údajů v něm obsažených Evropa by si mohla zachovat vedoucí pozici jako nejnavštěvovanější destinace, avšak předpokládá se snížení jejího podílu z 60% v roce 1995 na 47% v roce 2020.Na druhé příčce" celosvětového žebříčku „ s podílem 25% na trhu (ze 14% v roce 1995) by v roce 2020 Východní Asie a oblast Tichomoří mohly nahradit Severní, Střední a Jižní Ameriku. Autorský tým vedený doc. Ing. J.Indrovou, CSc. V této souvislosti konstatuje, že "významným trendem bude rovněž nárůst četnosti dovolených, především krátkých dovolených po Evropě, Severní Americe a především Asii. Podíl jednotlivých evropských zemí má přitom zůstat zachován„. [1]. Autoři studie „*Tourism 2020 Vision*" mimo jiné dospěli k závěru, že v některých mimoevropských regionech je možno reálně předpokládat pokles intenzity cestovního ruchu. Šlo by zejména o takové, které jsou jednak ohroženy útoky ze strany teroristů, jednak výskytem vážných chorob.

Pokud jde o celkový počet příjezdů, v rámci našeho kontinentu se jejich nejnižší přírůstek očekává v západní Evropě. Naopak střední a východní Evropa by mohla v roce 2020 v uvedeném směru předstihnout západní Evropu.[2] Zájem turistů by měl směřovat zejména do střední a východní Evropy (223 milionů) a do jižního a východního Středomoří (212 milionů).

Pro stávající etapu rozvoje cestovního ruchu jsou dlouhodobě příznačné některé nové trendy. V první řadě se postupně *mění věková struktura populace a tím i zákazníků.* Podle stanoviska Světové organizace cestovního ruchu se významnou prioritou stává *cestovní ruch seniorů*. V řadě zemí se zvláště silnou skupinou stávají zákazníci starší 60 let. Ve Francii například podíl této skupiny populace na cestovním ruchu ještě v roce

2008 tvořil přibližně 30 %. Uvedenému segmentu se nabízejí speciální programy zájezdů, upravené autokary a letadla a různé slevy. V reakci na zmíněný trend Světová organizace cestovního ruchu již na přelomu let 1999 a 2000 vydala tzv. *Lisabonský dokument o seniorské turistice.* Obsahovala výzvu adresovanou specialistům v oblasti cestovního ruchu, aby vytvářeli specifické programy pro seniorskou turistiku (vyžadující záruku vyšší bezpečnosti, kvalitních zdravotních služeb, uskutečňování aktivit v přírodním prostředí a nabídku tělesných cvičení). K jistým změnám dochází i ve vytváření specifických produktů pro *cestovní ruch mládeže.* Jsou určeny pro segment zákazníků, u něhož se musí předpokládat, že bude významným způsobem podléhat módním trendům, což si vynucuje specifické marketingové přístupy. Marketéři musí rovněž přihlížet ke skutečnosti, že se *také mění struktura domácností*.

Zvyšují se role a odpovědnosti v domácnosti, což souvisí především se stávajícím postavením ženy ve společnosti. Služby cestovního ruchu jsou tudíž modifikovány tak, aby více vyhovovaly speciálním potřebám žen. Za další trend lze označit *rostoucí podíl příslušníků národnostních menšin na příjezdovém a na výjezdovém cestovním ruchu*.

V neposlední řadě v ekonomicky vyspělých státech dochází k určitým *změnám společenských a kulturních zvyklostí a životního stylu obyvatel*. Lidé dnes kladou větší důraz na své fyzické zdraví, kondici a vzhled, na zdravý životní styl, více a na aktivnější využívání volného času.

Důležitou soudobou prioritou je orientace na *organizování pobytů zaměřených na aktivní využívání volného času.* Závěry výzkumu provedeného počátkem 21. století organizacemi Standford Research Institute a Argus Reid například upozorňují na skutečnost, že přibližně 10% - 15% turistů touží po netradičních zážitcích. Většinou se jedná o turisty s vyšším vzděláním a s dobrým finančním zajištěním. Stále oblíbenějšími se dále stávají *tematické turistické trasy se specifickým obsahem.* Jsou zaměřeny na seznamování se s technickými a kulturními památkami, s místními tradicemi, folklórem, místní gastronomií, se sklářstvím, s tradičními zemědělskými a řemeslnými výrobami.

S nastíněnými prioritami jsou spjaty i některé stávající trendy projevující se v *incentivní turistice.* Obecně v ní převládají tzv. out-door-activities (aktivity prováděné v přírodě: jako jsou horská turistika, nebo lety balónem). Další trendy lze charakterizovat následovně: snižuje se počet turistů, kteří se ubytovávají ve velmi luxusních hotelech; takto ušetřené peníze investují do jiných programů. Zmenšuje se počet účastníků jednotlivých turistických skupin.

Pro nejbližší budoucnost se předpokládá, že se i nadále k vysoce efektivním typům turistiky bude řadit *kongresový cestovní ruch*. Jako perspektivní pro tento typ cestovního ruchu stává organizování středně velkých až malých konferencí, sympozií, seminářů, workshopů a veletrhů velmi často konaných v lázeňských a horských střediscích.

V dalším rozvoji cestovního ruchu bude nesporně hrát stále významnější roli využívání moderních informačních systémů a technologií. Již dnes se výpočetní a komunikační technika uplatňuje především v subjektech zabezpečujících dopravní služby.

V letecké, lodní a železniční přepravě jsou k dispozici informační a rezervační systémy, které umožňují nejen poskytování informací o vlastní dopravě, nýbrž též provádění rezervací míst a prodej dopravních cenin. Vývoj zatím nejdále postoupil v letecké dopravě, v níž se z původních rezervačních systémů jednotlivých leteckých společností vytvořily jednak nezávislé počítačové rezervační systémy - Computer Reservation Systems (CRS), jednak jejich následníci, globální distribuční systémy - Global

Distribution Systems (GDS).Tyto se staly univerzálními distributory mnoha služeb cestovního ruchu.

V hotelech a v dalších ubytovacích zařízeních se již dnes využívají multifunkční systémy, které zpracovávají celou jejich agendu a jež propojují jejich jednotlivá pracoviště. Rovněž v cestovních kancelářích se stále častěji automatizují - a i nadále se budou automatizovat - četné rutinní agendy (účetnictví, vedení standardních písemností a další aktivity). Výpočetní technika je zvláště významná pro správu centrální databáze produktů (zájezdů, ubytovacích kapacit a dalších služeb) a pro výstupy z ní v podobě tisku cestovních dokumentů a informací. Na centrální databázi produktů bývají v cestovních kancelářích přímo připojena jednotlivá prodejní místa a v řadě případů i externí prodejci. Navíc se informační systémy přímo využívají i v samotné oblasti řízení, marketingu, při vedení klientských databází [1]. Výpočetní technika se stala samozřejmou součástí vybavení i turistických informačních středisek.

Výpočetní technika se zároveň stále častěji využívá k prezentacím služeb firem angažovaných v cestovním ruchu na internetu. Poslední roky se mimo jiné odehrávaly ve znamení obrovského rozmachu propagace jejich aktivit prostřednictvím internetu. Správnost takovéto orientace dokládají zvláště zahraniční poznatky. Podle údajů eMarketer eStats již z 2. srpna 2000 například prodej nabídek cestovního ruchu na americkém internetu zaujímal první místo (hodnota trhu cestovního ruchu v USA v té době činila celkem 221 miliard USD). [2] Konkrétní údaje o dalším vzestupu role internetu v cestovním ruchu v průběhu první dekády 21. století potvrzují, že propagace služeb cestovního ruchu pomocí internetu je poměrně vysoce efektivní i v porovnání s vynaloženými náklady. Zatímco v případě tištěných katalogů tvoří až 90 % nákladů výdaje na tisk a na distribuci a pouze 10 - 30 % činí náklady na obsahové zpracování tj. texty, fotografie), v případě internetové prezentace by tomu mohlo být naopak. Náklady na technické vytvoření by neměly přesáhnout 30 % celkových nákladů. 70 - 90 % nákladů by mělo být věnováno na tvorbu koncepce, scénáře, grafiky a obrazového materiálu.

S přihlédnutím ke stávajícím trendům se stále více také počítá s růstem efektivity internetových veletrhů cestovního ruchu. Všeobecně se uznává, že jejich hlavní výhodu představují účast většího množství návštěvníků a úspora času. V porovnání s klasickými veletrhy jsou také pohodlnější a levnější, neboť v jejich případu odpadají cestovní výdaje. Další výhodou internetových veletrhů je propojení expozice internetového veletrhu se stálou internetovou prezentací.

Literatura:

[1] INDROVÁ, J., MALÁ, V. a kol. *Cestovní ruch I., 1.vydání,* Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze 2004,ISBN: 80-245-0799-4

[2] MALÁ, V. *Cestovní ruch (vybrané kapitoly)*, Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze 1999

[3] MORRISON, A. M. *Marketing pohostinství a cestovního ruchu,1. vydání,* Praha: Victoria Publishing House a.s.1995, ISBN: 80-85-605-90-2

[4] RYGLOVÁ, K. *Cestovní ruch (soubor studijních materiálů)* Ostrava :KEY Publishing 2007,ISBN: 978-80-87071-44-1

[5] ŠVECOVÁ, E., ŠAVRDA, T. *Využití software v oblasti cestovního ruchu* - in: *Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství,* Tábor, 1997

[6] *Tourism Highlights: Edition 2005*,UNWTO 2005

[7] http://www.emarker.com/estats/dailyestats/20000802-travel.html

INNOWACYJNOŚĆ POLSKIEJ GOSPODARKI W ŚWIETLE BADAŃ INSTYTUCJI MIĘDZYNARODOWYCH

INNOVATIVENESS OF POLISH ECONOMY IN THE LIGHT OF RESEARCH OF INTERNATIONAL INSTITUTIONS

Justyna Łapińska
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
justlap@umk.pl

Słowa kluczowe:
Innowacyjność – Polska – ranking konkurencyjności – ranking innowacyjności
Key words:
Innovativeness – Poland – ranking of competitiveness – European Innovation Scoreboard

Abstract:
In the world rankings of competitiveness, Poland is classified relatively low. According to World Economic Forum Poland has become forty-sixth world economy (out of 133 countries rated). The position of Poland would be much higher if it were not for its weaknesses that exposed in some categories analyzed. One of them is innovations. The most important problems in this area are: capacity for innovation, company spending on R&D, university-industry collaboration in R&D and availability of scientists and engineers. In the European Innovation Scoreboard, which provides a comparative assessment of the innovation performance of European Union Members States, Poland is in the group catching-up countries. Their innovation performance is well below the European Union average.

Wprowadzenie

Innowacyjność jest czynnikiem, który ma kluczowy wpływ na poziom konkurencyjności przedsiębiorstw, gałęzi czy całych gospodarek. Rozumiana jest jako zdolność i motywacja przedsiębiorstw do ciągłego poszukiwania i wykorzystywania w praktyce wyników prac badawczych i rozwojowych, nowych koncepcji pomysłów i wynalazków. Innowacyjność to także doskonalenie i rozwój istniejących technologii produkcyjnych, eksploatacyjnych i dotyczących sfery usług, wprowadzanie nowych rozwiązań w organizacji i zarządzaniu, a także doskonalenie i rozwój infrastruktury, zwłaszcza dotyczącej gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji [2, 6]. Zdolność do kreowania nowych rozwiązań lub przynajmniej implementowania nowej wiedzy wytworzonej w innych krajach, pozwala na bardziej efektywne wykorzystanie posiadanych czynników produkcji, stymulując w ten sposób wzrost gospodarczy i przyczyniając się do poprawy pozycji konkurencyjnej kraju. Stąd też innowacje i ich źródła są przedmiotem ogromnego zainteresowania ekonomistów i polityków gospodarczych. Zagadnieniu innowacyjności poświęcone są również raporty publikowane przez międzynarodowe instytucje i ośrodki badawcze. Celem niniejszego opracowania jest ukazanie poziomu innowacyjności polskiej gospodarki w świetle ocen wybranych instytucji międzynarodowych.

Innowacyjność polskiej gospodarki w rankingu konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego

Międzynarodowe rankingi konkurencyjności tworzone są na podstawie syntetycznych indeksów oceny, które konstruowane są w oparciu o uporządkowane zbiory kryteriów. Tego typu prace prowadzone są przez różne instytucje i organizacje. Jednakże od wielu lat do najbardziej znanych i najczęściej cytowanych należy raport o konkurencyjności, publikowany przez Światowe Forum Ekonomiczne[1]. Organizacja ta w swoich ocenach posługuje się kompleksowym miernikiem tzw. Globalnym Indeksem Konkurencyjności (*Global Competitiveness Index □ GCI*). Jest on skonstruowany w oparciu o dwanaście kategorii głównych, które łącznie obejmują 110 czynników. Twórcy raportu mają świadomość ogromnej roli innowacji w kreowaniu międzynarodowej pozycji konkurencyjnej kraju. Czynniki ujęte w kategorii innowacje stanowią bowiem jeden z filarów analizy i oceny[2]. W ostatnim raporcie Światowego Forum Ekonomicznego badaniu poddano 133 gospodarki. Polska została sklasyfikowana na 46. pozycji, poprawiając wynik sprzed roku o siedem miejsc (zob. tab. 1). Uwagę zwraca poprawa pozycji wyznaczonej subindeksem innowacyjności. W 2008 r. Polska zajmowała 61. miejsce w świecie, rok później 46.

TAB. 1: **Pozycja (wraz z punktacją*) wybranych krajów w rankingu Światowego Forum Ekonomicznego wyznaczona Globalnym Indeksem Konkurencyjności (GCI) oraz Subindeksem Innowacyjności**

Kraj	2009		2008	
	Globalny Indeks Konkurencyjności	Subindeks Innowacyjności	Globalny Indeks Konkurencyjności	Subindeks Innowacyjności
Szwajcaria	1 (5,60)	3 (5,68)	2 (5,61)	2 (5,68)
Stany Zjednoczone	2 (5,59)	1 (5,71)	1 (5,74)	1 (5,80)
Singapur	3 (5,55)	10 (5,15)	5 (5,53)	11 (5,16)
Szwecja	4 (5,51)	4 (5,53)	4 (5,53)	6 (5,53)
Dania	5 (5,46)	7 (5,28)	3 (5,58)	7 (5,37)
Finlandia	6 (5,43)	6 (5,47)	6 (5,50)	5 (5,53)
Niemcy	7 (5,37)	5 (5,47)	7 (5,46)	4 (5,54)
Japonia	8 (5,37)	2 (5,70)	9 (5,38)	3 (5,65)
Kanada	9 (5,33)	12 (4,96)	10 (5,37)	16 (4,96)
Holandia	10 (5,32)	9 (5,17)	8 (5,41)	9 (5,20)
Czechy	31 (4,67)	26 (4,40)	33 (4,62)	25 (4,37)
Cypr	34 (4,57)	32 (4,18)	40 (4,53)	41 (4,05)
Estonia	35 (4,56)	42 (3,98)	32 (4,67)	40 (4,06)

[1] Inny, również znany, ranking konkurencyjności gospodarek *World Competitiveness Yearbook* publikuje Międzynarodowy Instytut Rozwoju Zarządzania (*International Management Development*). Autorzy tego raportu, wykorzystując 329 kryteriów oceny, badają konkurencyjność 57 krajów.

[2]Pozostałe kategorie to: instytucje, infrastruktura, stabilność makroekonomiczna, zdrowie i kształcenie podstawowe, kształcenie wyższe i doskonalenie zawodowe, efektywność rynków dóbr, efektywność rynku pracy, rynki finansowe, zaawansowanie technologiczne, wielkość rynku, poziom biznesu. Na podstawie czynników ujętych w tych kategoriach utworzono trzy subindeksy. Jednym z nich jest indeks odnoszący się do czynników innowacyjnych. Szerzej na ten temat zob.: [5, 8].

Kraj	2009		2008	
	Globalny Indeks Konkurencyjności	Subindeks Innowacyjności	Globalny Indeks Konkurencyjności	Subindeks Innowacyjności
Słowenia	37 (4,55)	30 (4,23)	42 (4,50)	33 (4,15)
Polska	**46 (4,33)**	**46 (3,84)**	**53 (4,28)**	**61 (3,70)**
Słowacja	47 (4,31)	57 (3,71)	46 (4,40)	53 (3,80)
Węgry	58 (4,22)	61 (3,67)	62 (4,22)	55 (3,75)

*maksymalna liczba punktów wynosi 7.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *The Global Competitiveness Report 2008□2009*, World Economic Forum, Geneva 2008, s. 12□13; *The Global Competitiveness Report 2009□2010*, World Economic Forum, Geneva 2009, s. 14□15.

Światowe Forum Ekonomiczne wykorzystuje wyniki swoich badań do określenia stadium rozwoju, w jakim znajdują się poszczególne gospodarki, wskazując przy tym na trzy podstawowe etapy. W stadium początkowym o konkurencyjności gospodarki decydują czynniki wytwórcze, a zwłaszcza wyposażenie kraju w zasoby taniej siły roboczej oraz zasoby naturalne. W kolejnym stadium rozwoju gospodarki podkreśla się rolę efektywności. Kluczowe znaczenie ma stosowanie nowszych, wydajniejszych technologii produkcji. W ostatnim stadium rozwoju istotnego znaczenie nabiera jej innowacyjność. Kluczowe staje się stosowanie najnowocześniejszych metod wytwarzania i wprowadzanie innowacji, które są wynikiem rozwoju nowej wiedzy. Według WEF polska gospodarka jest dopiero w fazie przechodzenia ze stadium opartym na efektywności do stadium opartym na innowacyjności. 52. pozycja osiągnięta w rankingu, wyznaczona kategorią „innowacje" nie jest zadowalająca, choć, co należy wyraźnie podkreślić, nastąpiła w tym zakresie pewna poprawa w stosunku do roku poprzedniego (zob. tab. 2). Pozycję Polski w obszarze „innowacje" istotnie osłabiają takie czynniki, jak: niedostateczny poziom współpracy ośrodków naukowo-badawczych z przemysłem, niskie wydatki przedsiębiorstw na badania i rozwój, ograniczona dostępność naukowców i inżynierów.

TAB. 2: **Ocena jakości czynników tworzących kategorię „Innowacje" według badań Światowego Forum Ekonomicznego w Polsce w latach 2008-2009**

Czynnik	Pozycja w rankingu (wraz punktacją*) wyznaczona określonym czynnikiem	
	2008	2009
Innowacje w tym	**64 (3,2)**	**52 (3,3)**
Zdolność innowacyjna	70 (3,0)	57 (3,1)
Jakość instytucji naukowo-badawczych	56 (4,1)	48 (4,1)
Wydatki przedsiębiorstw na badania i rozwój	65 (3,1)	57 (3,2)
Współpraca ośrodków naukowo-badawczych z przemysłem	81 (3,0)	76 (3,3)
Zakupy rządowe produktów zaawansowanych technologicznie	62 (3,7)	29 (4,2)
Dostępność naukowców i inżynierów	69 (4,1)	58 (4,3)
Patenty	48 (0,8)	43 (1,4)

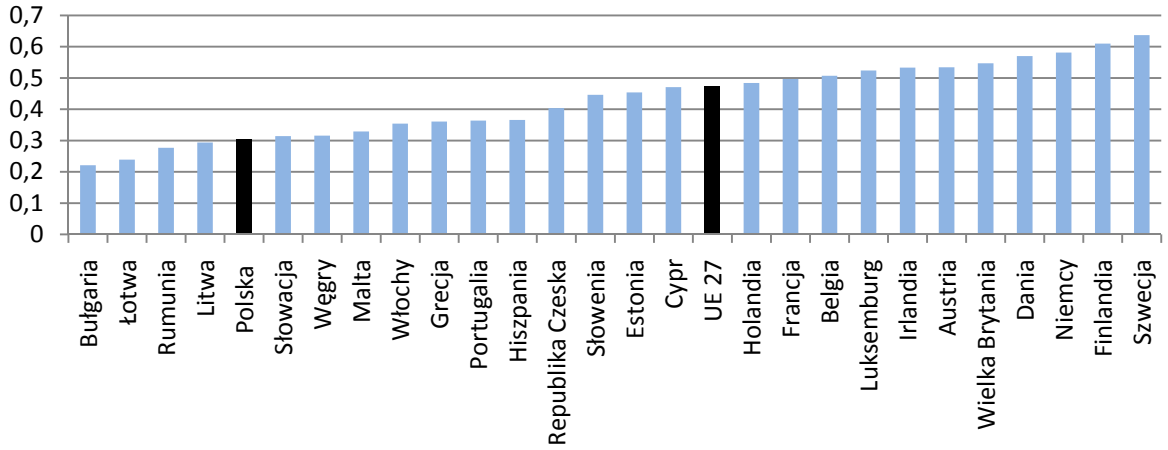
*maksymalna liczba punktów wynosi 7.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *The Global Competitiveness Report 2008–2009*, World Economic Forum, Geneva 2008, s. 486–492; *The Global Competitiveness Report 2009–2010*, World Economic Forum, Geneva 2009, s. 466–472.

Polska w rankingach innowacyjności

Ważnym źródłem informacji na temat działalności innowacyjnej przedsiębiorstw europejskich jest publikowana corocznie przez Komisję Europejską tzw. Europejska Tablica Wyników w Dziedzinie Innowacji (*European Innovation Scoreboard*)[3]. W raporcie tym wykorzystuje się syntetyczny miernikiem innowacyjności – *Summary Innovation Index* (SII). Wartość indeksu SII dla poszczególnych krajów jest wynikiem analizy ponad 20 wskaźników charakteryzujących różne aspekty innowacyjności. Indeks przyjmuje wartości od 0 do 1, przy czym, im wartość indeksu jest bliższa jedności, tym wyższy poziom innowacyjności danego kraju. Wartości indeksu innowacyjności dla poszczególnych krajów Unii Europejskiej przedstawiono na wykresie 1.

WYK. 1: **Wartość indeksu SII w krajach Unii Europejskiej w 2008 roku**

Źródło: *European Innovation Scoreboard 2008, Comparative Analysis of Innovation Performance*, European Commission, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009, s. 58.

Liderem w zakresie innowacyjności jest w UE Szwecja, dla której Indeks SII wyniósł 0,637. Wysoką innowacyjnością odznaczają się także pozostałe gospodarki państw nordyckich, Niemcy i Wielka Brytania. Polska z wynikiem 0,305 sytuuje się znacznie poniżej średniej unijnej wynoszącej 0,475. Niższe od Polski wartości indeksu SII mają tylko cztery kraje: Bułgaria, Łotwa, Rumunia i Litwa (odpowiednio 0,221, 0,239, 0,277 i 0,294). Najlepsze wyniki wśród krajów, które wraz z Polską przystąpiły do UE uzyskały Cypr (0,471), Estonia (0,454), Słowenia (0,446) i Republika Czeska (0,404).

[3] Innym raportem dotyczącym innowacyjności gospodarek unijnych jest *Community Innovation Survey* (CIS). Jego celem jest cykliczne badanie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw europejskich. Dotychczas przeprowadzono cztery rundy takich badań. Wyniki ostatniego badania CIS-4 potwierdziły niską innowacyjność polskich firm [3, 103–107].

Analiza wartości wybranych wskaźników, na podstawie których skonstruowany jest indeks SII potwierdza istnienie dysproporcji między Polską a UE-27 (zob. tab. 3).

TAB. 3: **Wybrane wskaźniki służące do oceny innowacyjności. Pozycja Polski na tle Unii Europejskiej w 2008 roku***

Wskaźnik	Średnia dla UE-27	Polska
Wydatki budżetowe na B+R (% PKB)	0,65	0,38
Wydatki przedsiębiorstw na B+R (% PKB)	1,17	0,18
Liczba patentów w Europejskim Urzędzie Patentowym (na 1 mln ludności)	105,7	3,0
Znaki towarowe zarejestrowane w UE (na 1 mln ludności)	124,6	33,2
Wzory użytkowe zarejestrowane w UE (na 1 mln ludności)	121,8	45,5
Wydatki na technologie informacyjne (% PKB)	2,7	2,6
Eksport towarów medium-tech i high-tech (jako % całkowitego eksportu)	48,1	48,9
Sprzedaż produktów nowych na rynku (% obrotu)	8,60	4,56
Sprzedaż produktów nowych dla firmy (% obrotu)	6,28	5,55
Odsetek ludności w wieku 20□24 lat, którzy mają co najmniej średnie wykształcenie	78,1	91,6

*Rok 2008 lub ostatni, dla którego dostępne były dane statystyczne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *European Innovation Scoreboard 2008, Comparative Analysis of Innovation Performance*, European Commission, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009, s. 58.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w Polsce mierzone udziałem wydatków, zarówno sektora publicznego, jak i przedsiębiorstw w PKB lokują Polskę na jednym z ostatnich miejsc w Europie. Dużą dysproporcję widać zwłaszcza w odniesieniu do sektora prywatnego. Wydatki przedsiębiorstw na B+R stanowią jedynie 0,18% PKB, podczas gdy średnio w Europie jest to 1,17%. Taka struktura nakładów na B+R stawia w niekorzystnym świetle innowacyjność polskiej gospodarki, jest bowiem odwrotna niż w UE-27. Nie spełnia również założeń przyjętych w Strategii Lizbońskiej, zgodnie z którymi 2/3 nakładów na B+R powinno pochodzić z sektora przedsiębiorstw. Miernikami efektów działalności innowacyjnej są wskaźniki z zakresu ochrony własności przemysłowej. W tym obszarze dysproporcje są jeszcze większe. Wskaźnik określający liczbę zgłoszeń patentowych do Europejskiego Urzędu Patentowego (*European Patent Office*), przypadającą na milion ludności wyniósł 3, podczas gdy średnia wartość tego wskaźnika dla UE-27 wynosiła 105,7. Wartości wskaźników dotyczących znaków towarowych i wzorów użytkowych, zarejestrowanych w UE wyniosły dla Polski odpowiednio 33,2 i 45,5. W UE-27 było to 124,6 i 121,8. Nieco niższą wartością niż w UE odznaczały się wskaźniki odnoszące się do sprzedaży produktów nowych na rynku i nowych dla firm (zob. tab. 3). Niemal identyczną wartość (ok. 48%) osiągnął natomiast wskaźnik określający udział eksportu towarów *medium-* i *high-tech* w eksporcie ogółem. Należy jednak zauważyć, że jest to w dużym stopniu zasługą towarów *medium-tech*. Analiza udziału eksportu wyrobów wysokiej techniki w

polskim wywozie nie daje już tak optymistycznych wniosków. Porównywalnym udziałem odznaczają się także wydatki na technologie informacyjne. W Polsce wynosiły one w badanym okresie 2,6% PKB, w Unii średnio 2,7%. Analizując wskaźniki służące do opisu innowacyjności Polski warto zaznaczyć, iż nico lepsze wyniki osiąga Polska w obszarze zasobów ludzkich. Pod względem wskaźnika skolaryzacji młodzieży przewyższa nawet UE-27. Prawie 92% Polaków w wieku 20□24 lat posiada przynajmniej średnie wykształcenie, podczas gdy w UE odsetek ten wynosi średnio 78,1%.

Podsumowanie

Pozycja polskiej gospodarki pod względem innowacyjności należy, w opinii instytucji międzynarodowych, do najniższych w Unii Europejskiej. Z krajów, które razem z Polską w 2004 r. przystąpiły do Wspólnoty niższą innowacyjnością odznaczają się tylko Łotwa i Litwa. Problemem Polski jest nie tylko niedostatek wydatków na działalność badawczo-rozwojową, ale także nieprawidłowa ich alokacja. Z badań Komisji Europejskiej wynika, że proces zbliżania się Polski do średnich wyników osiąganych w Unii może potrwać nawet dwadzieścia lat. Niezbędne staje się zatem rozwijanie polityki gospodarczej, nakierowanej na eliminację barier utrudniających podnoszenie innowacyjności i stworzenie warunków umożliwiających jak najszybsze osiągnięcie przynajmniej średniego poziomu Unii Europejskiej. Od kilku lat wprowadzane są w Polsce nowe programy, instrumenty i rozwiązania, które mają poprawić sytuację w tym zakresie. Ich efekty będą się jednak pojawiać stopniowo, w dłuższej perspektywie.

Bibliografia:

[1] *European Innovation Scoreboard 2008, Comparative Analysis of Innovation Performance*, European Commission, Office for Official Publications of the European Communities Luxembourg 2009, 58 s., ISBN 978-92-79-09675-4.

[2] *Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2013*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Rozwoju Gospodarki, Warszawa 2006, 79 s.

[3] *Science, technology and innovation in Europe*, European Commission, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2008, 233 s., ISBN 978-92-79-07801-9

[4] *The Global Competitiveness Report 2008□2009*, World Economic Forum, Geneva 2008, 500 s., ISBN 978-92-95044-11-1.

[5] *The Global Competitiveness Report 2009□2010*, World Economic Forum, Geneva 2009, 479 s., ISBN 978-92-95044-25-8.

ESTIMATED IMPACTS OF ECONOMIC CRISIS ON LOCAL MUNICIPALITIES: COMPARISON ACROSS EUROPE

Miroslava Lungová
Technical University of Liberec
miroslava.lungova@tul.cz

***Key words*:**
Economic crisis – budget – municipalities – tax revenues – investments

Abstract:
The global financial and subsequent economic crisis hit throughout the world, making its impact on all sectors of economy, affecting companies as well as all levels of governmental authorities. Deteriorated economic performance affects state budgets development with ensuing repercussion for municipal and regional budgets. Not only immediate effects can be noted, but also medium and long term effects particularly in the form of postponing of public investment projects, lower income tax receipts and higher budget expenditures mostly for social benefits.

Introduction

The global financial and subsequent economic crisis hit throughout the world, making its impact on all sectors of economy, affecting business companies as well as all levels of governmental authorities. Since autumn 2008, various numbers of estimates have been made of its impact on main macroeconomic entities featuring the economic performance of the economy as a whole. We may notice the unemployment on the rise whereas main industries have been in decline. All these facts contribute to the state budget development with ensuing repercussions for the budgets of both regional and local authorities. Is there any difference among different countries? What are main approaches to combat or at least mitigate negative impacts of crisis on local economies? Main realms in which municipalities have been afflicted by an ongoing crisis are to be analyzed in following text, based on a survey made among representatives of different Regional and Municipal Associations around Europe in spring 2009. Due to limited extent of this paper, all matters can be tackled only briefly leaving a great deal of questions for follow-up research.

General features of the economic crisis repercussions

According the survey conducted by the Council of European Municipalities and Regions (CEMR) in 23 countries[1], several common features of economic crisis impacts can be tracked down across European municipalities. First and foremost, economic downturn has its repercussion in lower domestic demand as well as export, which makes it difficult to survive particularly small and medium enterprises. A number of them are going bankrupt which contributes to rising rate of unemployment. Not only

[1] Austria, Belgium (Flanders, Wallonia), Bulgaria, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Iceland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Netherlands, Norway, Portugal, Spain, Sweden, Switzerland, Ukraine, United Kingdom (+ Scotland)

have all these issues its impact on the state budget, but also on budgets of local municipalities. Municipalities are noted for lower income from taxes whereas their expenditures are on the rise, mostly due to higher demand for social benefits.

Majority of municipalities face a problem of carrying on in their investment projects due to insufficient resources and impaired access to credit. Not only has it been more difficult to get a credit from the bank, but also the cost of borrowing has increased. Thus, many of planned investment have to be put off until better times. Apart from postponing of planned investment projects, direct loss on financial investment can also be recorded (see later). There are countries that do realise an importance of going on in planned investment for boosting up local economies, though (e. g. Luxembourg). Economic crisis has a fundamental effect on real estate market in all countries as well. Many developers had to withdraw from their investment projects, which might have both rather long term effect on future budget revenues due to lower local property tax receipts and short term effect on lower profit from sale of land and lower tax revenues on building activities.

Peculiarities in various countries

Obviously, every country has its specificities too. They may differ in historical experience, in an initial economic situation, in an arrangement of public administration, relations among particular governmental level as well as ways of financing local and/or regional authorities. Of particular importance is a distribution of revenues from income taxes among different governmental levels. For illustration, in Ukraine the income tax represents 55-70% of revenues of municipal budgets and as such it is supposed to cause 30% drop in the volume of municipal income in 2009 as a result of current crisis [4, 3]. All these matters have to be taken into account when discussing both potentional impacts of economic crisis and methods of fighting it. Several European municipalities have been hit with the crisis from the very beginning due to their financial investments into afflicted financial institutions.

Ownership of so called toxic assets is considered to be a main cause of downfall of many banks and financial institutions. As many experts believes, the roots of these assets are deep in the nineties, or more precisely in the U. S. Community Reinvestment Act from the 1977, which had encouraged banks to provide loans to unqualified borrowers. This was supposed to prevent banks from a practise known as “redlining”, which meant that banks provided loans basically only to higher-income group of population [5]. In 1995, another law has been endorsed that allowed the securitization of any risk assets including subprime mortgages. These measures were aimed to boost up the ownership of houses and as such it had succeeded. Nevertheless, in a few years time it has brought about consequences in the form of exorbitant prices of practically worthless assets in ownership of banks and other investors into financial instruments of different kinds.

Bank Dexia as one of the main financial partner of Belgian municipalities from Flanders and Wallonia may serve as an example. For the contaminated debt securities portfolio had to be depreciated several times, payment of dividend to shareholders seems to be in peril, including those to municipalities as on of shareholders. Even though, only a few municipalities such as Oostende, Blankenberge and Knokke-Heist [2, 9] are major shareholders and thus the absence of the dividend will have more severe impact on their budget revenues, rather long term effects might be predicted in general. Thanks to

reduced value of Dexia shares, new investors may be induced to purchase it, which will inevitably result in a decrease in the proportion paid to the municipal holding company later. In France, certain local authorities are facing difficulties due to the "toxic assets" in Dexia bank too and consider the possibility of taking a legal action against the bank. In Netherlands, several municipalities are confronted with problems for their deposits in Icelandic banks (total value of Euro 85 mil.). Other most affected municipalities by their investing into toxic loans hails from Germany, England and Scotland. Apparently, countries from the former socialist block (like Bulgaria, Estonia, and Lithuania) have been spared from these impacts which may be mostly attributed to the different historical background. In several countries, particular financial institutions operating in the field of financing municipal investments got into troubles as well. Kommunalkredit Austria AG has been kept alive through a takeover by the Austrian Republic and a generous support by the state; Kommunekreditt in Norway has stopped offering new loans to the local government sector. These cases mean virtually both additional costs on the expenditure side of the state budget as a bailout result and more difficult access to financial resources of municipalities.

In countries out of monetary union, another risk turns up concerning exchange rate development. When local currency depreciates towards euro as a result of deteriorating economic performance of local economy, it may lead to rather significant loss in financing of national/regional operational programmes from the EU funds. Whereas the contracts are signed before the project is carried out, the money is repaid after the project is completed. Due to this time lag, fundamental financial loss may occur. For the Czech Republic is confronted with this issue as well, its Ministry of Regional development has introduced a plan that might allow financing projects during its implementation and/or shortening terms of project refunding.

General approaches to combat crisis

Apparently, the ongoing crisis has contributed to reinforcement of fiscal policy measure significance and revived a discussion of a level of interventionism in economy. Moreover, using discretionary fiscal measures for mitigation of crisis impacts has brought in questions concerning externalities, due to attained level of integration. According to Baldwin [1], using certain fiscal measure in one country may affect economy in other member countries. Regular spillovers are associated with export and import and do not make up a major danger for economies. More serious threat for economies consists in spillover of cost of indebtedness and/or subsequent insolvency of a country. Extensive public debt of once country may destabilize international financial market and import higher inflation into integrated countries, induce a capital outflow with results in deep recession and higher unemployment. That is why public budgets have to be watched closely as for measures taken as well as for its development due to deteriorated economic situations.

Spillover effects represent main reason why the European Union got down elaborating economic recovery plan to be implemented across its member countries. Apart from common financial measures via EU funds and/or grants provided by the European Investment Bank, a mechanism of public procurement is considered of great importance for municipalities. The European Commission encouraged public authorities to shorten time limits of the procedure from 87 days to 30 days for all major public projects in case of urgency, which has been applied to the situation of ongoing crisis [3]. To promote

economic growth, another measure has been approved by the Council concerning a possibility to apply a reduced VAT rate to certain goods and services in the member states, particularly to locally-provided labour-intensive services [4].

Particular actions taken in different countries

In accordance with different strength and different types of impacts, countries have adopted slightly diverse activities. Several of them are worthy to be discussed for it may be transferable into other countries and/or have slightly controversial purpose. Into the first group may be counted a case of Denmark, where a package of measures to promote municipal investment via reduced tax on labour income has been agreed upon, which shall be financed by increased „green" taxes [2, 20]. In Estonia, the government has prohibited to local municipalities to take loans until 2011 with exception of those for co-financing the EU financed project (upon the approval of the Ministry of Finance). On the other hand, sort of doubtful use of crisis represent a central government attempt to promote administrative-territorial reform with an aim of reducing the number of local governments ten times as a way how to save costs. In France, the central government has not implemented specific policy regarding the local authorities, yet there are two initiatives with considerate influence on the municipalities. 1000 project are to be backed up by the central government to boost the local economy and obligation of earlier repayment of the value added tax compensation for the local authorities have been agreed on (usually in two years cycles). In Luxembourg, prolongation of repayment period for loans taken by the municipalities has been suggested together with authorization to sign contracts for fixed rate borrowing [2, 42].

Conclusion

Economic crisis has appeared to affect national as well as local economies and as such made is reflexion in both state budgets and local budgets. Common features may be tracked down across European towns and villages, such as impairment of access to credits, higher costs of borrowing and thus, postponing investment projects. This can result in lower income tax receipts currently and property tax receipts in the future as well as in lower business activity. In any case, many different approaches have been adopted to mitigate negative impacts of economic crisis. In the follow-up research may be worthy to focus in detail on an efficiency of different measures taken on budget sides, revenues and expenditures, and analyse whether all measures taken on national or local level do not represent risk for the future, whether due to spillover effects and/or distortion of competitiveness of both individual firms and various business sectors.

This paper is a part of the project WD 30-07-1 which is devoted to regional disparities.

References:

[1] BALDVIN, R. AND WYPLOSZ, CH. *Ekonomie Evropské integrace.* Grada Publishing, 2008, ISBN 978-80-247-1807-1.

[2] CEMR. The Economic and Financial Crisis. Impact on Local and Regional Authorities. Council of European Municipalities and Regions, 2009. [online]. [cit. 2009-10-15]. Dostupné z: <http://urbact.eu/fileadmin/corporate/doc/News/CEMR%20CCRE.pdf>

[3] Directive 2004/18/EC on the coordination of procedures for the award of public works contracts, public supply contracts and public service contracts. [online]. [cit. 2009-10-20]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0018:EN:NOT

[4] The Local Government Information Network. [online]. [cit. 2009-10-22]. Dostupné z: <www.logincee.org/file/19350/library>

[5] The Office of the Comptroller of the Currency, Washington, 2009. [online]. [cit. 2009-11-05]. Dostupné z: <http://www.occ.treas.gov/crainfo.htm>

EUROPEAN UNION FOUNDS IN FINANCING LOCAL AUTHORITIES' INVESTMENTS IN LOWER SILESIA REGION

Marian Maciejuk
University of Economics in Wrocław
Marian.Maciejuk@ue.wroc.pl

Key words:
EU funds – local authorities' budgets – local authorities' investments

Abstract:
After Polish accession to the European Union structures local authorities were offered opportunities for obtaining financial resources in the form European Union funds to be invested in infrastructural development. Such investments aim at levelling differences in infrastructural management between particular regions. The hereby study presents activities undertaken by local authority units in order to obtain EU funds for investments in Lower Silesia region referred to, in this paper, as Lower Silesia.

Introduction

Local authorities invest mainly in infrastructural facilities. Infrastructure is generally used for providing public services. The development of infrastructure results in the improvement of living conditions for local inhabitants and stimulates economic activities, which transforms our Polish communes into more attractive and competitive targets for potential investors. Investment expenditure of local authority units occupies leading position in the overall structure of investment outlays.

After Polish accession to the European Union structures local authority units were offered an opportunity to obtain financial means from EU funds to be spent on infrastructural investments. These investments aim at levelling differences in infrastructural management between particular regions.

The objective of this article is to present activities performed by local authority units in obtaining EU funds for investments in Lower Silesia region, referred to in the hereby paper as Lower Silesia. The study covers activities characteristic for three levels of local authority units, i.e.: regional authorities, 26 rural districts, 3 townships (towns having rights of districts) and all types of communes[1].

Value and dynamics of EU funds

The size of financial means obtained for investments from the European Union budget by particular levels of local authorities results from numerous factors. At this point the following have to be mentioned: size of EU means for investments, possibilities of local authorities to provide their own contribution in the overall amount of due means, skills presented by local authorities in preparing adequate applications and investment needs of particular local authorities as confronted against priorities in the performed regional

[1] The period under analysis was specified on the basis of data availability from public statistics reports. Data published by Central Statistical Office, in the period of 2004-2005, related to local authorities budget performance do not present European Union funds as distinguished resources.

policy. The value of EU funds obtained by local authorities in Lower Silesia region, as well as their dynamics in the period of 2006-2008, is presented in table 1.

TAB. 1. **Value and dynamics of investment means from the European Union budget in local authority units of Lower Silesia in the period of 2006-2008 (in thousands of zlotys)**

Specification	2006	2007	2008	2007/2006 (w %)	2008/2007 (w %)	2008/2006 (w %)
TOTAL UNITS	**210 064,0**	**517 673,4**	**235 722,0**	**246,4**	**45,5**	**112,2**
region	***17 574,9***	***70 994,4***	***60 567,2***	***404,0***	***85,3***	***344,6***
districts*	***20 888,0***	***57 042,4***	***5 699,2***	***273,1***	***10,0***	***27,3***
towns having rights of districts	***76 062,2***	***188 178,7***	***102 522,2***	***247,4***	***54,5***	***134,8***
including:						
– *Jelenia Góra*	*22 857,8*	*52 292,1*	*16 053,2*	*228,8*	*30,7*	*70,2*
– *Legnica*	*22 079,1*	*4 416,4*	*342,1*	*20,0*	*7,7*	*1,5*
– *Wrocław*	*31 125,2*	*131 470,2*	*86 127,3*	*422,4*	*65,5*	*276,7*
communes total	***95 538,2***	***201 457,9***	***66 933,0***	***210,9***	***33,2***	***70,1***
including:						
– *town communes**	*30 233,9*	*91 909,7*	*27 284,2*	*304,0*	*29,7*	*90,2*
– *rural communes*	*36 339,4*	*55 237,8*	*13 427,7*	*152,0*	*24,3*	*37,0*
– *town-rural communes*	*28 965,6*	*54 310,4*	*26 221,2*	*187,5*	*48,3*	*90,5*

* excluding towns having rights of districts

Source: Author's compilation based on: www.stat.gov.pl – Regional Data Bank

In the time span under analysis all local authority units, i.e. regional authorities, rural districts, townships and all types of communes, obtained 744,5 million zlotys from the European Union. As far as the overall value of the obtained means is concerned, the distinctive year is 2007 when almost 70% of funds were received. It resulted from implementing investments based on the above funds and their accumulation within the framework of Integrated Operational Scheme for Regional Development in the EU financial period, coming to an end in 2006. New EU financial period covers the years 2007-2013. At present it is the time of implementing new Regional Operational Schemes with new priorities, as well as obtaining new funds by beneficiaries, to be invested in projects carried out by local authorities in the years to come.

The structure of EU investment funds

Different activities taken up by local authorities in obtaining EU investment funds result in their diversified spread between particular local authority levels. The structure of EU investment funds obtained by local authorities in Lower Silesia region, in the period of 2006-2006, is illustrated in table 2.

TAB. 2. **The structure of investment means from the European Union budget in local authority units of Lower Silesia in the period of 2006-2008 (in %)**

Specification	2006	2007	2008
TOTAL UNITS	**100,0**	**100,0**	**100,0**
region	***8,4***	***13,7***	***25,7***
districts*	***9,9***	***11,0***	***2,4***
towns having rights of districts	***36,2***	***36,4***	***43,5***
including:			
– *Jelenia Góra*	*10,9*	*10,1*	*6,8*
– *Legnica*	*10,5*	*0,9*	*0,1*
– *Wrocław*	*14,8*	*25,4*	*36,5*
communes total	***45,5***	***38,9***	***28,4***
including:			
– *town communes**	*14,4*	*17,8*	*11,6*
– *rural communes*	*17,3*	*10,7*	*5,7*
– *town-rural communes*	*13,8*	*10,5*	*11,1*

* excluding towns having rights of districts

Source: Author's compilation based on: see table 1

Data presented in table 2 explicitly show the concentration and the growing tendency of EU funds obtained in big towns, which have the rights of districts. In 2008 townships used 43,5% of all means obtained by local authority units at all levels. In Wrocław over 84% of all financial means obtained by townships were spent. A relatively big amount of EU means were obtained by town and rural-town communes. These results from the scale of projects implemented by these local authority units, as well as by successful activities taken up by local authorities.

Small rural communes are characterized by relatively low participation in the consumption of EU funds. Frequently the barrier for more extensive participation lies in the lack of opportunities for providing their own financial input into a given project caused by low budgetary revenues of particular communes.

The level of investments implemented by local authorities

Local authority units at all levels in Lowers Silesia region, in the period of 2006-2008, managed to implement investments for the amount exceeding 7 billion zlotys. The size of investment outlays is influenced by the wealth level enjoyed by a given unit, measured by the budget level and the amount of obtained external means. The diversification of investment outlays, measured by the share in the overall amount of budgetary expenditure, is illustrated by data presented in table 3.

TAB. 3. **Share of investment expenditure, in total budgetary revenues, in local authority units of Lower Silesia in the period of 2006-2008 (in %)**

Specification	2006	2007	2008
TOTAL UNITS	**20,9**	**21,3**	**24,6**
region	***32,4***	***26,6***	***25,6***
districts*	***12,5***	***11,3***	***12,3***
towns having rights of districts	***20,5***	***27,4***	***35,0***
including:			
– *Jelenia Góra*	*32,6*	*36,2*	*23,4*
– *Legnica*	*10,9*	*13,3*	*15,7*
– *Wrocław*	*20,4*	*28,1*	*38,8*
communes total	***21,8***	***19,1***	***21,7***
including:			
– *town communes**	*21,2*	*16,2*	*18,5*
– *rural communes*	*24,2*	*24,4*	*26,8*
– *town-rural communes*	*20,7*	*18,0*	*21,3*

* excluding towns having rights of districts

Source: Author's compilation based on: see table 1

It has to be emphasized that investment activities presented by local authorities are impressive. On average, over 20% of their budgetary revenues are allocated to investments. Towns having the rights of districts allocate most of their means to investments. The leading position in this domain is taken by Wrocław, where investments constitute almost 40% of their budgetary revenues, the runner up is Jelenia Góra which in 2007 registered the investment share at the level of 36,6%. Considerable activity in rural communes is also visible. Investments make, on average, 25% of their budgetary revenues, however, their participation in the overall amount of EU means obtained is relatively low.

Investments performed by local authority units are, to a great extend, facilitated by the obtained EU funds. Table 4 illustrates the share of EU funds in overall investment outlays.

TAB. 4. **Share of EU funds in total investment expenditure in local authority units of Lower Silesia in the period of 2006-2008 (in %)**

Specification	2006	2007	2008
TOTAL UNITS	**10,6**	**22,7**	**8,5**
region	***7,5***	***27,2***	***21,9***
districts*	***13,0***	***35,7***	***2,9***
towns having rights of districts	***12,4***	***20,8***	***9,0***
including:			
– *Jelenia Góra*	*28,0*	*47,1*	*23,6*
– *Legnica*	*66,5*	*10,4*	*0,6*

Specification	2006	2007	2008
– *Wrocław*	*6,2*	*17,5*	*8,5*
communes total	***9,8***	***21,1***	***5,8***
including:			
– *town communes**	*8,5*	*29,5*	*7,4*
– *rural communes*	*12,9*	*16,9*	*3,6*
– *town-rural communes*	*8,7*	*17,2*	*6,5*

* excluding towns having rights of districts

Source: Author's compilation based on: see table 1

Data presented in table 4 show explicitly how significant the input of EU funds is in financing investments implemented by local authority units. The highest shares of EU means in financing investments performed by local authorities occurred in 2007, which is illustrated in the derivative of their value. The distinctive position is taken by Jelenia Góra which in 2007, having used EU means, financed over 47% of investment outlays. It resulted from concluding two major investment projects consisting in the reconstruction of water-sewage system and construction works in town road network. It should also be pointed out, that Wrocław is on top of the list of investment values assigned to projects carried out by local authorities and their concentration, as compared to other local authority units, however, their financing from EU funds is relatively low and in the most favourable year – 2007, it amounted to as little as 17,5%.

Conclusions

The review of data illustrating the problem of obtaining EU funds for investment activities carried out by local authority units in Lower Silesia, in the period of 2006-2008, allows for presenting the following conclusions.

- In the analyzed period of time, 2007 was the distinctive year as far as the value of EU means is concerned. It resulted from finalizing investment projects within the framework of Integrated Operational Scheme for Regional Development and implementing new financing rules and priorities within the framework of Regional Operational Scheme for the period of 2007-2013.
- The concentration of obtained EU means in town communes, and especially in Wrocław, results from the scale of implemented investments and obtained means. In small rural communes the scale of performed investments is much lower and therefore they are much cheaper.
- Jelenia Góra and regional authorities pride themselves in the highest share of EU funds in financing investments. Wrocław turned out less efficient in financing investments carried out by means of EU funds.
- The following period of 2007-2013 opens new opportunities for obtaining financial means for investments by Polish local authorities. These chances are mainly provided within the framework of Regional Operational Scheme for Lower Silesia region. The amount planned for the above activities is 1,2 billion Euro [4]. Projects prepared within this scheme mainly refer to infrastructure, which opens, for local authorities, new chances for obtaining EU means.

Bibliography:

[1] *Bank Danych Regionalnych [Regional Data Bank]*. (www.stat.gov.pl)

[2] MACIEJUK M.: *Investment activity of local authority units in Lower Silesia region.* W: Social and economic development and regional politics in Usti Region in Years 2000-2004. Edited by Miloslav Sasek. Faculty of Social and Economics Studies Jan Evangelista Purkyne University in Usti nad Labem 2007 (s. 67-74)

[3] MACIEJUK M.: *Samorządowe inwestycje w województwie dolnośląskim w latach 2000-2006* W: *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*. Pr. zb. pod red. R. Brola. Prace Naukowe UE nr 3(1203), Wrocław 2008 (ss. 470-478)

[4] *Program dla Województwa Dolnośląskiego [The Scheme for Lower Silesia region]*. (www.funduszeeuropejskie.gov.pl)

ZNALOSTNÍ MANAGEMENT V PODNIKU
KNOWLEDGE MANAGEMENT IN ENTERPRISES

Petra Marešová
Univerzita Hradec Králové
petra.maresova@uhk.cz

Klíčová slova:
Znalosti – znalostní management – přínosy – měření
Key words:
Knowledge – knowledge management – benefits – metrics

Abstract:
In a globalizes world, the Czech economy encounters a number of challenges to bring the integration process. For businesses that want to succeed in global competition, are a key factor in knowledge and expertise the ability to make the best use. This article aims, therefore, familiar with the state of knowledge management in Czech companies during 2002-2009 and a view of the three-year term.

Úvod

Význam znalostí je všeobecně zdůrazňován na podnikatelské, státní i nadnárodní úrovni. To však není vždy provázeno odpovídající reálnou aktivitou, směřující k vytvoření vhodných podmínek pro vznik, získávání, sdílení znalostí a komplexní práci s nimi. Cílem článku je proto seznámení se stavem znalostního managementu v českých podnicích v letech 2002-2009 a s výhledem v tříletém horizontu. Dále s tím, jaké znalosti považují podniky v současné době za kritické, jaké přínosy jsou v oblasti znalostního managementu nejvíce žádoucí a které bariéry shledávají podniky za nejproblematičtější. V neposlední řadě také s tím, jaký je v současné době ze strany vedoucích pracovníků v podnicích zájem o znalostní management a o jeho zavádění.

Průzkum znalostního managementu České republice

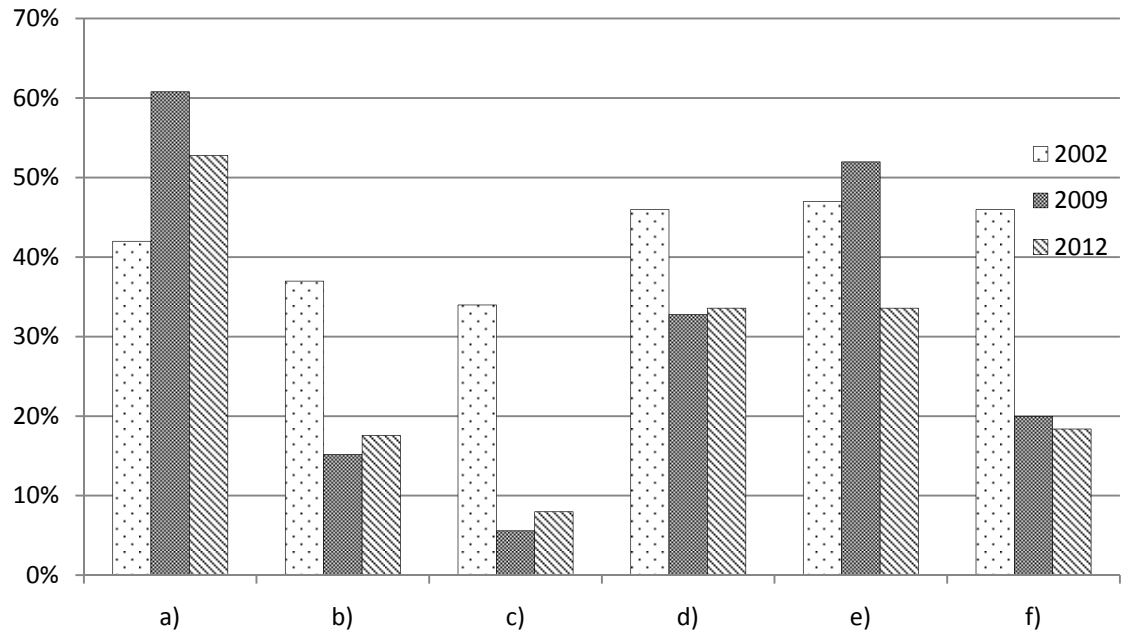
V roce 2002 byl proveden v České republice průzkum stavu managementu znalostí českých podniků firmou Per Partes Consulting. Společnost Per Partes je zaměřena na oblasti manažerského poradenství a poradenství v oblasti informačních a komunikačních technologií. Celkem bylo 149 respondentů průzkumu přes všechna odvětví dle oborového členění dle CZECH TOP 100. Dotazník byl zaměřen na zjištění toho, do jaké míry se management znalostní české podniky zabývají a v budoucnu chtějí zabývat, případně s jakými problémy se potýkají a jakým způsobem je mají v plánu řešit. V roce 2009 bylo realizováno navazující dotazníkové šetření na téma „Průzkum stavu znalostního managementu u podniků v České republice“. Tento průzkum si kladl za cíl zmapovat aktuální postoje podniků ke znalostnímu managementu. Průzkum byl proveden ve spolupráci Univerzity Hradec Králové, konzultační firmy Per Partes Constulting, s.r.o a pod záštitou Evropské unie. Celkem bylo osloveno 1000 organizací působících v České republice přes všechna odvětví OKEČ se zaměřením na střední a velké podniky. Celkově bylo získáno 132 vyplněných dotazníků. Dotazníkové šetření

bylo opět anonymní, pouze v případě zájmu oslovených podniků o výsledky výzkumu byly uvedeny jejich adresy. Poměrně hodně respondentů projevilo zájem o výsledky průzkumu. To svědčí o tom, že tato problematika podniky skutečně zajímá.

Vybrané výsledky dotazníkového šetření

Získávání a sdílení znalostí patří mezi základní kameny znalostního managementu. Z výsledků průzkumu v roce 2002 vyplynuly určité problémy v této oblasti. Nejvíce byla podporována kariérní cesta pracovníků postavená na získávání know-how (např. konference, literatura, školení). To je způsob, kterým podporují společnosti aktivní přístup k tvorbě a získávání nových znalostí. Na druhém místě to však byl nákup zformovaných znalostí zvenku (např. metodiky, postupy). Z toho vyplývá, že společnosti neměli jasno, jak podporovat aktivní přístup k získávání nových znalostí a orientovali se zúženě pouze na to, že seženou na trhu práce schopné jedince se znalostmi, které potřebují. Tato by prohlubovala rozdíl využívání intelektuálního kapitálu mezi společnostmi se zavedeným a nezavedeným managementem znalostí.

Graf č. 1 **Získávání a sdílení kritických znalostí v organizaci**

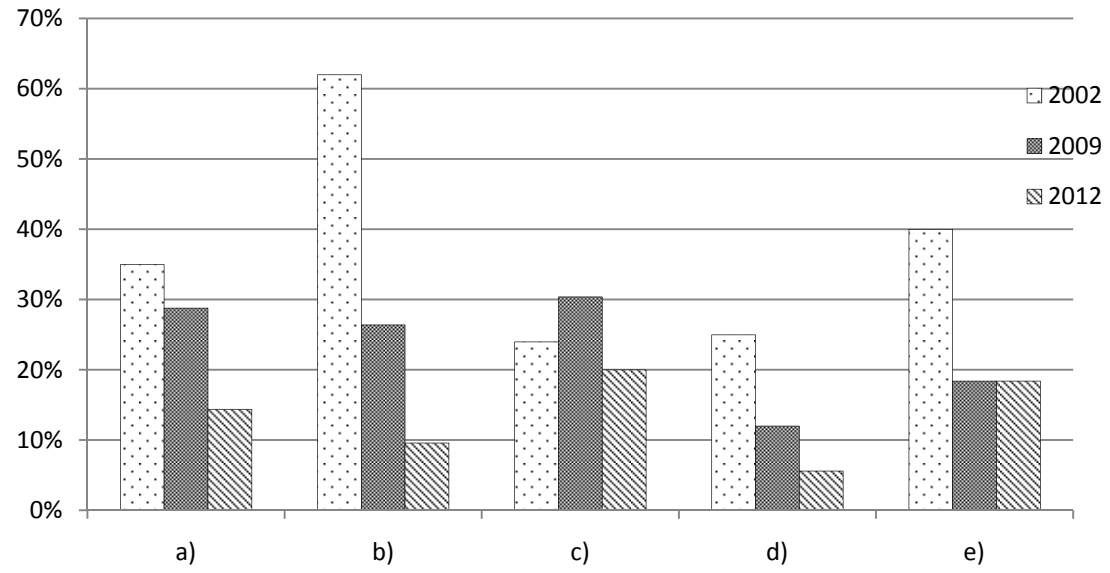
a) pravidelným zvyšováním kvalifikace a školením pracovníků
b) nákupem znalostí zvenku (metodiky, služby postavené na znalostech)
c) skupováním mozků a náborem vysoce erudovaných odborníků
d) řízenou diskusí nebo brainstormingem v týmech
e) běžnou neformální diskuzí v pracovních týmech
f) znalostně obohacenou firemní metodikou / směrnicemi

Zdroj: vlastní zpracování

Jako hlavní způsob získávání znalostí v současné době jsou uvedena pravidelná školení zaměstnanců (61%). Sdílení znalostí je podpořeno řízenou diskuzí nebo

brainstormingem (33%). Tyto tendence spolu se snahou některých firem o znalostně obohacenou firemní metodiku (20%) ukazují na uvědomění si firem významu znalostí a systematické práce s nimi. Také významně klesl počet respondentů, kteří by získávali znalosti nákupem zvenčí (graf.č.1) Obecně se tyto nové tendence jeví jako příznivé a ukazují, že je si podniky uvědomují, právě ve znalostech vlastních zaměstnanců podniku může být uložen velký firemní potenciál, kterým lze získat konkurenční výhodu. V budoucnu podniky plánují zachovat přibližně stejnou strukturu získávání a sdílení znalostí.

Graf č. 2 **Bariéry zavádění znalostního managementu**

a) neshoda o přínosech ve vedení, potřeba orientovat se na konkrétněji hmatatelné přínosy
b) neochota pracovníků sdílet znalosti
c) problematické oceňování znalostí u pracovníků
d) nepřipravenost technické infrastruktury na uchovávání, sdílení a šíření znalostí
e) přehlcení nepotřebnými znalostmi

Zdroj: vlastní zpracování

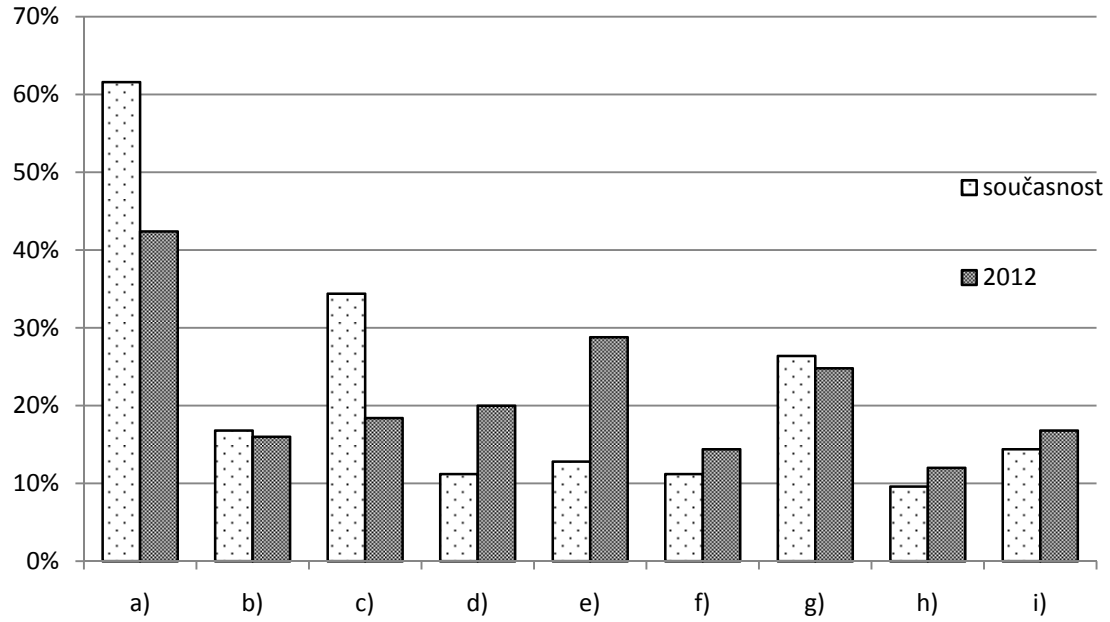
Aktuální stav vnímání bariér zavádění znalostního managementu se proti minulým rokům změnila. Celkově firmy nespatřují bariéry zavádění znalostního managementu za tak vážné a jejich struktura také doznala změny. Jako největší bariéru respondenti označili problematické oceňování znalostí u pracovníků (30%), dále problém u vedení firmy s přínosy znalostního managementu a jejich hmatatelností (29%). To nasvědčují tomu, aby byla řešena problematika „měření" znalostního managementu a jeho přínosů. Mnohdy jsou přínosy právě kvalitativního charakteru. To neznamená, že by byly méně důležité než kvantitativní přínosy, ale existuje u nich mnohem větší problém s konkrétním vyjádřením. Tato určitá překážka má velmi nepříznivý vliv na zaměření na management znalostí.

Další bariéry jsou již v současné době méně problematické, mezi ně patří:

- neochota pracovníku sdílet znalosti,
- přehlcení nepotřebnými znalostmi a tedy nutnost jejich třídění,
- nepřipravenost technické infrastruktury.

Z hlediska blízké budoucnosti se celkově snižuje obava z eventuelních bariér vůči zavedení znalostního managementu.

Graf č. 3 **Využívání znalostí v podnicích**

a) získávání znalostí je individuální součástí přípravy každého pracovníka
b) management znalosti je prováděn při výzkumu a vývoji nového produktu
c) znalosti jsou spravovány uvnitř a v kompetenci jednotlivých útvarů
d) jsou zvažovány přínosy, možností a metody zavedení celofiremního managementu znalostí pro podnikání
e) byla vytvořena celofiremní strategie pro systematický management znalostí
f) jsou realizovány konkrétní projekty k realizaci celofiremní znalostní strategie
g) jsou oceňováni pracovníci s největším znalostním potenciálem a přínosem
h) znalosti jsou zabudovávány do produktů a zvyšují jeho umělou inteligenci
i) podnikání společnosti je založeno na celofiremním managementu znalostí a prodeji znalostí

Zdroj: vlastní zpracování

V současné době je z odpovědí respondentů zřejmé (graf č. 3), že ve většině případů v podnicích není zaveden znalostní management jako celek a vrcholové vedení přenechává tuto oblast v kompetenci jednotlivých podnikových útvarů (34%). Získávání znalostí je většinou úkolem zaměstnance jako jednotlivce (62%). Nelze ovšem říci, že by české podniky tuto problematiku zcela opomíjely. 13 % respondentů odpovědělo, že jsou realizovány projekty k zavedení celofiremní podnikové strategie. U 13 % podniků

již takováto strategie existuje. A u 14 % respondentů bylo podnikání založeno právě na managementu znalostí.

Závěr

V globalizovaném světě se česká ekonomika střetává s řadou výzev, které procesy integrace přinášejí. Pro podniky, které chtějí v globální konkurenci obstát, jsou klíčovým faktorem znalosti a schopnost znalosti co nejlépe využít. Znalosti jsou chápány jako zdroj zcela nové povahy, který se užíváním nespotřebovává, ale naopak rozmnožuje. Znalosti jsou cenným aktivem, pokud jsou užitečně využívány při tvorbě hodnoty. Cílem příspěvku bylo seznámení se stavem znalostního managementu v českých podnicích a s jejich zájmem o tuto problematiku. Jak vyplynulo z průzkumu, české podniky o něj mají zájem, ale setkávají se s mnoha překážkami, které odrazují od jeho důsledného uplatňování. Je v zájmu samotných organizací tyto překážky překonávat a založit svůj podnikatelský růst právě na jedinečnost a specifičnosti svých znalostí.

APPLYING STRUCTURAL MEASURE OF DYNAMICS FOR THE ASSESSMENT OF EU SPATIAL DEVELOPMENT DIVERSIFICATION

Małgorzata Markowska, Danuta Strahl
University of Economics in Wrocław
malgorzata.markowska@ue.wroc.pl

Key words:
Regional development – NUTS 2 – classification – structural measure

Abstract:
The article presents research results referring to the assessment of the European regional space development with regard to GDP per capita dynamics, in the period of 1992-2006. The research was conducted for NUTS 2 level regions in the European Union member countries, having structural measure of development dynamics.

Introduction

Regional dimension plays an important role in integration processes, which manifests itself in the European Union structural policy and activities performed by its member countries. Integration results depend on many factors of economic, social and technological nature, as well as on regional development rate. The latter illustrates the capacity for structural funds absorption, openness towards innovations, or taking up correct investment decisions. Therefore, while assessing integration processes, it is worth analyzing the rate of regional development, which may represent an important complementary factor in performing due assessments referring to GDP as the synthetic measure of development.

Research procedure of the European regional space development rate

Regional equivalent of Gross Domestic Product is the generally recognized synthetic measure of a product manufactured in a region, while GDP per capita additionally takes into account the elements of demographic structure [1,3]. The presentation of GDP according to Purchasing Power Parity (PPP) eliminates differences in prices, which allows for making substantial comparisons between economies. Dynamic perspective may become complementary for the description of economic development by determinants of economic nature. It is the indices of GDP value growth which inform about a given country or region's capacity towards permanent, or periodical, development by establishing the background for mid and long term perspective.

In regional classification analyses the valuating assessment is especially important, since it identifies domination type of relations between the studied objects or groups of objects. Therefore, positional classification method [2, 4, 5], adjusted to examine the rate of regions' development, was applied for the analysis of EU space.

Let us assume that a given set of hierarchical objects $P_r=\{P_1, P_2, \ldots, P_r, \ldots, P_R\}$ is being analyzed, which in the study constitutes the set of 27 European Union member countries, and within each hierarchical object a set of lower rank objects $-p_k$, is defined, i.e.:

$$P_1 = \left\{p_1^1 \cup p_2^1 \cup \ldots p_k^1\right\}, P_2 = \left\{p_1^2 \cup p_2^2 \cup \ldots p_k^2\right\}, P_r = \left\{p_1^r \cup p_2^r \cup \ldots p_k^r\right\}, P_R = \left\{p_1^R \cup p_2^R \cup \ldots p_k^R\right\} \quad (1)$$

Each lower rank object is described by a data matrix illustrating the problem, by an economic category of the researched objects – regions, and in this case it is represented by the dynamics of regional development for m variables (in case of the enclosed research it is represented by GDP per capita dynamics) marked by $X = \{X_1,..., X_m\}$ symbols. The median is calculated for each variable of X (j+1,2,….,m) attribute.

NUTS 2 level regions are included in S_1 class, from the set of 271 EU regions, in which all values of GDP per capita growth rate are higher than the median (Me). Hence:

$$\bigwedge_j : x_{kj} \geq Me\ X_j, \tag{2}$$

where: $k = 1,\ldots, K; j = 1,\ldots, m$.

The following classes are characterized by a one less number of moments in each next class, in which GDP per capita dynamics was equal to, or better than, the median of this attribute.

S_{g+1} ($g = m$+1) class includes regions in which the value x_{kj} of none of X_j variables meets (2) condition.

The idea of structural measure for regional development dynamics is based on considering internal and spatial diversification in a hierarchical system, therefore it is based on the diversification of hierarchical objects with reference to lower rank objects. In the European space the structural measure of regional development is applied in order to identify the level of the European Union member countries regional development, having considered interregional diversification and spatial disproportions related to the rate of GDP per capita changes. In EU NUTS 2 level regions the country diversification is determined by classes of regions.

Structural measure of regional development dynamics illustrates the rate of GDP per capita changes in particular regions of EU countries, during the 11-year period of conducting research, having considered NUTS 2 level regions. Structural measure of a hierarchical object development dynamics is presented as [5]:

$$SMDR_r^1 = \sum_{g=1}^{G} w_g \frac{n_g^r}{N_r}, \tag{3}$$

where: n_g^r – number of NUTS 2 level regions in g-th class from r – th UE country ($g = 1,..., G$; $G = m$+1),

N_r – total number of regions of r-th hierarchical object from UE country,

w_g – weight for class g ($g = 1,..., G$; $G = m$+1) defined by the formula:

$$w_g = \frac{l_g}{\sum_{g=1}^{G} l_g}, \tag{4}$$

where: l_g – number of X_j variables (attributes) in S_g-th class (where $g = 1,..., G$) meet the condition:

$$x_{kj} \geq \text{Me}\ X_j. \tag{5}$$

where: MeX_j – refers to X_j attribute median;

Regional development rate diversification at EU NUTS 2 level

The analysis of data presented in Eurostat illustrates that apart from capital regions, such as the Bulgarian Yugozapaden, Romanian Bucuresti–Ilfov, Estonia, Latvia and Lithuania, where GDP dynamics in 2006, as compared to 1996, amounted to over 250% (respectively: 321,4%, 319,4%, 290,6%, 269,6% and 262%), there also occur such regions in which GDP per capita dynamics in the studied period was lower than 130% (Italian: Piemonte –129,3%, Provincia Autonoma Trento –128,7%, Provincia Autonoma Bolzano-Bozen –128% and Valle d'Aosta –118%, Danish Sjælland –126,3%, Greek Sterea Ellada –120,1%, Berlin –119,8% and French overseas region of Guyane – 118,4%). Average GDP per capita dynamics, in the studied period, for EU NUTS 2 level regions was 165,4%, with the median amounting to 159,7%, while standard deviation presented the level of 29,2%.

Structural measure of development dynamics in EU countries

Structural measure of regional development dynamics, accepted for the analysis, facilitated ordering European Union countries with regard to GDP per capita dynamics, in the period of 11 years under analysis, having considered regional diversification. Table 1 presents countries according to the decreasing value of measure (3).

It was observed (4) that the measure (3) accepted for EU regions, in case of 271 EU regions in 11 analyzed moments assigned to 12 classes, is normalized in the range of [0,167; 0], which also indicates that for Latvia (one NUTS 2 region), in every analyzed moment, the registered GDP per capita value was higher than the median.

TAB 1. **Structural measure value of development dynamics in EU countries**

No.	Country	Measure	No.	Country	Measure
1.	Latvia	0,167	14.	Holland	0,096
2.	Ireland	0,159	15.	Cyprus, Malta	0,091
3.	Estonia, Lithuania	0,152	16.	Portugal	0,089
4.	Bulgaria	0,144	17.	Great Britain	0,087
5.	Slovakia	0,140	18.	Austria	0,081
6.	Slovenia	0,136	19.	Greece	0,079
7.	Spain	0,133	20.	Sweden	0,076
8.	Luxemburg	0,121	21.	France	0,066
9.	Poland	0,114	22.	Belgium	0,058
10.	Hungary	0,104	23.	Denmark	0,055
11.	Rumania	0,102	24.	Germany	0,051
12.	Finland	0,100	25.	Italy	0,041
13.	The Czech Rep.	0,098			

Source: authors' compilation

The conducted analysis illustrates that the countries of Central-Eastern Europe were, in the period of 1995-2006, characterized by a significant rate of regional development which manifested itself in GDP per capita dynamics. It was only The Czech Republic,

Malta and Cyprus which dropped to lower positions in the ranking. Ireland and Spain were also observed as leaders, which allows for the conclusion that their high position results from having obtained EU structural funds.

The countries of "old" EU 15, including these with regions characterized by high level of regional development, therefore presenting high GDP per capita values, could not obtain, despite a significantly favourable basis, high rate of GDP per capita growth. These countries, in regional dimension, were characterized by stabilized development, accompanied by keeping leading positions in the European Union with regard to regional development level.

Conclusions

The occurred integration processes were quite distinctive and the most significant development, illustrated by the rate of GDP per capita growth in NUTS 2 level regions, was registered in the countries of recent accessions, and also in Ireland and Spain. Among the first ten countries, regarding the rate of GDP per capita growth, there were listed 7 out of 12 countries originating from the recent accessions. Further down the list there were ranked: Hungary, Rumania, The Czech Republic, Cyprus and Malta. The position of Greece is quite characteristic, since despite the significant structural assistance from the EU it did not obtain such visible regional development rate as Ireland or Spain.

As far as EU 15 countries are concerned, one may observe stabilization of developmental processes there, with Luxemburg keeping its high rate of GDP per capita growth in more than half of analyzed years. The studied period (1995-2006) is free from stress resulting from economic crisis, which influenced European economy in 2008 and 2009, therefore it is worth repeating the conducted research focusing on these tendencies which occurred in the period of economic crisis.

References:

[1] CZYŻEWSKI, A.B.(2002), Taksonomiczny miernik rozwoju obszaru. ZBS-E GUS i PAN, Warszawa.

[2] MARKOWSKA, M., STRAHL, D., Statystyki pozycyjne w klasyfikacji porównawczej [Positional statistics in comparative classification]. W: Taksonomia 10 [In: Taxonomy 10]. Klasyfikacja i analiza danych – teoria i zastosowania. SKAD. Pod red. naukową K. Jajugi i M. Walesiaka. Wrocław: AE 2003. Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 988;

[3] *Produkt Krajowy Brutto: Rachunki Regionalne 2006*, GUS, Katowice 2008,

[4] STRAHL, D. Klasyfikacja regionów z medianą. W: *Zastosowania metod ilościowych*. Ekonometria 10. Pod red. naukową J. Dziechciarza, Wrocław: AE 2002. Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 950

[5] STRAHL, D., Strukturalna miara rozwoju obiektów hierarchicznych. Prace Naukowe nr 1100, Ekonometria nr 16, AE Wrocław 2006

EU CAPITAL REGIONS AT NUTS 2 LEVEL CLASSIFIED WITH REGARD TO GDP PER CAPITA LEVEL AND DYNAMICS

Małgorzata Markowska
University of Economics in Wrocław
malgorzata.markowska@ue.wroc.pl

Key words:
NUTS 2 level regions – GDP per capita – dynamics – positional classification

Abstract:
The study presents an assessment of changes in time, related to the position of EU social regions at NUTS 2 level, with regard to value and dynamics of GDP per capita, as well as the classification prepared by means of positional statistics. The obtained groups were compared with reference to the position occupied by regions including capital cities.

The measure of GDP level and dynamics in EU regions at NUTS 2 level

One of the most important attributes of region's social and economic development is its economic potential, difficult to measure statistically in a direct way, which decides about the results of economic management. Regions' development constitutes an important component of EU policy, which is reflected, among others, in the distribution of structural funds and providing supportive activities.

Measuring both level and rate of development at NUTS 2 level is possible by means of a synthetic indicator application, which takes the form of Gross Domestic Product (GDP) regional equivalent. This indicator presented per capita also refers to elements of demographic structure and calculating it according to Purchasing Power Parities, by eliminating differences in prices, allows for performing comparative analyses. At present it is possible for all NUTS 2 level regions to obtain most and almost complete[1] data in Eurostat from the period of 1995-2006.

Capital regions in the NUTS system

EU administrative units[2], functioning in given countries, constitute the basis for the criterion applied in order to define territorial units [1]. It was indicated that the size of units will fall within specified limits of population number, in order to define adequate NUTS level covering the given class of administrative units in EU country. In case of NUTS 2 level regions the due size was defined in the range from 800 thousand up to 3 million inhabitants [2][3]. At present, after the accession of Bulgaria and Romania to EU

[1] For some regions it was necessary to complete information gaps using statistical methods, including interpolation and extrapolation.
[2] A geographic region having its administrative authorities which have the power to undertake administrative and political decisions for this region within legal and institutional boundaries of a given country.
[3] If population number falls below the minimum limit specified for a given level, then according to EU regulations referring to common NUTS classification, the rule is to include the whole country to NUTS 1 or NUTS 2 level units.

and introducing the announced changes [2, 3], apart from 97 NUTS 1 regions, there also function 271 NUTS 2 units, distinguished for statistical purposes.

In six countries (Luxemburg, Cyprus, Estonia, Lithuania, Latvia and Malta) this level units are equivalent to the whole area of the country, which also indicates that these regions will constitute NUTS 2 level units, including capital city, in further analyses. For a change, in Great Britain the country capital is divided into 2 NUTS 2 regions, i.e. Inner London and Outer London. Additionally there are NUTS 2 regions covering only the area of the capital city, as e.g. Praha, Stockholm, Berlin or Wien, and also these which apart from the capital city also include the adjacent areas. Among such regions we can also list the following ones: Île de France, Mazowieckie, Southern and Eastern, Lazio, Közép-Magyarország, Noord-Holland, Bratislavský kraj.

Positional classification with regard to GDP per capita level and dynamics

As the result of applying D. Strahl's [4] classification procedure, where positional statistics took the form of a median of the studied attributes, classes were obtained where in case of 271 EU NUTS 2 level regions' classification, referring to GDP per capita value, the first class includes regions for which, in each out of 12 analyzed moments, the registered GDP per capita value was higher or equal to the median of this attribute.

The following classes, in each next down the list, are characterized by the decreasing number of moments by one, in which GDP per capita value was equal or better than the median of this attribute. The last XIII class covers these regions for which in none of the analyzed moments was the value of GDP per capita higher or equal to the median of this attribute.

With reference to regions' classification related to GDP per capita dynamics, the first class includes regions characterized by higher or equal to the median of this attribute value of GDP per capita dynamics in each of 11 analyzed moments. Further classes show a decreasing, in each next on the list, number of moments by one, where GDP per capita dynamics was equal or better than the median of this attribute. The last XII class includes NUTS 2 level units for which the registered GDP per capita dynamics was not higher or equal to the median of this attribute in none of the analyzed moments (results are presented in table 1).

The analyzed EU 15 regions (excluding Attiki), in classification arrangement referring to GDP per capita value, were always included in class I (in 12 studied moments this attribute was higher than the median for 271 NUTS 2 level regions), while in case of EU 12 regions such situation occurred only for the regions of Praha and Bratislavský kraj. Two regions were listed in class VIII (in 5 moments GDP per capita was higher than the defined median), and the rest were classified in the last class, which means that in none of 12 analyzed moments was GDP per capita value higher than the median.

In the classification referring to GDP per capita dynamics only Southern and Eastern region was again included in class I, as well as Latvia out of EU 12 analyzed regions (which was in class XIII with regard to GDP per capita). The regions of Praha and Bratislavský kraj, leaders of previous classification, were listed in class II. Other EU 12 regions which, let's repeat, were included in classes VIII and XIII are registered in this classification in class II, III and VI.

TAB 1. **Classification results with regard to GDP per capita value and dynamics in the period of 1995-2006 referring to analyzed EU regions assigned to classes**

Region's name	Class referring to GDP per capita	Class referring to GDP per capita dynamics	Number of moments for which	
			GDP per capita	GDP per capita dynamics
			higher than the median for 271 regions	
Région de Bruxelles-Capitale	1	9	12	3
Yugozapaden	13	3	0	9
Praha	1	2	12	10
Hovedstaden	1	8	12	4
Berlin	1	11	12	1
Estonia	13	2	0	10
Southern and Eastern	1	1	12	11
Attiki	6	5	7	7
Comunidad de Madrid	1	3	12	9
Île de France	1	7	12	5
Lazio	1	9	12	3
Cyprus	13	6	0	6
Latvija	13	1	0	11
Lithuania	13	2	0	10
Luxemburg	1	4	12	8
Közép-Magyarország	8	3	5	9
Malta	13	6	0	6
Noord-Holland	1	4	12	8
Wien	1	10	12	2
Mazowieckie	13	2	0	10
Lisboa	1	7	12	5
Bucuresti - Ilfov	13	2	0	10
Zahodna Slovenija	8	2	5	10
Bratislavský kraj	1	2	12	10
Etelä-Suomi	1	6	12	6
Stockholm	1	6	12	6
Inner London	1	4	12	8
Outer London	1	6	12	6

Source: author's compilation

An opposite situation is true for EU 15 regions, since even though all of them were listed in class I with regard to GDP per capita value, the ranking based on this attribute dynamics listed them in classes from III (Comunidad de Madrid) down to XI (Berlin).

Conclusions

The conducted classification comparisons illustrate that reverse interdependence frequently occurs between GDP per capita and its dynamics in regions including capital cities. The higher GDP the slower, most often, the rate of its changes, while low GDP per capita value is usually accompanied by its higher growth. It, however, has to be remembered that the galloping economies will have to face slow down trends in times of crisis, which together with data publication by Eurostat presents the subject matter of future research to be performed by the Author.

References:

[1] GRABIŃSKI, T. *Analiza taksonometryczna krajów Europy w ujęciu regionów*. Kraków: Wyd. AE 2003.

[2] *Regions in the European Union*. Nomenclature of territorial unit for statistics Nuts 2006/EU-27, Series: Methodologies and working papers, European Commission, Luxembourg, 2007

[3] Rozporządzenie (WE) NR 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) (Dz.U. L 154 z 21.6.2003) z dnia 26 maja 2003 roku zmienione przez Rozporządzenie (WE) nr 1888/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. L 309 z 25.11.2005) z dnia 26 października 2005 r.

[4] STRAHL, D. *Klasyfikacja regionów z medianą*. W: *Zastosowania metod ilościowych.* Ekonometria 10. Pod red. naukową J. Dziechciarza, Wrocław: AE 2002. Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 950, 2002

SELECTED ACTUAL TRENDS IN CZECH HEALING SPA INDUSTRY

Zdeněk Matěja, Martin Šmíd, Miloš Charbuský
Univerzita Pardubice
zdenek.mateja@upce.cz; martin.smid@upce.cz; milos.charbusky@upce.cz

Key words:
Spa industry – demographic development – number of patients – economic cycle

Abstract:
This paper is focused on actual trends in Czech healing spa industry in connection with the research project "Spa industry as an economic segment of CR and Japan" realized at the Faculty of Economics and Administration of University of Pardubice in 2009. Paper is concerned on two important aspects of contemporary development of the spa industry – the demographic aspect and the economic aspect. Both influence the current situation a lot, because the situation of healing spa subjects result from the socioeconomic reality. That is even more important in the time of actual financial crisis.

1 Introduction

Demographic development of society, its health and life style significantly affects its behavior, which has an impact on the spa industry in both as part of health care, as well as a specific form of tourism. Spa industry is based on the observation that health status is one of the most important indicators of quality of life. Part of health care is also a spa treatment, which occupies in health care an important role. Also spa tourism has significant health-preventive function, ensures the restoration of the body and strengthens the physical health and mental balance.

The branch of spa stands on the borderland of the health services and the travel and tourism. It presents economic activities that involve a complex care for a patient – a spa guest. [2, 32]

Therapeutic spa has implemented "protective elements" against the negative effects of the economic cycle in the form of both natural and administrative monopoly.

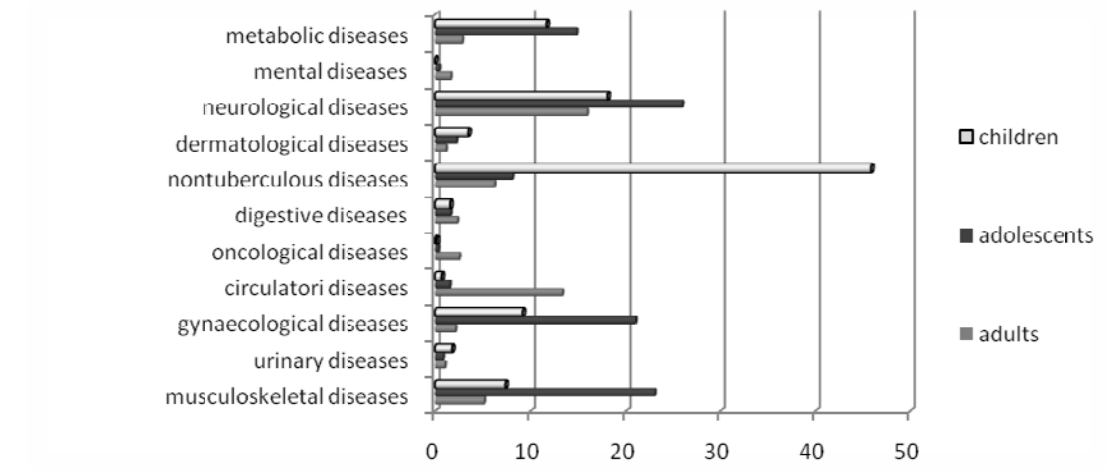
2 Demographic aspect

Increasing longevity of the population is linked to the phenomenon of aging. This trend is reflected in most developed countries of Europe and the world, including the Czech Republic. In particular, increases the proportion of the population in the age group above 65 years of the total population. [5] The need for maintaining or enhancing the quality of life deepens. One possibility is to use the spa services.

The demographic structure of the population is closely linked to its health. Typical manifestation of old age is a higher incidence of chronic diseases. Spa care is used often in their treatment now. It occupies an important role in the rehabilitation acitivity after many operations. We can se growth of number of patients in all age groups. 373 328 adults, 2069 and 8017 junior children were treated in the spa facilities in 2008. [3, 8-10]

The age structure of patients relates to the frequency of indications in different age groups, as shown in Graph No. 1. It is possible to derive the frequency of a different indication for age groups of patients: adults, adolescents and children.

GRAPH 1: **Composition of the products of the spas in ČR by indications in 2008**

Source: own elaboration using [3]

3 Economic aspect

Due to social changes after 1989 in Czech Republic the spa tourism boosted and new possibilities opened. The standard offer of treatment stays extended by new forms of relaxation, regeneration and anti-stress program, which complements the wide range of sporting activities on offer. Spa tourism have experienced its renaissance in recent years.

In this context, it is possible to ask whether the spa operators react to the increase the number of patients - whether increasing the number of days of treatment, respectively. whether the extended length of stay of patients in the Czech spa treatment. These characteristics shown in Table 1, which shows that the increase in the number of patients - in the year 2008/2007 with a rate of 1.11 - is accompanied by lower growth in the number of days of treatment with a rate of 1.03.

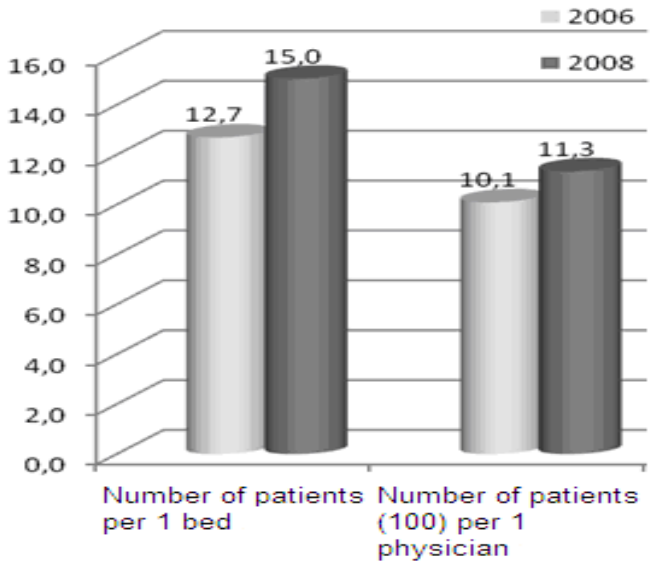
TAB. 1: **Development of the number of patients and the number of treatment days in the Czech spa treatment**

	2005	**2006**	**2007**	**2008**
number of days of treatment	5 777 335	5 669 938	5 610 641	5 783 215
number of patients	314 298	327 078	346 556	383 414
number of days of treatment per patient	18,4	17,3	16,2	15,1
number of days of treatment (chain index)	0,97	0,98	0,99	1,03
number of patients (chain index)	1,02	1,04	1,06	1,11

Source: own elaboration using [3]

Quantitative point of view has to be accompanied by the qualitative one shown in the Graph no. 2: measuered by the number of physicians per 100 patiens and number of patiens per 1 bed. We can see that both indicators have increasing trend.

GRAPH 2: **Relative indicators of Czech healing spas in 2006 and 2008**

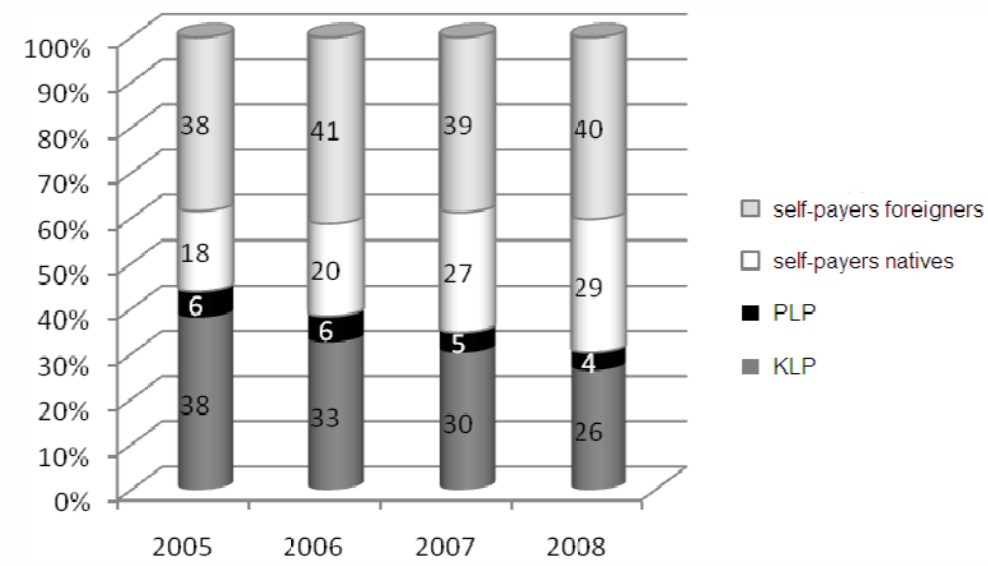

Source: own elaboration using [3]

Interesting is also the fact that Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR (General Health Insurance of CR; hereinafter "VZP ČR") states in its annual report for 2008 : *"In 2008 occurred decrease of cured patients (in relation to previous year). The main causes include new modern therapeutic methods, which don't implicate the spa treatment, and regulatory fees. In area of contributory spa treatment the rise in prices for lodging and meals is also a reason."* [4] However, with the view to comprehensive spa care (hereinafter referred as "KLP") VZP ČR funded in 2008 almost 60% of patients; in the contributory spa care (hereinafter referred as "PLP") exceeded 65% of patients. [3]; [4]

The evolution of structure of patients of Czech healing spas is captured in the Graph no. 3. The groups of patients are distinguished by public funding (or quasi-public resources in the form of health insurance) linked to KLP and PLP and private sources (self-payers) subdivided to domestic and abroad.

GRAPH 3: **Development of the structure of patients of Czech healing spas by source of payments in 2005-8**

Source: own elaboration using [3]

We can see from the graph no. 3 that there is a gradual decrease of public-resource payments to healing spas: amount of KLP and PLP decreases in recent 4 years. On the other hand, share of self-payments increases, surprisingly in scope of native self-payers more dynamically than in scope of foreign self-payers – number of foreign self-payers oscilates between 38 % and 41 %.

4 Conclusion

It is defined generally six basic functions of the spa, the "6R". They are: remedy (treatment); rehabilitate (rehabilitation); revitalization (rehabilitation, restoration of physical and mental force), reflect (reflection and release from negative lifestyles) relax (recovery, rest) and rejoice (pleasure, obtaining optimism and the energy). [1]

Thanks to these features is the spa industry able to fulfill the demands of health care and tourism.

Aging of the population, increasing of demands on the quality of life and health care, changing lifestyles and the growth of the population living conditions create prerequisites for a higher use of spa services. The spa operators should attempt to respond by effort on their development. Developing the spa can be an impulse for the development and prosperity throughout the region.

Healing spas have a chance to eliminate the negative effects of risks arising from the economic cycle, namely by the diversification of new products in the light of available natural medicinal resources and by other innovative procedures, as well as by non-medical services of nature.

Literature:

[1] ATTL, P. Marketing v lázeňském cestovním ruchu. *In: Sborník příspěvků z 7. mezinárodní konference na téma Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství, díl I.* České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2002, pp. 51-53. ISBN 80-7040-549-X.

[2] KRAFTOVÁ, I. Podíl lázeňství na tvorbě HDP ČR a zdroje jeho financování. *E+M Ekonomie a management*, 2007, ročník X, č. 1, pp. 18-32, ISSN 1212-3609

[3] UZIS: *Lázeňská péče 2008*. Edice Zdravotní statistika.Praha: UZIS ČR, 2009, 28 p. ISBN 978-80-7280-801-4

[4] VZP: *Výroční zpráva Všeobecné zdravotní pojišťovny 2008*. [online] Praha, VZP. [cit.18.10.2009] Dostupné z: http://www.vzp.cz

[5] *2008 World Population Data Sheet*. Washington : Population Reference Bureau, 2008, 16 p. ISSN 0085-8315

IDENTIFIKACE MOŽNOSTÍ MĚŘENÍ FAKTORŮ OVLIVŇUJÍCÍCH EFEKTIVITU INOVACÍ

IDENTIFICATION OF MEASUREMENT OPTIONS OF FACTORS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF INNOVATION

Petra Matějovská
Technická univerzita v Liberci
petra.matejovska@tul.cz

Klíčová slova:
Efektivnost – Evropský inovační zpravodaj – souhrnný inovační index
Key words:
Effectiveness – European innovation scoreboard – global innovation index

Abstract:
Innovation are an integral part of modern economies, they help the European countries remain competitive in the global economy. The most effective way of creating innovation is creating innovations for the use of research and development. From a global point of view the degree of innovation can be measured on two levels - at the corporate level and at the political level. The European Innovation Scoreboard provides a comparison of the performance of EU members in the field of innovation and compares the innovation in the area of industry and services. Global Innovation Index have been published in January 2009 and it gives an overview of innovative country-specific performance and for its calculate is used 25 innovative indicators. Survey of the innovation success is a challenging process consisting of a variety of phases.

1 Úvod

Stejně jako velké firmy, i jejich menší protějšky se musí zabývat svojí tržní pozicí, svými možnými technologickými cestami, budováním kompetencí a svými organizačními procesy. Za inovační podnik se podle metodiky Eurostatu považuje každý podnik, který v daném období uvedl inovaci produktu, inovaci procesu nebo měl neukončené nebo přerušené inovační aktivity. [3]

2 Efektivnost inovací

Jednu z mnoha možností hospodářského vzestupu tvoří inovace, které hrají důležitou roli v konkurenceschopnosti západních ekonomik v globalizovaném světě. Jelikož jsou inovace považovány za jeden z důležitých zdrojů ekonomického růstu, vlády by měly vytvářet takové prostředí, které k tvorbě inovací napomáhá. Nejefektivnější způsob tvorby inovací je vytváření inovací cíleně za použití výzkumu a vývoje. [5,224]

2.1 Cíle inovačních aktivit

Doporučuje se, aby důvody firmy pro provádění inovační činnosti byly identifikovány prostřednictvím ekonomického cíle ve vztahu k výrobkům a trhům, a podle toho, jak hodnotí soubor cílů, k jejichž dosažení může procesní inovace vést. Otázka by se měla vztahovat ke všem inovačním činnostem firmy. Několik cílů bude obvykle významných.

Mezi ekonomické cíle inovace můžeme zařadit např. náhradu zastarávajících výrobků; rozšíření výrobkové řady; vývoj ekologicky šetrných výrobků; udržování podílu na trhu; zvýšení podílu na trhu; otevření nových trhů; zlepšení pružnosti výroby; nižší výrobní náklady; zdokonalení kvality výrobku; zlepšení pracovních podmínek; omezení škod na životním prostředí.

3 Měření inovačních aktivit

Z globálního hlediska lze měřit míru inovací na dvou úrovních – na úrovni podnikové a na úrovni politické.

Na podnikové úrovni můžou být inovace měřeny výzkumem, který se zabývá financemi a finanční strukturou podniku, efektivností procesů v rámci podniku, motivací a poskytováním dalšího vzdělání zaměstnanců nebo uspokojováním potřeb zákazníků. Tato úroveň zahrnuje například příjem z výroby nového produktu, náklady na výzkum a vývoj, délku životního cyklu výrobku, množství patentů nebo vnímáním výrobků ze strany spotřebitelů.

Na politické úrovni se měření zabývá konkurenčními výhodami regionů nebo zemí, v nichž zaujímají inovace svoji pozici. V tomto případě mohou být inovace měřeny pomocí různých rámců zabývajících se technologiemi, procesy nebo marketingem. Dalším způsobem je sledování výdajů na výzkum a vývoj jako procento z HDP.

3.1 European Innovation Scoreboard (EIS)

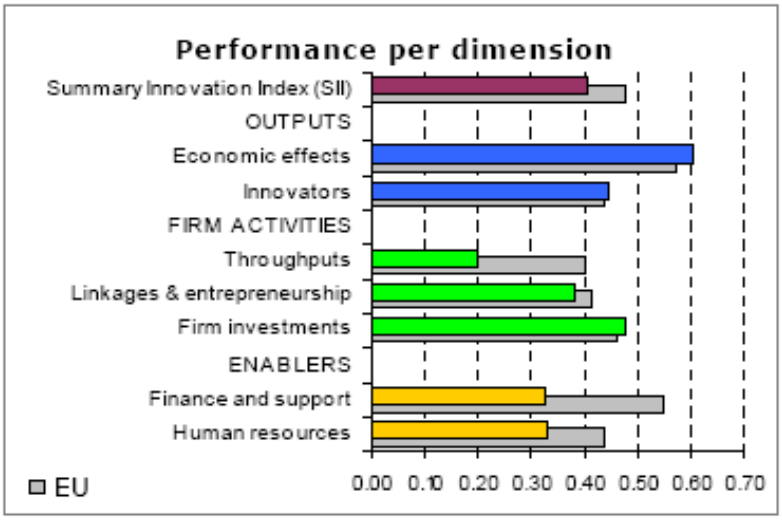
Evropský inovační zpravodaj vytvořila Evropská komise v rámci Lisabonské strategie. EIS poskytuje porovnání výkonnosti států EU v oblasti inovací. Report dělí státy na čtyři relativně stabilní skupiny založené na pětiletém pozorování:

- ***Innovation leaders*** - lídři v oblasti inovací,
- ***Innovation followers*** – následovníci,
- ***Moderate innovators*** - průměrní inovátoři,
- ***Catching-up countries*** - země, které se snaží ostatní dostihnout.

EIS dále srovnává inovace v oblastech průmyslu a služeb. Služby se stále více a více dostávají do důležité role při vytváření HDP a zaměstnanosti v EU. Inovace založené na výzkumu a vývoji jsou stejně rozšířené jako inovace založené na jiných procesech. Report říká, že polovina evropských inovativních firem neprovádí žádný výzkum a vývoj, ale zaměřuje se na inovace v oblasti marketingu a vnitřní organizace. [4]

Na následujícím obrázku je prezentována komparace inovačních výkonů ČR a EU v roce 2008.

OBR. 1: **Srovnávací analýza inovačních výkonů 2008**

Zdroj: *European Innovation Scoreboard 2008 - comparative analysis of innovation performance*

Česká republika je ve skupině průměrných inovátorů s inovačním výkonem pod průměrem zemí EU, ale míra pokroku je nad úrovní zemí EU. K silným stránkám patří, v porovnání s průměrným výkonem zemí EU, podnikové výdaje, inovační a ekonomické efekty a k slabým stránkám využitelnost, finance a podpora a lidské zdroje.

Během minulých 5 let právě tyto slabé stránky patřily k hlavním hnacím silám vývojového pokroku a stimulaci inovačního procesu. [2]

3.2 Global Innovation Index

V lednu 2009 byl zveřejněn souhrnný inovační index. Klasifikace je založena na indikátorech jako množství uživatelů internetu, snadnost založení firmy nebo stabilita bankovního sektoru. Tyto faktory rozdělil na ty, které ovlivňují vstupy (instituce a vládní politiky, trh práce, infrastruktura, technologická vyspělost, atd.) a říkají, jak země stimulují tvorbu inovací, a na výstupy, které ukazují, jak efektivně země přeměňují inovace v benefity (znalosti, konkurenceschopnost, bohatství).

Souhrnný inovační ukazatel dává přehled o inovační výkonnosti jednotlivých zemí. Pro jeho vypočítání se používá 25 inovačních indikátorů. Těchto 25 inovačních indikátorů bylo rozděleno do 5 oblastí, aby lépe zachycovali aspekty inovačního procesu. Patří sem:

- ***Innovation drivers*** - měří strukturální podmínky důležité pro inovační potenciál,
- ***Knowledge creation*** - měří investice do výzkumu a vývoje,
- ***Innovation & entrepreneurship*** - měří snahu o inovace na úrovni podniků,
- ***Applications*** - měří výkonnost vyjádřenou v ekonomických aktivitách a aktivitách týkajících se pracovních sil a jejich přidané hodnotě v inovačních odvětvích,
- ***Intellectual property*** - měří dosažené výsledky ve smyslu úspěšného použití know-how. [1]

Velká variabilita inovačních procesů pokud jde o jejich cíle, organizaci, výdaje, využití výzkumů apod. znamená též variabilitu problémů a omezení, které musí firmy překonat, aby mohly úspěšně realizovat technické změny. Proto je třeba rozlišovat mezi aspekty inovačního procesu, které lze měřit a těmi, které měřit nelze, a objasnit vazby mezi způsobem měření a samotnými procesy.

Když firmy inovují, zabývají se komplexem činností s mnoha výstupy, přičemž některé z nich mohou více či méně přetvářet pole působnosti a povahu firmy samotné. Problémem zůstává rozhodnutí, které z těchto činností a výsledků by měly být a mohou být měřeny.

Organizace (řízení) je v postatě procesem sběru, řízení a použití informací, a slouží realizaci rozhodnutí založených na těchto informacích. Tyto procesy mají značně nehmotný charakter, pokud jsou však brány komplexně, vytvářejí kapacity firmy pro učení, a jako takové jsou základním prvkem schopnosti inovovat. Z tohoto hlediska je organizace rozhodujícím rozměrem inovace, avšak její měření se zdá být velmi obtížným jak z konceptuálního, tak i praktického hlediska. [6]

Je tedy možné konstatovat, že schopnost firmy využít přínosů ze svých investic do technologie závisí na dvou faktorech. Prvním faktorem je schopnost firmy přeměnit technologickou výhodu v komerčně životaschopné produkty nebo procesy a také na faktoru druhém, na schopnosti firmy ubránit svoji výhodu proti napodobitelům. [7,119]

4 Závěr

Závěrem lze konstatovat, že různorodost inovačního procesu znemožňuje navrhnout všeobecně využitelný jednotný systém evaluačních kritérií. Zjišťování úspěšnosti inovace je velmi náročný proces, sestávající z celé řady fází a posloupných kroků. Inovace jsou nedílnou součástí moderních ekonomik a pomáhají zůstat evropským zemím konkurenceschopnými v globální ekonomice. Pozitivní je snaha slabších ekonomik přibližovat se v inovacích silnějším a vyvinutějším zemím. Naopak problémem by se v budoucnu mohlo stát snižování inovačního potenciálů lídrů a či jejich stagnace.

Literatura:

[1] *European Innovation Scoreboard* [online]. Wikipedia, 2009. [cit.2009-11-23]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/European_Innovation_Scoreboard>

[2] *European innovation scoreboard 2008 - comparative analysis of innovation performance* [online]. Pro Inno Europe, 2009. [cit.2009-11-21]. Dostupný z WWW: <http://www.proinno-europe.eu/EIS2008/website/docs/EIS_2008_Final_report.pdf>

[3] *Inovační aktivity podniků v České republice* [online]. Český statistický úřad, 2008. [cit.2009-11-25]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/inovacni_aktivity_podniku_v_cr/$File/inovace.pdf >

[4] *Inovační výkonnost zemí Evropské unie – komparativní analýza* [online]. Roman Sterly-personal web, 2009. [cit.2009-11-19]. Dostupný z WWW: <http://www.romansterly.com/inovacni-vykonnost-zemi-evropske-unie-%E2%80%93-komparativni-analyza>

[5] KISLINGEROVÁ, E. a kol. *Inovace nástrojů ekonomiky a managementu organizací.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 293 s. ISBN 978-80-7179-882-8

[6] *Oslo manual - navrhované směrnice pro sběr a interpretaci údajů o technických inovacích OECD/Eurostat 1997* [online]. Český statistický úřad, 2009. [cit.2009-11-19]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2001edicniplan.nsf/p/0203-01>

[7] TIDD, J., BESSANT, J., PAVITT, K. *Managing innovation.* 3rd ed., Computer press, 2007. 549 p. ISBN 978-80-251-1466-7

APLIKACE PŘÍSTUPŮ EKONOMETRICKÉHO MODELOVÁNÍ V RÁMCI ANALÝZY REÁLNÉ KONVERGENCE REGIONŮ ZEMÍ VISEGRÁDSKÉ ČTYŘKY[1]

APPLICATION OF ECONOMETRIC MODELLING APPROACH IN THE ANALYSIS OF REAL CONVERGENCE OF THE REGIONS OF VISEGRAD FOUR

Lukáš Melecký, Jan Nevima

Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava

lukas.melecky@vsb.cz, nevima@oao.cz

Klíčová slova:

Visegrádská čtyřka – region – NUTS 2 – reálná konvergence – ekonometrický model

Key words:

Visegrad four – region – NUTS 2 – real convergence – econometric model

Abstract:

The paper examines the real convergence in the economic performance of 35 regions NUTS 2 of the Visegrad Four that is measured by gross domestic product per capita. In the first part the theoretical basis of real convergence and the possibility of its measurement is briefly defined. The second, empirical part focuses on the formulation and estimation of the regression model of beta - convergence of the Visegrad Four`s regions in the reference period 1995 - 2006.

Úvod

Již mnoho let probíhá mezi ekonomy živá diskuse týkající se různých aspektů konvergenčních procesů, které souvisí se snahou těchto ekonomik integrovat se do skupiny vyspělých zemí Evropské unie. V souvislosti s historicky největším rozšířením Unie v roce 2004 se otázka sbližování nových členských států stala ještě zajímavější a aktuálnější. Vzhledem ke komplexnosti termínu „konvergence" je možné rozdělit diskuse v této oblasti zjednodušeně do dvou základních proudů, které můžeme označit jako *reálnou* a *nominální* konvergenci. Tento příspěvek je tematicky zaměřen na problematiku konvergence reálné, která je testována na regionální úrovni. Cílem této práce je tedy analyzovat a ověřit platnost procesu reálné konvergence v regionech zemí Visegrádské čtyřky (V4) na základě neoklasické teorie růstu a podle definic β - *konvergence.* Budeme se tedy snažit odpovědět na otázku, zda vývoj v regionech NUTS 2 Visegrádské čtyřky je v souladu s těmito koncepty.

Teoretická východiska konvergence

Přesné vymezení pojmu konvergence z pohledu ekonomických teorií je poměrně složité, neboť je tento pojem používán v různých modifikacích závislých na typu

[1] Příspěvek vznikl v rámci řešení projektu GAČR *Makroekonomické modely české ekonomiky a dalších zemí EU.* Registrační číslo projektu: 402/08/1015.

zkoumaného problému. Obecně je význam pojmu konvergence interpretován jako sbíhání či sbližování. Konvergencí tedy rozumíme, že se rozdíl mezi dvěma či více veličinami v čase snižuje. *Definici konvergence* ekonomické veličiny (např. HDP na obyvatele) dvou zemí (regionů) v čase *t* můžeme vyjádřit buď na základě absolutní hodnoty diference jako např. Slavík (2007). Objevují se však i jiné formalizované zápisy pro hodnocení konvergence jako např. formou relativních odstupů (Smrčková, Vlček, Cvengroš, 2008 a další). V ekonomické literatuře se pak setkáváme se dvěma základními *typy konvergence* – reálnou a nominální. *Reálnou konvergenci* lze chápat jako strukturální sbližování ekonomik či konvergenci používaných technologií. Nejčastěji užívaným měřítkem je ukazatel HDP na obyvatele. Mezinárodní srovnání se provádí přepočtem podle parity kupní síly (PPP). *Nominální konvergence* pak signalizuje sbližování nominálních veličin jako je např. míra inflace měřená meziroční změnou harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP). *Terminologie konvergence* byla vyvinuta v souvislosti s teorií růstových modelů. Základním zdrojem je především monografie Barro, Sala-i-Martin (1995, 2004). Vývoj rozdílů v ekonomické vyspělosti mezi více zeměmi v čase se běžně měří pomocí dvou ukazatelů – Beta (β) konvergence a sigma (σ) konvergence (viz např. Barro, Sala-i-Martin (2004), Slavík (2007), Young, Higgins, Levy (2007). β - *konvergence* je definována jako situace, kdy chudší země (tedy země s nižším reálným důchodem na hlavu) rostou rychleji než země bohatší. V neoklasických modelech se však konvergencí rozumí konvergence dané ekonomiky k jejímu stálému stavu, kterým se v nejjednodušším neoklasickém modelu růstu rozumí situace, kdy důchod na hlavu je konstantní v čase. Za jistých předpokladů (viz Barro, Sala-i-Martin, 2004) lze dokázat, že ekonomika má pouze jeden stálý stav, ke kterému konverguje bez ohledu na počáteční podmínky. Σ-*konvergence* vychází rovněž z neoklasické teorie ekonomického růstu, na základě které všechny státy konvergují ke stejné úrovni vyspělosti anebo ke stejnému ekonomickému výkonu. Je definována jako snižování variance logaritmu reálného HDP na obyvatele mezi ekonomikami v čase. Za předpokladu obvyklé definice pomocí relativních odstupů (např. Smrčková, Vlček, Cvengroš, 2008) jsou beta a sigma konvergence ekvivalentní, což znamená, že při rychlejším růstu zemí s nižší počáteční úrovní se v čase snižuje variační koeficient tohoto vzorku zemí. Při definici na absolutních diferencích (např. Slavík, 2007) je existence β - konvergence nutnou podmínkou pro σ - konvergenci, přičemž opačně tento vztah platit nemusí. Jestliže existuje velký rozdíl počátečních úrovní, pak při nevelkém růstovém diferenciálu se může absolutní odstup těchto ekonomik zvětšovat. Je však nutno si uvědomit, že oba indikátory popisují konvergenci jako *převažující proces* sbližování ekonomických úrovní. To znamená, že i v případě, kdy obecně dochází ke konvergenci, mohou existovat ekonomiky, které divergují. V další části příspěvku budeme zkoumat proces reálné konvergence na základě konceptu β - konvergence v rámci regionů úrovně NUTS 2 v zemích V4.

Empirická analýza reálné konvergence v regionech zemí V4

Metodologická východiska a datová základna ekonometrického modelu

Pro hodnocení úrovně konvergenčního procesu v regionech V4 vycházíme z platného *neoklasického pojetí ekonomického růstu*, kde růst HDP je negativně závislý na počáteční ekonomické úrovni a ekonomika konverguje ke svému stálému stavu. Při

formulaci ekonometrického modelu vycházíme z konceptu β - konvergence, jež je aplikován při hodnocení vývoje zemí (tj. na úrovni statistických jednotek NUTS 0 či NUTS 1) a tento koncept analogicky použijeme pro úroveň nižších územních jednotek - regionů NUTS 2. Pro účely odhadu regresního modelu bude využit koncept regresní rovnice pro testování β - konvergence, který byl navržen v práci autorů Barro, Sala-i-Martin (2004) a využit také v pracích českých autorů např. (Slavík, 2007). Tento ekonometrický model je založen na nelineárním regresním modelu a je odhadnut klasickou metodou nejmenších čtverců. K β - konvergenci pak bude docházet při záporné směrnici přímky β. Obecně můžeme ekonometrický model formulovat následovně:

$$\frac{1}{T}\log\left(\frac{y_{i,T}}{y_{i,0}}\right) = \alpha_2 + \beta_2 . \log y_{i,0} + u_i , \tag{3.1}$$

kde: T průměrný růst v období 0 až T;

y_i průřezová charakteristika regiony NUTS 2;

α úrovňová konstanta;

β_2 parametr sklonu regresního modelu;

u_i náhodná složka.

Pojďme se nyní blíže podívat na podstatu samotného modelu. V případě, že chceme hodnotit úroveň konvergence, případně divergence regionů zemí V4, musíme si stanovit, co je tzv. stálým stavem, tedy úrovní rychlosti konvergence k vymezenému stálému stavu. Stálým stavem určíme ekonomickou úroveň, kterou regiony zemí V4 dosáhly v posledním sledovaném roce (2006). Dá se předpokládat, že se v čase bude zvyšovat, případně snižovat úroveň výkonnosti hodnocených regionů, avšak budeme předpokládat, že se v jednotlivých letech celková výkonnost regionů zvyšovala a při stávající dostupnosti dat budeme proto pracovat s rokem 2006, jako rokem, ve kterém byla úroveň nejvyšší. Tento rok je tedy rokem *T* ve formulaci ekonometrického modelu. Proto také porovnáváme, jak se regiony *v průřezu* přibližovaly k ekonomické výkonnosti ve stálém stavu tj. v roce 2006.

Datová základna modelu pro měření konvergence v regionech V4 je tvořena regionálními daty reálného HDP na obyvatele, jež jsou k dispozici v databázi Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Porovnatelnost dat v čase je zajištěna jejich přepočítáním na USD ve stálých cenách roku 2000 podle parity kupní síly (PPP) metodou EKS (Elteto-Koves-Szulc), která je pro mezinárodní komparace využívána jak OECD, tak Eurostatem. Předmětem analýzy je 35 regionů NUTS 2 zemí V4 v referenčním období 1995 – 2006. Jsme si vědomi problému s omezenou délkou časové řady regionálního HDP na obyvatele, jež do jisté míry může ovlivňovat výsledky analýzy. Na druhou stranu však nepovažujeme za smysluplné, pro tranzitivní ekonomiky, zkoumat data před rokem 1995, kdy nebyla využívána jednotná metodika měření HDP v rámci systému ESA95.

Specifikace a odhad ekonometrického modelu

Jestliže máme k dispozici regionální data za referenční období 1995-2006, vznikne nám při odhadu modelu celkem 11 regresních rovnic, v rámci kterých můžeme posoudit, jak se regiony zemí V4 jako celek postupně přibližovaly, případně vzdalovaly vymezenému stálému stavu. Odhad parametru β proto bude pro další hodnocení úrovně

konvergenčního procesu klíčový. Bude nám totiž ukazovat, zda se regiony V4 v průřezu přibližují ke stálému stavu anebo se od něj vzdalují. Kromě odhadu 11 rovnic byla tedy hodnocena i úroveň rychlosti konvergence ke stálému stavu vyjadřující, o kolik procent je snížena mezera oproti stálému stavu za sledované jedno období. Rychlost konvergence byla měřena následujícím vzorcem:

$$\beta = -\frac{1-e^{-\beta.T}}{T} \tag{3.2}$$

Samotná rychlost konvergence respektive průměrná rychlost důchodu na hlavu (levá strana regresní rovnice 3.1) závisí na jeho počáteční úrovni ($y_{i,0}$), přesněji na rozdílu od stálého stavu. Čím je počáteční úroveň nižší, respektive rozdíl oproti stálému stavu větší, tím je růst konvergence větší. Oba zde prezentované výstupy shrnuje tabulka č. 1

Tabulka č. 1: β**- konvergence regionů zemí V4 v různých letech**

Model	Období	β_2	p-hodnota	R^2	β	Závěr
1	1995-2006	-0,004	0,471	1,6 %	0,41 %	nejednoznačný
2	1996-2006	-0,003	0,559	1 %	0,30 %	nejednoznačný
3	1997-2006	0,004	0,419	2 %	0,41 %	nejednoznačný
4	1998-2006	0,005	0,382	2,3 %	0,51 %	nejednoznačný
5	**1999-2006**	**-0,018**	**0,044**	**11,6 %**	**1,92 %**	**β-konvergence**
6	2000-2006	-0,018	0,067	9,8 %	1,90 %	nejednoznačný
7	**2001-2006**	**-0,024**	**0,038**	**12,5 %**	**2,55 %**	**β-konvergence**
8	2002-2006	-0,024	0,060	10,3 %	2,52 %	nejednoznačný
9	2003-2006	-0,020	0,175	5,5 %	2,06 %	nejednoznačný
10	2004-2006	-0,007	0,687	0 %	0,70 %	nejednoznačný
11	2005-2006	-0,020	0,271	3,7 %	2,02 %	nejednoznačný

Zdroj: Vlastní výpočty a úpravy autorů na základě dat OECD (http://stats.oecd.org/Index.aspx)

Interpretace výsledků ekonometrického modelu

Při propočtu odhadu regresních modelů v jednotlivých obdobích vzniklo celkem 11 regresních parametrů hodnotících β-konvergenci, výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 1. Konkrétně nás v modelech bude zajímat hodnota parametru β_2, protože jestliže bude tento parametr (koeficient) záporný, jako je tomu v případě modelu 5 a 7, můžeme říci, že dochází k β-konvergenci, v případě kladné hodnoty potom k β-divergenci. Čím je hodnota koeficientu v absolutní hodnotě větší, tím rychlejší je konvergence. Kromě samotného odhadu modelu musíme vzít v úvahu také jeho *statistickou verifikaci*. Pro testování statistické významnosti modelu jako celku byl použit tzv. *F-test* a pro testování dílčích regresních koeficientů je užíván tzv. *t-test*. Musíme konstatovat, že v drtivé většině odhadů vycházely odhady regresních koeficientů jako statisticky nevýznamné na zvolené 5% hladině významnosti (viz sloupec „p-hodnota“). To znamená, že *nemůžeme objektivně zhodnotit*, na základě uvedené formulace modelu (3.1), zda ke konvergenci v regionech zemí V4 dochází či nikoliv. Zásadní otázkou proto zůstává samotná specifikace modelu, protože pracujeme pouze s jednou vysvětlující proměnnou a problém se specifikací se

projevuje i nízkou hodnotou koeficientu determinace (R^2). Podíváme-li se na rychlost konvergence, pak platí, že v *modelu 5* dosahuje rychlost konvergence úrovně 1,92 % a v *modelu 7* potom 2,55 %. Tato čísla nám udávají procentuelní snížení mezery od stálého stavu, v našem případě od úrovně regionů V4 v roce 2006. Za ostatní období není údaj o rychlosti konvergence relevantní, protože model jako celek není statisticky významný, tudíž rovněž nemůžeme jednoznačně identifikovat, zda docházelo ve sledovaném období k β-konvergenci či β-divergenci.

Závěr

Prezentované výsledky ekonometrického modelu ukazují, že koncept hodnocení úrovně konvergenčního procesu je přímo závislý na tom, jak definujeme stálý stav. Není možné ex-ante odhadovat, zda budou regiony konvergovat či divergovat ke stálému stavu, musíme však zdůraznit, že uvedené výsledky jsou založeny na tzv. nepodmíněné β-konvergenci, protože jinak by v regresní rovnici musely být zahrnuty další proměnné, například institucionální rámec, vývoj zahraničního obchodu, jazyková gramotnost obyvatel, atd. Tímto rozšířením bychom potom analyzovali tzv. podmíněnou β-konvergenci. Jak jsme však již uvedli v textu výše, znamenalo by to zcela jinou specifikaci modelu, což v tomto případě nebylo předmětem našeho příspěvku. V rámci dalšího zkoumání regionální konvergence je také možné rozšířit datovou základnu o historická data (od roku 1990) či zvolit alternativní hodnotu stálého stavu (např. zkoumat konvergenci zemí V4 k EU15 nebo EU27) či zkoumat konvergenci jednotlivých regionů V4 ke stálému stavu samostatně a nikoliv průřezově. K získání hlubších závěrů může přispět i využití konceptu σ - *konvergence*, ke které dochází, pokud se variační koeficient ekonomických úrovní jednotlivých zemí (regionů) v čase snižuje. I přes výše uvedené podněty jsou však výsledky provedené analýzy nesporně zajímavé a ukazují další pohled na vývoj v regionech zemí Visegrádské čtyřky.

Literatura:

[1] BARRO, R. J., SALA-I-MARTIN, X. *Economic Growth.* Second edition. Cambridge: The MIT Press, 2004. 654 s. ISBN 978-0-262-02553-9.

[2] FRAIT, J., KOMÁREK, L. Na cestě do Evropské unie: nominální a reálná konvergence v tranzitivních ekonomikách. In *Finance a úvěr*, 2001, roč. 51, č. 6, s. 314 – 330. ISSN 0015-1920.

[3] *OECD* [online]. Total Economy Database – OECD.StatExtrats. 2009. [cit. 18.12.2009]. Dostupný z WWW: < http://stats.oecd.org/Index.aspx>.

[4] SLAVÍK, C. Reálná konvergence České republiky k Evropské unii. In *Politická ekonomie*, 2007, č. 1, s. 23 – 40. ISSN 0032-3233.

[5] SMRČKOVÁ, G., VLČEK, I., CVENGROŠ, F. *Reálná konvergence – souvislosti a příčiny.* Výzkumná studie pro Ministerstvo financí ČR [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2008. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Proces_realne_konvergence_MF_2008_pdf.pdf>.

[6] YOUNG, A. T., HIGGINS, M. J., LEVY, D. *Sigma Convergence Versus Beta Convergence : Evidence from U.S. County-Level Data* [online]. April 12, 2007 [cit. 10.12.2009]. Dostupný z WWW: http://www.economics.emory.edu/Working_Papers/wp/higgins_03_16_paper.pdf

BALANCED SCORECARD (BSC) AS INSTRUMENT OF INTELLECTUAL CAPITAL MANAGEMENT IN ENTERPRISE

Grażyna Michalczuk
Uniwersytet w Białymstoku
michal149@vp.pl

Key words:
Intellectual capital – intellectual capital management – balanced scorecard – company's strategy

Abstract:
Intellectual capital as a main source of competitive advantage in modern companies should become a particular object of their interest and be subject to the same analysis as tangible assets at present. The realization of this process in practice requires development of methods and instruments which enable a company to include intellectual capital into a management process. The Balanced Scorecard (BSC) allows such possibilities as it not only includes intellectual capital into a company's strategy, but also combines it with a general vision of a company's development.

Introduction

The search for a unique configuration of competitive advantage factors gains higher importance both in theory and in practice of the increase of company value management. Nowadays, it is emphasized that these factors are difficult to copy components of the intellectual capital: human capital, organizational capital, customer capital. They are unlimited and do not constitute a substitute for other type of a company's capital. They also contribute to the increase of company value, directly through generating additional cash (e.g. because of customers' loyalty), or through a combination with complementary assets, which allows to generate cash flows (e.g. reducing production costs) [Dudycz 2005, p. 241].

However, possession of intangible assets itself is not sufficient to achieve a competitive advantage. Enterprises must possess a practical ability to use those assets to the highest extent as well as a skill of their sustained acquisition and increase. It requires application of instruments which broaden a possibility to manage resources by components of intellectual capital.

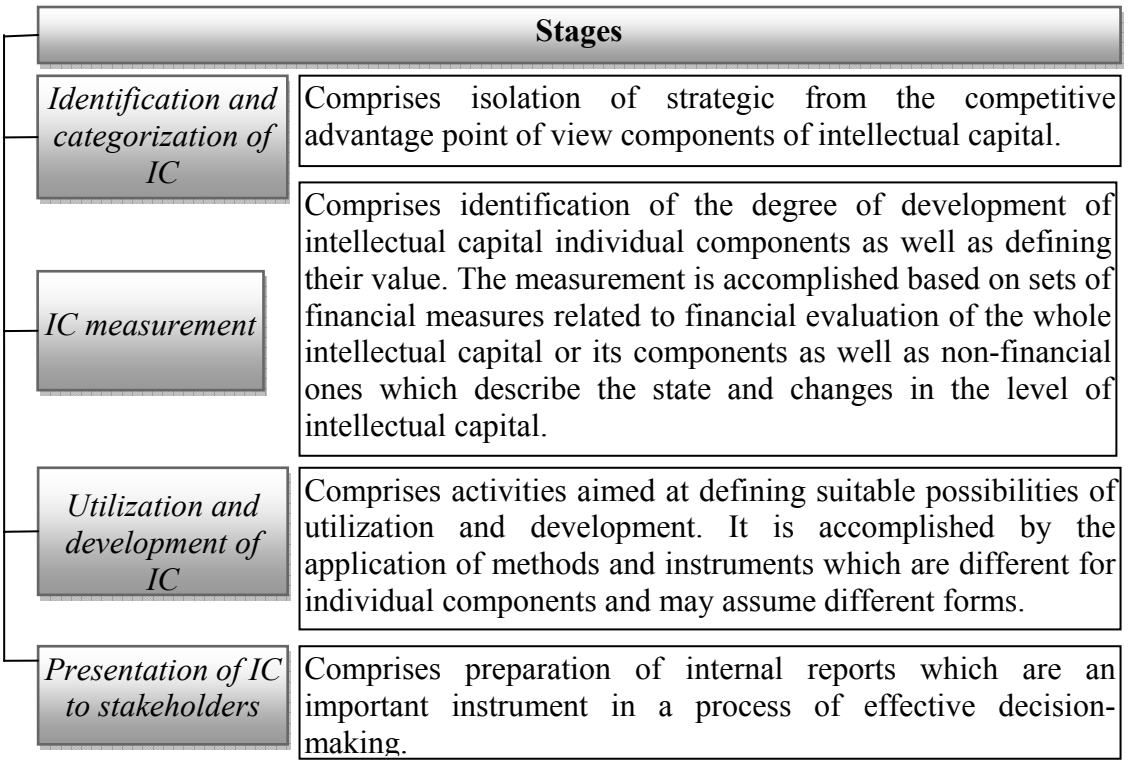
The aim of this paper is to present issues on intellectual capital management in a company. It focuses on presenting the instrument in intellectual capital management that is the Balanced Scorecard (BSC).

Intellectual capital management of a company - the essence of the process

Intellectual capital management requires intelligent action since the components of intellectual capital rarely have influence on financial results. They also rarely create value by themselves [Surma 2006, pp. 162-163]. Nonetheless, they should constitute a part of the organization's management and consider the company's strategy as well as clearly present information on a role and importance of intellectual capital.

Intellectual capital management is a complex process whose fundamental stages are presented in Figure 1.

FIG. 1: **Stages in the process of intellectual capital management**

Source: author's elaboration.

The realization of the process of intellectual capital management takes place within presented stages and requires in the first place defining internal meaning of intellectual capital.

Instruments of intellectual capital management – the example of the Balanced Scorecard (BSC)

Intellectual capital management is not easy in practice, since this process has not been examined fully in theory. As a result, there is a lack of coherent and uniform concepts in relation to the management of these intangible assets. There are no developed universal instruments which enable practical implementation of the process. Up until today many suggestions were developed, but only some of them are based on mature concepts. The Balanced Scorecard (BSC) is such an instrument, more and more wildly (widely?) applicable, including also the practice of Polish companies.

The Balanced Scorecard (developed by D. Norton and R. Kaplan) is the instrument of management which allows to define the company's vision and strategy, and then to transform them into a realization process. The BSC concept is based on the assumption that companies should develop not only in the financial perspective, but also in the intangible resources perspective, which allows to include intellectual capital into the company's strategy and combine it with a general vision of a company's development.

An inherent idea of the BSC is sustainable growth of a company, based on a layered approach (called perspectives). Indicated perspectives decide on distribution of short-term and long-term goals as well as allocation of, apart from a financial area, non-material areas (see Table1).

TAB. 1: **Perspectives of Balanced Score Card**

Perspectives of BSC	**Scope**
Financial perspective	Illustrates directly an outcome of the strategy implementation. It is based on traditional financial measures whose application enables defining expected financial results from the implemented strategy. Indicators adopted in this perspective reflect also consequences of undertaken activities and achieved results in other perspectives. Therefore, it is the superior perspective, taking a main place in a cause and effect chain, reflecting relations between perspectives of the Balanced Scorecard. Developing the financial perspective is based on the coherence with the market strategy carried out by a company, dependent on a life stage of an organization, in which a company currently is or will be within a duration of an effective scorecard.
Customer perspective	Reflects strategic objectives of a company in relation to individual groups of customers and competing market segments. It gathers the most important issues on the market where a company functions, conditioning achievement of intended financial objectives through realization of market targets. In this perspective there are used such measures which present a company's share in providing customer service, the level of customers' satisfaction.
Internal process perspective	Identifies the most important factors influencing internal efficiency in company's functioning, which is reflected in a market position and opportunities to create market value. It presents objectives and measures concerning improvement and achievements in key business processes of a company, which have influence on strategy implementation in customer and financial perspectives. According to BSC assumptions, strategy development should take place in three fundamental groups of processes: innovation, operational and after sales service. But companies have possibilities to define their own individual chain of value creation in order to design internal process perspective.
Innovation and learning perspective	Describes the condition of fundamental resources in a company, indicating at the same time needs for its improvement, changes, or development. It identifies objectives and measures which determine success achievement in other three perspectives. Measures used in this perspective are presented in two groups: a basic one, showing the outcome of implemented improvements and developing activities in the areas: human resources, organization and material infrastructure as well as a specific one, constituting key success factors, which determine the emergence of a target outcome.

Source: author's elaboration on the basis of [Kaplan, Norton 2002, pp. 43-46, 99, 123, 364]

The implementation of BSC in practice allows to present current potential of assets as well as to determine their ability to generate added value in future. It is particularly important from the intellectual capital management point of view. The identification of key intangible resources takes place within customer, internal process and innovation and learning perspectives. These perspectives are based on forecasting measures, rather qualitative than quantitative. Their implementation allows to acquire information on the influence of past events on a company's future functioning.

Thus, the BSC enables to identify these areas of a company's activities whose improvement allows to achieve the intended long-term (strategic) goal, which is the increase of company's value [Kaplan, Norton 2001, p. 365]. There are other advantages of practical implementation of the BSC. The importance results from the following:

- it allows to describe a company's strategy through a logically connected system of measures (financial measures with non-financial ones, strategic measures with operational ones and outcome measures with controlling ones),
- it identifies and presents cause and result chain between objectives and measures in the tangible assets perspective (financial) and the intellectual capital perspective (customer, internal process, innovation and learning),
- it enables to develop a modern employees' assessment and incentive system connected with a progress in achieving goals through implementation of a mechanism of complex efficiency management in a company,
- it gives a new view on the way a company functions as well as objectives an organization wants to achieve,
- it allows specification of a company's vision and strategy,
- it enables rational allocation of organization's resources, mainly the components of intellectual capital.

Summary

Modern enterprises in order to achieve a success must react fast to market changes but also have ability to generate changes within an organization [Platonoff, Sysko-Romańczuk, Moszoro, 2004, pp. 88-89]. It concerns mainly changes in the way resources are perceived. At present, intellectual capital is a fundamental source of value creation, not traditional tangible assets, and decides on market a success of a company.

Taking into account the above mentioned, the key competence of modern enterprises should be appropriate management of intellectual capital components. The implementation of the Balanced Scorecard (BSC) in practice gives such possibilities.

The Balanced Scorecard is a modern method of management, whose good points managers recognize, and is translated into practice. In Poland the group of enterprises which use BSC in intellectual capital management consists of the following: Wirtualna Polska S.A, Morliny SA, Telekomunikacja Polska SA, Górnośląski Zakład Elektroenergetyczny SA, Stalexport, Elektrownia Rybnik SA, Spółka Polska Telefonia Cyfrowa (PTC).

Bibliography:

[1] BRZOZOWSKI, A., *Balanced Scorecard w polskich przedsiębiorstwach średniej wielkości,* Controlling i Rachunkowość Zarządcza 2004, No. 8, ISSN 1428-8117, pp. 14-15, I

[2] DUDYCZ, T., *Zarządzanie wartoscią przedsiębiorstwa,* Wyd. PWE, Warszawa 2005, ISBN, 83-208-1535-5, p. 241.

[3] KANNAN, G., AULBUR, W.G., *Intellectual Capital. Measurement Effectiveness*, Journal of Intellectual Capital 2004, No. 3, ISSN 1469-1930, p. 390.

[4] KAPLAN, R., NORTON, D., *Strategiczna karat wyników. Jak przełożyć strategię na działanie,* Wyd. PWN, Warszawa 2002, ISBN 97-88301-74-64,pp. 43-46, 99, 123, 364.

[5] KAPLAN, R., NORTON, D., *Strategiczna karta wyników,* Wyd. Centrum Informacji Menedżera, Warszawa 2001, ISBN 83-86210-96-6, s. p. 365

[6] PLATONOFF, A.L., SYSKO-ROMAŃCZUK, S., MOSZORO, B., *Innowacyjność polskich firm w gospodarce opartej na wiedzy,* Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa 2004, nr 1,ISSN 0860-6846, p. 88-89.

[7] SURMA, J., *Kapitał informacyjny,* w: *Metody wyceny spółki. Perspektywa klienta i inwestora,* red. [eds.] M. Panfil, A. Szablewski,. Wyd. Poltext, Warszawa 2006, ISBN 83-88840-97-7, pp. 162-163.

[8] URBANOWSKA- SOJKIN, E., *Zarządzanie strategiczne przedsiębiorstwem*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004, ISBN 978-83-208-1807-9.

REGIONAL CHARACTERISTICS OF EU SUBSIDIES GRANTED THROUGH THE AGENCY FOR RESTRUCTURING AND MODERNISATION OF AGRICULTURE (ARMA) IN POLAND OVER THE YEARS 2002-2009

Teresa Miś
University of Rzeszow
tmis@univ.rzeszow.pl

Key words:
Regional policy – EU funds – Common Agricultural Policy – Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA)

Abstract:
The paper shows the role of the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA) in agricultural and rural development in various regions of Poland during the period of 2002-2009. It presents the effects of realized pre-accession programs (SAPARD), as well as those of programs implemented after the 1st May 2004, including the Rural Development Plan and Sector Operational Program in the period of 2004-2006, as well as Rural Development Program for 2007-2013. The results of the analysis show high interest of beneficiaries in the above programs, but also wide differences in the level of absorption of available funds in individual regions of the country. Over the period from the beginning of the ARMA activity to September 2009, the highest subsidies were paid for projects realized in Mazowsze, Wielkopolska and Lubelskie regions.

1. Introduction

Utilization of structural aid from the EU has had, and will continue to have, effect on basic macro-economic indices, types of investments, employment, work efficiency, unemployment, as well as on foreign trade in Poland. A synthetic measure of changes taking place in the economy in the nearest future will be the acceleration of the rate of economic growth. The statistical data show that, over the years 2004-2020, thanks to the utilization of aid funds, the rate of GDP growth in Poland will on average be higher by about 4 percent. Higher accumulated GDP growth will be achieved by: Latvia – 93,5%, Estonia – 91,5% and the Czech Republic – 89,96% [3].

The involvement of the population in search for both internal and external sources of support for agricultural development, as well as for alternative opportunities to improve the economic situation, will determine the future rural development in individual regions. Thanks to the analysis of the demand for funding from structural funds, we may indicate those regions in Poland which are leaders of change in agriculture, as well as determine areas where governmental aid is most needed, while assessing also the quality of the hitherto informative and advisory support from public and private institutions, such as that by regional departments of the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA) [1]. In this context, the purpose of this paper is to show the role of the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture in the agricultural and rural development in

various regions of Poland during the period of 2002-2009. The main source materials utilized in the paper were the reports and data of Department of Programming and Reporting of the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture in Warsaw.

2. Characteristics and Tasks of the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture

The integration of Polish economy with the EU involves an entire gamut of tasks within the scope of institutional adjustments related, among others, to absorption of the EU aid funds. From their creation, the institutions in Poland have contributed to economic development in villages and small towns and, presently, they play significant role in social and economic transformations of their regions [6]. The main institutional entities, realizing their tasks within the governmental agricultural and social policy, comprise: the KRUS Farmer's Social Security Agency, realizing its tasks within the scope of social insurance, the ARR Agricultural Market Agency, entrusted with the tasks of regulation of agricultural produce market, the ANR Rural Real Property Agency, dealing with tasks of managing agricultural land belonging to the State Treasury, ODR Agricultural Advisory Centres, economic and professional self-government organizations (e.g. Agricultural Chambers), as well as private institutes and organizations supporting rural changes and the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture [2]. The latter (ARMA) Agency, was created by virtue of the Act of 29th December 1993. (*Official Gazette* Dz. U. # 12 item 22 from 1994, as amended) and it supports the development and modernization of agriculture and rural regions. Since Poland's joining the EU, the ARMA, has fulfilled the function of implementing, paying and handling the instruments of domestic aid. It has provided financial subsidies from both the EU budget and the domestic budget. It gives financial support for investments in agriculture and in produce and food processing, in development of rural infrastructure, as well as subsidies for agricultural advisory services, creation of wholesale markets, establishing and developing of micro-enterprises, differentiation of economic activities of rural population, formation and functioning of collective entrepreneurship. It grants guarantees for loans and creditors. As the executor of governmental agricultural policy, the ARMA Agency cooperates closely with the Ministry of Agriculture and Rural Development and, since it manages public funds, it is subjected to supervision by the Ministry of Finance. After Poland's joining the UE, the ARMA Agency has been transformed from an institution called to realize tasks of governmental agricultural policy financed from domestic budget to a paying agency, performing money transfers from the EU funding.

In practice, the Agency performs financial transfers for the majority of activities within the framework of Common Agricultural Policy (CAP) and Structural Funds. Within the scope of domestic assistance, the ARMA Agency subsidizes the interest payable for bank credits and offers guarantees for loans. The main beneficiaries of activities realized by the ARMA Agency are farmers, entrepreneurs in agricultural sector and groups of agricultural producers [4], as well as local self-governments.

From the time of starting its activities to the 30th Sept. 2009, the Agency paid the beneficiaries 87'400 million Polish Zloty, while realizing aid programs for food economy and rural development (Table 1). The majority, i.e. over 43% of the available funds were allocated to direct area payments, whereas, the least share, i.e. only 0,5%, went for the

realization of Joint Organization of Fruit and Vegetable Markets. In case of the Rural Development Plan (2004-2006) the funds paid to beneficiaries constituted 12,4%, whereas the activities within the framework of the Rural Development Program for 2007-2013 allowed, by September 2009, for expenditure of 10,8% of the total funds paid through the ARMA Agency in the period of 2002-2009.

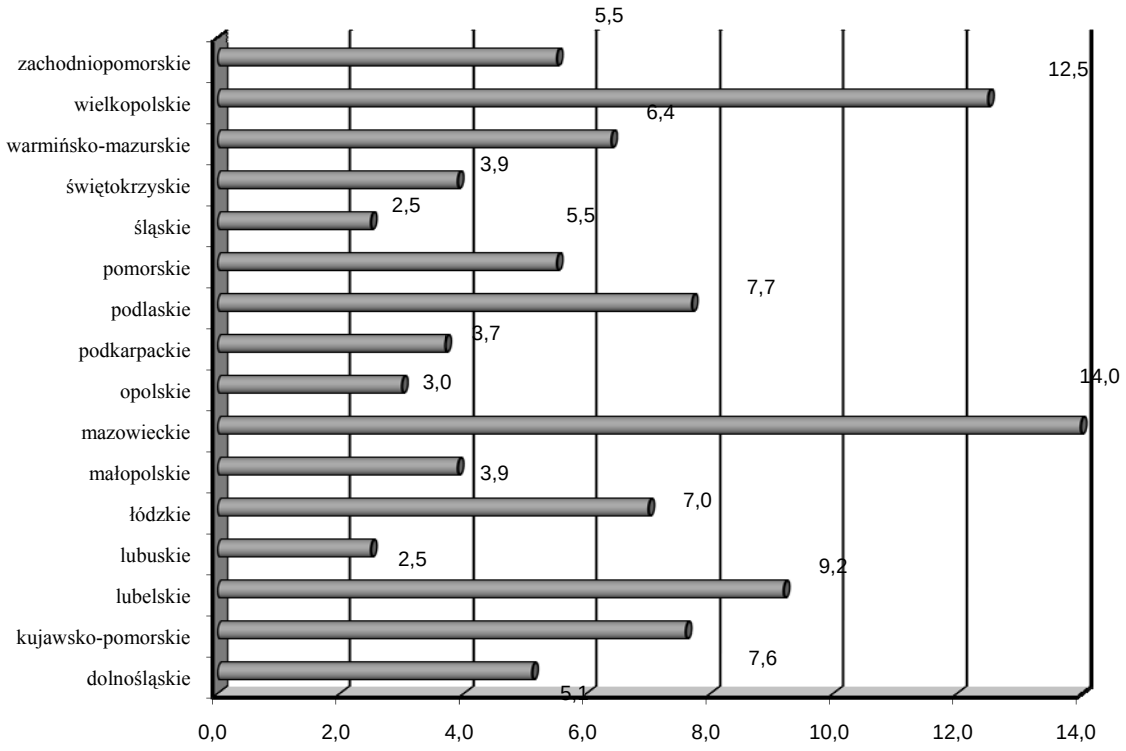
The Rural Development Program for 2007–2013 (RDP 2007-2013) is a document defining the scope and forms of support for rural areas in Poland in the subsequent programming period, i.e. for 2007-2013. A large part of activities planned in the Program of activities constitute a continuation of instruments implemented over 2004-2006 within the framework of the Rural Development Plan for 2004-2006, as well as the Sectoral Operating Program (SOP) *„Restructuring and modernization of the food production sector and rural development for 2004–2006"*. In total, the RDP 2007-2013 covers 22 activities, 14 of which are implemented by the ARMA Agency.

The funds expended from the EU budget for major programs of the Common Agricultural Policy in the EU-27 member countries over 2007-2013 are diversified. Within the activities of the Rural Development Program for 2007-2013, the highest funds are to be received by: Poland (13'200 million Euro), followed by Italy (8'300 million Euro), Germany (8'100 million Euro) and Romania (8'000 million Euro). Other programs apply to competitiveness and coherence, and they were mainly addressed to Poland, Czech Republic, Hungary, Spain and Italy [5].

3. Financing of agricultural and rural development through the ARMA Agency in specific regions

The analysis of the utilization of aid from the inception of the ARMA Agency activities to the 30th Sept. 09, by regions has showed that the largest amounts of payments were realized in the following provinces (voivodships): Mazowieckie (9'800 million PLN) – 14%, Wielkopolskie (8'700 million PLN) – 12,5%, Lubelskie (6'400 million PLN), Kujawsko-Pomorskie (5'300 million PLN) and Podlaskie (5'300 million PLN) – refer to Diagram 1. These are regions with large, economically-strong agricultural farms and enterprises of agricultural and food processing industry, which have suitable own funds and are capable to apply the EU funding effectively. As for individual programs, it is easy to notice that most funding went for the realization of direct payments, as well as for activities within the Rural Development Plan (2004-2006) and those of the Rural Development Program for 2007-2013. Here also, a regional differentiation is clearly visible (refer to Table 1). The ratios of the amount of aid provided to the number of farms (specified by GUS Statistical Office) and to the number of entities registered in the EP Record of Producers indicate that the highest indices were achieved by the: Zachodniopomorskie, Warmińsko-Mazurskie, Pomorskie, Kujawsko-Pomorskie, Wielkopolskie and Lubuskie provinces (refer to Table 2).

Diagram 1. **Structure of payments by the ARMA Agency from the beginning of its activity by regions (in %)**

Source: own summary on the basis of data from the Programming and Reporting Department in the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA) in Warsaw, September 2009.

Table 1. **Structure of payments through the ARMA Agency from the beginning of its activity for individual programs by regions (in %)**

Province (Voivodship)	Direct Payments	SAPARD	RDP 2004-2006	SOP 2004-2006	RDP 2007-13	OP for Fisheries	Total
Dolnośląskie	68,1	4,1	10,4	5,4	12,0	-	100,0
Kujawsko-pomorskie	57,5	5,4	17,4	8,6	11,1	-	100,0
Lubelskie	57,1	5,6	13,8	8,8	14,7	-	100,0
Lubuskie	59,1	6,3	13,5	5,2	15,9	-	100,0
Łódzkie	52,6	6,2	18,2	8,4	14,6	-	100,0
Małopolskie	47,7	12,8	14,8	9,6	15,1	-	100,0
Mazowieckie	51,9	5,6	19,0	8,7	14,8	-	100,0

Province (Voivodship)	Direct Payments	SAPARD	RDP 2004-2006	SOP 2004-2006	RDP 2007-13	OP for Fisheries	Total
Opolskie	70,6	4,7	7,8	7,1	9,8	-	100,0
Podkarpackie	52,5	11,6	15,4	5,1	15,4	-	100,0
Podlaskie	52,3	4,4	19,0	8,4	15,9	-	100,0
Pomorskie	50,5	5,8	13,3	17,0	11,4	2,0	100,0
Śląskie	52,5	18,1	10,0	8,1	11,3	-	100,0
Świętokrzyskie	47,1	8,6	17,2	8,4	18,7	-	100,0
Warmińsko-Mazurskie	59,1	4,7	15,2	8,9	12,0	0,1	100,0
Wielkopolskie	56,2	6,9	16,1	9,2	11,6	-	100,0
Zachodniopomorskie	56,5	3,9	10,7	14,0	13,8	1,1	100,0
Poland	55,3	6,4	15,5	9,1	13,6	0,1	100,0

Source: own summary on the basis of data from the Programming and Reporting Department in the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA) in Warsaw, September 2009.

Table 2. **The level of aid co-financed by the EU funds and granted through the ARMA Agency over the period of 2002-2009 per farm, per entity registered in the EP Record of Producers and per (1) ha of arable land, in various regions of the country**

Province (Voivodship)	The amount of aid paid (in PLN thousands)		Aid per (1) ha of arable land (in PLN)
	per (1) farm	per (1) entity registered in the EP	
Dolnośląskie	48,5	41,1	3 713,83
Kujawsko-Pomorskie	70,9	58,5	5 076,94
Lubelskie	28,2	26,2	4 090,66
Lubuskie	59,0	58,6	3 678,67
Łódzkie	30,9	28,5	4 464,55
Małopolskie	14,4	13,7	4 015,68
Mazowieckie	35,9	33,7	4 581,68
Opolskie	51,9	49,7	3 721,89
Podkarpackie	14,4	14,1	3 454,03
Podlaskie	55,9	49,7	4 772,10
Pomorskie	82,5	69,4	5 118,05
Śląskie	20,6	20,4	3 949,47
Świętokrzyskie	23,6	21,3	4 800,64
Warmińsko-Mazurskie	96,7	75,3	4 583,97
Wielkopolskie	64,0	54,6	4 829,14
Zachodniopomorskie	102,2	90,8	4 076,63

Source: data from the Programming and Reporting Department in the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA) in Warsaw, September 2009.

Positively assessed should be the fact that the ratio of costs of the ARMA Agency functioning to the funds paid through it, has improved. It means that Poland has entered the phase of degression of fixed costs expended for the preparation of the agency for managing the new budget perspective of the Common Agricultural Policy for 2007-2013 [5].

Summary

In conclusion, preparing of necessary institutions, including payment agencies is a precondition for both the improved competitive situation of farms, enterprises and self-governments, as well as for obtaining funds that are distributed through political and administrative structures. The analysis has shown that the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA) has, from its beginnings, fulfilled a key role in transferring of funding to interested entities. The data of the ARMA Agency show that rural inhabitants from regions with favourable agrarian structure and higher economic potential of agriculture achieve more of the EU support, compared to regions of south-eastern Poland with their specific agrarian overpopulation and low levels of income. Therefore, in realization of the policy of support for agriculture and rural areas from domestic and EU funds, there is a need to equalize somewhat those disproportions existing in regional configuration.

Bibliography:

[1] CHMIELIŃSKI P. *Regionalne zróżnicowanie w rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce a efektywność wykorzystania środków wsparcia Wspólnej Polityki Rolnej*. Studia i Monografie 138, Warszawa 2006, ISSN 0239-7102

[2] CZUDEC A., KATA R., MIŚ T. ZAJĄC D. *Rola lokalnych instytucji w przekształceniach rolnictwa o rozdrobnionej strukturze gospodarstw*. Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008, ISBN 978-83-7338-384-5

[3] CZYKIER-WIERZBA D. *Finansowanie z budżetu Unii Europejskiej polityki strukturalnej w Polsce w latach 2007-2013*. Wieś i Rolnictwo, nr 3 (140), PAN IRWiR Warszawa 2008, INDEKS 381454

[4] CZYŻEWSKI A., HENISZ-MATUSZCZAK A. *Rolnictwo Unii Europejskiej i Polski. Studium porównań struktur wytwórczych i regulatorów rynków rolnych*, wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, 2004, ISBN 83-7417-023-9

[5] KOWALSKI A. (red.) *Analiza produkcyjno-ekonomicznej sytuacji rolnictwa i gospodarki żywnościowej w 2008 roku.* Edycja 46, IERiGŻ-PIB Warszawa 2009, ISSN 1233-6726

[6] MIŚ T. 2007: *Significance of advisory institutions in the development of rural small and medium size companies in podkarpackie region* [in:] Ekonomický růst a rozvoj regionů, red. Ing. Martina Kadavová, Hradec Králové, t. 1, s. 49-53, ISBN 978-80-7041-824-6

MANAŽERSKÉ PROCESY V ŘÍZENÍ OBCÍ KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE I

MANAGERIAL PROCESSES IN MANAGEMENT OF MUNICIPALITIES IN HRADEC KRALOVE REGION I

Hana Mohelská, Marcela Sokolová
Univerzita Hradec Králové
hana.mohelska@uhk.cz, marcela.sokolova@uhk.cz

Klíčová slova:
Královéhradecký region – regionální samospráva – místní samospráva – management
Key words:
Královéhradecký region – regional administration – local authorities – management

Abstract:
The "Public service decentralization and the effectiveness of its functioning under the socio-economic conditions within Central Europe in contrast to other European regions" project was assigned by the Science Grant Agency of the Ministry of Education of the Slovakian Republic as well as by the Slovakian Science Academy. The aim of this project is to identify the obstacles which cities and villages must overcome when introducing decentralization, and in delegating the competency and fiscal decentralization effectively. Based on the analysis of these obstacles, possible solutions may be created to remove these existing obstacles and create a set of standards for an increase in the efficiency for the level of decentralized competency. This abstract presents the survey results from the villages of the Královéhradecký region, with the goal of describing the present state of village management.

Úvod

Obec je tradičním základem územní samosprávy. Obec je veřejnoprávní územní korporace a při realizaci svých pravomocí má povahu veřejného úřadu. Pod pojmem obec charakterizuje Ústava České republiky „územní společenství občanů, které má právo na samosprávu" [7]. Z této jednoduché definice vyplývá, že obec se vyznačuje třemi základními znaky, kterými jsou:

- vlastní území;
- občané obce;
- samostatná působnost obce.

Obec je také definována jako právnická osoba a Ústava České republiky i zákon o obcích ji označují jako tzv. veřejnoprávní korporaci, což znamená, že obec je právnickou osobou veřejného práva, která vykonává působnost v oblasti veřejné správy. Obec je také vykonavatelem veřejné moci – v oblasti státní správy. Může tedy ukládat fyzickým a právnickým osobám jednostranně povinnosti ve formě příkazů a zákazů. Každá obec vlastní majetek a hospodaří podle svého vlastního rozpočtu, což je ekonomický základ obce. Obci jsou dány dva druhy působnosti a to samostatná a přenesená působnost.

V letech 2002 – 2004 proběhla na Slovensku II. etapa decentralizace veřejné správy. Kromě celé řady pozitiv přinesla také celou řadu problémů, souvisejících s novou organizací procesů na úrovni regionálních a místních samospráv. Cílem projektu pod názvem Decentralizace veřejného sektoru a efektivnost jeho fungování v podmínkách středoslovenského regionu v porovnání s jiným evropským regionem, jehož zadavatelem je Vedecká grantová agentúra Ministerstva školstva SR a Slovenskej akademie vied, je identifikace překážek, s kterými se musí města a obce vypořádat při zavádění efektivní decentralizace v oblasti přenesení kompetencí a fiskální decentralizace. Na základě analýzy těchto překážek budou navrhnuta možná řešení odstranění existujících překážek a vytvořený soubor normativů pro efektivnější výkon decentralizovaných kompetencí. Analýza se uskutečnila v Banskobystrickém regiónu a při návrhu budou použity také výsledky analýzy a srovnání s Královéhradeckým krajem.

Charakteristika Královéhradeckého kraje [1]

V Královéhradeckém kraji bylo k 1. 1. 2003 zřízeno 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 35 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Pověřené obecní úřady spravují obce v území, které je skladebné do okresů i do správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Na území kraje je celkem **448 obcí**, z nichž k 31. 12. 2008 mělo **48 statut města a 10 statut městyse**. Hlavním centrem kraje je statutární město Hradec Králové s 94 497 obyvateli, druhým největším městem s 31 039 obyvateli je město Trutnov a nad 20 tisíc obyvatel má ještě město Náchod s 20 842 obyvateli. Dalších 6 měst má nad 10 tisíc obyvatel a méně než 3 000 obyvatel má celkem 18 měst královéhradeckého kraje, z nichž nejmenší je Stárkov s 640 obyvateli. Z územního pohledu je nejméně urbanizován okres Jičín, kde žije i nejvíce obyvatel v obcích do 500 obyvatel (více než pětina). V kraji činil tento podíl osminu obyvatel. Průměrná rozloha obce je 1 062 ha a průměrný počet obyvatel v obci dosáhl 1 238 osob.

Královéhradecký kraj lze charakterizovat jako zemědělsko-průmyslový s bohatě rozvinutým cestovním ruchem. Průmysl je soustředěn do velkých měst, intenzivní zemědělství do oblasti Polabí.

.

Metodika provedeného šetření[4]

Jedním z hlavních úkolů řešitelského týmu na Fakultě informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové bylo provést dotazníkové šetření, které vycházelo z dotazníku, který poskytla slovenská strana, aby se získala stejná data za Banskobystrický region na Slovensku i Královéhradecký kraj v České republice (dále ČR). Pro účely ČR musela být odstraněna část dotazníku pod názvem Programový rozpočet, neboť zde funguje jiný systém financování respektive rozpočtování.

Dále vznikl určitý problém v části, která se věnovala Dani z nemovitosti, tato část byla v dotazníku ponechána, ale byla v kategorii dobrovolných otázek, protože tyto data obce ve velké většině nesledují, neboť systém vybírání daní je v ČR centrální. Z toho důvodu řešitelský tým oslovil Finanční ředitelství Hradec Králové jako správce daně.

Poskytnutý dotazník byl upraven podle podmínek v České republice a konečná verze dotazníku se skládala ze čtyř částí:

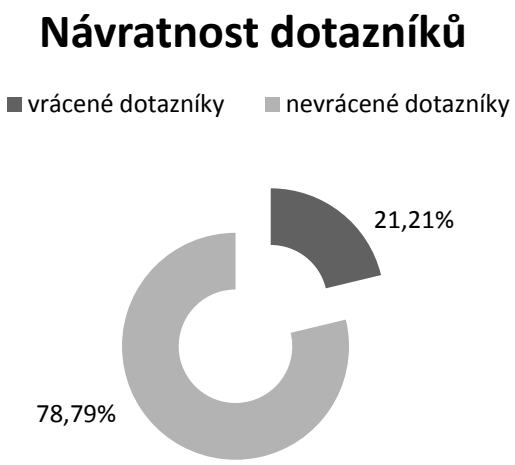
1. ***část – Údaje pro určení intervalu,***
2. ***část - Kompetence a úloha územní samosprávy,***
3. ***část - Strategie-finance-inovace-marketing,***
4. ***část – Způsoby řízení.***

Vytištěné dotazníky byly rozeslány do všech obcí a měst Královéhradeckého kraje s prosbou o jejich vyplnění a zaslání zpět.

Dotazník byl doplněn vysvětlením, pro jaký účel je tento dotazník rozesílán a opatřený kontaktními údaji na řešitelský tým.

Dílčí výsledky šetření[4]

Obesláno bylo všech 448 obcí a měst v Královéhradeckém kraji a zpět se vrátilo 95 vyplněných dotazníků. Návratnost tedy činila 21,21 %.

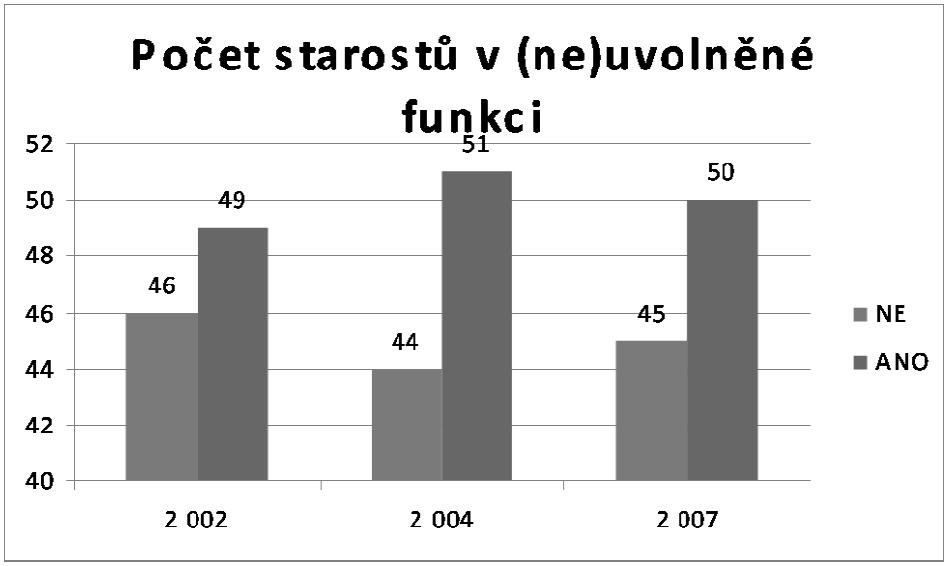

GRAF 1: **Návratnost dotazníků**

Zdroj: vlastní šetření

Nejvíce dotazníků se vrátilo z malých obcí, např. z obcí do 600 obyvatel se vrátilo 43 dotazníků, z měst nad 15 000 obyvatel pouze 2. Toto rozložené ovšem odpovídá velikostnímu rozložení obcí v kraji.

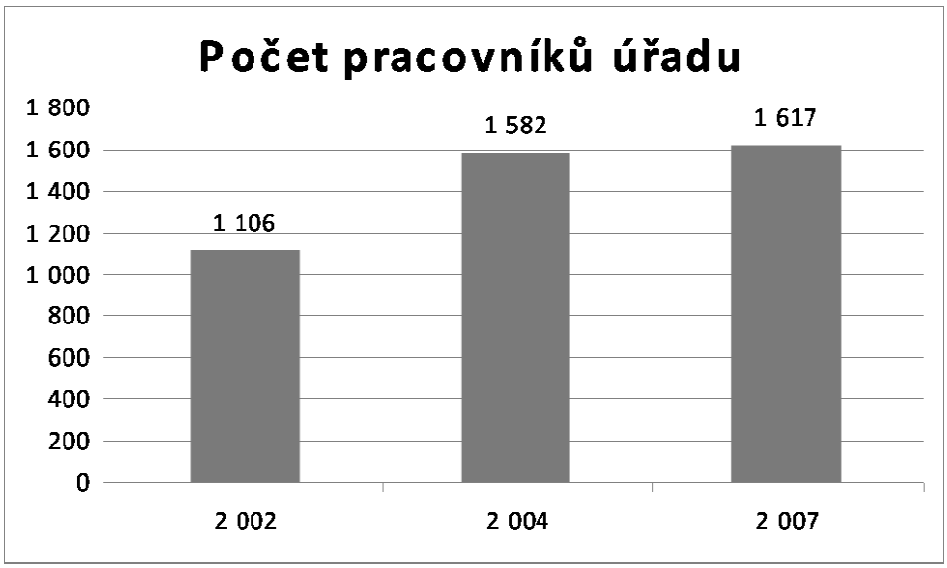
Ve zkoumaných obcích či městech byla převážná většina starostů v uvolněné funkci. Tento počet součet starostů v neuvolněné funkci však příliš nepřevyšuje. Je to zapříčiněno hlavně výběrem obcí a měst. Ve výběru je většina obcí či měst s menším počtem obyvatel. Největší rozdíl mezi uvolněnými a neuvolněnými starosty byl v našem zkoumaném období v roce 2004.

GRAF 2: **Počet starostů v ne/uvolněné funkci**

Zdroj: vlastní šetření

V dalším grafu je uveden počet pracovníků úřadu, kde si můžeme všimnout, že mezi lety 2002 až 2004 výrazně stoupl počet zaměstnanců na úřadech a i v následujících letech tento trend růstu byl zachován. Po roce 2004 se velmi zpomalil. Stejně tak trend růstu pracovníků kontroly.

GRAF 3: **Počet pracovníků úřadu v letech 2004 - 2007**

Zdroj: vlastní šetření

GRAF 4: **Počet pracovníků na plný úvazek v letech 2004 - 2007**

Zdroj: Vlastní šetření

Personální obsazení obcí a měst v Královéhradeckém kraji

Z dotazníkového šetření vyplývá, že je mnoho obcí, kde není zaměstnán na plný úvazek ani jeden pracovník (viz *GRAF 4*) a že skoro v polovině obcí nepůsobí ani starosta na plný úvazek (viz *GRAF 2*). Toto potvrzuje tvrzení, že úroveň managementu obcí tedy není a ani nemůže být odpovídající. Na úřadě pracuje často pouze jeden pracovník, který zajišťuje celou agendu. V takové situaci určitě není prostor pro věnování větší pozornosti lidským zdrojům, přestože jsou pro chod úřadu zásadní. V malých obcích se většinou jedná o zvolené zástupce, kteří nejsou často ani kompetentní k výkonu své funkce.

Závěr

Základním a hybným momentem řízení je vedení lidí. Vedení souvisí zejména s psychologickým působením na pracovníky, spolupracovníky, ale také na občany obcí. Velmi volně řečeno, vést lidi znamená strhávat je osobním příkladem a vytvářet prostředí, v němž každý ví, jaké jsou cíle a smysl společného snažení a co se od něho a ostatních očekává. Starostu s vůdčími schopnostmi občané a spolupracovníci nejen respektují, ale také si ho váží a důvěřují mu. Vedení lidí se dá v uvedeném ohledu charakterizovat rovněž jako správné a citlivé používání všech formálních řídících nástrojů a postupů. Umění vést lidi představuje velmi důležitou součást manažerských dovedností, jejich rozvoj je podmíněný sociálně psychologickým tréninkem a také praktickou zkušeností. Zvládnutí interakce mezi dvěma stranami, komunikovat a být schopen se prezentovat jako partner svých spoluobčanů i jako člověk, který se sám snaží o zdokonalení sebe sama. K tomu by měly napomoci starostům krajské úřady organizováním školení, kde by se starostové zdokonalili v praktických sociálních dovednostech – zejména, sebepoznání, poznávání druhých lidí, sebevýchově a sebevzdělávání, komunikaci s druhými. Učení se na základě principu pokus a omyl je

pro starosty nevýhodné, starostové, kteří se v očích svých spoluobčanů mýlí, či postupují necitlivě, si pak těžce získávají jejich uznání a respekt.

Příspěvek vznikl v rámci projektu Decentralizace veřejného sektoru a efektivnost jeho fungování v podmínkách středoslovenského regionu v porovnání s jiným evropským regionem, jehož zadavatelem je Vedecká grantová agentúra Ministerstva školstva SR a Slovenskej akademie vied.

Literatura:

[1] *Český statistický úřad* (online), 2009. Přístup z internetu: http://www.czso.cz/

[2] MAREŠ, S.; MOHELSKÁ, H.; ŠABATOVÁ, M., *Manažerské metody, Systematický aplikační přehled*, nakladatelství Gaudeamus při Univerzitě Hradec Králové, v roce 2004, 1. vydání, ISBN 80-7041-534-7

[3] MOHELSKÁ, H., ŠABATOVÁ, M.: *Porovnání výsledků analýz managementu regionálních a místních správ královéhradeckého a pardubického regionu*. Ekonomie a Management. 2006, roč. IX., č. 3, s. 23-27.1917

[4] MOHELSKÁ, H., ŠABATOVÁ, M. *Management obcí Královéhradeckého kraje I*. In Decentralizácia a efektívnosť verejnej správy v podmienkach regiónov EÚ. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 1-11. ISBN 978-80-8083-837-9.

[5] MOHELSKÁ, H., ŠABATOVÁ, M. *Management obcí Královéhradeckého kraje II*. In Decentralizácia a efektívnosť verejnej správy v podmienkach regiónov EÚ. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 1-9. ISBN 978-80-8083-837-9.

[6] ŠTEINER, M., KOUDELKA, F., BAKEŠOVÁ, M.: *Potřeby rozvoje lidských zdrojů na krajských, městských a obecních úřadech veřejné správy*. Průzkum v rámci MMR ČR. Praha – Olomouc, březen 2005.

[7] *Ústava České republiky*, čl. 99 a 100

[8] *Zákon č. 128/2000 Sb. O obcích* (obecní zřízení)

MANAŽERSKÉ PROCESY V ŘÍZENÍ OBCÍ KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE II

MANAGERIAL PROCESSES IN MANAGEMENT OF MUNICIPALITIES IN HRADEC KRALOVE REGION II

Hana Mohelská, Marcela Sokolová
Univerzita Hradec Králové
hana.mohelska@uhk.cz, marcela.sokolova@uhk.cz

Klíčová slova:
Královéhradecký region – regionální samospráva – místní samospráva – management
Key words:
Královéhradecký region – regional administrativ – local authorities – management

Abstract:
The "Public service decentralization and the effectiveness of its functioning under the socio-economic conditions within Central Europe in contrast to other European regions" project was assigned by the Science Grant Agency of the Ministry of Education of the Slovakian Republic as well as by the Slovakian Science Academy. The aim of this project is to identify the obstacles which cities and villages must overcome when introducing decentralization, and in delegating the competency and fiscal decentralization effectively. Based on the analysis of these obstacles, possible solutions may be created to remove these existing obstacles and create a set of standards for an increase in the efficiency for the level of decentralized competency. This abstract presents the survey results from the villages of the Královéhradecký region, with the goal of describing the present state of village management.

Úvod[4]

Starosta stojí v čele obce. To, že **starosta je orgán obce**, nemůže zakrýt osobní charakter této funkce, který není u ostatních kolektivních orgánů zřejmý na první pohled. V okamžiku, kdy starosta vykonává svou funkci (to nemusí být jenom v úředních hodinách a jenom v budově radnice), má postavení veřejného činitele. Toto zařazení mu v režimu trestního práva přisuzuje **zvýšenou ochranu** v případě možného útoku, ale také **zvýšenou odpovědnost** v případě zneužití pravomocí.

Čím menší obec, tím je na starostu kladena větší zátěž. Zatímco ve velkých městech mají starostové (či primátoři) k ruce rozsáhlý aparát často specializovaných odborníků, v menších obcích je nutná kumulace jednotlivých funkcí. Přitom v různých zákony stanovených povinnostech se prakticky nezohledňuje velikost obce jako kritérium. Malá obec se tak musí vyrovnat se stejnými požadavky na zadání veřejné zakázky, zpracování obecně závazné vyhlášky či vyplnění formuláře na poskytnutí grantu jako velké město.

Pro malou obec je výhodné, spolupracuje-li s ostatními obcemi, např. ve svazku obcí v daném regionu.

Rozhodovací procesy, které souvisí s fungováním úřadu a výkonem funkce, jsou velmi komplikované a mají často zásadní dopady na obec/město.

Manažerské procesy v řízení obce[1]

Starosta je manažer, který musí poskytovat podřízeným potřebné informace, řešit interpersonální vztahy, pracovní problémy, musí s lidmi komunikovat, umět vést podřízené a účinně je motivovat. Kromě toho využívá ve své činnosti manažerské dovednosti, jako jsou:

- **Technické dovednosti**, které se vyznačují tím, že manažer umí používat specifické znalosti, techniky, metody, postupy pro realizaci výkonných činností a procesů.
- **Koncepční dovednosti**, které představují vidění společnosti jako systém procesů, které je třeba usměrňovat k dosažení strategického cíle.

Manažer s těmito dovednostmi umí koordinovat podstatné procesy úřadu. Jeho koncepční dovednosti rostou s úrovní managementu organizace, resp. obce. Manažer se zpravidla dostává do tří skupin rolí:

- interpersonální role,
- informační role,
- rozhodovací role.

Výsledky šetření

Výsledky analýzy metodou dotazníkového šetření přinesly celou řadu údajů. V rámci příspěvku se budeme věnovat pouze části II v dotazníku - Kompetence a úloha územní samosprávy, kde měli respondenti uvést hodnocení kompetencí a úkolů obce/města stupnicí od 1 do 5, co v této činnosti převažuje – kde 1 je nejvíce vykonávaná činnost a 5 nejméně vykonávaná činnost v rámci dané kompetence. Sledované činnosti byly vymezeny takto:

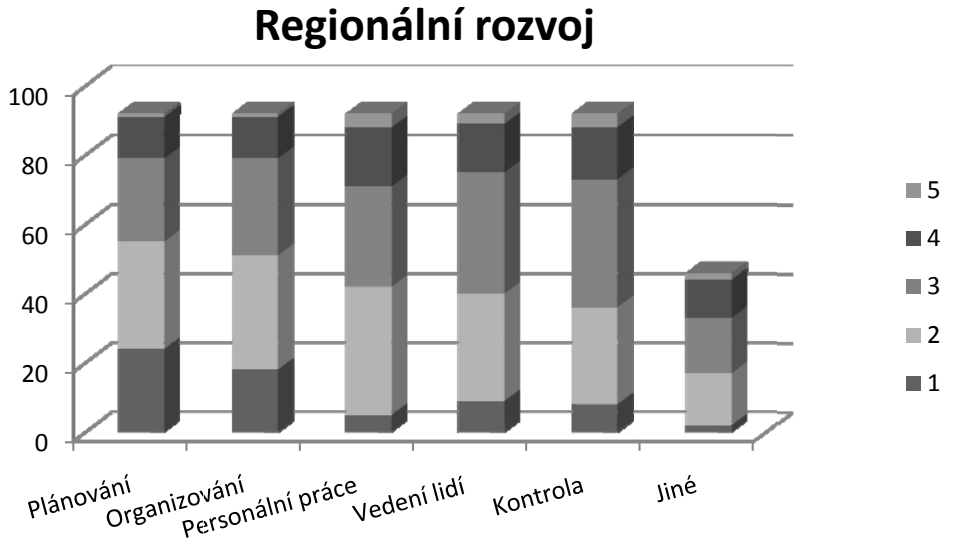
- PLÁNOVÁNÍ je soubor činností, kterými vznikne dokument, který obsahuje krátkodobé až dlouhodobé úkoly s termíny, odpovědností a zdroji na jejich realizaci.
- ORGANIZOVÁNÍ je soubor činností, které musíte identifikovat (pojmenovat) a s pracovníky úřadu, zastupiteli, obyvateli, nebo Vy sám/sama vykonat, aby se dosáhl cíl Vašeho plánu.
- PERSONÁLNÍ PRÁCE je soubor činností, které musíte vykonat, abyste si vybrali osoby vhodné na realizaci úkolů (cílů).
- VEDENÍ LIDÍ je soubor činností, které musíte vykonat, abyste získali a ovlivnili lidi pro úspěšnou realizaci přijatých úkolů.
- KONTROLA je soubor činností, které musíte vykonat, abyste se přesvědčili, že realizované úkoly a činnosti lidé, které jste si vybrali, dobře pochopili a následně splnili.

Protože dotazník byl rozsáhlý a není v tomto příspěvků možné uvést všechny výsledky, zaměříme se na vybrané oblasti.

Mezi kompetence, kterým věnují zástupci obcí a měst hodně času, patří Regionální rozvoj (*GRAF 1*), Všeobecná vnitřní správa a například Kultura, zde je četnost hodnocení 1 a 2 vysoká.

Ale rozdíly můžeme už u vybraných kompetencí spatřovat v tom, jakým manažerským procesům (činnostem) se v rámci této aktivity věnují nejvíce. U Vnitřní správy úřadu se velmi věnují všem manažerským činnostem, v oblasti Kultury už nemají tak velké

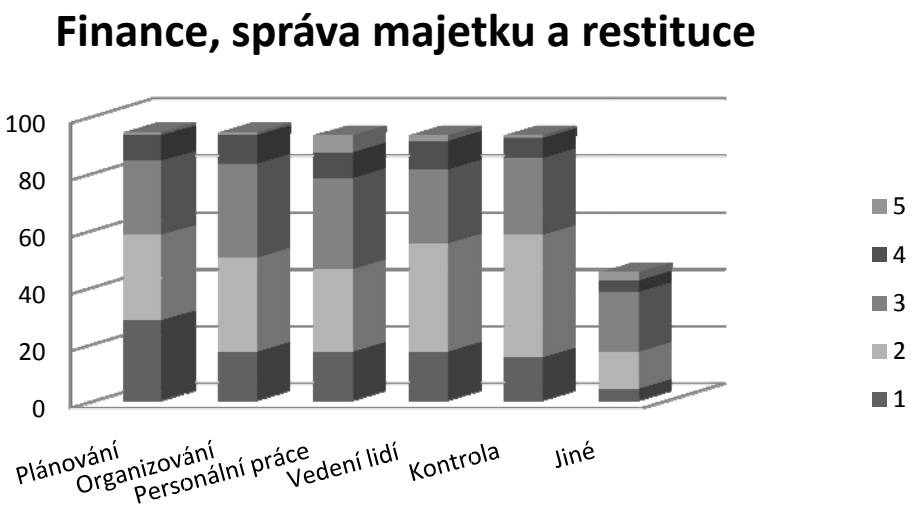
hodnocení (nejsou ohodnoceny 1 či 2) kontrola a v oblasti Regionální rozvoje i vedení lidí, což je poměrně častý jev, kterému se budeme věnovat později.

GRAF 1: **Kompetence – regionální rozvoj**
Zdroj: vlastní šetření

Mezi významné aktivity patří i oblast Zemědělství, lesního a vodního hospodářství, myslivost a rybářství, Doprava, správa vozovek a technické služby a Stížnosti a kontrola. I těmto aktivitám je věnována velká pozornost, ale nepatří mezi ty aktivity, kterým věnují úřady nejvíce času, nejčastějším hodnocením je v těchto případech - 2.

Z rozhovorů se starosty velmi často vyznělo, že jistě složitou a zároveň problémovou oblastí jsou finance a správa majetku. Ve výsledcích dotazníků toto také vyplynulo, ale očekávalo se, že označení 1 bude frekventovanější. (viz *GRAF 2*)

GRAF 2: **Kompetence – finance, správa majetku a restituce**
Zdroj: vlastní šetření

Z výsledků celého šetření vyplývá, že starostové nejvíce ze stupnice 1 – 5 používali hodnotu 2 (druhá nejvíce vykonávaná činnost).

Jako příklad je možné uvést oblast Dopravy, správy vozovek, technických služeb, kde dvojkou hodnotilo 39 % starostů činnost spojenou s procesem plánování, 41 % starostů dalo dvojku činnosti spojené s procesem organizování, 40 % starostů označilo dvojkou vedení lidí a 39 % starostů ocenilo dvojkou činnost spojenou s procesem kontroly.

Trojku ze stupnice 1 – 5 dávali starostové jako druhé nejčastější hodnocení.

Zaměřme se nyní hodnocení stupni 3 – 5. Když se podíváme na konkrétní činnosti v jednotlivých oblastech, tak je patrné, že mezi činnosti, kterým se vedoucí úřadu moc nevěnují, patří personální práce, vedení lidí a kontrola.

Personální práce jako soubor činností, které starostové musí vykonat, aby si vybrali osoby vhodné na realizaci úkolů (cílů) a vedení lidí jako soubor činností, které musí starostové vykonat, aby získali a motivovali lidi pro úspěšnou realizaci přijatých úkolů, můžeme převést na společného jmenovatele – tím je lidský kapitál. Ukazuje se, že nezanedbatelná část starostů se práci s lidským kapitálem příliš nevěnuje. Proč tomu tak je, můžeme pouze spekulovat, protože samostatný výzkum v této oblasti neexistuje. Na základě rozhovorů, uskutečněných se starosti během dotazníkového šetření vyplynulo, že je velmi obtížné získat a zároveň motivovat lidi k práci v managementu obce. Jedná se o práci časově i odborně náročnou, z finančního hlediska ne příliš zajímavou a tak mnozí starostové obcí po předchozích neúspěšných pokusech již na personální práci a vedení lidí rezignovali. To zase potvrzuje hypotézu o úrovni managementu, která se objevila v příspěvku I.

Podobný osud má i kontrola, často nezbývá čas na důslednou kontrolu, opomíjení této činnosti má za následek, že se na problémy přichází velmi pozdě. Absence kontrolního systému může mít i fatální důsledky pro dané obce či města, což potvrzují i některé mediálně známé kauzy.

Závěr

Řešením pro mnohá rozhodování v každodenním životě obcí může být také to, že obce budou lépe delegovat práci, pravomoci a svěření svých úkolů osobám, která mají přímo odpovědnost za daný problém, a které jsou s daným problémem přímo a nejlépe seznámeni. Je třeba přenést odpovědnost na pověřené osoby, s dostatečnou kvalifikací a dostatečným povědomím o daném problému. Je třeba tuto odpovědnost svěřit osobám, které mají dokonalé a kvalitní informace o daném problému a případně takové osoby proškolit na takovou úroveň, která bude přínosem k dalším řešením – věnovat se lidským zdrojům, což je v této oblasti zásadní faktor, který ovlivňuje prakticky vše.

Příspěvek vznikl v rámci projektu Decentralizace veřejného sektoru a efektivnost jeho fungování v podmínkách středoslovenského regionu v porovnání s jiným evropským regionem, jehož zadavatelem je Vedecká grantová agentúra Ministerstva školstva SR a Slovenskej akademie vied.

Literatura:

[1] MAREŠ, S., MOHELSKÁ, H., ŠABATOVÁ, M. *Manažerské metody, Systematický aplikační přehled*, nakladatelství Gaudeamus při Univerzitě Hradec Králové, v roce 2004, 1. vydání, ISBN 80-7041-534-7

[2] MOHELSKÁ, H., ŠABATOVÁ, M.: *Porovnání výsledků analýz managementu regionálních a místních správ královéhradeckého a pardubického regionu*. Ekonomie a Management. 2006, roč. IX., č. 3, s. 23-27.1917

[3] MOHELSKÁ, H., ŠABATOVÁ, M. *Management obcí Královéhradeckého kraje I*. In Decentralizácia a efektívnosť verejnej správy v podmienkach regiónov EÚ. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 1-11. ISBN 978-80-8083-837-9.

[4] MOHELSKÁ, H., ŠABATOVÁ, M. *Management obcí Královéhradeckého kraje II*. In Decentralizácia a efektívnosť verejnej správy v podmienkach regiónov EÚ. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 1-9. ISBN 978-80-8083-837-9.

CONSEQUENCES OF ADOPTING COMMON AGRICULTURAL POLICY FOR POLISH AGRICULTURE

Robert Mroczek
Institute of Agricultural and Food Economics, NRI, Warsaw, Poland
mroczek@ierigz.waw.pl

Key words:
Agriculture – prices – production – Intervention – export refunds

Abstract:
Poland's accession to the European Union has brought about many changes in the functioning of Polish agri-food market. These changes include, most of all, the inclusion of Polish agriculture into Common Agricultural Policy and the abolition of different kinds of restrictions relating to trade in agri-food products within the Community. With relation to third countries, the single policy and the Common Customs Tariff are applied. Polish farmers did not receive direct payments in the same amount as the countries of the "old" EU (EU-15) – their full value will not be reached until 2012. Despite lower rates of payments to products and agricultural production, farmers benefitted from Polish accession to the EU.

Introduction

Economic results of Polish agriculture after accession to the EU

Polish agriculture has benefitted from Poland's accession to the EU. An average level of farmers' income in 2004-2008 amounted to PLN 21.6 billion and was two times higher than in 1999-2003 (PLN 9.1 billion) (table 1.).The major factors (elements), which induced the increase in farmers' incomes after 2004, were the direct payments (area payments). The level of payments to products and agricultural production increased from less than PLN 1 billion in 1999-2003 to almost PLN 10 billion in 2004-2008[1]. In 2008, payments to products and agricultural production made up almost half of farmers' income. Direct payments constitute a universal and direct way of supporting farmers' revenue. Nevertheless, they tend to slow down agrarian changes within Polish countryside.

Table 1. **Agricultural entrepreneur's income (PLN billion)**

Specification	Unit of measurement	Year	Level of income	Deviation from the average 5-years
		1999	**8.1**	**-1.0**
		2000	**9.1**	**0.0**
	PLN billion	2001	**11.3**	**+2.2**
		2002	**9.0**	**-0.1**

[1] In 2009, Polish farmers will receive ca. PLN 12.7 billion of payments to products and agricultural production.

Specification	Unit of measurement	Year	Level of income	Deviation from the average 5-years
Current state		2003	**8.2**	**-0.9**
	PLN billion	2004	**20.2**	**-1.4**
		2005	**17.8**	**-3.8**
		2006	**19.7**	**-1.9**
		2007	**27.5**	**+5.9**
		2008[a]	**22.8**	**+1.2**
Average	PLN billion	1999-2003	**9.1**	**±0.8**
		2004-2008	**21.6**	**±2.8**
	%	1999-2003	**x**	**±9.2**
		2004-2008	**x**	**±13.0**

[a] not final data

Source: Own calculation on the basis of economic accounts for agriculture from 1999-2003.

Contrary to earlier forecasts, the "flood" of Western food products did not occur. After Poland's accession to the EU, global production of the agricultural sector in constant prices increased by 3.7% and amounted to PLN 59.3 billion. Variability of global production in 2004-2008 equalled ±2.4% and was 0.3 percentage point lower than in 1999-2003 (table 2).

EU market constitutes the main market for selling our agri-food products. It is where ca. 80% of our export is directed. In 2003-2008, export of Polish food increased from EUR 4.0 billion to ca. EUR 11.5 billion, i.e. near 3 times. At the same time, import increased from ca. EUR 3.5 billion to EUR 10.1 billion. Positive balance in agri-food products trade increased to ca. EUR 1.4 billion.

Production and the buying-in price of selected agricultural products

Five years that passed from Poland's accession to the European Union were not a homogenous time for Polish agriculture and for individual agricultural markets. Comparison of two periods, i.e. 1999-2003 and 2004-2009, indicates a two-fold increase in the average production of rape, poultry (by almost 60%), cereals (by 6%) and beef (by 5%). Production of pork and milk remained at the same level and the production of sugar beet declined (by 8%) (table 2). Common Agricultural Policy did not eliminate the volatility of agricultural production. Fluctuations in agricultural production stem from changes in economic situation and in agri-climatic conditions. Moreover, there are products whose level of production depends on administrative decisions which define the top (maximum) production quotas. These are such products as: milk, sugar, potato starch and isoglucosis.

Table 2. **Agricultural production**

Specification	1999-2003	2004-2008	2004-2008 / 1999-2003 (%)	Variability (± %) in the years	
				1999-2003	2004-2008
Global production in constant prices (PLN billion)	57.2	59.3	103.7	2.7	2.4
Cereals (million tons)	25.1	26.6	106.0	7.1	7.3
Milk (million litres)	11,604	11,697	100.8	1.1	1.4
Swine livestock calculated in dead weight (thousand tons)	2,032	2,045	100.6	4.6	4.7
Poultry calculated in dead weight (thousand tons)	666	1,050	157.7	19.3	6.9
Bovine livestock calculated in dead weight (thousand tons)	315	348	104.8	9.0	7.4
Sugar beet (million tons)	12,447	11,503	92.4	5.6	8.5
Rape (thousand tons)	980	1,794	183.1	9.6	14.4

Source: Author's own calculation based on Market Analyses: Rynek zbóż, Rynek mleka, Rynek mięsa, Rynek drobiu i jaj oraz Rynek cukru [Cereals market, Milk market, Meat market, Poultry and eggs market, Sugar market] of 2000-2009. IAFE-NRI, AMA, MARD.

Rapid growth in world milk prices in 2007 prompted the European Commission to increase ceilings for milk production for all Member States[2]. For the 2008/2009 season, Polish milk quota increased to 9,567.7 thousand tons. Only during the second year of membership (2005-2006 season), Polish milk producers exceeded the awarded production limit by 1.8%. Milk quotas which were awarded to Poland and their percentage use in subsequent seasons are the following:

2004/05 8,964.0 thousand tons (94.9%),
2005/06 8,964.0 thousand tons (101.8%),
2006/07 9,380.1 thousand tons (97.3%),
2007/08 9,380.1 thousand tons (96.0%),

[2] Council Regulation (EC) No 248/2008 of 17 March 2008

2008/09 9,567.7 thousand tons (99.8%),

From the economic year 2009/10 until 2013/14, ceilings of awarded milk quotas are supposed to be successively increased by 1% annually. There is a plan to release milk quotas after 2015.

As a result of the reform of EU sugar market in 2006, since the 2008/2009 season Poland may produce 1,406 thousand tons of sugar. The amount is smaller from the level of national sugar consumption which is estimated at the level of ca. 1,600 thousand tons. It means that we are becoming a net sugar importer on the level of ca. 200 thousand tons.

Table 3. **Average buying-in prices of selected agricultural products**

Specification	1999-2003	2004-2008	2004-2008 / 1999-2003 (%)	Variability (± %) in the years	
				1999-2003	2004-2008
Milk (PLN/100 litres)	72.0	96.0	133.3	6.9	6.3
Wheat (PLN/ton)	467.2	531.6	113.8	6.7	23.2
Swine livestock (PLN/kilogram)	3.6	3.8	105.6	10.0	6.3
Poultry (PLN/kilogram)	3.1	3.2	103.2	5.1	6.8
Bovine livestock (PLN/kilogram)	2.7	3.9	144.4	4.9	5.1
Sugar beet (PLN/ton)[a]	109.8	140.6	128.1	6.6	23.0
Rape (PLN/ton)	828.0	959.0	115.8	10.3	12.3

[a] buying-in prices of sugar beets in 2006-2008 do not include the so-called sugar payment, which in 2006 equalled 33.94 PLN/ ton of sugar beets, in 2007 – 37.15 PLN/ton and in 2008 – 39.45 PLN/ton.

Source: Own calculation on the basis of CSO Statistical Bulletins 1999-2008. Analizy rynkowe, Rynek cukru, stan i perspektywy [Market Analyses, Sugar market, state and perspectives] no 35. IAFE-NRI, AMA, MARD.

Producers of bovine livestock were the ones who benefited from Poland's accession to EU the most. Average buying-in prices of bovine livestock in 2004-2008 were 45% higher than in 1999-2003. The increase in buying-in prices slowed down the regression of slaughter cattle breeding. The significant increase in buying-in prices was also noticed by milk producers – 33% and by sugar beet producers – 28%. The smallest increase in prices was noted with relation to poultry and swine livestock – by 3 and 6% respectively (table 3).

After 2004, the volatility of wheat and sugar beet prices was four times higher than before the accession. More significant fluctuations in wheat prices after 2004 resulted from, for example, high growth in cereals prices on world markets in 2007, which continued to take place also in the first half of 2008. In 2007, in Poland wheat cost 706.8 PLN/ton and was 58% more expensive than in 2006. In 2009, after good crops of cereals in the world, prices returned to the level from 2006. The above mentioned reform of EU sugar market in 2006 resulted in the decrease in sugar beet buying-in

prices. In 2004, producers received PLN 187.0 for one ton of sugar beet, compared to PLN 103.7 in 2008. Compensations which were paid to sugar beet producers made up for only a part of the lower buying-in prices. Beet production profitability decreased.

CAP tools and mechanisms stabilising production and agricultural products prices

The Common Agricultural Policy has a number of mechanisms and tools which are designed to stabilise agricultural production as well as to maintain agricultural products prices and farmers' incomes. The quota system regulates the maximum level of milk and sugar production and in this way it indirectly maintains high prices of the product included in the quota system. Intervention buying-in and export refunds were the most often used CAP instruments for stabilising agricultural markets.

Looking at the relation between products purchased within the intervention system, or exported upon refunds, and the level of production of a given product, it can be stated that these mechanisms (except for sugar and milk powder markets) had a limited influence on the stabilisation of production or prices on individual agricultural markets.

Table 4**. Intervention buying-in and export refunds in 2004-2008**

Intervention buying-in			**Export refunds**		
product	quantity (thousand tons)	value (PLN million)	product	quantity (thousand tons)	value (PLN million)
cereals	1,746	889	sugar	813	1,135
sugar	213	551	milk	146	302
			pork	101	105
			beef	41	103

Source: Based on AMA annual reports of 2004-2008

The years 2007-2009 have verified the effectiveness of CAP tools and mechanisms. Increase in milk and cereals prices in 2007 on world markets resulted in the growth of their prices on the EU market. CAP mechanisms were not able to counteract this phenomenon. The downturn on the milk products market in 2009 and good crops of cereals caused a decrease in milk and cereals prices to the level from 2006. In periods of market destabilisation, CAP mechanisms seem defective.

Summary

1. Poland's accession to the EU has proved to be beneficial for Polish agriculture:
   - global agricultural production (calculated in constant prices) increased by 3.7%,
   - Polish farmers' incomes increased over two-fold,
   - export of Polish agri-food products increased from EUR 4 billion in 2003 to EUR 11.5 billion in 2008 and the positive balance of trade turnover increased to EUR 1.4 billion (we became a net exporter of food).

2. In periods of market destabilisation and a worse economic situation (2007-2009) the effectiveness of Common Agricultural Policy tools and mechanisms is limited.
3. After 2004, production of rape, poultry, beef and cereals in Poland has increased. Milk and pork production remained unchanged. Production of sugar beet declined.
4. As a result of the 2006 EU sugar market reform, we are becoming a net importer of sugar, as the awarded sugar production quota (1,406 thousand tons) is by ca. 200 thousand tons lower than the domestic demand for sugar.

ANALIZA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO W LATACH 2002 I 2008

ANALISYS OF THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMNENT OF THE KUJAWSKO-POMORSKIE PROVINCE IN THE YEARS 2002 AND 2008

Joanna Muszyńska
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Joanna.Muszynska@umk.pl

Słowa kluczowe:
zróżnicowanie regionalne – wielokryterialna ocena obiektów – syntetyczny miernik rozwoju – porządkowanie liniowe – klasyfikacja

Key words:
Regional differentiation – multi criteria estimation of objects – synthetic measure of development – linear classification of objects – grouping into clusters

Abstract:
The article presents an analysis of the socio-economic development of the kujawsko-pomorskie province in the years 2002 and 2008. The study was based on the data collected by the Central Statistical Office of Poland. In order to estimate level of development of objects, methods of multivariate statistical analysis were applied. A synthetic measure of development of districts ('powiat') was created for the research purposes. On the basis of the synthetic variable, a ranking of districts was constructed. The objects were also classified and divided into groups of a similar level of development.

Wprowadzenie

Przeprowadzona w latach dziewięćdziesiątych reforma podziału administracyjnego kraju spowodowała zmiany nie tylko w wymiarze terytorialnym. Wymusiła ona na jednostkach administracji lokalnej prowadzenie własnej polityki regionalnej, mającej na celu rozwój społeczno-ekonomiczny podlegających im obszarów. Istotny wpływ na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego oraz tempo zachodzących zmian ma niewątpliwie członkostwo Polski w strukturach Unii Europejskiej oraz możliwość korzystania z unijnych funduszy. Jednakże, warunkiem pozyskiwania tych środków jest tworzenie strategii, mających na celu rozwój społeczno-gospodarczy regionów, w określonej perspektywie czasowej. Ważnym zagadnieniem, dla prowadzenia właściwej polityki regionalnej, wydaje się zatem analiza rozwoju społeczno-gospodarczego i jego dyspersji przestrzennej. Pozwala ona na ocenę poziomu rozwoju poszczególnych regionów oraz na wskazanie dysproporcji pomiędzy nimi.

Celem badania była ocena poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego województwa kujawsko-pomorskiego oraz jego zróżnicowania regionalnego. Przeprowadzona analiza stanowiła podstawę do uporządkowania powiatów oraz podzielenia ich na grupy o podobnym poziomie rozwoju. W analizie wykorzystano dane statystyczne, z lat 2002 i 2008, pochodzące z Banku Danych Regionalnych GUS.

Materiał empiryczny i metodyka badań

Rozwój społeczno-gospodarczy jest zjawiskiem złożonym, opisywanym przez szereg determinant. Uwzględnienie w badaniu ich pełnej liczby było niemożliwe zarówno ze względu na brak odpowiednich danych statystycznych jak i z punktu widzenia ich merytorycznej wartości. Ze zbioru potencjalnych cech diagnostycznych wybrano 16, które poddano weryfikacji statystycznej i merytorycznej. Na jej podstawie, wytypowano 11 determinant spełniających postulat maksymalnej dyspersji przestrzennej i braku współliniowości [5, 25]. Zbiór zmiennych diagnostycznych obejmował: średnie dochody gmin na mieszkańca, wydatki budżetów powiatów per capita, nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na mieszkańca, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł, liczbę podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 50 osób, udział osób pracujących w ludności w wieku produkcyjnym, mieszkania oddane do użytku na 1000 mieszkańców, odsetek korzystających z kanalizacji, czytelników bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców, uczniów szkół średnich na 1000 mieszkańców.

Porównanie obiektów, pod względem poziomu zjawiska złożonego, wymagało zastosowania metod wielokryterialnej oceny obiektów. Ważnym zagadnieniem było uzyskanie porównywalności zmiennych diagnostycznych. Oznaczało to m.in. konieczność pozbawienia zmiennych ich naturalnych jednostek oraz ujednolicenia rzędu ich wielkości [6, 55]. Do normalizacji zmiennych wykorzystano metodę unitaryzacji zerowanej [3, 152]. Zestaw zmiennych diagnostycznych obejmował tylko stymulanty[1], które przekształcono zgodnie ze wzorem:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min\limits_{i} x_{ij}}{\max\limits_{i} x_{ij} - \min\limits_{i} x_{ij}}, \qquad X_j \in S \qquad (1)$$

Oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego dokonano na podstawie syntetycznego miernika rozwoju, wyznaczonego wg formuły [7, 92-93]:

$$m_i = 1 - \frac{d_i}{\overline{d} + 2s_d} \qquad (2)$$

gdzie:

m_i – miara rozwoju dla i-tego obiektu,

d_i – odległość miejska[2] i-tego obiektu od wzorca[3],

$\overline{d}$ – średnia odległość obiektów od wzorca,

s_d – odchylenie standardowe odległości.

Syntetyczny miernik rozwoju jest miarą unormowaną mieszczącą się w przedziale <0;1> i charakteryzuje się tym wyższą wartością im wyższy jest poziom badanego zjawiska. Wyznaczone wartości miernika pozwoliły na uporządkowanie obiektów pod

[1] Stymulanta – zmienna, której wzrost świadczy o wzroście poziomu zjawiska złożonego [1, 287].

[2] Odległości miejskie: $d_i = \sum_{j=1}^{m} \left| z_{ij} - z_{0j} \right|$ gdzie: z_{ij} – unormowana wartość j-tej zmiennej dla i-tego obiektu, z_{0j} – unormowana wartość j-tej zmiennej dla wzorca rozwoju [2, 31].

[3] Wzorcem może być obiekt abstrakcyjny lub realnie istniejący [7, 92].

względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. W oparciu o nie zbudowano ranking powiatów (tab. 1).

W celu określenia rozmiaru i tendencji zmian badanego zjawiska dokonano analizy dynamiki syntetycznych mierników rozwoju w porównywanych okresach. Tempa wzrostu (tab.1) obliczono zgodnie ze wzorem [4, 132]:

$$T_i = \frac{m_{i2008} - m_{i2002}}{m_{i2002}} \tag{3}$$

Na podstawie wyników porządkowania liniowego dokonano klasyfikacji obiektów na względnie jednorodne grupy, z punktu widzenia osiągniętego poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego. Zgodnie z zasadą jednego odchylenia od średniej, obiekty podzielono na cztery grupy (tab. 2), do których przypisano poszczególne jednostki badania:

- grupa I: $m_i \geq \overline{m} + s_m$ (4)
- grupa II: $\overline{m} \leq m_i < \overline{m} + s_m$ (5)
- grupa III: $\overline{m} - s_m \leq m_i < \overline{m}$ (6)
- grupa IV: $m_i < \overline{m} - s_m$ (7)

Wyniki badań empirycznych

Województwo kujawsko-pomorskie składa się z 19 powiatów ziemskich oraz 4 miast ma prawach powiatu: Bydgoszczy, Grudziądza, Torunia i Włocławka. Z badania wykluczono powiaty grodzkie. Jak wykazały wstępne analizy, poziom rozwoju społeczno-gospodarczego tych miast był zdecydowanie wyższy niż pozostałych regionów województwa. W obu badanych okresach, syntetyczny miernik rozwoju dla miast na prawach powiatu przyjmował najwyższe wartości. Zgodnie z oczekiwaniami, miasta te utworzyły grupę o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, niedostępną dla pozostałych obiektów. W tej sytuacji badanie powtórzono ograniczając się do powiatów ziemskich.

Na podstawie otrzymanych wyników można stwierdzić, że województwo kujawsko-pomorskie wykazuje wyraźne zróżnicowanie regionalne. Najlepszą sytuację społeczno-ekonomiczną zaobserwowano w powiatach inowrocławskim i świeckim. Regiony te zajęły czołowe miejsca w obu rankingach, mimo kilkuprocentowego spadku wartości miernika w badanym okresie. Razem z powiatami bydgoskim i brodnickim utworzyły one grupę o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Powiat żniński, należący do grupy I w roku 2002, w wyniku spadku wartości m_i o 40%, przesunął się do grupy III.

TAB.1: Rankingi powiatów oraz tempo wzrostu miernika rozwoju w latach 2002 i 2008

powiaty	m_{i2002}	pozycja	m_{i2008}	pozycja	T_i
aleksandrowski	0,408	6	0,307	8	-25%
brodnicki	0,435	5	0,470	4	8%
bydgoski	0,454	4	0,500	3	10%
chełmiński	0,368	9	0,222	15	-40%
grudziądzki	0,082	18	0,057	18	-30%

powiaty	m_{i2002}	pozycja	m_{i2008}	pozycja	T_i
inowrocławski	0,692	1	0,650	1	-6%
lipnowski	0,146	17	0,160	17	9%
mogileński	0,389	8	0,271	13	-30%
nakielski	0,307	10	0,284	12	-8%
radziejowski	0,212	14	0,243	14	15%
rypiński	0,272	12	0,308	7	13%
sępoleński	0,210	15	0,163	16	-23%
toruński	0,241	13	0,291	11	21%
tucholski	0,293	11	0,319	6	9%
wąbrzeski	0,401	7	0,322	5	-20%
świecki	0,557	2	0,515	2	-8%
włocławski	0,066	19	0,050	19	-24%
żniński	0,498	3	0,299	9	-40%

Źródło: obliczenia własne.

W skład II grupy weszły regiony: wąbrzeski, aleksandrowski, tucholski i rypiński. Dwa pierwsze utrzymały swoją pozycję, pomimo silnego spadku syntetycznego miernika wzrostu, pozostałe zaś dołączyły do grupy dzięki jego wzrostowi. Do grupy III przesunęły się powiaty mogileński i chełmiński. Dołączyły one do regionów: nakielskiego, toruńskiego, radziejowskiego, sępoleńskiego i golubsko-dobrzyńskiego. Ostatnie miejsce w rankingach zajęły powiaty lipnowski, grudziądzki i włocławski. Pierwszy z nich, dzięki wzrostowi m_i, w roku 2008 przesunął się do grupy III. Pozostałe regiony, charakteryzujące się najniższym poziomem syntetycznego miernika rozwoju, odnotowały jego dalszy spadek.

TAB.2:Klasyfikacja powiatów województwa kujawsko-pomorskiego[4]

rok 2002	
grupa I	inowrocławski, świecki, żniński;
grupa II	bydgoski, brodnicki, aleksandrowski, wąbrzeski, mogileński, chełmiński;
grupa III	nakielski, tucholski, rypiński, toruński, radziejowski, sępoleński, golubsko-dobrzyński;
grupa IV	lipnowski, grudziądzki, włocławski;
rok 2008	
grupa I	inowrocławski, świecki, bydgoski, brodnicki;
grupa II	wąbrzeski, tucholski, rypiński, aleksandrowski;
grupa III	żniński, golubsko-dobrzyński, toruński, nakielski, mogileński, radziejowski, chełmiński, sępoleński, lipnowski;
grupa IV	grudziądzki, włocławski;

Źródło: opracowanie własne

[4] Powiaty zostały podane zgodnie z ustalonym porządkiem.

Na podstawie wyników badania można stwierdzić, że województwo kujawsko-pomorskie cechuje niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. Na 19 powiatów ziemskich, objętych badaniem, aż w 11 przypadkach zaobserwowano spadek wartości syntetycznego miernika rozwoju w roku 2008, w relacji do roku 2002. Na szczególną uwagę zasługuje powiat golubsko-dobrzyński. W obu badanych okresach pozostawał on w III grupie. Jednakże, w wyniku wzrostu miernika rozwoju o 63% region ten przesunął się w rankingu z 16 na 10 miejsce.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza ukazała silne dysproporcje w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa kujawsko-pomorskiego. Niepokój budzi także spadek wartości wyznaczonego miernika w roku 2008, w stosunku do roku 2002, dla większości badanych regionów. W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się powiaty grudziądzki i włocławski. Charakteryzowały się one najniższym poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego i odnotowały jego dalszy spadek.

Analiza zróżnicowania przestrzennego może być podstawą do kształtowania polityki regionalnej oraz podejmowania decyzji i działań na różnych szczeblach administracji lokalnej. Działania te powinny zmierzać nie tylko do likwidacji problemów związanych ze zbyt dużymi różnicami między powiatami, lecz także do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego całego województwa.

Bibliografia:

[1] DZIECHCIARZ J. (red.): *Ekonometria. Metody, przykłady, zadania,* wyd. AE Wrocław, 2003, s. 287, ISBN 83-7011-633-7.

[2] JAJUGA K. (red.): *Ekonometria. Metody i analiza problemów ekonomicznych,* wyd. AE Wrocław, 1999, s.31, ISBN 83-7011321-4.

[3] KUKUŁA K.: *Metoda unitaryzacji zerowanej,* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2000, s.152, ISBN 83-01-13097-0.

[4] PIŁATOWSKA M.: *Repetytorium ze statystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2007, s.132, ISBN 978-83-01-15040-2.

[5] PODOLEC B., ZAJĄC K.: *Ekonometryczne metody ustalania rejonów konsumpcji*, PWE, Warszawa, 1978, s.25.

[6] ZELIAŚ A. (red.): *Poziom życia w Polsce i krajach Unii Europejskiej,* PWE, Warszawa, 2004, s.55, ISBN 83-208-1526-6.

[7] ZELIAŚ A. (red.): *Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym,* wyd. AE Kraków, 2000. s.92-93, ISBN 83-7252-065-8.

[8] http://www.stat.gov.pl/bank danych regionalnych

[9] http://www.stat.gov.pl/statystyka regionalna

DOPAD EKONOMICKÉ RECESE NA EKONOMICKÝ VÝVOJ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

THE EFFECT OF ECONOMICAL RECESION ON ECONOMY DEVELOPMENT OF MORAVIAN-SILESIAN REGION

Monika Mynarzová, Lenka Švajdová
Vysoká škola podnikání, a.s. Ostrava
monika.mynarzova@vsp.cz, lenka.svajdova@vsp.cz

Klíčová slova:
Ekonomická recese – hospodářský cyklus – nezaměstnanost
Key words:
Economical recession – business cycle – unemployment

Abstract:
The present paper deals about the economy in Moravian-Silesian Region in the beginning of 21st century that is affected by huge economical recession that has influence on almost all World economics, including economy of European Union and United States. Because of the main character of this region – industrial economy, based on heavy industries- it seems to be more affected in these times. The demand for example on steel, coal, chemical products is in declining. If the industry of some region is going through bad condition is clear that this has effect also on the basic macroeconomic indexes.

Úvod

„Recese je, když přijde o práci soused. Deprese je, když přijdete o práci Vy.“ [1]

Harry Truman

Slovo recese zaznívá v posledních dvou letech v celosvětovém měřítku velmi často. Recesi se neubránili ani ty nejvyspělejší státy na světě ať už Spojené státy Americké či vyspělé Evropské ekonomiky. Je více než zřejmé, že i přes veškeré tvrzení politiků ještě v prosinci roku 2008 se ekonomická recese nevyhnula ani ekonomice České Republiky. Díky otevřené ekonomice, založené převážně na exportních aktivitách se sice ekonomická recese projevila v České republice s jistou časovou prodlevou, která byla způsobena, především určitou setrvačností v ekonomickém vývoji, jeden z rozhodujících faktů, bylo také to, že až s jistým odstupem se projevila saturace zahraničních cílových trhů a snížená kupní síla tamějších obyvatel. A jak byl ekonomickou krizí zasažen Moravskoslezský kraj, který je charakterizován spíše jako kraj průmyslový než orientovaný na služby?

[1]VOZŇÁKOVÁ, I.; JANOVSKÁ, K.; STOCH, M.; ŠVAJDOVÁ, L.; SIKOROVÁ, A.; BESTA, P.; JÜNGER, R. Přirozenost hospodářského cyklu. In: *Sborník INVENCE- INOVACE – INVESTICE.* Ostrava: VŠB-TUO, 2009. s. 227. ISBN 978-80-248-1977-8.

Charakteristika Moravskoslezského kraje

Od 19. století Moravskoslezský kraj patřil a také v současnosti patří mezi nejdůležitější průmyslové regiony střední Evropy. Jeho zaměření hospodářské činnosti – odvětvová struktura – však dnes přináší nemalé problémy související s restrukturalizací tohoto regionu, s řešením ohniska sociálních problémů zejména spojených s výší nezaměstnanosti související s omezením těžby uhlí a těžkého průmyslu. Industrializace tohoto kraje byla úzce spjata s využíváním místního nerostného bohatství, zejména kvalitního koksovatelného černého uhlí a s navazujícím rozvojem těžkého průmyslu a hutnictví.

Kraj je tak celostátním centrem hutní výroby, současně je zde soustředěna i těžba černého uhlí téměř celé produkce ČR, i když dochází k poklesu vytěženého množství. Vedle těchto tradičních odvětví se v kraji dále prosazuje výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody, výroba dopravních prostředků a výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken. [2]

Z výše uvedené charakteristiky je naprosto zřejmé, že právě v době současné hospodářské recese je Moravskoslezský kraj, právě tím kraje, který se musí vyrovnávat s nejhoršími následky této recese v rámci všech regionů České Republiky.

Podstata hospodářských cyklů

Tržní ekonomiky jsou z podstaty cyklické. Tato slova se objeví vždy, když se dění v ekonomice začne obracet k horšímu. Ani tentokrát tomu není jinak. Někdy se hospodářský cyklus dává do souvislosti se střídáním euforie a pesimismu v lidské mysli promítající se do investičních i spotřebních rozhodnutí. Jiné vysvětlení nabízí příměr selekce biologických druhů a ozdravného vlivu recese na ekonomiku. Biologové mají Charlese Darwina a jeho teorii přirozeného výběru, ekonomové Josepha Schumpetera a tvořivou destrukci.

U českého rodáka Josepha Schumpetera můžeme čerpat inspiraci i k dalším úvahám o recesi a posléze posouzení současného stavu ekonomiky. Ve skutečnosti neprobíhá v ekonomice jeden hospodářský cyklus, ale více různě dlouhých cyklů. Nejkratší cykly lze obvykle definovat v rozmezí 4 až 6 let. Nejdelší cykly bývají v rozsahu zhruba padesáti let. Pokud se všechny cykly sejdou ve stejné fázi, bývá recese hlubší, případně může přerůst v depresi. [3]

Vliv hospodářské recese na hospodářství Moravskoslezského kraje.

Ocelářský průmysl neprožívá příliš šťastné období. Sektor čeká největší propad poptávky od konce druhé světové války. Světová ocelářská asociace WSA předpovídá, že letos klesne poptávka v porovnání s loňským rokem o 14,9 procenta na 1,02 miliardy tun. Loni dosáhla takřka 1,2 miliardy tun. WSA očekává, že se poptávka stabilizuje během roku a oživení nastane až v příštím roce. Tento fakt se nejvíce dotýká firmy Arcellor Mital Ostrava, která nyní vytěžuje své výrobní kapacity ze třiceti až čtyřiceti procent. Firma redukuje nejen výrobu, ale i náklady, propouští desítky zaměstnanců. Omezuje produkci koksu, chystá i další snížení výroby surového železa. V provozu jsou dvě vysoké pece ze čtyř a jejich vytížení je padesátiprocentní

Případný konec výroby surového železa by znamenal existenční problémy i pro společnost Evraz Vítkovice Steel. Ta zmíněnou surovinu odebírá od AMO. Bez jejího přísunu by byla na zavření. Může sice část své potřeby pokrýt dovozem z Ruska, kde

má své podniky mateřský Evraz, za současné situace by však nebylo takové řešení ekonomické. [4]

Dalším významným podnikem v rámci Moravskoslezského kraje je podnik BorsodChem MCHZ, a.s, který za období od ledna do srpna 2009 vykázala naše společnost provozní hospodářský výsledek před započtením odpisů (EBITDA) 91 209 tis. Kč. Provozní hospodářský výsledek (EBIT) skončil za uvedené období ztrátou 9 187 tis. Kč. Přičemž relativně pozitivních hodnot bohužel není dosahováno objemově stejnou produkcí oproti stejnému období minulého roku, ale vyššími prodejními cenami.

Z celkového pohledu a srovnáním prodejů především množstevních s rokem předchozím je na výsledcích podniku stále znát probíhající hospodářský útlum ve světě. Celkový výsledek hospodaření před zdaněním činil ztrátu 19 132 tis. Kč. [5]

Výše uvedená fakta se samozřejmě projevují i ve vývoji nezaměstnanosti a v úbytku volných pracovních míst.

Nezaměstnanost a poptávka po pracovní síle v jednotlivých okresech MSK

V průběhu října se meziměsíčně snížil počet uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce v Moravskoslezském kraji (MSK) o 1 030, a to je první větší pokles za uplynulých dvanáct měsíců (tabulka č.1).

Z dalších ukazatelů je zřejmě, že bylo evidováno pouze 3 159 volných pracovních míst, méně o 115 než v září a o 10 831 než před rokem, tak vypadal stav v registrech pracovních příležitostí úřadů práce v MSK k 31. říjnu. Na jedno volné pracovní místo připadalo v průměru v kraji přes 24 uchazečů, o „půl“ uchazeče více než v září. Před rokem to byli ani ne 4 uchazeči. [6]

Tabulka č. 1 - Vývoj nezaměstnanosti

ukazatel (celkový počet)		stav k		
		31.10.2008	30.09.2009	31.10.2009
evidovaní uchazeči o zaměstnání		52 991	77 907	76 877
- z toho	ženy	28 825	38 051	37 532
	absolventi a mladiství	3 907	5 352	5 097
	uchazeči se zdravotním postižením	10 415	10 646	10 517
dosažitelní uchazeči o zaměstnání		49 339	75 947	74 555
volná pracovní místa		13 990	3 274	3 159
počet uchazečů na 1 volné pracovní místo		3,8	23,8	24,3
míra nezaměstnanosti v %		7,7	11,7	11,5

Zdroj: Úřad práce Moravskoslezského kraje [6]

Závěr

Jak je patrné z výše uvedených údajů tak ekonomika moravskoslezského kraje, byla hospodářskou recesí ovlivněna velmi významně. Téměř všechny významné podniky Moravskoslezského kraje a to téměř ve všech odvětvích průmyslu bylo sáhnuto k velmi nepopulárnímu kroku propouštění zaměstnanců, přičemž značně postižné byly podniky právě orientované na těžký průmysl jako Vítkovice steel a.s., Arcellor Mital Steel, a.s, či chemické závody Borsodchem-MCHZ, a.s. Snad jediná firma, která zůstala krizí téměř nezasáhnutá je Hyundai, a.s., a to i přesto, že to byl právě automobilový průmysl, který byl celosvětovou recesí zasažen nejvíce.

Literatura:

[1] VOZŇÁKOVÁ, I., JANOVSKÁ, K., STOCH, M., ŠVAJDOVÁ, L., SIKOROVÁ, A., BESTA, P., JÜNGER, R. Přirozenost hospodářského cyklu. *Sborník INVENCE-INOVACE – INVESTICE od recese k prosperitě,* Ostrava: VŠB-TUO, 2009. 227 – 231 s. ISBN 978-80-248-1977-8.

[2] URL: http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/tab/13002E5D7D (26.11.2009)

[3] FRANK, R. H., BERNANKE, B. S. *Ekonomie*, Praha, GRADA Publishing, 2003, ISBN 80-247-0471-4

[4] URL: http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/euro-cz/clanek.phtml?id=636521 (2.12.2009)

[5] URL:http://www.bcmchz.cz/site/mchz/web.nsf/new_index?OpenFrameSet&Frame=content_body&Src=%2Fsite%2Fmchz%2Fweb.nsf%2Fnew-pages%2FDMAO-6HJESV%3FOpenDocument%26AutoFramed (26.11.2009)

[6] URL:http://portalmpsv.cz/sz/local/ot_info/trh_prace_novy/kraj_moravskoslezsky/grafy/mskgraf3_1009.pdf (26.11.2009)

Sborník příspěvků z konference HRADECKÉ EKONOMICKÉ DNY 2010
DÍL I.
Výkonný redaktor: Ing. Pavel Jedlička, CSc.
Rok a místo vydání: 2010, Hradec Králové
Vydání: první
Náklad: 150 ks
Vydalo nakladatelství Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové jako svou 982. publikaci.

ISBN 978-80-7435-040-5